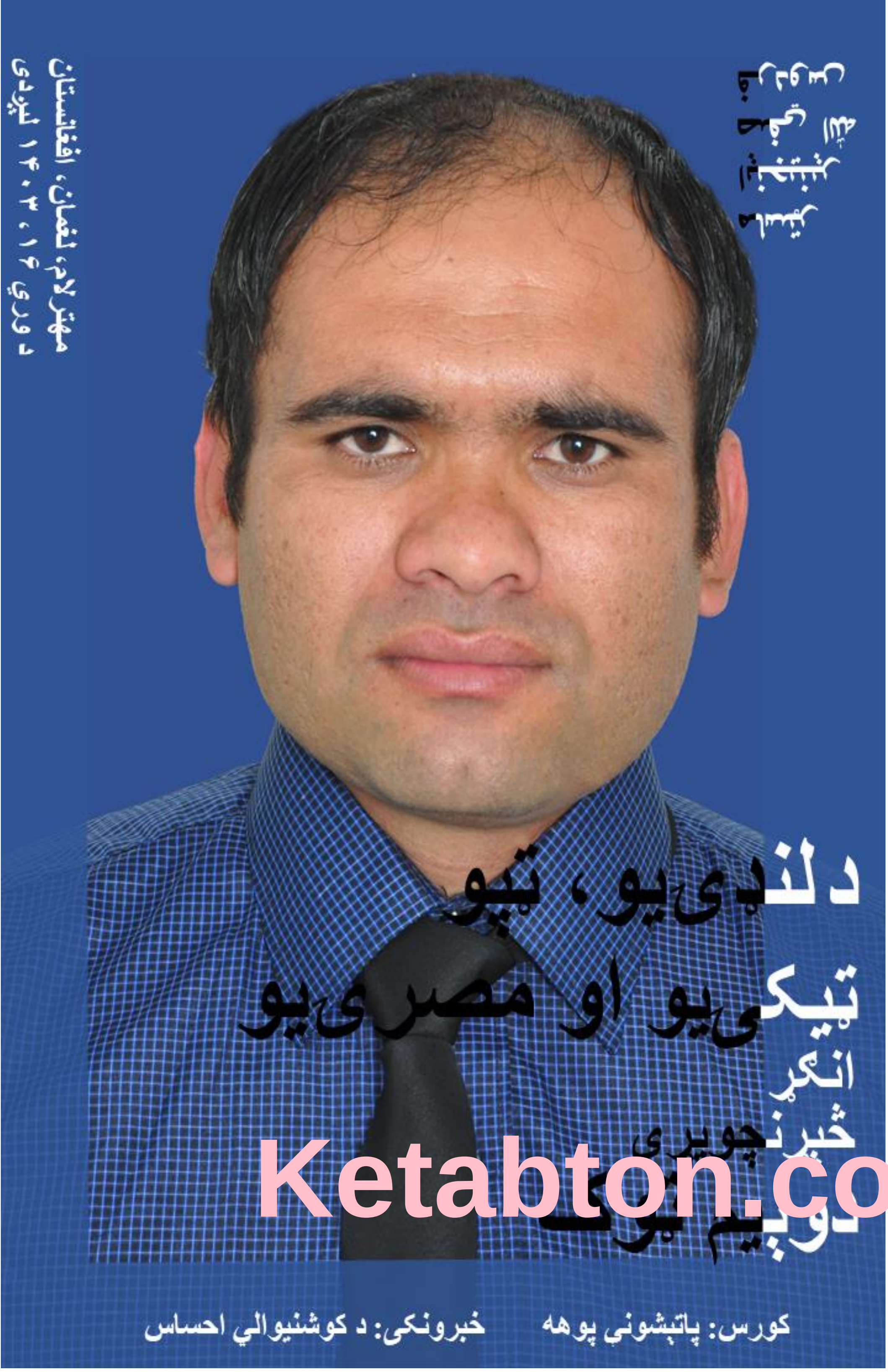

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لرروونکی دی؛ مهرباني د پینې پنځونکي ښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک.:	د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انګړ خېړنــچوپړي (ریســرچ پانې)
ټوک.:	دوېیم ټوک له څلورو
لیکوال.:	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی، سوروالی او پېړوالی.:	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۱.۸۵ میلي مېتر.
د کښلي غټ ټکي.:	۱۵ څېرکي
کښلي د چوپړو ګڼه.:	۳۵۳ چوپړي (مخه)
وړلو وزن.:	۸۸۳ ګرام
وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه (د ابېځو او نورو پرانټ.،، .:	۳۹۳،۴۰۶.۰۰ داني
منشوره یې له وت سره.:	۵۰۸،۷۴۹.۰۰ داني
سرلیکه.:	۴،۳۴۵.۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

لینونه (خطه، کرښې له لیکي هرپی، لاندنی یادونې او پاینی یادونې سره، سره) ګڼه:

۱۱،۶۱۷.۰۰

ویزېرمه (پښتو په پښتو وی یا ویویکي یا لغاتونه، ویکي) ګڼه:

۱۰۵،۴۱۷.۰۰

د کښلې د ابېځې پیل او پای:	د دې کښلې پیل په دې ,, د ،، سره شوی او پای یې په نرمه یې ,, ی ،، سره شوی دی.
ګڼه:	شپږم لیکی (کښلی یا کتاب)
لیکوال استوګنځای:	بغل، تره خیل، کچور شمتی، مهترلام، لغمان، افغانستان
خپرندوی:	مومند خپرندویه ټولنه
اېډېټور:	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
طراح او ډیزان:	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
کښلې د پیل پېر:	پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختیځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۰۷ October ۱۹۹۳). دوېیم وار: : زمونږ کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختیځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۰۹ June ۲۰۰۹). درېیم وار: زمونږ کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختیځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی
(زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)،
ځلورم وار: ۷ کور، درېيم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سيمه، کابل، افغانستان؛
کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،

کښلې د پای پېر او اوډون (ترتيب يې): جوهرېزاده سړک، ميدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجيکېستان؛
پسرلی، وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲٤ April ۲)

خپرېدو نېټه:: وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی
(زېږدی ۲۰۲٤ April ۲)

چاپ نېټه:: پسرلی، وری ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی

چاپشمېر:: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپ وار:: لومړی

ډول:: ادبيات او هنر (ليکنی ارت، ادبيات او فن، ادبيات او عملي مهارت، ادبيات او صنعت، ليکنی او صنعي قدرت ضد، ادبيات او د ښکلا د تخليق فن، د تخليقي تخيل اثر، ادبيات او د پوهې يوه څانګه په ټېره د اجتماعي علومو د موسيقي يا ټنګټکور برخه؛ ليکنی او مهارت يا تخصص؛ ليکنی او استعداد؛ ادبيات او ځيرکي؛ ګړنې پيېلې) ټولګه

ژبه:: پښتو

ژباړونکی:: هېڅ يوه

پوخ بنه:: اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټر:	تازه
رپ ځای:	A4
یادونه:	د ګېون کولو بېلګه
بیه:	۵۰۰ افغانۍ
د لیکوال ګرځنده اړیکه:	+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښنالیک:	Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:	د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اویا مېلیونو وګړو له پاره.
کښلې د ګټنې ګور:	زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه پورته کړي چې د یوه تود بخري (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اویا مېلیونه تنه پښتون پښت ته یې ګټه ور رسېږي.
یادونه:	د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ یې له مالیې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې وریا وېشم او پاتې نور پلورم.
	په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کرېډیټ کارټ سره برابرېږي بیه یې ده.
	ګټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.
	د پښتو ورم دی چې د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.
	که مو ډېره ورته روغه وه د خېرولو له پاره یې و درېږئ.
	(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)
	د اي پي اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک یا ریفریس له پاره ترې ګټنې اجازه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډېټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګڼې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبپاڼو کې خپور کړئ، ترڅو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ ربښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!.

۳. تیسس څرګندونه

د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو په کښلو کې ویار (عیبونه) او ټېروتنې؛ د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د لیکوالو په لیکنه کې عیبونه، ټېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې؛ لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو په بشپړولو بې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ ژبه؛ د پښتو اصل او ریښه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو ځای؛ بېلګې یې؛ نه ماتېدونکې پښېله (ربښتې پښېله، حکمي قافیه)؛ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری کارول؛ لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری ژباړه نورو ژبو ته؛ له لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو څخه د ځینې پښتو بوربېدلې پېیلو (جوړښویو پېیرانو، واروشویو شېرونو یا اشلوکو یا شعرونو) ځنې تعریفونه (څرګندونې، ښکارونې، د یوه توري یا سکالو تشریح کول یې)؛ څپیزې او زورنې؛ څمککچپوهنې (هندسې) رغښت؛ سپړنې؛ زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې؛ څه بنه لوری سپینې ته را وباسم؛ اوړمنګې شنې ژغونډې ربخ کړي (جاروبکړي) او ربځ کړي (برسکړي)؛ آړوتی (شرط)، آر (اصل)، پېخلیک (تاریخ)، پېر (وخت) او ییېره (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اوړدپېری (اوړد پړاوی) او اوړدمنګی (اوړد عمری) لید لوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. غټ ټکي

۱. پخښتی ۱

۲. لیکي پوهه ۲

۳. تیسس څرګندونه ۶

۴. غټ ټکي ۷

۵. ویلر (عیبونه) او تېروتنې ۱۶

۵. ۱ الف. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ګل باچا الفت په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د الف (ا) ابېخې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۲۳

۵. ۲ ب. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب (بې) ابېخې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۲۷

۵. ۳ ب – ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب – ۱. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۱

۵. ۴ پ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د پ (پې) ابېخې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۲

۵. ۵ ت. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ت (تې) ابېخې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۶

۵. ۶ ت – ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې په قلم تولنه کې چې لایق په لنډۍ یو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي بهېر د ۱۳۸۳ لېږدي اشنا د بلږمحمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې د ت – ۱. (ټي - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۰

۵. ۷ ټ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند محمد اسمعیل یون په پورتنۍ ۱۵,. ، ګنه څېړکي یا برخه کې د ټ (ټې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۱

۵. ۸ ج. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې څېړنوال دوست محمد دوست شینواری په پورتنۍ ۱۵,. ، ګنه څېړکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۵

۵. ۹ چ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د جانان ,, پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په پورتنۍ ۱۵,. ، ګنه څېړکي یا برخه کې د چ (چې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۴۹

۵. ۱۰ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د فیاض علي شاه اخونزاده په پورتنۍ ۱۵,. ، ګنه څېړکي یا برخه کې د ځ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۵۳

۵. ۱۱ څ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمد حامد حلیمي,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په پورتنۍ ۱۵,. ، ګنه څېړکي یا برخه کې د څ (څې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۵۷

۵. ۱۲ خ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې دولایت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې،، په پورتنۍ ۱۵,. ، ګنه څېړکي یا برخه کې د خ (خې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۶۱

۵. ۱۳ د. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د آلمان‌ږغ‌راډیو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن په پورتنۍ ۱۵,. ، ګنه څېړکي یا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې: ۶۵

۵. ۱۴ د - ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډیو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسوي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د د – ۱. (دې یا , دال ، - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:...................۶۹

۵. ۱۵ څ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزې او خندونکي توکي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ډ (ډې یا , ډال ،) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې اوزما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:.............................۷۱

۵. ۱۶ ر. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې یا لنډۍ مقام ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ر (رې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:..۷۵

۵. ۱۷ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ړ (ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:..........۷۹

۵. ۱۸ ز. د پوهندوی لال باچا ازمون په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ز (زې) ابېڅې لیکنه کې ویار (عیبونه) او تېروتنې:...۸۳

۵. ۱۹ ژ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:...۸۹

۶. په بشپړولو یې اثر...۱۰۴

۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکی ۱۰۷

۸. د پښتو ژبې لهجه...۱۱۸

۹. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ژبه ۱۲۹

۹. ۱ ژبه...۱۳۰

۹. ۲ د پښتو اصل او ریښه...۱۳۱

۱۰. دولس بدلون ۱۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکی یو او مصری یو ځای...................... ۱۵۲

۱۱. ۱ ولسي (فولکلوري) ادبیات.. ۱۵۲

۱۱. ۱. ۱ لغوي او اصطلاحي پېژندنه:.. ۱۵۲

۱۱. ۱. ۲ دولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:.. ۱۵٤

۱۱. ۱. ۳ الف: منظوم او ولسي ادبیات.. ۱۵٤

۱۱. ۱. ۳. ۱ لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېران یا پيېلې):....... ۱۵۵

۱۱. ۱. ۳. ۲ دوېیم: خاص ولسي سندرې یا شعرونه:... ۱۵۵

۱۱. ۱. ۳. ۳ ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات.. ۱۵۵

۱۱. ۱. ٤ د فولکلوري ادب راټولونې اهمیت:.. ۱۵٦

۱۱. ۱. ۵ دولسي ادبیاتو ځانګړنې:... ۱۵٦

۱۱. ۱. ٦ اخلاقي کره کتنه.. ۱۵۹

۱۱. ۲ بېلګې یې.. ۱٦۱

۱۱. ۲. ۱ په لیکونو کې د لنډۍ یو، ټپو ، ټیکی یو او مصری یو کارول ۱٦۱

۱۱. ۲. ۲ نه ماتېدونکې پښېله (رښتي پښېله، حکمي قافیه)... ۱٦۲

۱۱. ۲. ۳ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ کارول........... ۱٦۲

۱۱. ۲. ٤ د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا د هغوی د کښلو، پېرن (پيېلې) اوستاد
له پلره له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ څخه په خپله لیکنې او ننتوزې پای
کې ګټنې اخلې.. ۱٦٤

۱۱. ۲. ۵ متل لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example,
Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):.............................. ۱٦٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۶ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):............ ۱۶۶

۱۱.۲.۷ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه نورو ژبو ته............ ۱۶۷

۱۱.۲.۸ نیمګۍ (پام ، سروکه یا سروکۍ)............ ۱۸۰

۱۱.۲.۸. ۱ رښتې ډلبندۍ د نیمګۍ یو په لاندې بنه سپینې ته‌را او باسم............ ۱۸۵

۱۱. ۲. ۸. ۲ لومړۍ ډله نیمګۍ لنډۍ:............ ۱۸۵

۱۱.۲.۸. ۳ د نیمګۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (څرګندونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)............ ۱۸۷

۱۱.۲.۸. ٤ د نیمګۍ لنډۍ څېړې او زورنې............ ۱۸۹

۱۱.۲.۸. ۴. ۱ د نیمګۍ لنډۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت............ ۱۹۰

۱۱.۲.۸. ۴. ۲ د دې نیمګۍ لنډۍ سپړنه............ ۱۹۱

۱۱.۲.۸. ۵ لومړۍ ډله نیمګۍ لنډۍ : اې ,, ا ،،:. د لیکوال زما، څرګندول چې رونوې کتنه داسې. د لیکول نیمګۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه لورۍ مور ته په لاس راکوې لکه:............ ۱۹۲

۱۱.۲.۸. ٦ دوېیمه ډله نیمګۍ ټپه:............ ۱۹۶

۱۱.۲.۸. ۷ د نیمګۍ ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)............ ۱۹۷

۱۱.۲.۸. ۸ د نیمګۍ ټپې څېړې او زورنې............ ۱۹۹

۱۱.۲.۸.۸. ۱ د نیمګۍ ټپې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت............ ۲۰۰

۱۱.۲.۸.۸. ۲ د نیمګۍ ټپې سپړنه............ ۲۰۰

۱۱. ۲. ۸. ۹ دوېیمه ډله نیمګۍ ټپه: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپږ سره نیمګۍ ټپې دي چې سر لیک یې دی اه؟؟............ ۲۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱. ۱۰ دوېیمه ډله نیمکۍ ټپه: اې ,, ا ،،:. د لیکوال څرګندول چې رونبوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) په لاندې بنه لورى موړ ته په لاس راکوي لکه:.. ۲۰۹

۸.۲.۱۱. ۱۱ درېیمه ډله نیمکۍ ټیکۍ:.. ۲۱۵

۸.۲.۱۱. ۱۲ درېیمه ډله نیمکۍ ټیکۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال اته سره نیمکۍ ټیکۍ دي چې سرلیک یې دی ,, ناوی،،.. ۲۱۶

۸.۲.۱۱. ۱۳ د نیمکۍ ټیکۍ (پام ټیکۍ، سروکه ټیکۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول).. ۲۲۰

۸.۲.۱۱. ۱٤ د نیمکۍ ټیکۍ ځپیږې او زورنې.. ۲۲۳

۸.۲.۱۱. ۱۵ د نیمکۍ ټیکۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.. ۲۲٤

۸.۲.۱۱. ۱۵. ۱ د دې نیمکۍ ټیکۍ سپړنه.. ۲۲۵

۸.۲.۱۱. ۱٦ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ:.. ۲۲٦

۸.۲.۱۱. ۱۷ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپږ سره (شپږ مخه یا شپږ مسرېزه، شپږ مسرې لرونکې)، نیمکۍ مصرۍ دي چې سرلیک یې دی ,, نیمکۍ،،.. ۲۲۷

۸.۲.۱۱. ۱۸ د نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ، سروکه مصرۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول).. ۲۳۱

۸.۲.۱۱. ۱۹ د نیمکۍ مصرۍ ځپیږې او زورنې.. ۲۳٤

۸.۲.۱۱. ۱۹. ۱ د نیمکۍ مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.. ۲۳۵

۸.۲.۱۱. ۱۹. ۲ د دې نیمکۍ مصرۍ سپړنه.. ۲۳٦

۸.۲.۱۱. ۲۰ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال څرګندول چې رونبوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ ، سروکه مصرۍ) په لاندې بنه لورى موړ ته په لاس راکوي لکه:.. ۲۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.۲.۱۱ لنډکی.. ۲۴۳
۱۰.۲.۱۱ انکی (چغیان).. ۲۴۳
۱۱.۲.۱۱ بګټی.. ۲۴۴
۱۲.۲.۱۱ ساده‌ولسي نثر.. ۲۴۵

۱۳.۲.۱۱ ایزې... ۲۴۹
۱۳.۲.۱۱. ۱ اې (ا):. لنډۍ ایزې.. ۲۵۰
۱۳.۲.۱۱. ۲ د لنډۍ ایزې ځانګړې ځانګړنې... ۲۵۰
۱۱. ۲.۱۳.۳ د لنډۍ ایزې انځورونه... ۲۵۱
۱۳.۲.۱۱. ۴ لنډۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول).. ۲۵۲
۴.۱۳.۲.۱۱. ۱ د لنډۍ ایزې څېړې او زورنې.. ۲۶۰
۴.۱۳.۲.۱۱. ۲ د لنډۍ ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.................................. ۲۶۰
۴.۱۳.۲.۱۱. ۳ د دې لنډۍ ایزې سپړنه... ۲۶۱
۴.۱۳.۲.۱۱. ۴ اې (ا):. د لیکوال ژما، څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول لنډۍ ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:................................. ۲۶۲

۱۳.۲.۱۱. ۵ بې (ب):. ټپه ایزې (ټپیزې)... ۲۶۷
۱۳.۲.۱۱. ۶ د ټپه ایزې ځانګړې ځانګړنې.. ۲۶۷
۱۳.۲.۱۱. ۷ د ټپه ایزې انځورونه... ۲۶۸
۱۳.۲.۱۱. ۸ د ټپه ایزې (ټپیزې) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، ټپه ایزې د یوه توري یا مو ضوع تشریح کول)... ۲۶۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۹ د ټپه ايزې څېړه او زورنه ۲۷۱

۱۱.۲.۱۳.۹. ۱ د ټپه ايزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۷۲

۱۱.۲.۱۳.۹. ۲ د ټپه ايزې سپړنه ۲۷۳

۱۱.۲.۱۳.۹. ۳ بې (ب):. د ليکوال ژما، څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د ليکول ټپه ايزه په لاندې بنه لورى مورِ ته په لاس راکوي لکه: ۲۷٤

۱۱. ۲. ۱۳. ۱۰ پې (پ):. ټيکۍ ايزې (ټيکيزې) ۲۷۹

۱۱.۲.۱۳. ۱۱ د ټيکۍ ايزې (ټيکيزې) ځانګړې ځانګړنې ۲۷۹

۱۱.۲.۱۳. ۱۲ د ټيکۍ ايزې د چاپېريال انځورونه ۲۸۰

۱۱.۲.۱۳. ۱۳ د ټيکۍ ايزې تعريف (څرګندونه، ښکارونه، ټيکۍ ايزې د يوه توري يا سکالو تشريح کول) ۲۸۱

۱۱.۲.۱۳. ۱٤ د ټيکۍ ايزې (څلور سره او پينځهځونې ټيکۍ ايزې) څپيزې او زورنې ۲۸۳

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۱ ټيکۍ ايزې (څلور سره او پينځهځونې ټيکۍ ايزې) ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت ۲۸۵

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۲ د شلخې ټيکۍ ايزې سپړنه ۲۸٦

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ۳ د پنځې ټيکۍ ايزې سپړنه ۲۸۷

۱۱.۲.۱۳.۱٤. ٤ پې (پ):. د ليکوال ژما، څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د ليکول څلور سره او پينځه ټيکۍ ايزه په لاندې بنه لورى مورِ ته په لاس راکوي لکه: ۲۸۸

۱۱.۲.۱۳. ۱۵ تې (ت):. مصرۍ ايزې (مصريزې) ۲۹۲

۱۱.۲.۱۳. ۱٦ د مصرۍ ايزې ځانګړې ځانګړنې ۲۹۲

۱۱.۲.۱۳. ۱۷ د مصرۍ ايزې انځورونه ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۱۸ د مصری ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، مصری ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول ۲۹۸

۱۱.۲.۱۳. ۱۹ د مصری ایزې څېړنې او زورنې.. ۳۰۰

۱۱.۲.۱۳. ۲۰ د مصری ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.............................. ۳۰۲

۱۱.۲.۱۳. ۲۰. ۱ د پېنځېځونې مصری ایزې سپړنه.. ۳۰٤

۱۱.۲.۱۳. ۲۰. ۲ د شپږځونې مصری ایزې سپړنه.. ۳۰۵

۱۱.۲.۱۳. ۲۰. ۳ تې (ت):. د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول پېنځه سره مصری ایزې او شپږ سره مصری ایزه په لاندې بڼه لوری موږ ته په‌لاس‌راکوي لکه:.. ۳۰٦

۱۲. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک: ۳۱۱

۱۳. د کره لیکنی پښتو په پښتو تشریحي ویکو چوپړي، د پښتو ابېځې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي:.. ۳۱٦

۱٤. بیبلوګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوربونکي او کښونکي پورې اړه‌و لري.. ۳٤۷

۱۵. د پخښتی سټ.. ۳۵۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥. ويار (عيبونه) او ټېروتني

کره پښتو ليکلاري ليکدود يا اورذو ګرافي. د بېلګې له پاره په انګلېسي نوي ژبه کې څېړم.

چې غږ لرونکی او نه غږ لرونکی / ثه / يا / ذه/: ١. چې په سر د انګلېسي يا انګرېزي وی، ويبوکي، ويبکي کې راشي نو ده ث په غږ لوستل کېږي، لکه:
١. ډبل , ثيک، ٢. فکر , ثينک، ٣. ماشومانوغاښونه, ټيثي، ۴. ځنګون, ثي، ۵. خوله , موث، ۶. لار، يا کشونه , پاث، ٧. چرچوبی و وريا ,باث، ٨. مننه , ثانک، ٩. نری , ثن، ١٠. درې , ثري، ١١. کالي اغوستل , کلوثينګ،.

او په منځ کې راشي نو د ذي (ذ يا ذال) غږ ورکوي لکه: ١. پلار , فاذر، ٢. بنکه , فيذر، ٣. نيوذرلينډ , نيوذرلينډ ۴. سم ليک، کره ليک، سمې ليکني , اورذوګرافي،. او که لږ نور بې را بروسپړم نو داسې به په ډاګه شي چې پور ته په نوم يا اسم کې يا نون کې. په ث او ذ غږ نه لرونکي په بڼه دي لکه پورتني، او په کړ يا فعل کې د غږ لرونکي په بڼه داسې راځي لکه ثه، او ذه.

زما د مور د زوکړې ورځ پينځه ويشتم د غبرګوني ده. , مې ماذرس برث ډې ايز ټوني پيپوذه اوف جون،.

Voice and Unvoice / th /

A. ١# thick ٢# think ٣# teethe, ٤# thigh ٥# mouth ٦# path ٧# bath ٨# thank ٩# thin ١٠# three ١١# clothing.

B. ١#father ٢# Fether ٣# newtherland ٤# orthography.

My mother's birthday is the ٢٥th of june.

دا مې محضې نغوته و کړه، خو په ټوله کې د خپلې ژبې ليکلار ښود
, يوه پښتو – کره پښتو، له پامه هم، د نورو کسانو ځينې نيم ګړتياوې کره کړي دي. له کړپوهنې، ويبپوهنې، غونډلپوهنې. چې ګړونه، اړيوبيکي، ترښتي، ببلښتي بې ناکره وو او وياروونه (عيبونه) هم لري. هغه مې کره کړي او بې وياره (بې عيبه) کړي دي، په دې څېړنه کې مې ورته نغوته کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه، یوه وټ (Space) سره د هرې کرښې یا غونډلې دننه په یوه، یوه وټ (Space) سره د بېلا بېلو لویو او کوشنۍیو توکو ترمنځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي، دې، دی، دي، د، ده، و، وو، وه، له، په، کې، چې، يې، هېڅ، پڅ، لرې او لري.

,, اوږده يې ,,ې: خدای دې ادې له دې ناوړې پېښې لرې لري.،، لنډه يې ,,ي: ښادي، خپلوي، وداني،، نرمه يې ,,ی: سړی، ځای، الله ج یو دی، وری، وړی،، درنه يې ,ی، ئ : نرۍ، کرۍ، ډوډۍ، څوکۍ او په کړ ,, فعل،، کې لکه: ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ ،، (مجاور احمد، ۴۵ چوپړی)

,, ۹- یوه ځای لیکل او جلا لیکل: د ژبپوهنیز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبني توکي یا یوونونه (واحدونه) سره بېل، بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک ټولواله (سیستم) له شونتی سره سم، تر وسې، وسې جولیز یوالی له مانیز یووالی سره غاړه غړی کول په کار دي. که هغه ازاد ویيکي وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړیوییکي (په، پر، د، له، سره، کې، پورې، ته... . چې، که، او، هم... .)، که ساده ویيونه (یيونه) وي، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا، هغه، یو، دوه...)، یا کړونه (تلل، خوړل، څي، خوري...) او یا ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي(اشتقاقي) ویيونه وي، لکه: کتمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، ځانوژنه، بلوژنه، لیکلړ، نوملیک، برخلیک، برخوال، پانګوال، پانګواکی، څمکوال، څمکواکي، څمکسمون، ژبپوهنه، لرغونپونه، ویيپوهنه، ویيپانګه، ویيزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېګه، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندبينه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی او لوبډله.

په دې لړ کې له دوې وروستۍیو توکیو (نومونو او کړونو) سره د ړومبۍیو هغو (ازادو توکیو) یوه ځای لیکل کره نه دي، لکه: لخوا، لما، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)...، نخورم، نکوم، نلرم، مخوره، مکوه...

پخوا(قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) څکه سم راځي چې خپواک ویيونه (قیدونه) دي، ځانته – ځان ته او مخکې – (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي. ,, بلخوا ،، له ,, یوه خوا،، سره د اړیکوويیکو په توګه همداسې یوه ځای دود مومندلی دی. یوه لړ ویيکي سره په خپلو منځو کې یا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلواکۍ یو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازېني چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پسې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، له پاره، نشته، یا په (ستړي مشي، خدای مکړه یا الله دې نکړي) غونډې ګړنو او څرګند نو کې ویېکي (مه، نه)، له ګړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسې درواخله!

که نه، د ټولیز دودی یا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او یا باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای یا کولای نه شم، و نه شم کولای، را به نه شم، وابه نه وړم… . دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بېدویې یا استثناء ومنو، لکه: پاس په یاد شویو، او یا په (وانخلم، رانغلم او رانغی) غونډې دودو بېلګو کې.

له اوسنۍ یو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوې کره پښتو لیکلارې ،، دننه د کره ټولمنلي پښتو ابېڅې پر بنسټ رامنځته شویو کیبورډو سره په کار ده، په یوه، یوه وت (Space) سره د هرې کرښې یا غونډلې دننه په یوه، یوه وت (Space) سره د بېلا بېلو لویو او کوشنۍ یو توکو ترمنځ لیکنۍ بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو. ،، (مجاور احمد،۱۳۸۵ لیږدی، ۴۹ چوپړی)

د دې له پاره بوړوم (جوړوم، واروم) چې لږ به له خپلو تېره راپه یاد کړم. د امریکا د اینجینېري ټیم د افغانستان له پاره د پروژې اینجینېر سره د هرې نی په هره ځلئ کې ما (ډیپلوم اینجنیېر صفی الله فردوس) ناسته درلودله د انټرنیټي نومي کمپ ۲۰۱۲ زېږدي کال، کابل کې، د ۱۱۱ پولي څرخي فرقې پینځه ستر ورونه له دیوالو او د چټک غبرګون ځواک ودانی په دغو ورونو کې ودانولې. ډېرې پوښتنې یې کولې، مېلمپاله کې …، ما ترې پوښتنه و کړه؛ چې څو ژبې مو زده دي؟ هغه راته ځواب راکړه؛ یوه؛ یوه؛ یوازې یوه، په غرور یې و ویل چې موږ امریکایان یو بلې هېڅ ژبې ته اړتیا نه لرو چې یاده یې کړو، موږ امریکایان ,سنګل لینګول، یو او یوه ژبه کره ژبه خپله په یوې ژبې پسې یو.

یوه بله ځلئ (چهارشنبه) یې په ناسته کې اینجینېر رحمت الله فایق ملګری مې هم وو را سره.

موږ ته یې کړل چې موږ ته د مذهبي او دیني پوښتنو ایجازت هېڅ نه شته، خو یوه پوښتنه تاسو نه کوم؟، چې تاسې ماته و وایئ چې کتاب غوره وي او که د هغې ریفرینس (اخځوک). موږ ژر ورته و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل چې ریفرینس. نو سر له واره یې و ویل چې زموږ کتاب (انجیل) هم غوری دی ستاسو له کتاب (قران) څخه، ځکه چې زموږ کتاب یې ریفرېنس دی.

ما ورته و ویل چې زموږ کتاب (قران کریم) کې یې داسې ویلي دي چې ستاسو کتاب (انجیل) کې دا کښلي دي چې راتلونکی کتاب (قران کریم) چې دی، هغه تر ټولو غوره دی او پاینی هم دی. په دې مانا چې ریفرېنس کې له دې یادونه کړې چې راتلونکی کتاب ښه دی او غوره دی په بله مانا چې د انجیل نوی ورژن دی.

ویل یې بس دی، موږ ته نوره ایجازه نه شته. که به مو په نېغه لاره سیخوه نو غونډلې به یې و ترړلې.

راګرځم خپلې خبرې ته چې په خپل لیک کې د وییکو یا د هرې وی، ترمنځ واټن نه ور کوو، د هرې غونډلې له پاره خپلې نښې لکه: ټکی، کامه ,, چپه پېښ،، ، ندایه، ځنډ نخښه ,, ؛ ،، ، د پوښتنې نخښه، د نکل نخښه ,, ،، سنورټیډ کامه، شرحې نخښه ,, : ،، او د غږ او پوښتنې ګډه نخښې څخه کره ګټه نه اخلو. چې د خپلې غونډلې پورې تړو و لرې، بلې غونډلې اړوند یې کار وو. زما د وړکیتوب یوه غونډله وه بېلګې یې:

۱. نا کره بڼه:

ددې له پاره چی ، اوبه ، شیده ، شړومبه، اورګه ، پیروې ، ګبین څښم .

۲. کره شوې بڼه:

د دې له پاره چی، اوبه، شیدې، شړومبې، اورګه، پیروی او ګبین څښم.

۳. کره بڼه یې:

د دې له پاره چی، اوبه، شیدې، شړومبې، اورګه، پیروی او ګبین څښم.

اړین یې باید و کاروو لکه : زه دوی ته دلیلونه وایم؛ ډېر عذرونه او زاری ورته کوم؛ له فشار او تهدید نه کار اخلم؛ خو دوی له ما سره ملګرتیا نه کوي او خبرې مې نه را سره مني. لاندې غونډلې کې کره کارول شي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

: د سیاستوال له پاره دا ځانګېړنې ډېرې غوره دي: درې درجې زړورتیا او یوه درجه پوهه.

: د پښتو ژبې نوموتي شعرونه: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ، مصرۍ، کاکړۍ، چهاربیته...

ها- د پښتنو زامنو!... په خپلې پښتو ژبې کښل، لیکل، لوستې، پوهې، ځېرکتیا مو په غښت او کوشني، غتې او کوشنۍ اړین دي، مختېونکي یې دوزخیان دي، الله یې په اور کې سوزوي...، د خپل لیک د سمولو وخت مو دی... که داسې نه ده؟، خومره نور پېر (وخت) ته اړتیا لرئ!...، د ژبې وتیزې (اقتصادي) برخې ته مو پام کړی!؟ او چېره یئ؟

ښېره ۵.۱ ویار (عیبونه) او تېروتنې

ښېره ۵.۱ د ویار او تېروتنو ناکره بڼه، کره شوې بڼه او کره بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په ډاګه دا سپنې ته راباسم، چې څوک ښه لیکي، د پښتون پښت لیکیتون او یا برېښلیک لیکیتون ته یې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ و ګړي ترې ګټنې اخستلی شي؛ د لید او لرلید د بریا جوګه یې ګرځي؛ که جغات په یوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او یېبره یا ثمره به یې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې یوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نبغ د بریالتوبونو په فضايي سټېشن لورې ته ورځي او خپل تمځای یې جوړوي.

په سیمه ییزو پیلو کې مو و لیدل، ویار (عیبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نیمګړی دی، دوی ټولو درنو لیکوالو چې څه کړي دي، ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، خو لیکنې او لیکي یې کښلي دي چې ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، که لیکنې یا کښلي یې نه وی نو هېڅ به نه وو، موږ به داسې په پوخ کې کړي شیان نه درلودل. ځکه وایم چې څه یې کښلي دي چې څه په کې شته دې که هېڅ یې کښلي نه وی، نو بیا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه کښل غوره دي، بابېزه (نا ځیزه) ده چې ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوږن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوږن کېږي او د نوي پښتو کړی په خوله تنګه او په کښلو راکړی کوي.

په نوي عصر کې که کښلي ویار (عیبونه) او تېروتنې و لري، په غاړه یې واخلې او د کره کولو لور ته یې رټ لنډپیري ګامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختګ پیله به بې یېبره (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کړنلارې او کړنو څخه ګټنې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوي ټکنالوژۍ په نویو کړنلارو سره ترې ګټنې اخېستل کېږي.

لکه د رنځورانو عملیاتونه پخوا په زره بنه وو او اوس په ښه، اسانه بنه همغه عملیاتونه کېږي.

د تېرو پخوانۍ یو وختونو کښونکو چې څه کښلي او اوس دلته نه شته، الله دې ډېرې بدلې او ثوابونه ورکړي ورته، خو نوي لیکوال اړین باید په یوه پښتو کره پښتو کړ شي.

زموږ ټول پښت په دې بوخت دی چې په پردۍ یو ژبو کې څه و مومي. یادې یې کړي، ترې ګټه پورته کړي. خو د خپلې سره کرغېړنتوب، بې مینې، بې پروایې له دې بې کبرې، وفادارې، بداېې، رښتینې، سپېڅلې، ګڼلې، غښتلې او پیاوړې پښتو ژبې سره هم ښه کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲ چوپړی

د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو انګړ

خــــــېړنـچوپړي (ریســــــــرچ پاڼــې)

کوم عیبونه تېروتنې چې په ۱۵، ګڼه څېړکي یا برخه کې سیمه ییزي پایلې د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو کې له الف بېخې څخه تر ژ (ژې) ابېخې پورې لیکوالو په کښلو کې کړي دي، ما په سور رنګ اړولي یا سوره رنګه کړي دي. لومړی کره شوي بیا مې سره کړي دي. چې په وار، وار به یې ډېرون و کړم. د دې له پاره زما څرګندول چې روښوي کنته داسې د هر یوه لیکوال د ډېرون (پلټنې) اوډون (ترتیب) په پوخ کې کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ .۵ الف. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ګل باچا الفت په پورتنی ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د الف (ا) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونبوي کتنه داسې:

۱.۱۵ ۱ سرلیک، څېره ۲. الف ګل باچا الفت ,, پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۱.۱۵ ۱ سرلیک او څېره ۲. الف کې:

۱. څېره ۲. الف ګل باچا الفت ,, پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، (ګڼه یې په: دانې).
۲. ګڼه: ۳
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: ګل باچا الفت
۴. لیکی: پښتو سندرې
۵. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی
۶. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۱۱۶
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۷۳
۸. ټپې Ṭapé: ۲۶
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۷
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲۱
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱۰
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:۹
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:۵۱
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé:۱۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۸

۱۹. وروستاړي غبرِ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۰

۲۰. وروستاړي غبرِ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۵

۲۱. وروستاړي غبرِSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري یا رښتې پښلې هې ,, ه ،، څخه مخکې اببځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۲. وروستاړي غبرِ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲۷

۲۳. وروستاړي غبرِSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غبرِ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،:konatawará, zargará, kaftará, baxtawará, aṛ, ará(کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲۵. وروستاړي غبرِ Suffix Voice؛ ونه - :wanȧ (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۷

۲٦. وروستاړي غبرِ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱۰

۲۷. وروستاړي غبرِSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غبرِ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۹

۲۹. وروستاړي غبرِSuffix Voice؛ ؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غبرِ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,

بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (manáː منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ﻫ یا ـه ،: tralə, xwalə, maɣolə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ﻫ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۷

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - ináː (ځرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۸

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (manáː منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ﻫ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ﻫ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرېږ شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲۳۲

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۱۱۶

٤٥. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ۱۱۶

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۲۵۵۲

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۵۸۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۱۶

٤٩. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۴۶

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۷۰

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتني سمې شوې) : ۴۲۴

٥٣. خبرداری (Caution) : ۱۰

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ .۵ ب. د یوې پې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنی ۲.۱۵, ګڼه ځېرګي یا برخه کې د ب (بې) ابېځې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما ځرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۲.۱۵ سرلیک، ځېره ۲. ب محمد دین ژواک ,, پښتنې سندرې ،، لومړی برخه لیکی، په ننتوزې د ج چوپړي کې د صدیق الله رښتین د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۳۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما ځېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ ځېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۲.۱۵ سرلیک او ځېره ۲. ب کې:

۱. ځېره ۲. ب محمد دین ژواک ,, پښتنې سندرې ،، لومړی برخه لیکی، په ننتوزې د ج چوپړي کې د صدیق الله رښتین د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه ، ۱۳۲۵ لېږدی ۱۳۳۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

۲. ګڼه: ۴

۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: صدیق الله رښتین

٤. لیکی: پښتنې سندرې

۵. چاپ کال: ۱۳۳۴ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۱۳

۷. لنډۍ Lánḍéy: ۸

۸. ټپې Ṭapé: ۲

۹. ټیکی Ṭikéy:

۱۰. مصرۍ Mésréy: ۳

۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵

۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:

۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:

۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
خـــــبرنــچوپړي (ريســــــــرچ پانــپ)

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ :Lánḍéy ۳

۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Ṭapé ۲

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Ṭikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۳

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ېينه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېخه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،:konatawará, zargará, kaftará, baxtawará, ará, aṛ,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ېينه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará
ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ţikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې
سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ţikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکي - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ţikéy:

۳۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې ټیکۍ:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکي , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ţikéy:

۳۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar
ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټیکۍ Ţikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې
سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکي - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ
Mésréy:

۴۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۴۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکي , هـ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə
(ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره)ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲۶

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۱۳

٤٥. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (ښتي پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ۱۳

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۲۸۶

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګي , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۶۵

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۳

٤٩. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۴

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګتوک مېچې کچه: ۷

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناتړوییکي، تړوییکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۵۵

٥٣. خبرداری (Caution) ●: ۱۲

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۵ ب – ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ ۱۵.۰، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب – ۱. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونېوي کتنه داسې:

۳.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ب - ۱ پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند صدیق الله رښتین په اوومه ګڼه مقاله پښتو پېژندنه ۵۰ چوپړي کې. د صدیق الله رښتین د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: داني).

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۳.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب - ۱ کې:

د پښتو څېړنو د نړوال مرکز د نړوال سیمینار د مقالو مجموعه، ۱۳۵۴ لېږدی کې پوهاند صدیق الله رښتین په اوومه ګڼه مقاله پښتو پېژندنه کې کښلي دي:.

په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ۲. ب – ۱ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ۵۵ ده، کره شوې Action Req'ed،
ټول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس؛ خبرداری (Caution) ۵ پینځه ځایو کې ورته د کره لیکلار له مخې، په وت، ي، تړښتي، نخښې او کره ویيکي دی.

یوه په کې لنډۍ ده او یوه په کې مصرۍ ده، چې دواړه د سړو اړوند (د نرانو له لورې ویل، لیکل شوې دي یا سړو ته منسوبې) دي، د یوې وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړي شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱ ده او د یوې وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړي شوې مصرۍ Mésréy: ۱ ده.
(پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۵۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤ .٥ ب. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په پورتنۍ ,۱۵ .۰ ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ب (بې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۴ .۱۵ سرلیک، څېره ۲. ب پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په مقاله لنډیو کې د پښتنې مېرمنې یوه خاصه څېره،۱۴۶ چوپړي، کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۴ .۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب کې:

.۱ څېره ۲. ب پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په مقاله لنډیو کې د پښتنې مېرمنې یوه خاصه څېره،۱۴۶ چوپړي، کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
.۲ ګڼه: ۶
.۳ راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح
.٤ لیکی: پښتو څېړنې
.۵ چاپ کال: ۱۳۵۴ لېږدی
.٦ ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۱۹
.۷ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱
.۸ ټپې Tapé: ۵
.۹ ټیکی Tikéy:
.۱۰ مصرۍ Mésréy: ۳
.۱۱ ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵
.۱۲ ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Tapé:
.۱۳ ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Tikéy:
.۱٤ ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ :Lánḍéy ۱۱

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Ṭapé ۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکی :Ṭikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصری :Mésréy ۲

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښبلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکۍ مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará, baxtawará, arą, ará(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکۍ مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanấ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳٤. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکې , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳٦. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :wanấ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکې , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څــــــېړنـچوپړي (ریســــــــرچ پانــې)

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arḁ́, aṛ, baxtawarḁ́, بشپړې شوې مصرۍ Mésrḗy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیپلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دۍ؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۱۹

۴۵. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله ، حکمي قافیه) کچه: ۱۹

۴۶. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۴۱۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۹۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۹

۴۹. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۹

۵۰. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (وېار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۲۴۴

۵۳. خبرداری (Caution) : ۷

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ .۵ ت. د یوې پې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق په پورتنۍ ۵.۱۵، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ت (ټې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۵.۱۵ ۵ سرلیک، څېره ۲. ت پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ سرلیک او په لنډیو کې د تغیر او بدلون پروسه،څلورم او پینځه دېرشتم چوپړي، کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۵.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب - ۱ کې:
څېره ۲. ت کې:

۱. څېره ۲. ت پښتو ټولنه ,, پښتو څېړنې ،، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ سرلیک او په لنډیو کې د تغیر او بدلون پروسه،څلورم او پینځه دېرشتم چوپړي، کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۷
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: سلیمان لایق
٤. لیکی: پښتو لنډۍ
۵. چاپ کال: ۱۳۶۳ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۶۴
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۳۴
۸. ټپې Ṭapé: ۱۶
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۴
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۶
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy: ۲

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۸

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپي Ṭapé: ۱۲

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکی Ṭikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۱۲

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáٌ (څرګند واو یا وي ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۸

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱۵

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا ړښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱۰

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه .: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه .: konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáٌ (څرګند واو یا وي ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Ṭapé: ۸

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Ṭapé: ۳

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Ṭapé:

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Ṭapé: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ھ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه ھې (زور) , ھ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará arā, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :inā (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی - :nā (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – mā) manā منه مجهوله ھې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ھ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه ھې (زور) , ھ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar arā, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :inā (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی - :nā (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – mā) manā منه مجهوله ھې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤١. وروستاړي غبږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٢. وروستاړي غبږ Suffix Voice؛ ؛ زوروالـه هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پېیلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۲۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېځه) کچه: ۶۴

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۶۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځپو (ځپیزو، ځپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۱۴۰۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۳۲۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۶۴

٤٩. د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی ځپه یا خوره غبري اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری یې بولي او پاتیشوني نوري چې وروستاړي غبږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۲۱

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۴۳

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، سټربل، اوسټربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۵۳۹

٥٣. خبرداری (Caution) : ۱۵

٥٤. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦ .٥ ت – ١. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې په قلم ټولنه کې چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي بهیر د ١٣٨٣ لېږدي اشنا د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتنۍ ١٥ .٠، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ت – ١. (تې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روښوي کتنه داسې:

٦.١٥ سرلیک، څېره ٢. ت - ١ قلم ټولنه ,, چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن، ١٣٨٧ لېږدی، ټول چوپړي، کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه، ١٣٦١ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ٦.١٥ سرلیک او څېره ٢. ت - ١ کې:

قلم ټولنه ,, چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن دی:.
په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ٢. ب – ١ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ١١٣ ده او کړه شوې Action Req'ed،
ټول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس، خبرداری (Caution) ٥ پینځه ځایو کې ورته دی د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترښتي، نخښې، کره وییکي. یوه په کې لنډۍ ده او دوې وارې یې کښلې ده.
چې د سرو ته منسوبې دي، د یوه وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی – mana (منه مجهوله هې* مه) مه؛ سره بشپړه شوې لنډۍ Lánḍéy: ١ ده.
(سلیمان، د بازمحمد ثبت، ٢٠٠٨ لېږدی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ .۵ ټ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند محمد اسمعیل یون په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ټ (ټې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۷.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ټ ,, د پښتو شعر هندسي جوړښت ،، محمد محمد اسمعیل یون، ۷ او ۱۳۸ چوپړي، کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۷۷ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۷.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ټ کې:

۱. څېره ۲. ټ ,, د پښتو شعر څمککچپوهنې (هندسي) جوړښت ،، محمد محمد اسمعیل یون، ۷ او ۱۳۸ چوپړي، کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۷۷ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۹
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهیالی محمد اسمعیل یون
۴. لیکی: د پښتو شعر هندسي جوړښت
۵. چاپ کال: ۱۳۷۷ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۴
۷. لنډۍ Lánḍéy:
۸. ټپې Ṭapé: ۴
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy:
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy:
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé ۴

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکی :Ṭikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري یا رښتي پښېلي هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکي , ه یا ـه ،: tralə, xwalə, maγolə, xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: kaftará, zargará, konatawará baxtawará, aṛ, ará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáُ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکي , ه یا ـه ،: tralə, xwalə, maγolə, xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: kaftará, zargará, konatawará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

٣١. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

٣٢. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

٣٣. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

٣٤. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

٣٥. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , هِ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

٣٦. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زوروالہ هې (زور) , هِ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

٣٧. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٣٨. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٣٩. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٠. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤١. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , هِ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٢. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ؛ زوروالہ هې (زور) , هِ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دۍ؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۴

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمې قافیه) کچه: ۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځپو (ځپیزو، ځپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۸۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقۍ نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۴

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوږه غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځې چارباغۍ لغمانۍ یې بولې یا د کیسو (داستانې) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاتیشونې نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځې دي) مېچې کچه: ۲

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۲

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکې، ترویکې، ستربل، اوستربل، پارنویکې، بلنویکې، اندېښنې او هیېجانې چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) 🟥 : ۱۳

٥٣. خبرداری (Caution) 🟡 : ۳

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۵ ج. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې څېړنوال دوست محمد شینواری په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوی کتنه داسې:

۸.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ج ,, د پښتو د ولسي ادب لارې ،، څېړنوال دوست محمد شینواری ، لنډۍ سرلیک کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۸.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ج کې:

۱. څېره ۲. ج ,, د پښتو د ولسي ادب لارې ،، څېړنوال دوست محمد شینواری ، لنډۍ سرلیک کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۰
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: څېړنوال دوست محمد شینواری
۴. لیکی: د پښتو د ولسي ادب لارې
۵. چاپ کال: ۱۳۸۵ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری: ۱۶
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۹
۸. ټپې Ṭapé: ۶
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصری Mésréy: ۱
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy: ۱
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé ۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکی :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy

۱۹. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۱. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې اېښئه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۲. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲٤. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲٦. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۷. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۱

۲۸. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲۹. وروستاړي غږ؛ Suffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ﻫ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکې , ﻫ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ﻫ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۴۱. وروستاړي غبرSuffix Voice؛ زورکې , ﻫ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ﻫ یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې مصرۍ :Mésrēy

۴۳. ټول ټال د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو د مسرو (پټ، نيم بيتۍ، نيمه کړۍ، نيم بند يا مسره د پيلې نيمه کړۍ، نيم بند يا نيم بيت) کچه: ۳۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو د لړونو (چې يکړ، يوون، مفرده وۍ يې لړ يا رديف دۍ؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۱۶

۴۵. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو د نه ماتيدونکي پښېله (حکمي قافيه) کچه: ۱۶

۴۶. ټول ټال د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو د څپو (څپيزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سيليبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۳۵۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو د زورنو(خجيزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسيقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګې , لهجې ،: تاکيدي: بيلوونکی نښې: د وينا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۸۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۶

۴۹. ټول ټال د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو د لوړ ترنګټوک (د پاينۍ مسرې پاينۍ څپه يا خوره غږي اواز په لوړه وي چې ډېرۍ يې په ينه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي يا د کيسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ يې بولي او پاتيشوني نوري چې ورو‌ستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۶

۵۰. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. ديفتنګونه (غبرګغږون)، ناترويکي، ترويکي، ستريل، اوستريل، پارنويکي، بلنويکي، اندېښني او هيېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ويار (عيبونه) او تېروتنې سمې شوې) 🟥 : ۶

۵۳. خبرداری (Caution) 🟡 : ۲

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ .۵ چ. د یوې پې سروبوله انګېرنې له مخې د جانان „ پښتو لنډیو کې محرومیت „ په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د چ (چې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۹.۱۵ سرلیک، څېره ۲. چ جانان „ پښتو لنډیو کې محرومیت „ په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۹.۱۵ سرلیک او څېره ۲. چ کې:

۱. څېره ۲. چ جانان „ پښتو لنډیو کې محرومیت „ په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۵ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: جانان
۴. لیکی / لیکنه: پښتو لنډیو کې محرومیت
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۵ لېږدی
۶. ټول ټال لنډی، ټپې، ټیکی او مصری: ۱۸
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۴
۸. ټپې Ṭapé: ۶
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۸
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy:
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۸

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري یا ربښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځځه مځکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروآله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará arа́, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۲

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۴

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروآله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Tikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (خرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Tikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Tikéy:

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) manà منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Tikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Tikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټيکی Tikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (خرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) manà منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

٤۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۲ چوپړی

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انګړ
خـــــبړنـچوپړي (ریســــــــرچ پانـــې)

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) arā, aŗ, baxtawarā, ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کرۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کرۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۶

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښپله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۹۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۸

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېرې یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۸

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټیټوالي وي): ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، سټربل، اوسټربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۰ ځ. د یوې پې سروبوله انګېرنې له مخې د فیاض علي شاه اخونزاده په پورتنۍ ,۱۵. ۰، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ځ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۵. ۱۰ سرلیک، څېره ۲. ځ ,, د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت ،، فیاض علی شاه اخونزاده ، لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۵. ۱۰ سرلیک او څېره ۲. ځ کې:

۱. څېره ۲. ځ ,, د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت ،، فیاض علی شاه اخونزاده ، لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۶ لېدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۱
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: فیاض علی شاه اخونزاده
۴. لیکی / لیکنه: د پښتو اولسي شاعري کې د ټپې اهمیت
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی
۶. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۲۴
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۵
۸. ټپې Ṭapé: ۷
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۲
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۲
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۵
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۷

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري يا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ابېخه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکۍ مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکۍ , ه يا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه :، konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) baxtawará ,aṛ ,ará ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (خرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۶

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکۍ مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکۍ , ه يا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maγolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۷

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۴

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maγolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, ar̤, baxtawará, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پېلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۴۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۲۴

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۲۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۵۲۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۱۲۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۲۴

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاټیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، سټربل، اوسټربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۲. کړه شوې Action Req'ed (وپار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱ .۵ څ. د يوې پې سروبوله انګېرنې له مخې د محمد حامد حليمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندرکې ،، په پورتنی ,۱۵. . ګڼه څېړکي يا برخه کې د څ (څې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۱.۱۵ سرليک، څېره ۲. څ محمد حامد حليمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په دې ليکنه کې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو انګړ څېړنچوپړو يا ريسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۱.۱۵ سرليک او څېره ۲. څ کې:

۱. څېره ۲. څ محمد حامد حليمي ,, لنډۍ د ګلونو په سمندر کې ،، په دې ليکنه کې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ يو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۵
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: محمد حامد حليمي
۴. ليکی / ليکنه: لنډۍ د ګلونو په سمندر کې
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ: ۴۳
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۱۳
۸. ټپې Ṭapé: ۷
۹. ټيکی Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۲۲
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۷
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټيکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱۶
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۶
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۷

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáٔ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۷

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکې , ه یا ـه :. xpalə, maγolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáٔ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۵

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکې - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکې , ه یا ـه :. xpalə, maγolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :. konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې ښواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکۍ Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو یا وې ښواک ,,و،، په غړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۷

۳۸. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ینه - ináː (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۱۲

۳۹. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۰. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳

۴۱. وروستاړي غړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غړ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, ar, baxtawará, ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۸۶

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۴۳

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۴۳

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۹۴۶

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۱۵

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۴۳

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینی څپه یا خوره غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نوري چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱۰

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۳۳۶

٥٣. خبرداری (Caution) : ۱۶

٥٤. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۲ خ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ولایت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د خ (خې) اببڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې اوزما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۵. ۱۱ سرلیک، څېره ۲. خ ولایت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۷ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصری یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي توک، ۱۵. ۱۲ سرلیک او څېره ۲. خ کې:

۱. څېره ۲. خ ولایت خان ځدراڼ ,, د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۷ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۶
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: ولایت خان ځدراڼ
۴. لیکی / لیکنه: د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۷ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری: ۳۵
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۸
۸. ټپې Ṭapé: ۱۲
۹. ټیکی Ṭikéy:
۱۰. مصری Mésréy: ۱۵
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۵
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۷
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy: ۱۳
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé ۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټيکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۲

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáَ (څرګند واو يا وې ېبواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۵

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۲

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري يا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ښخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالله هې (زور) , ه يا ـه :، konatawará, zargará, kaftará ,arą́, ar, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ : Lánḍéy

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáَ (څرګند واو يا وې ېبواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۳

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۶

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé ۳

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالله هې (زور) , ه يا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

٣١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٥. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

٣٧. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٣

٣٨. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inā: (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۶

٣٩. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nā: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – mā) manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۶

٤١. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, ar, baxtawará, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۷۰

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۳۵

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۳۵

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۷۷۰

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجېزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګي , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۱۷۵

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۳۵

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاټیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۱

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویېکي، ترویېکي، سترېل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ....:

٥٢. کړه شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۱۲۶

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۲۰

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ .۵ د. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د آلمان ږغ راډیو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته و ایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن په پورتنی ,۱۵ . ۰ ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۳.۱۵ سرلیک ، څېره ۲. د آلمان ږغ راډیو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن، لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۳.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د کې:

۱. څېره ۲. د آلمان ږغ راډیو ,, په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن، لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۲
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: حبیب الله رفیع
۴. لیکی / لیکنه: په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی
۶. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۱۴
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۲
۸. ټپې Ṭapé: ۴
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۸
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۴
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې Ṭapé:

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ Ṭikéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۴

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáّ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáّ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۳

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:۱

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غبړSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) manà منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غبړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لړې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غبړ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غبړ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاړي غبړSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۰. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) manà منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

٤۱. وروستاړي غبړSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېري لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۲. وروستاړي غبړ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, aŗ, baxtawarā,

بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲۸

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېځه) کچه: ۱۴

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکې پښپله (حکمي قافیه) کچه: ۱۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۳۰۸

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۷۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۴

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوږه غږې اواز په لوړه وي چې ډېرى يې په ینه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۶

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۸

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترويیکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوي Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۴

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۳

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۵ د - ۱. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د د – ۱. (دې یا , دال ، - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۴.۱۵ سرلیک، څېره ۲. د - ۱ حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،، (حبیب الله رفیع، ۲۰۱۰ زېږدی، د هارون حکیمي مرکه) په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصری یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ کې:

حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ,, د پښتو لنډیو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،،. په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ۱۵. د – ۱ برخه کې. د عیبنو او تېروتنو اندازه: ۱۷ ده او کره شوې Action Req'ed، ټول دغه برخه کنټرول کې In (control) ده اوس، خبرداری (Caution) ۱۰ لس ځایو کې ورته دی د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترښتي، نخښې، کره ویيکي، د ویکیو جمع، د چپه پېښ خپلې غونډلې پسې نه کښل، او نور په خپله کښلې کې دې و ګوري او له دې سره دې پرتله کړي، یوه عیب، یوه عیب به لېبل شي (شاهدي و وایي) او ایېبره یا (ابره، ابېره، حاصل، ثمره) به په رڼو سترګو و مومي.

ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری په کې ۲۵ دي، ۹ په کې لنډۍ دي؛ د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۸ یې سړو ته منسوبې دي او یوه یې ښځو ته منسوبه ده. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۲، وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۴، وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :۱ ، وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه — má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :۲ دې.

۵ په کې ټپې دې د ۱۵. ۱۴ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۳ یې سړو ته منسوبې دي او ۲ یې ښځو ته منسوبې دي. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) ېینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:۱ ، وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۴ دې.

۱۱ په کې مصرۍ دې د ۱۵. ۱۴ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې ، ۶ یې سړو ته منسوبې دي او ۵ یې ښځو ته منسوبې دي. وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غبر کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳، وروستاړي غبر Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) ېینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy :۵، وروستاړي غبر Suffix Voice؛ زورکی مه — má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۳ دې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵ .۵ ځ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ډ (ډې یا , ډال،) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۵.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ډ محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ډ کې:

۱. څېره ۲. ډ محمود نظري ,, په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۴
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: محمود نظري
٤. لیکی / لیکنه: په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۴۰
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۱۰
۸. ټپې Ṭapé: ۸
۹. ټیکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۲۲
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۷
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۹
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې Tapé: ۷

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکی Tíkéy:

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۱۳

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanâ: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۲

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۴

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتي پښېلي هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۴

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará arâ, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanâ: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۳

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۲

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arā, aṛ, baxtawarā,
بشپړې شوې ټپې :Tapé

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Tikéy

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :inā (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Tikéy

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :nā (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Tikéy

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Tikéy

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (تړله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Tikéy

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftar arā, aṛ, baxtawarā, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی :Tikéy

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanā (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy ۵

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :inā (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy ۶

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :nā (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mā (manā منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy ۱۱

٤۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (تړله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری :Mésréy

٤۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarā, zargarā, kaftarā

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

.٤٣ ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۸۰

.٤٤ ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دۍ؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۴۰

.٤٥ د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۴۰

.٤٦ ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۸۸۰۰

.٤٧ ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي.: ټینګې , لهجې .: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۲۰۰

.٤٨ ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۴۰

.٤٩ ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱۳

.٥٠ د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۷

.٥١ دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناټرویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وۍ، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

.٥٢ کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۷

.٥٣ خبرداری (Caution) : ۱۶

.٥٤ کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱٦ ر. د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې يا لنډۍ مقام ،، په پورتنۍ ۱۵. ، ګڼه څېړګي يا برخه کې د ر (رې) ابېڅې ليکنه کې عيبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۶.۱۵ سرليک، څېره ۲. ر سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې يا لنډۍ مقام ،، په دې ليکنه کې د لنډۍ‌يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ‌يو کچه، ۱۳۸۹ لېږدى، (ګڼه يې په: داني)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ‌يو انګړ څېړنچوپړو يا ريسرچ پاڼو لومړې توک، ۱۶.۱۵ سرليک او څېره ۲. ر کې:

۱. څېره ۲. ر سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د ټپې يا لنډۍ مقام ،، په دې ليکنه کې د لنډۍ‌يو، ټپو، ټيکيو او مصرۍ‌يو کچه، ۱۳۸۹ لېږدى، (ګڼه يې په: داني)
۲. ګڼه: ۱۹
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: سرباز خان
٤. ليکى / ليکنه: پښتو ادب کښې د ټپې يا لنډۍ مقام
۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدى
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ: ۶۷
۷. لنډۍ Lánḍéy: ۳۴
۸. ټپې Ṭapé: ۱۵
۹. ټيکۍ Ṭikéy:
۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۸
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۴
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۸
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټيکۍ Ṭikéy:
۱٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۹
۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۹

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۶

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱۸

۲۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، xpalə, maγolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáِ (خرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۳

۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۸

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۴

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، xpalə, maγolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arą́, ar̥, baxtawarą́, بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā́: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) manā́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarą́, zargarą́, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arą́, ar̥, baxtawarą́, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā́: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱۲

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) manā́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۵

٤۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: dar̥ə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarą́, zargarą́, kaftarą́

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره arā, ar̥, baxtawarā, بشپړې شوې مصرۍ Mésrέy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پیلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۳۴

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۶۷

٤٥. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښپله (حکمي قافیه) کچه: ۶۷

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۷۴

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیې.: ټینګې , لهجې .: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۳۳۵

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مبچې کچه: ۶۷

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وي چې ډېرې یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نوري چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مبچې کچه: ۳۸

٥٠. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مبچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۹

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترويیکي، ترویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندیښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۳۳۳

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۴۰

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷ .۵ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ن ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ړ(ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۷.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ړ پوهنمل سرفراز مومند څخه ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالکادر مسعود غوښتنه ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۹۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۷.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ړ کې:

۱. څېره ۲. ړ پوهنمل سرفراز مومند څخه ,, د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ‌یو کچه، ۱۳۹۱ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهنمل سرفراز مومند
۳. لیکی/ لیکنه: د ډیپلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه
۴. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۱ لېږدی
۵. ۶. ټول تال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۲
۶. لنډۍ Lánḍéy: ۲
۷. ټپې Tapé:
۸. ټیکۍ Ṭikéy:
۹. مصرۍ Mésréy:
۱۰. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۲
۱۱. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Tapé:
۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy:
۱۴. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټپې :Tapé

۱٦. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy

۱۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۱۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۲۰. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتي پښپلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ایېځه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ :Lánḍéy

۲۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy :

۲٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲٦. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۸. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Tapé

۲۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, aṛ, baxtawarạ́, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inạ́: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mạ́ (manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arạ́, aṛ, baxtawarạ́, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanạ́: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inạ́: (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nạ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mạ́ (manạ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawarạ́, zargarạ́, kaftarạ́

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará,
بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

٤٢. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پیېلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۴

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېخه) کچه: ۲

٤٤. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۲

٤٥. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۴۴

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجېزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۱۰

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۲

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راڅې چارباغۍ لغمانۍ یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاټیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راڅې دي) مېچې کچه: ۱

٤٩. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۱

٥٠. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

٥١. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ : ۳۶۶

٥٢. خبرداری (Caution) ● : ۱۳

٥٣. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۸ ز. د پوهندوی لال باچا ازمون په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څېړکي یا برخه کې د ز(زي) ابېڅې لیکنه کې ویار(عیبونه) او تېروتنې:

ماته ټول ګران دي، لږ به دا را و سپړو او د پوهاند مجاور احمد زیار د ذهن په پل به خپل پل کېږدم. ,, په پښتو کې د نورو ژبو پوروییونه له ژبپوهنیز او نږوال دود یا دوي پر بنسټ ترکېدونه له پښتو وینګ، لږ او ډېر مانیز اړونګ سره راخپلول په کار دي، لکه: ګاډی (ګاړی)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کیسه (قصه)، پوځ (فوج)، سبا (صباح)، میرات (میراث) د تباه او برباد په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر)... . پیل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرښته، پراخ، خپه، خپګان، کمیس یا کمیز، مانا، دین، شېر (شعر) او یوه لږ نور داسې ویبونه د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې ناعربي یا عربي شوي(معرب) ګڼل شوي او یا هم په ټکرویي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.،، (مجاویر احمد، ۴۹ چوپړی).

نو که ازمون ټکر وی یا جنګېدلي ویيکي، تکر ویيويکي (تصادفي لغات) مېسره ګڼلی وی، نو بیا به يې شېر، معرب نه لیکلی یا شعر به يې نه لیکه، شېر به يې کښلی وی، او مصره یا مصری به يې مېسره یا مېسری نه لیکلی، دا چې ډېره کره هم ده په پښتو کې چې همداسې لوستل کېږي هم مېسره د ټولو پښتنو ګړدود دی. په همدې اواز یا غږ له خولې څخه راوځي، خو د دې وی (لغات) رېه اړیکه له مصر سره ده، او مصر لرغونی منل شوی نوم دی، الله ج هم مصر کښلی، د الله کتاب کې هم مصر دی، اصحابو کرامو هم مصر لیکلی دی، ایجبېټ ورته انګرېزان وايي، امپراتور احمدشاه بابا ابدالي دراني هم مصری په خپلې یوې کاکړۍ کې ویلی دی ,, دوې يې لېښې مصری توري، تل وهي د سر مری،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱چوپړی).

نو چې مېسرې مصرې ولیکم دلته انډول به برابر شي، ځکه دوی خپله شېر نه دی لیکلی پر ځای يې شعر لیکلی دی .د څپو له پامه دواړه دوې څپېزې راځي، خو مېسرې وی پینځه ابېڅې ده او مصرې څلور ابېڅې ده، نو د ویيپوهنې له پامه مصرې وی اقتصادي هم راځي چې لږ تورې په کې دي او لنډ هم ویل کېږي.
په آر (اصل) کې مسره د بیت یوې برخې یا د یوه بیت نیمه برخه (نیم بند، نیمه کړۍ) ته وايي. چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ له دوې مسرو چې لومړۍ مسره يې ۹ څپو څخه رغول شوې وي او دوېیمه مسره يې له ۱۳ څپو څخه رغول شوي وي چې نوموړې ټولې یوه بیت شېر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته پوهندوی لال باچا ازمون مسره ویيوکۍ یا وی، مېسره بللې او لیکلي یې ده، اوستاد حبیب الله د مسره وی یا لغات مصره بللی، او ډېری نور يې هم لیکي. خو کره بیا څېړنوال پوهان دوست محمد دوست او پوهاند محمد اسمعیل مسره لیکي، زه هم په همدې اند یم چې نه خو په دې وی کې مې (م یا میم) زبر لري چې د پوهاند مجاویر احمد زیار خبره ومنم چې ترې ورسته اوږده , ې ، وکښل شي. نو مسره لیکل کره دي. باید مېسره ونه لېکل شي.

بله دا ده چې مسره یوې غونډلې ته وایي، چې دوې غونډلې بیا یوه مصره یا مصری کېږي. د دوی ترمنځ تعریف کې ډېر توپیر شتون لري.

ز. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبیتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترښتی څنې راخستې، دوبیتې او تله يې پاتې. په پورتنی ,۲. ، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ز(زې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبیتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترښتی څنې راخستې، دوبیتې او تله يې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه،۱۳۹۴ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۲.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ز کې:

۱. څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبیتي پرتله! ،، کرې.
۲. ما څنې لنډۍ او د پر ترښتی څنې راخستې، دوبیتې او تله يې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکیو او مصرۍیو کچه،۱۳۹۴ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)
۳. ګڼه: ۲۰
٤. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون
٥. لیکی/ لیکنه: پوهندوی لال باچا ازمون ,, د لنډۍ او دوبیتي پرتله! ،، کرې. ما څنې لنډۍ او د پر ترښتی څنې راخېستې، دوبیتې او تله يې پاتې
٦. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۴ لېږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۶۵

۸. لنډۍ Lánḍéy: ۲۶

۹. ټپې Ṭapé: ۲۸

۱۰. ټیکۍ Ṭikéy: ۱

۱۱. مصرۍ Mésréy: ۱

۱۲. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱

۱۳. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۸

۱۴. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:

۱۵. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۵

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۵

۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۱۸

۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکۍ Ṭikéy: ۱

۱۹. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ Mésréy: ۵

۲۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :wanáً (ځرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۶

۲۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱۰

۲۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ,, ه ،، ځخه مخکې ابېځه ني ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱

۲۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۹

۲۴. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه :، tralə ,xwalə ,maɣolə ,xpalə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:

۲۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ará, aṛ, baxtawará ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍLánḍéy :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۴

۲۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۱۳

۲۸. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې ۴:Ṭapé

۲۹. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé ۷

۳۰. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maγolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará

۳۲. ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې :Ṭapé

۳۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ :Ṭikéy

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ :Ṭikéy

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکۍ - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ :Ṭikéy

۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکې مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ :Ṭikéy ۱

۳۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: xpalə, maγolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ :Ṭikéy

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar

۳۹. ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لرې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ :Ṭikéy

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګندوي یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۸

۴۲. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکي - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ :Mésréy

۴۳. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – má) maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۴۴. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکي , هـ یا ـه :، darə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۵. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زوروالا هې (زور) , هـ یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

۴۶. arú, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۳۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ـه ،، ابېڅه) کچه: ۶۵

۴۹. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښبله (حکمي قافیه) کچه: ۶۵

۵۰. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپېزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۳۰

۵۱. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. :Accents, Morphemels ،،) کچه: ۳۲۵

۵۲. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۶۵

۵۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغۍ لغمانۍ یې بولي یا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غبږ په ځوږ راځي دي) مېچې کچه: ۳۲

۵۴. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځوږ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوږ یا ټېټوالي وي): ۳۳

۵۵. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني او هیېجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . :

۵۶. کړه شوې Action Req'ed (وپار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۱۲۶

۵۷. خبرداری (Caution) : ۱۵

۵۸. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ۱۹ ژ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنۍ ,۱۵. ، ګڼه څپرکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

لومړی دا چې عبدالباري جهاني ,, د پښتو په پښتو تشریحي قاموس لومړیټوک ، آ – پ ، کې چې په ۱۳۵۸ زېږدي کې د لېندۍ په میاشت کې د خوشحال خان خټک په درېسوم تلین د نړوال سیمینار په اړه خپور شوی وو، چې له آ ابېڅې پیل او په پ ابېڅې پای شوی وو، ټول ۹۵۸ چوپړو کې دی. چې ۹،۵۰۰ پښتو وی لري. د افغانستان د علومو اکاډیمي د ژبو او ادبیاتو انستیتیوت د ژېپوهنې څانګه خپور کړی وو ،، (مسافر، ۱۳۵۸لیږدی). د دې کتاب د لیکونکي ډله کې په ۱۴ ګڼه کې د الف په یوه برخه کې عبدالباري جهاني وو.
او دی دې ,, یوه ځل بیا د لنډۍ یو په باره کې ،، په لیکنه کې داسې ,, ۶۴۲،، تېروتنې و کړې، ځکه چې دا نو بې غوري ده بې میني ده، بې پامي ده له خپلې ژبې سره!!، که لیکنه دې خپله نه خېروې بیا هم ستا اړوند راځي. که بل تن یې خېروي، لږ تر لږه خو یې یوه وار له خپل پام څخه تېره کړه!!، بیا یې پورته کړه په کښلو، اوبپاڼو او مهالنۍ یو کې!!؟.
ځکه ده ته له ما نه ډېر معلومات شته دی، چې د امریکا په دومره مسافرۍ کې یې په زرګونو ګڼه چوپړي یا پاڼې، صفحې یې د اېنګلېسي ژبې له مخه تېرې شوې دي، په کې یوه اېنګلېسي ناکره وی یا لغات کله لیدلی چې هغوی دې خپور کړی وي!!.

۱. دا ځکه کاږم چې هېڅ څوک او حتا دوی نو بیا ولې خپلې ژبې سره داسې چلند کوي. کره لیک دود ته پام نه کوي، که یوه وت (سپېس، فاصله)، غلت وي، بیا هم ناسم کار دی، که د خپلې ژبې سرلوړی پسې ګرځي.

۲. کوشنۍ شین یا ش (شې، شین) د پښتو ابېڅې نولسم توری به د پښتو له ابېڅو ورک کړئ، لکه : اسمان شین دهٔ ؛ تاسو به و کښئ چې : اسمان سین ده!.، شي به سي لیکي او داسې نور... . هېڅ څوک رانه خوابدي نه شي. زه هم د خپلې ژبې ګټې له پاره وایم. تر کله به همداسې درومو، همدومره ریفرنس بس نه دی.

الف. تاسو د حاجي میرویس خان هوتک بابا د زوی، شاه محمود هوتک، د هغه ملګری محمد هوتک د ,, پټه خزانه ،، مینوال او لیکوال د کندهارسرغندوي ستې دي. ,, زموږ پادښاه، او د ښالم خیلو(حاجي میرویس خان پلارښالم خان) د زړه سرشاه حسین خلد الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملکه وسلطنة ، په خپله هم د ښې وينا خاوند او د پښتو د شعر شوقمند دئ.،، (محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لیږدی، ۳ چوپړی)، له دوی نه هم تاسو غوره او ښه کندهاري پښتانه يئ!!؟

۱. هغوی هم ښ (ښې، غټ شين) د پښتو ابېڅې شلم توری. ش (شې، شين، کوشنی شين) د پښتو ابېڅې نولسم توری نه دی کښلی (ليکلی). ، ښه يې شه نه دی کښلی، پښتو يې پشتو نه دی کښلی، پښېمان يې پشيمان نه دی کښلی، ښار يې شار نه دی کښلی، دښن يې دشن نه دی کښلی، غښتليو يې غشتليو نه دی کښلی، کېښود يې کېشود نه دی کښلی.... .

۲. هغوی هم ش (شې، شين، کوشنی شين) د پښتو ابېڅې نولسم توری. س (سې، سين) د پښتو ابېڅې اتلسم توری نه دی کښلی (ليکلی). لکه : شې يې سې نه دی کښلی، شوي يې سوي نه دی کښلی، شو يې سو نه دی کښلی.... .

۳. هغوی هم ږ (ږې) د پښتو ابېڅې اوولسم توری. ژ (ژې) د پښتو ابېڅې سپاړسم توری نه دی کښلی (ليکلی). لکه: ږغ يې ژغ نه دی کښلی، کېږي يې کېژې نه دی کښلی، ترهېږي يې ترهېژي نه دی کښلی، کښل يې کشل نه دی کښلي، مرې يې مژې نه دی کښلی، ږلی يې ژلی نه دی کښلی، کېږدی يې کېژدی نه دی کښلی، کېږدئ! يې کېژدئ! نه دی کښلی، کوږ يې کوژ نه دی کښلي، ږوب يې ژوب نه دی کښلی، ږنګوری (انګور وږی) يې ژنګوری (انګور وژی) نه دی کښلی، ږوږ، زوږ يې ژوژ، زوژ نه دی کښلی، ږيرخريلی يې ژيرخريلی نه دی کښلی.... .

که په خوله يې تلفظ و کوي دا د سيمو لهجه ده هغه باکه نه لري، ولې!؟؟ کښل يې ډېره باکه لري او نوې کره پښتو ليک دود ته سر دردی او رنځ دی، يوه پښتو کره پښتو يوازې په کار ده مور ته اوسمهال، تاسو لنډ پرلنډ (په لنډو) لنډ پيري (لنډ پراوي) مه کېږئ دا په آر (اصل) کې اصيلو پښتنو نه دی کړی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي (لنډ عمري) دي، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هيڅ بنه به په يوه پښتو کره پښتو ته بوژن (دهشت) نه شي کېدلی. زه په دې باندې لېيلم (شاهدي وايم، يا للم) چې دا به بابېزه (ناخيزه) يبېره (ثمره) و لري.

دا په ډانګپيلې وينا ده چې ,, څه چې وايو هغه ليکو او څه چې ليکو هغه وايو.؛ پرته د پښتو له لهجو څخه.،،

څکه ځيني لحجې وې ابېځه يې ابېځه لولي: لکه توت ته تيت وايي، خوست ته خېست،.... ځيني بيا ح ته بې ټکي خې وايي. زبيح الله ته بيخ الله وايي، حلوا ته خلوا وايي.... ځيني غښتلي ته غشتلی وايي، کوښښ ته کوشش وايي، دښن ته دشن وايي، ښه ته شه وايي، کوږ ته کوژ وايي، موږ ته موژ وايي... . او شي ته سي.... داسې نور چې دوېيم بنه کښل يې نا کره دي. په خوله ويل يې باکه نه لري. خو کښل يې اړين دي.

د پورتنۍ يو ۳ برخو له پاره مې ټوله پټه خزانه په غور څو واري کتلې ده، د څېړنې سپړلو له پاره چې پورتني ابېځي په کې کښل شوي دي، په خپلو سترګو و وينۍ!.

د بابا هوتک (شيخ المشايخ، قطب العارفين او زبيدة الواصلين) د بارو زوی، د تولر مسی او د بابا غلجي کړوسی دی، چې په د پښتنو هوتک په اتغر (اته غر) کلات کې په ۶۶۱ لېږدي کې زېږدلی دی. محمد هوتک وايي چې

,, نکل دی چې: په هغه وخت کې به هر ځل مغولو د ارغنداو پر غاړو لوټ کاوه، اتغر، اولان او کلات به يې تالا کول، بابا هوتک خپل قومونه راټول کړل، او د سره‌غر سره يې پر مغولو شخړه بوتله، په دې جګړه کې مغول تالا شول، او د پښتنو ګړنديو ډېر و وژل، ما ته خپل پلار داود خان راته داسې نکل و کا، چې سور غر په دغه ورځ د مغولو په وينو داسې لجند (لځند) شو، چې پلوشو د لمر به برېښانده کا. په دې شخړه کې پښتانه لږ او بې ځواک وو، چې د سرو مغولو پېښه راغله، او اخېسته يې و کا، يوه څو غښتلي د بابا هوتک خپلوان و مړل، بابا هوتک په لوړ ږغ دا سندره لولوله، او په غشيو يې د مغولو ټټرونه څېرل، غښتليو مېړو چې دا سندره اورېدله، په جګړه تودېدل، تر څو چې سور غر يې د مغولو په وينو ولاړه او ټول يې پپنا کړل، هغه سندره زما پلار عليه الرحمه داسې راته ويلې:

پر سور غر بل راته نن اور دی   وګريه جوړ راته پيغور دی
پر کلي کور باندې مغول راغی   هم په غزني هم په کابل را غی ... .،،

(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لېږدی، ۴ او ۵ چوپړی)، (عبدالحی حبيبي، ۱۳۳۹لېږدی، ۸ او ۱۰ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاندینې انځور کې کېږي، بهېږي، ترهېږي، باندې، دې،ې، پښتونخوا، غښتلیو او نور کره کښلي دي یوازې راسځ ، سځ یې نا کره کښلې دي چې د تلفظ بڼه یې کښلې ده.

خو په دوېیم انځور کې په خپله د پټې خزانې لیکونکي له نن څخه ۲۸۸ کاله وړاندې، د علیین مکان (خوشحال بیګ یا خوشحال خان) په اړه +کښلي دي چې ,, په کال (۱۱۰۰) سنه هجرې کې وفات شو.،،
(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸لېږدی، ۴۰ چوپړی)، (عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹ لېږدی، ۸۰ چوپړی).

په همدې بڼه یې د علیین مکان (خوشحال خان ختک شعر کې، ټول ردیفونه شي دی کره کښلی دی له، راشي، شوم سره.
نو د دې له پاره دا په ډاګه شوه چې، محمود هوتک د شاه حسین هوتک معاصر لیک وال دا پښتو ویوکي (وی، او لغات) او ترښتې د یوه پښتو کره پښتو لیکلار ښود په شان کره یا سم کښلي (لیکلي) دي.

کره بڼه یې. لکه:

۱. ده اوړدې یې کره کارول. ې (یې) ، دې، باندې، وړاندې... .
۲. د پښتو ویوکیو جمع کول. لکه : تورې، تېرې... .
۳. د ښ (ښې) کره کښل، لکه: پښتونخوا ، غښتلیو... .
۴. د ږ (ږې) کره کښل. لکه: کېږي، بهېږي، ترهېږي... .
۵. د ش (شې یا شین) کره کښل: شو، راشي، شوم، راشځ، شځ... .

نا کره ، ناسم او غلتې، بڼې یې. لکه:

۱. ده اوړدې یې نا کره کارول. ې (یې) ، دی، باندې، وراندی... .
۲. د پښتو ویوکیو نا کره جمع کول . لکه : تورې، تېرې... .
۳. د ښ (ښې) نا کره کښل، لکه: پشتونخوا ، غشتلیو... .
۴. د ږ (ږې) نا کره کښل. لکه: کېژي، بهېژي، ترهېژي... .
۵. د ش (شې یا شین) نا کره کښل: سو، راسي، سوم، راسځ، سځ... ... .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سندره لولوله ، او په غشیو ئې د مغولو تټرونه څیرل ، غښتلیو مېړو چه داسندره اورېدله ، په جګړه تودېدل ، تر څو چه سورغر ئې د مغولو په وینو ولاړه اوتول ئې پینا کړل ، هغه سندره زما بلار علیه‌الرحمه داسې راته ویلې :

بیتونه

پر سور غر بل را ته تن اور دئ
(۱) و ګړیه جوړ راته پهڼور دئ [٥]

پر کلی کور باندې مغل راغی
هم په غزنی هم په کابل راغی

✡✡✡

غښتلیو تنګ کړئ دا مو وار دئ
مغل را غلی په تـلوار دئ

په پښتونخوا کې ئې تاتار دئ
پر کلی کـور باندې مغل راغی

✡✡✡

آ ، د مرغی (۲) غښتلیو راسی
پر تنګ ولاړ د پښتونخوا سی

تو ري تېرې ، غشی تر ملا سی
بر کلی کور باندې مغل راغی

✡✡✡

زلمو په غشیو کړئ واړونه
د تېرو تـو رو ګـز ا ر و نـه

ور وړاندی کړئ خپل تټرونه
پر کلی کور باندې مغل راغی

✡✡✡

زمـا د زلمو و یني بهېږي
مځکه او غرونه په سره کېږي

میرځی زغلي او تر هېږي
(۳) بر کلی کور باندې مغل راغی

۱:. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د دېرې شنني او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي.
* ما یې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورډ دی. (# ۳۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقل کا: چه خوشحال بیگ **هدایه** په فقه کې په پښتو راواړوله ، او ډېر کتابونه ېې وکښل ، او په کال (۱۱۰۰) سنه هجري وفات شو . **محمد** رسول هـوتك په خپل بیاض د خان علیین مکان ، داسې شعرونه کښلی دی ، چه زه ېې هم پدې کتاب نقل کاندم :

غزل

په کاته کاته مې سترګې په خاته شي — چه خبر دې د راتلو را باندې وشي
ته خواوس له مانه ولاړې مرورشوې — دا لحما یاری دی هم ګندی په زړه شي
چه دیدن د محبوب و کړمه تازه شم — لکه کښت چه په باران سره او به شي
ګوره تا راباندې کومې کوډې وکړې — که په پښو درلحنی درومم زړه مې نه شي
په ارمان د هغه وقت یم درېغه د رېغه — که د زنی سیب ېې بیا دما په خوله شي[۳۵]
د خپل یار د جدائی هسې کار دئ — لکه روح چه له وجوده په واته شي
بخته ! هو ضره مدد بیا راسړ و کړه — چه په غېږ کې مې بیاتللی یاراوده شي

د «خوشحال» سلام په واړو ښو یارانو
ګندی بیا مې په لیدو سره زړه ښه شي

۲:. محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسي ته امر او لاربښونه کړې وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدیز سپوږمیز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی.

,, ښکاره دې وي، چې ما له ډېرشو کلو راهیسې، د ډېرو شاعرانو د پښتنو، احوالونه راټول کړي دي، او هغه وختونه، چې پښتونخوا پر لتو ګرزېدم، له وګړیو مې ډېر ښه حالونه اورېدلي دي، اوس هغه ټول، د خپل پاد شاه ظل الله په غوښتنې کارم، د دې کتاب نوم دی ,, پټه خزانه،، ځکه چې دلته هغه احوالونه راغلې دي، چې پټ وو، او نه وو ښکاره، خالق تعالی دې ټول مسلمانان وبخښي، زموږ د پادشاه سیوری دې تل وي، او دایم، په دغه کتاب چې ما په کښلو ابتدا و کا، ورځ وه د جمعې ۱۶ د جمادي الثاني کال وه ۱۱۴۱ هجري .،، (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

* ما یې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورېد دی، (# ۳۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب. تاسو د امپراتوراحمد شاه ابدالي دراني بابا څخه هم تاسو غوره او ښه کندهاري پښتانه يئ!!؟

محمد حامد درانی د احمد شاه بابا مخکې په ژوندوني داسې کښلې دي، تاسو يې په دې انځور کې و ګورئ چې ش ابېښې يې سم کارولی دی، لکه: د دریم بیت په لومړي پټ کې: ,, شوې،،.

شیرین عمر چې تېرېږي دریغه دریغه　　عمر باد غوندې چلېږي دریغه دریغه
ولې زره هېڅ خبر نوې له رفتنه　　په ارمان ځینې پاتېږي دریغه دریغه
ولې هسې شوې بې غمه زما دله　　چې مین ځبله ببلېږي دریغه دریغه
که هر څو په ډېر ناز جوړې کړې مانړې　　د خزان په تاو رنړېږي دریغه دریغه
دریغه، دریغه اخېر دریغه زما دله　　د عاشق په زړه لګېږي دریغه دریغه
دا یاران لکه ګلونه د بهار دي　　له دیدنه خون به هېږي دریغه دریغه
دهجران مثال دوزخ بېلتون ډېرې　　خارشي سخت هله څرخېږي دریغه دریغه
که پیدا نه وای بېلتون دیدن به مړ وو　　د وصال نوبت رغېږي دریغه دریغه

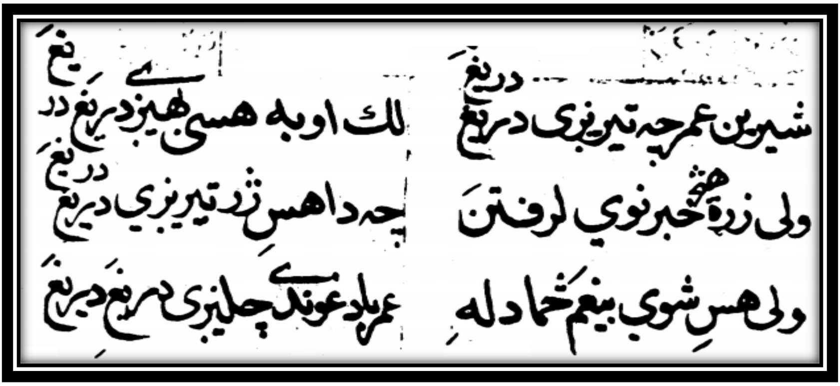

۳:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۲۶ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۶۰ چوپړي انځور.

محمد حامد دورانی د امپراتور احمدشاه بابا د شعرونو دیوان يې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی، په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن وو او د پاچاهۍ دریېم کال يې و. په دې دیوان کې احمد شاه بابا د۲۷ کلنې نه د ټېټ عمر شعرونه خپل ملګري چې د ده خپل معاصر لیکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس لیکل، چې څه کم دري زره بیتونه کېږي، د احمد شاه بابا په ۱۱۶۰ لېږدي سپوږمېز د شاوال، چې اکتوبر ۱۷۴۷ لېږدي کې احمد غوره شو او مشر و تاکل شو او ورسته له دې په احمد شاه په نامه یاد شو په دې وخت کې ۲۵ کلن و.

اوس يې د مندنې ځای، زما د مېرمنې تاتوبی ازبکېستان، تاشکند، ملي لیکیتون، وي سي ایر (متحده روسیه) د څېړنو مرکز يې او شي او ، ګڼه ۷۳، پي این وي مسلسله ګڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لېږدی دی.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اوړد دی. (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن مې بیا سترګې مرې شوې   په دیدن ولې نږدې شوې
چې له یاره هم پیاله شوم   د اغیار تولې خورې شوې
تور مخونه چاودي زړونه   هم په سترګو يې اړې شوې
په ارمان لاس سره مږي   چې پر موره څه پیرې شوې
رقیبان عصیان دي ګوري   په باد مراد زلفې خورې شوې
د دیدن خیرات مې وکړ   هم په کښلو خولې خوږې شوې
د خپل بخت منت راباندي   چې سینې سوې سرې شوې
د هجران یاور دې شوی   په وصال يې زرغونې شوې
نیازمن ډېلې ډېلې دروميږ   په ارمان پرېږدې کورونې شوې
احمد نه وايي یواځې   سینې ډېرې کبابونې شوې

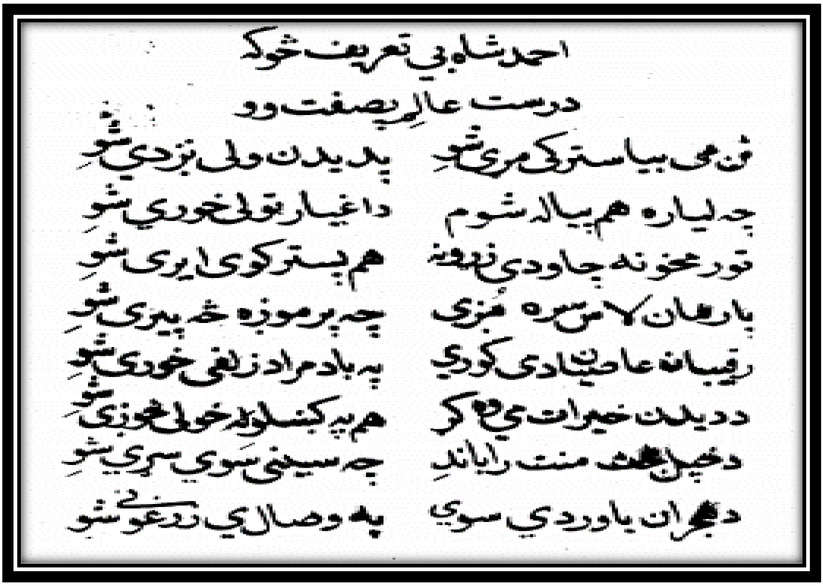
احمد شاه بی تعریف څوک
درست عالم یې صفت وو
نن می بیا سترکی مری شو   په دیدن ولی نږدی شو
چه یاره هم پیاله شوم   د اغیار تولی خوری شو
تور مخونه چاودی زړونه   هم په سترکوی اړی شو
په ارمان لاس سره مږی   چه پر موزه څه پیری شو
رقیبانه عاصیان دی کوری   په باد مراد زلفی خوری شو
د دیدن خیرات می وکړ   هم په کښلو خولی خوږی شو
دخیل بخت منت راباندی   چه سینی سوی سری شو
د هجران یاور دی سوی   په وصال یی زرغون شو

٤:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زیږدي، ۱۱۲۹ لمړدی. ۱۱۶۳ لمړدیز سپوږمیز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۴۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لمړدی، ۸۳ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اورد دی. (# ۴۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا کاکړی د هغه په وراندې کښلي دي. چې د لرغوني پښتو کاکړي غاړي کښلې بڼه په لاس را کوي. احمد شاه بابا دلته په دې کاکړی کې په شپږم پټ، بند، مسره کې هم وشه کښلی دی، وسه یې نه دی کښلی. ،، وشه ،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوېړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱چوېړی).

مخامخ راغله زېړی ... رنګ یې ګل سرګې ګولی
د مینو زړه یې یووړ ... په هوس لکه هوسی
توري زلفې یې کمند دي ... د عاشق د سر زندی
ډېر په حسن آراسته ده ... راځۍ هر چې تاب لری
دوې یې لیچې مصری تورې ... تل وهي د سر مری
خود پرسته پرې وشه ... تل په زړه کوي بازی
نازنینه دلجویه ده ... له هر چا کوي یاری
د هر چا چې مین ډېر وي ... څه وفا یې له یاری

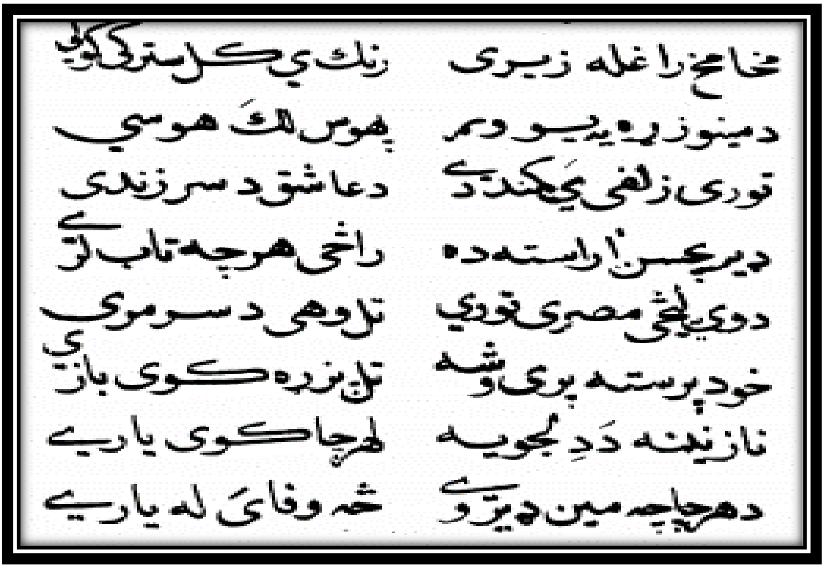

:۵ محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۵۹ چوېړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱ چوېړي انځور.

* ما یې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوېړو(مخونو) جوسه لږ اورد دی. (# ٤۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا شعر د هغه په وراندې کښلی دی. په دې اړه عبدالشکور رشاد هم په لاندې بڼه کښلي.

,, دا قلمي نسخه د تاشکند د ختیځ پېژندنې د انستېتیوت په کتابتون کې خوندي ده، لیکونکی یې محمد حامد درانی دی. دغه لړ معلومات د تاشکند د خطي کتابو د کتلاک تر ۲-۱۵۹۴ نمبر کتاب لاندې راغلی دی، د دې قلمي زیات ارزښت دا دی چې لیکونکی یې خپله د احمد شا بابا معاصر دی او دا نخسه یې په خپله د احمد شاه بابا په ژوند کې لیکلې ده. د دیوان کار یې په ۱۱۶۳هـ ق کې سرته رسیدلی دی او احمد شاه د دیوان په پای کې داسې ویلي دي.،،

,,کتاب ختم په دوشنبې
موړ به ځو تاسې دلې

په وروستی ورځ د روژې
هزار صدو شصت و سې،،

(عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۲۵ او ۱۰۵ چوپړی)

احمد شاه بابا یوه امپراتور وو، هر انسان امپراتور جوړي دی نه شي، امپراتور الله ج موړ ته ډالی او رحمت را کړی وو، الله دې تل موړ ته داسې ډالی او رحمت را ډالی کړې چې له سوري لاندې یې زموږ وګړیو ته ودنه، هوسداینه، او بډاینه و کړي. دا یې زما د زړه شعر دی، بابا یوه مېړمن له هند څخه وه، که دا شعرونه نه وای موږ بې غوره به چېرته له دې خبر وای چې په ایران او هند مو نغارې وږي او زوره وره باچاهي مو پرې کړي.همدا د لرغونې پښتو شعر کښلې بڼه په لاس را کوي. بابا دلته په دې شعر کې. کره تربښتې او وی کره کښلي دي: لکه: ,, خوښ، شنه، ښامار، غاښ، شوه، ښکاره، ښو، شوه، نه شي، پښېمانه، شوه، نه شته. ،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۳۷ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۷۱ چوپړی).

نن بیا هسې د ګلزار په ننداره ځم — چې له یاره سره خوښ هم کناره ځم
توري سترګې سره لبانو و شنه خالونه — ستا د لب په میو مست و مستانه ځم
مسته درخته د چندن زلفې ښامار دي — رقیبان که غاښ چیچي سر بریده ځم
هله لاندې تر هاتي اوس یې موت یم — چې دا فتح مې روژې شوه نن ښکاره ځم
چې رقیب د رقیبانو خدای پنا کړ — په تولی د ښو یارانو هموراه ځم
چې بر کړی مې خدای لاس پر رقیبانو — ترو به زه د هند پر لور په تما شه ځم
چې د هند د ملکو فتح مې روژې شوه — نور ایران لره په توغ په نغاره ځم
پر دا ګړې داد دې خدای نه شي پښېمانه — تر نګین مې ایران لاندې شاهانه ځم
معشوقې د ایران ډېرې تورکي شوخې — خدای چې راکه تورکې هند ته دوباره ځم
زه تسخیر د ولایت د خدای په دا کرم — په مدد د حبیب هره خوا تازه ځم

(c) ketabton.com: The Digital Library

:٦. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زیږدي، ۱۱۲۹ لیږدی. ۱۱۶۳ لیږدیز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۳۷ چوپړي، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لیږدی، ۷۱ چوپړي انځور.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اورد دی. (# ۴۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنی ,۱۵. ، کنه څېرکي یا برخه کې د ژ(ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۵. ۱۹ سرلیک، څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (کنه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو انګړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پاڼو لومړي ټوک، ۱۵. ۱۹ سرلیک او څېره ۲. ژ کې:

۱. څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ,, یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکیو او مصرۍ یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (کنه یې په: دانې)

۲. کنه: ۲۱

۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: عبدالباري جهاني

۴. لیکی/ لیکنه: یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۵ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۵۱

۷. لنډۍ Lánḍéy: ۲۲

۸. ټپې Ṭapé: ۱۸

۹. ټیکۍ Ṭikéy:

۱۰. مصرۍ Mésréy: ۱۱

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۱۸

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۱۱

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۱۱

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۰۱۷ ▲ ښځو ته منسوبي؛ Related to women؛ ټیکۍ :Tikéy

۰۱۸ ▲ ښځو ته منسوبي؛ Related to women؛ مصرۍ :Mésréy ۹

۰۱۹ وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۰۲۰ وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړي شوې لنډۍ :Lánḍéy ۳

۰۲۱ وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري یا رښتي پښېلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړي شوې لنډۍ :Lánḍéy ۱

۰۲۲ وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړي شوې لنډۍ :Lánḍéy ۸

۰۲۳ وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوې لنډۍ :Lánḍéy

۰۲۴ وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará ará, aṛ, baxtawará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوې لنډۍLánḍéy :

۰۲۵ وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو یا وي بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوې ټپې :Ṭapé ۶

۰۲۶ وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (څرګنده يې یا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړي شوې ټپې :Ṭapé ۲

۰۲۷ وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړي شوې ټپې :Ṭapé

۰۲۸ وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوزکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړي شوې ټپې :Ṭapé ۱

۰۲۹ وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی , ه یا ـه :، xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوې ټپې :Ṭapé

۰۳۰ وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه :، konatawará, zargará, kaftará

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arḁ́, aṛ, baxtawarḁ́, بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanḁ́: (خرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inḁ́: (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nḁ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mḁ́) manḁ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: xpalə, maɣolə, xwalə, tralə) ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarḁ́, zargarḁ́, kaftar (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره arḁ́, aṛ, baxtawarḁ́, بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanḁ́: (خرګند واو یا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۲

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - inḁ́: (خرګنده یې یا لنډه یې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۵

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - nḁ́: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکي مه – mḁ́) manḁ́ منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy: ۴

۴۱. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , هـ یا ـه ،: daṛə, xpalə, maɣolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هې (زور) , هـ یا ـه ،: konatawarḁ́, zargarḁ́, kaftarḁ́

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره ará, aṛ, baxtawará, بشپړې شوې مصرۍ Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۱۰۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وۍ یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ه ،، ابېڅه) کچه: ۵۱

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۵۱

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۱۱۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۲۵۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګټوک مېچې کچه: ۵۱

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لوړ ترنګټوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږې اواز په لوړه وې چې ډېرۍ یې په ینه، او نه سره راځې چارباغی لغمانی یې بولې یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولې او پاتیشوني نورې چې وروستاړې غږ په ځوړ راځې دي) مېچې کچه: ۱۱

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه (چې ترنګټوک په کې په ځوړ یا ټېټوالي وي): ۲۱

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناتروییکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه! ..... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) : ۶۴۲

۵۳. خبرداری (Caution) : ۳۷

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. په بشپړولو يې اثر

د غوښتنو تول تال ګڼه او کچه يې نېغه اړيکه له ارزښت سره لري.

د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د غوښتنو ډېروالی: د دوی د ارزښت ټاکلي ګڼه يې د غوښتنو د کچې ډېروالی دی.

بېلګه يې داسې په پوښ کې کېږي او زما ځرګندول چې روڼوي کتنه داسې:.

۱. د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د يادونکو او ويونکو د شمېر ډېر والی د دې سبب ګرځي چې د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو په غوښتنو کې هم ډېروالی راځي او په بشپړولو يې اثر غورځوي.

۲. د وګړو مينه او خوښونه له لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو سره د پښتو ژبې له شعرونو په غوښتنو کې ډېر والی راولي.

۳. د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو يادول او کښل په وګړو کې د زده کړې او ليک د چټک پوهاوي سبب کېږي.

٤. د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو يادول او کښل په وګړو کې د خپلې مورنۍ ژبې د ودې او پرديو ژبې مخ ډېکولو لمن غوړوي.

٥. لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ چې خوک ښه ليکي او د پښتون پښت، اوبپانو، ليکيتون او يا برېښليک ليکيتون ته يې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ وګړي ترې ګټنې اخستلی شي؛ د ليد او لرليد د بريا جوګه يې ګرځي؛ که جغات په يوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او ييېره يا ثمره به يې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې يوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نېغ د بريالتوبونو په فضايي ستيشن لوري ته ورځي او خپل تمځای يې جوړوي.

٦. ناکره کښل، ليکل، ويار (عيبونه) او تېروتنې په پښتو کښلو (لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ) په بشپړولو يې ناوړه اثر غورځوي. ويار (عيبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نيمګړی دی، هر تن چې څه کړي دي او کوي يې، ويار (عيبونه) او تېروتنې لري، خو ليکنې او ليکي يې کښلي دي چې ويار (عيبونه) او تېروتنې لري، که ليکنې يا کښلي يې نه وی نو هېڅ به نه وو، موږ به داسې په پوخ کې کړي شيان نه درلودل. ځکه وايم چې څه يې کښلي دي چې څه په کې شته دې که هېڅ يې کښلي نه وی، نو بيا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰۵ چوپړی د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو انګړ ښـــــېړنـچوپړي (ریســـــــرچ پانـــې)

کښل غوره دي، بابېزه (نا ښېزه) ده چې ویار (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوژن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوژن کېږي او د نوي پښتو کړی په خوله تنګه او په کښلو راکړی کوي.

۷. په نوي عصر کې که کښلې ویار (عیبونه) او تېروتنې و لري او په غاړه یې واخلي او د کره کولو لور ته یې رټ لنډېږي ګامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختګ پیله به یې یېږه (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کرنلارې او کړنو څخه ګټنې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوې ټکنالوژی په نویو کرنلارو سره ترې ګټنې اخېستل کېږي.

د ۷ اووه واړو د غوښتنو کرښه ښی لوري ته ځای بدلوي.

ښېره ۶. ۲ الف د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه ښی لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: داني)

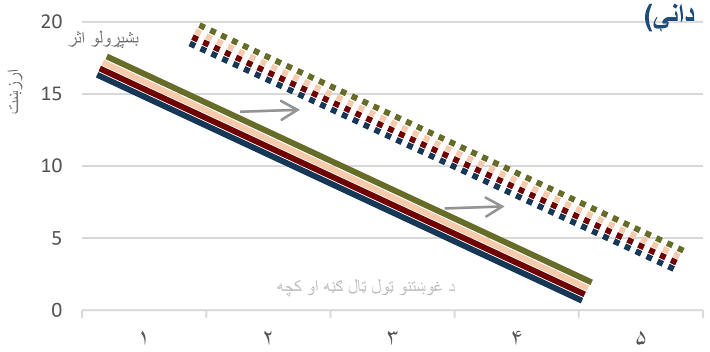

ښېره ۲.٦ الف د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه ښی لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: داني)

د غوښتنو تول تال ګڼه او کچه یې نیغه اړیکه له ارزښت سره لري.

د لنډی‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو د غوښتنو کمښت او کمتون: د دوی د ارزښت ټاکلي ګڼه یې د غوښتنو د کچې ډېروالی مخالف یا برعکس دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکی یو او مصری یو انګړ ځــــــېرنــچوپړي (ریســــــــرچ پاڼــې)

په هره بڼه چې د پښتو ژبې سره تمبلي، سوپې زده کړې، بې غوري، بې پامي او ناګڼلیتوب په غوښتنه کې کمښت او کمتون راولي په دې خاطر چې د پښتون پښت هر دښن د پښتو ژبې د تم کولو او د خپلې ژبې را زوکړه کول کوي.

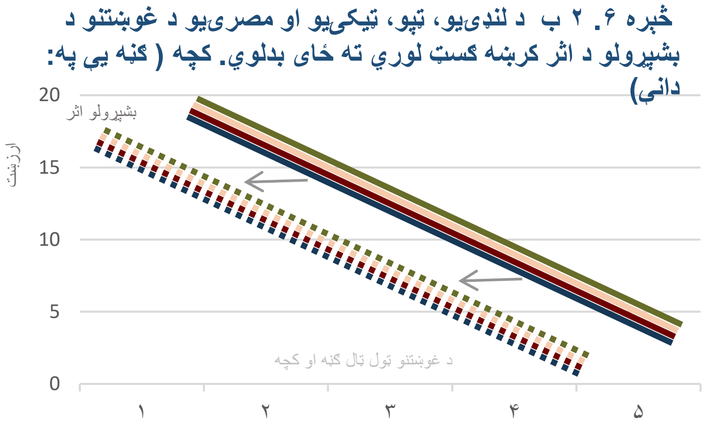

ځېره ۳.٦ ب د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کربڼه ګسټ لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: داني)

د ځای بدلون د غوښتنو او وړاندې کولو په کربڼه کې هغه څه چې مونږ یې غوښتنه لرو اغېزه کوي او کې دی شي د کرښې په لورو او غوښتنو د ځای د تګ سبب شي چې په لاندې بڼه دي.

١. د هڅو د بدلون د ښمن د ژبنۍ یو تعصبونو د سرچینو له پاره
٢. د خپلو ژبو او بېل ژبو د ګټو له پاره
٣. د ښن د تولو ګړنو سره په ورته بڼه کړنې کول
٤. د راتلونکي پرمختګونو له پاره هېلې او غوښتنې، د وړاندې کوونکو ګڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. تاثير نه شمېرل کېدونکی

د پښتو لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو ۷. تاثير نه شمېرل کېدونکی سر ليکه د دې پېله ساده برابروي دا چې د پښتو لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه د نورو ژبو په ژباړنې کې نه شته. او نه په نورو ژبو کې د پښتو ژبې په شان خوندور خوږوالی لري.

لکه: الله ج د نوم غونډلې سبحان الله، الحمد الله، الله اکبر، عظيم، عزيز، رحيم، رحمن، .... چې په پښتو ژبه يا بلې هرې ژبه کې يې ژباړه راوړو لکه:. پاک دی الله، ستاينې الله لره دي، الله لوی دی، ستر، قوي، رحم کوونکی، رحم لروونکی، ... . دا پښتو ژبې ته مې ژباړلې نومونه دومره وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري او په نورو ژبو کې هم نه شته. لکه څنګه چې په خپله په دې سبحان الله، الحمد الله، الله اکبر، عظيم، عزيز، رحيم، رحمن، ... عربي نومونو کې وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه شتون لري خو پرته د خپلې ژبې په ژباړه يې پوهېدل هېڅ دي، ځکه بر پرې پوهېږي.

دا ځانته الهامي مانا او په رازونو پوهېدونکي او له هغه سره په اړيکه کې، پرې انسان پوهيدلی شي. د اصلي غونډلې غښتلی روح پېژنې، هر انسان چې هغې پوهې ته ورسېږي چې تول سره په پاينې فکر کې يوه تمځای باندې ګډېږي. بيا د دې نومونو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه چې د پينې ژوې يې په لنډ ليدی مومي او څنګل ورته سروېږدی کوي.

د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته يې ژباړه زه بې کچې لېيلم چې ګټنې لري. خو خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بيا به د پښتو لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

دا نور هر يوی پرې تاثير نه شمېرل کېدونکی دی. د نورو ژبو ژباړه او په هغو ژبو کې مانا، نه خوندور خوږوالی، نه وزن، نه لفظي او معنوي مانا، نه دروندوالی او نه اغېزه، د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو تاثير نه شمېرل کېدونکی دی.لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ,, نخواهم مرگ، چشمم باز بگذارید، ای مردم! * که روحم انتظار دیدن آن بیوفا دارد.،، (محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپړی)

۲. ,, اگر خود عاشقی ز آتش نمیبود* در آتش پس چرا پروانه میسوخت؟ ،،
(محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپړی)

۳. محبوبم در زین بسویم خم شد، بر نوک پنجه ایستاده با و بوسه میدهم.

My beloved bent himself down to me from the saddle; I will give him a kiss on tiptoe.

(عبدالروف،۱۳۳۷لېږدی، ۱۴ چوپړی)

۴. ,, میرے هاتھ سآ پهول پانی میں بہہ گیا
اے غم شریک یار پنگھٹ کے کنارے هی ڈیره ڈال دو،،

(عبدالروف، ۱۳۸۷ لېږدی، ۷۶ چوپړی.)
او داسې نور.....

الف.
ستړکې مې مه پټوئ، خلکو!
روح مې معطل دی، بېوفا جانان راځينه.
ب.
که مینتوب له اوره نه وی،
پتنګ به ولې شیرين ځان په اور سواځنه؟
پ.
جانان په ځين کې راته کوږ شو
د جستو څوکې لکوم خوله ورکومه
ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ګل مې له لاسه اوبو در ووړ
په غم شریک لالیه نیسه ګودرونه

د ډانګ پیلی وینا خاوند په شان دا په سپینه وایم او کره یې بوړوم چې هېڅ کله به پورتنې ګڼې ۱.، ۲.، ۳.، او ۴. چې د الف، ب، پ، ت ابېڅي ټپې او لنډۍ یو ژباړه ده هېڅ خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، لکه: د الف. ټپه او د ب، پ او ت ابېڅي لنډۍ چې ښه خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتیاوې شته دي چې وکتل شي ورته چې یوه څه شته دی چې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. که د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ژباړې غونډله خپله د ژباړن مورنۍ ژبه او یا علمي مسلکي ژبه هم وي. خو خپله چې خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا، څپېړي او زورنې مېچه، دننۍ سکالو، ترنګتوک، دروندوالی او اغېزه چې په خپله پښتو ژبه کې شتون لري، دا اصل چې هر څومره پرې نږوال ادیبان وکښي د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو ژباړې غونډلې په لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

۱. لکه څنګه چې پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام وایي ,, زه ادعا نه لرم چې د ژباړنې له عهدې نه پوره بریمن راوتلی یم. زه د ژبپوهنې او ادبپوهنې د یوه دقیق او کنجکاو زده کوونکي. په توګه د خپل کار په نیمګړتیا وو پوهېږم. ما په ژباړنه کې، تر هغه چې مې کولی شول، د مطلب روح خوندي ساتلي دي، خو د هر بیت وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالې او زیاتوالې په هره پارچه کې څرګند دی... ،، (محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ننتوزي ی چوپړی)

د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام په اند کې د هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه کړې، د مطلب روح یې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالې او زیاتوالې په هره پارچه کې څرګند کړی دی.

دا کړنه یې ډېره د ستایلو ده چې څه خو یې کړي دي که هېڅ څه یې کړې نه وی نو هېڅ به د پښتون پښت د بېل ژبو له پاره شتون نه درلودل. د پښتون پښت د بېل ژبو له پاره د هغوی په ژبه کې ژباړه د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو اصلي روح نه شي په ډاګه کولی، مګر د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېیلم چې ګټنې لري. خو خوندور خوږوالی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزن، لفظي او معنوي مانا، څېړنې او زورنې مېچه، دننی سکالو، ترنګتوک، دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

زه پوره لېیلم چې د پښتنون پښت ببل ژبې څېنې ګویا ډېری یې له پښتو ژبې سره تربګنی او دښمنی لري، چې ما یې پورته په خلورو ګنو کې غونډلې کښلي دي، د پوهاوي او مطلب رسونې مانا را اخلې او د اصلي روح سپېڅلتیا او غښتلتیا یې بولي او ارزښت ورته ورکوي. د ببل ژبو ارزښت یا هره بنه لړلی ارزښت یې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

په لنډیۍ یو کې یې وکځۍ!!

په زړه مې ستا د مینې داغ دی،

داغ مې څراغ دی رڼایي راته کوینه.

دلم ای دلبر از گرمی عشقت شده داغ * روشنایی دهد آن داغ مرا مثل چراغ.

اوښکې ناولې دي که ولې،

زما په څیرې ګریوان څې لمونځ پرې کومه.

من ندانم اشک من نا پاک باشد یا پاک* ازگریبانم فرو ریزد بر آن خوانم نماز.

د لیرې مرم د نېږدې سوځم،

زه لیونی طاقت د دواړو نه لرمه.

میمیرم از فراق تو، میسوزم از وصال* دیوانه ام، توان خود از دست داده ام.

له پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام سره سم. لکه څنګه چې راپور شوي د هغه په واسطه چې د ژور پام کونکي په بنه هغه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ، ،،؛ ندایه ,, ! ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟،،؛ او ټکی ,, . ،، کارونه اړینه بولي او په خپل لیکي کې کښلي دي. ما هم پرې سرخوځولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ته په دې سپړنه کې تر ټولو ستر نادره او هېښونکي راته په لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو په هره مسره کې ليک نخښې(Punctuation)
بې له تورو نه يوه شمېر علامې، ټکي او نښې شته، چې د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو په لوستلو کې دخل لري او هرې مسرې يوه جمله يا کلمه د اشتباه او ابهام څخه ژغوري.
ياني د دغو نښو اوټکو په ليکلو سرې پوهېږي، چې په کوم ټکي بايد ودرېږي او کومه جمله يا کلمه په بلې پورې و تړي. د تعجب، نوا، پوښتنې، خطاب او نورو کيفياتو ځرګندونه په همدغو نخښو اوټکيو کېږي. چې د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو په ليکلو کې ډېر غوره والی لري.

د دې له پاره، چې د لوستونکي سره د ليکنې په برخه کې پوره مرسته شوې وي، د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو د هرې مسرې د اواز ټېټوالی او لوړوالی په لومړي ټوک ۱۱. سر ليک کې و ګورئ. په لومړي ټوک ۱۲. دفتنګونو په مخ ليک کې ما ليک نخښې له پخوا کارولې وي چې له دسره مې پردې کښلې سر وخوروو.
ما د ده ليکی څېړلی سپړلی دی، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه،۴۰۷ لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ټولې سره ګډې دي، چې وطن په اړه يې ۲۶، پرديسي ۱۸، بېلتون ۲۲، ديدار ۲۲، پخلاينه ۱۴، مينه ۵۲، غېږ ۱۲ ، زلفې او اوربل ۱۰ ، زړه او سترګې ۴۲، خندا او خولګۍ ۵۲، وير ۱۳ ، تومت ۱۰، وفا ۷، ګلونه ۴۰، ګودر ۶، راز، راز ۶۱ راټولې کړې)، د اريک سيار کتابتون اداره له چاپه رمټ تېر کړی دی، مسلسله ګڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف، ۱۶. (۱۳۷۹ لېږدی) دی.

په دې سر ليکنه کې يې ما په ټوله کې همداسې د راټولو کړل شوي بنې و کښلې چې زما هم ډېرې خوښې شوې او دا لاندېنۍ مې پرته له ژباړې وکښلې تر څو د پښتو لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصرۍ يو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شئ!

▲ کابل زما، زه د کابل يم،

که سر مې لاړ شي، کابل نه پرېږدم مينه!

▲ کابل ته مه وايه چې وران شي،

په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ کابل د ښو ځوانانو ځای دی،
ما د نیستۍ د لاسه پرېښو ده، مینه.

▲ کابل د ګلو ډک دی، خدایه،
زما یا دېرې د لغمان شینکي باغونه.

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې،
د ژېړو ګلو باغ په چا سپارې مینه؟

▲ جانانه، څه الله دې مل شه!
زه پښتنه یم، ستا پر پت به ناسته یمه.

▲ د لوې لارې مسافره،
په دیدن موړ شوې، که مخ بیا دروړومه؟

دا یې د لیکي انځور دی.

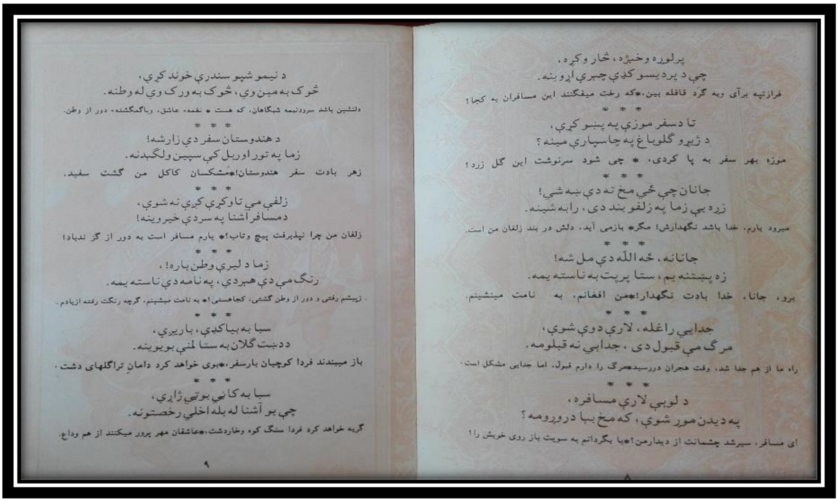
پرلوره وخیژه، ښار وکړه،
چې د پردیسو کډې چېرې اړوینه.
فراز‌تپه برآی وبه گرد قافله بین،*که رخت میفگنند این مسافران به کجا؟
* * *
تا د سفر موزې په پښو کړې،
د ژېړو ګلو باغ په چاسپارې مینه؟
موزه بهر سفر به پا کردی، * چی شود سرنوشت این گل زرد؟
* * *
جانان چې ځي مخ ته دې بنه شي!
زړه یې زما په زلفو بند دی، رابه شینه.
میرود یارم، خدا باشد نگهدارش! مگر* بازمی آید، دلش در بند زلفان من است.
* * *
جانانه، څه الله دې مل شه!
زه پښتنه یم، ستا پرپت به ناسته یمه.
برو، جانا، خدا یادت نگهدار!*من افغانم، به نامت مینشینم.
* * *
جدايي راغله، لارې دوې شوې،
مرګ مې قبول دی، جدايي نه قبلومه.
راه ما از هم جدا شد، وقت هجران دررسید*مرگ را دارم قبول، اما جدایی مشکل است.
* * *
د لویې لارې مسافره،
په دیدن موړ شوې، که مخ بیا دروړومه؟
ای مسافر، سیرشد چشمانت از دیدارمن؟*یا بگردانم به سویت باز روی خویش را؟
۸

د نیمو شپو سندرې خوند کړي،
څوک به مین وي، څوک به ورک وي له وطنه.
دلنشین باشد سرودنیمه شبگاهان، که هست * نغمه، عاشق، وباگمگشته، دور از وطن.
* * *
د هندوستان سفر دې زار شه!
زما په تور اوربل کې سپین ولګېدنه.
زهر بادت سفر هندوستان!*مشکسان کاکل من گشت سفید.
* * *
زلفې مې تاوکړې کړې نه شوې،
د مسافر آشنا په سر دې خیروینه!
زلفان من چرا نپذیرفت پیچ وتاب؟* یارم مسافر است به دور از گز ندباد!
* * *
زما د لیرې وطن یاره!،
رنګ مې دې هېر دي، په نامه دې ناسته یمه.
زیشم رفتی و دور از وطن گشتی، کجاهستی!* به نامت میشینم، گرچه رنگت رفته ازیادم.
* * *
سبا به بیا کډې، بار یږي،
د دښت ګلان به ستا لمنې بویوینه.
باز میبندند فردا کوچیان بارسفر،*بوی خواهد کرد دامانِ تراگلهای دشت.
* * *
سبا به کاڼي بوټي ژاړي،
چې یو آشنا له بله اخلي رخصتونه.
گریه خواهد کرد فردا سنگ کوه وخاردشت،*عاشقان مهر پرور میکنند از هم وداع.
۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام،(۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د مونډلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور.

* ما یې انځور باستلی دی، له ۸٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۳ انځور)

۲. د عبدالروف بېنوا په لیکي لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د مونډنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب کې زده ګړه داسې ښه یې، ما څېړلې سپړلې، د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېیلم چې ګټنې لري.

خو خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو په خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.
دا نور هر یوی پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. ور وګرځئ مل شوي ۷. څېرکې ته.

▲ ,, سپوږمیه سر وهه راخېږه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه ،،

ای مهتاب! بشتاب و برآی،
محبوب من بشب های تار درکوهای بلند سفر می کند.

O, Moon! Hurry and arise; my beloved is travelling through lofty mountains.
(عبدالروف، ۱۳۳۷، ۵۳ چوپړی)، (محمد رحیم،۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

لانديې ټپه او لنډۍ یې زما په زړه پورې دي. د عیبونو او تېروتنو له پاره یې مل شوي لېکه په ۶. څېرکې کې و ګورئ.

▲ نو زړه قاضي شو وېش یې و کړه
د مینې غم دی په تقسیم به یې ګالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که په میوند کې شهید نه شوې
زما لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

د عبدالروف بېنوا د لیکي انځورونه ما په خپله پرې کړي دي او لاندې يې د ۳۵، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځورونه کټ مټ وګورئ.

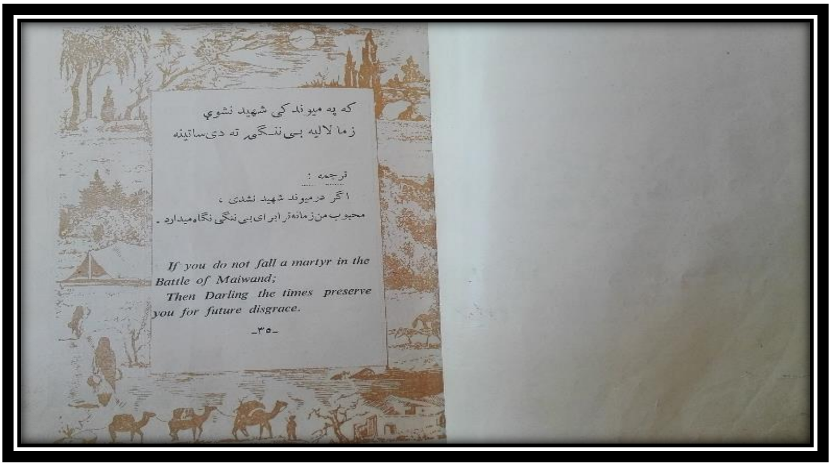

۸:. لنډۍ چاپ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۳۵چوپړي انځور.
* ما يې انځور باستلی دی، له A٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۴ انځور)

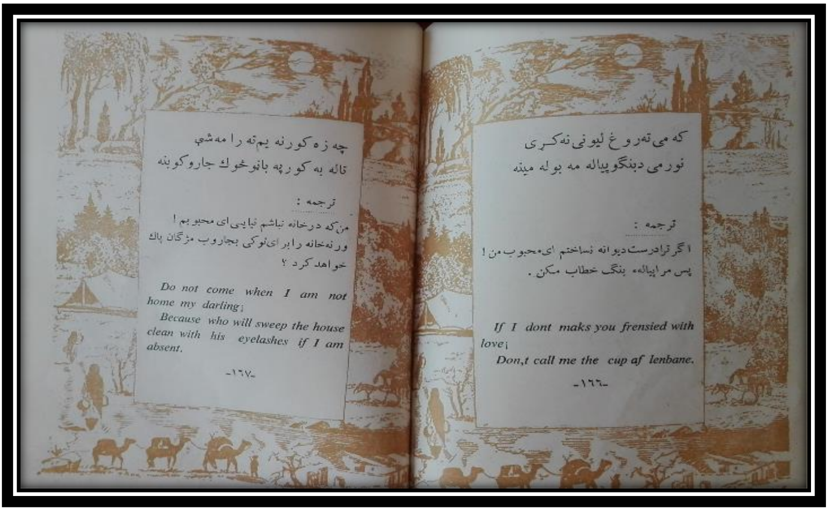

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.: عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځور.

* ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۵ انځور)

د عبدالروف بېنوا پورتنی لنډۍ نومي لیکی زموږ وطندار ملګري اسدالله دانش په زیار، د دانش خپرندویه ټولنې مشر په زورنه، د نوې زیاتونې د اردو ژبې له ژباړې سره پښتو لنډۍ لیکی په کال ۱۳۸۷ لېږدي کې له چاپه سلامت تېر کړه او د کندوز ولایت د رېدي ګل مشاعري په ویاړ د چاپ په پساله پسولي.

د عبدالروف بېنوا د لیکي دوېیم چاپ انځور ما په خپله پرې کړی دی او لاندې یې د ۷۶ او ۷۷ چوپړي انځورونه کټ مټ وګورئ. چې درې واړه ژباړې یې په اصلي لنډۍ روح سپینې ته باستلی، د هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه یې کړې، د مطلب روح یې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعایت کولو له پاره یې لفظي او معنوي کموالی او زیاتوالی په هره پارچه کې څرګند کړی دی.

دا کره بوروم چې هېڅ کله به لاندېنۍ ۷۶ او ۷۷ چوپړي لنډۍیو ژباړه ده هېڅ خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري.

لکه: نوموړي چوپړي لنډۍ چې ښه خوندور خوږوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتیاوې شته دي چې وکتل شي ورته چې یوه څه شته دی چې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

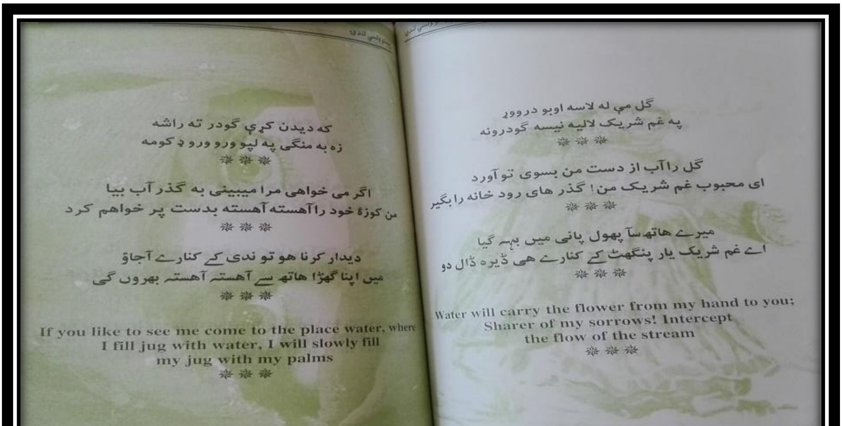

ګل مې له لاسه اوبو دروووړ
په غم شریک لالیه نیسه ګودروته
❊ ❊ ❊
ګل را آب از دست من بسوی تو آورد
ای محبوب غم شریک من! ګذر های رود خانه را بګیر
❊ ❊ ❊
میرے ہاتھ سا پھول پانی میں بہہ گیا
اے غم شریک یار پنگھٹ کے کنارے ھی ڈیرہ ڈال دو
❊ ❊ ❊
Water will carry the flower from my hand to you;
Sharer of my sorrows! Intercept
the flow of the stream
❊ ❊ ❊

۷۶

که دیدن کړې ګودر ته راشه
زه به منګی په لپو ورو ورو ډکومه
❊ ❊ ❊
اګر می خواهی مرا میبینی به ګذر آب بیا
من کوزهٔ خود را آهسته آهسته بدست پر خواهم کرد
❊ ❊ ❊
دیدار کرنا ہو تو ندی کے کنارے آجاؤ
میں اپنا گھڑا ہاتھ سے آہستہ آہستہ بھروں گی
❊ ❊ ❊
If you like to see me come to the place water, where
I fill jug with water, I will slowly fill
my jug with my palms
❊ ❊ ❊

۱۰.: دانش خپرندویه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې او تاج الدین یې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدی) له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپړي انځور.

* ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۶ انځور)

,, په تاريخي بنه چې زموږ په لاس کې راغلې دي. هغه په دوېيمه ګڼه د جنګي او سرلوړی (حماست و افتخار) شعرونه دي چې د يوولسم لېږديز پېړی څخه وراندې چې له هغې ورسته پټه خازنه زموږ لاسته په ليکلي بنه راغلې، له ۱۱۰۰ لېږدي څخه وراندې هغه د امير کروړ جهان جنګي شېر او د بابا هوتک جنګي شېر چې مېړانه او ملي قوت قوه په کې په پوره بنه شتون لري، په همدې بنه زموږ په ولس کې له لرغونو وختونو څخه سرخندنه، مېړانه او ملاتړ د پهلوانانو، د وګړو د غرور او لويي وو، له ملي شعرونو سره، د ځوانانو مېړانه او غيرت تل مېرمنو ستايلی دی او د دوی په ځوانی يې غرور کړی دی.

په دې ملي لنډۍ کې ځومره هڅونه شتون لري. لاندېنۍ کښلې او انځور يې وګورئ.

▲ جانان مې ټپ پر ټټر و خوږ
په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

▲ له سپيني توري نه دي ترپلود
پر بېګانی در کړې خوله پښېمانه يمه ،،

(عبدالحی حبيبي، ۱۳۳۹لېږدی، ۲۷۶ چوپړی)

جانان مې ټپ پر ټټر و خوږ
په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرزمه

له سپيني توري نه دي ترپلود
پر بيګانی در کړې خوله پښېمانه يمه

۱۱.: عبدالحی. حبيبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېيم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې يوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه يې استاد عبدالحی حبيبي ته د دېرې شننې او دري ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبيبي په کابل، خواګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېيم وار چاپ ته يې د دري ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېيم چاپ يې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي.

* ما يې انځور باستلی دی، له ۸٤ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لړ اورېد دی. (# ۴۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د افغانستان په ټولو خوندي ځایونو یا ساتنځاینو، موزیم، یا ملي ارشیف کې د ساتلو شوو کښلو او لیکو زېرمه څکه دومره شتون نه لري، یا هېڅ نه شته. څکه چې زموږ په تاټوبي باندې مېرڅمنو، دښنو په وار، وار تړاکې، شخړې او جګړې مخزېږدي څخه وړاندې راوړي هر څخه یې تالا، ورک او سوزولې دي. څکه مو په لیکیتونو کې خپل کتابونه شتون نه لري هغه لیکي چې زموږ خپل دي او زموږ د وګړو له آر پورې تړلې دي. چې د پردۍ یو له ناوړه نیتونو او دسیسو څخه پاک دي چې له موږ سره تاریخي تربګنۍ لري. که هغه پر موږ پښتنو پورې تومبونی هم کړي هغه زموږ کیدلی نه شي. څکه چې څوک له موږ سره دښمنۍ لري هغه زموږ ښه چېرته وایي.

د هغوی جغات (کوښښ) دا دی چې موږ په پښتو ژبه رسمي لوست، رسمي لیک او رسمي یادول و نه کړو، د هغوی ژبې یادې او ورته درناوی و کړو، د هغوی د ژبې ویکي یا لغاتونه په خپله ژبه کې و کاروو. دري ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پېخلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دي په دري ژبه وي.

عربي ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پېخلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دي په عربي ژبه وي دومره د ژبې شرک دي پښتنو کې پیدا کړي، چې الله مه کړه داسې پام کوي چې د پښتنو بر رب په پښتو ژبه نه پوهېږي او یوازې په عربي ژبه الله علم لري او پوهېږي. همدا سبب دی چې د لیکلو دود یې له پښتنو څخه اخستی دی او له یاده د یادولو نغوتنه او تمبونه ورته کوي. چې په دین او پښتو به سر ماتي وي، خو یوه ایت او یوه کره پښتو غونډله به نه شي لیکلی. تا پاتیشونې پوهه تېر رښتنۍ اسلامي واکمنۍ چې له عربو موږ لورې راغله نو یهودیانو چې له عربستان سره ۴۲ کیلومتره نږدې ګاونډیتوب سرحدي پوله لري. ورته یادونه و نه وکړه چې اسلام مو له متیو لاړه د اجمو شو، پوهنتونونه د هغوی شو، څمکپېژندنې هغوی وکړې، ریاضي او فزیک او پوهې لاس برې شو، د واکمنۍ دود او عادلنه وګړو پنډونه یې خپله کړې ده، تاسو هغوی په دین لیکلو، پوهولو او ابېخو په لیکلو پوهه ورکړه. د دوی ټولنه پوهګړې شو په دین له تاسو څخه او تاسو ته بډاینه او څواک په لاس نه درځي د اسلام. نو عربانو ورته و ویل چې موږ څه و کړو، یهودیانو ورته و ویل. چې د اسلام لیکلو پوهه ترې واخلئ، د الله کتاب ورته وایئ چې لیکي دې نه یادې دي یاد وي، د الله کتاب لیکلو پوهه دې په کوشنۍ یو کوشنۍ یو برخو و ویشئ، چې په یادو یادولو سره د لیکلو پوهه له منځه ځي او تش په پټو سترګو یادول دوی هېڅ بډایه پوهګړي کېږي نه. اسلامي پوهان یې و وژنۍ، کتابونه او لیکنې یې و سوزوئ، په منځ کې یې بېلوالی پیدا کړئ، تیل موږ ته را کړئ او بیت الله ودانۍ درته موږ ودانه وو.

د الله کتاب راتللو په پېر د الله د کتاب لیکلو پوهه او امر د هغه استازي کړی و، خو اوس په بېلیونونو ټوکه له چاپه سلامت تېرېږي، له یادو (په پټو سترګو لوستل یې هېڅ ګټنه نه لري) چې پرې لیکلو یې پوی نه شي پرې نه پوهېږي. په ورته بڼه د پښتو ګړنې پېیلې لیکل هم همداسې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. د پښتو ژبې لهجه

پښتو ژبه یوه ده، او په یوه بڼه کښل کېږي، ,, نن ورځ کې زما ژبه ۳۱ یوه دیرشتمه لیکه کې دی. او د نړۍ په ټولو (۶،۵۰۰) ژبو کې یودیرشتم روڼ ځای لري، چې له دې ټولو ژبو څخه (۲،۰۰۰) ژبې داسې دي، چې له (۱۰۰۰) څخه لږ کسان پرې خبرې کوي، دا هم په څرګنده ټول په علمي بڼه د نړۍ ژبپوهانو څېړلي دي، ۶۰ مېلیونه وګړي پرې خبرې کوي او ۶۰۰،۰۰۰ شپږ سوه زره ویيکي لري ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی ، ۶۲ چوپړی)

لیکوال ټول افغانستان څو واري لېدلی، د روشن مخابراتي شبکې اسانتیاوې مې په لومړیو شیبو کې له ښارونونه نیولې تر درزنۍ سیمو پوري برابر ولې او له سپین ږیرو او مشرانو سره به مې د مخابراتي شبکې ځای پر ځای کولو کې د شخړو په لمنځه وړلو کې هم ګډون کوو.

چې د پښتون پښت بېلا بېلو ټبرونو او وګړو د پښتو ژبې لهجه کې ځېني پښتو ابېڅې بل د پښتو ابېڅې ته اړوي، د بلې ژبې وی خپل پر پښتو ابېڅې راتپي او په پښتو کې د کانسونینټو کلسټرونه په بېلا بېلو بڼو هم په کې ماتوي.

له نوي لیکدودي سمون سره، سره بیا هم لوستونکی اړوځي، د وراندې وروسته توکیو له مخې یې سم ولوستلی شي. لکه: شو او شول، د سو او سول په لړ کې چې د ویونکیو د ډېري د آر پر بنسټ د سو او سول په واړاندې کره ارزول کېږي، او د وې ,, و ،، ابېڅی یې، یې ,, ي،، ابېڅې ته اړوي، اې ,, ا، الف،، ابېڅی یې، یې ,, ي،، ابېڅې ته اړوي، او وایي یې مګر لیکي یې په کره بڼه.

اوړون ، اوړ + کېدل + اوړېدل دلته هم د ون توکی لویږي. ناکره بڼه یې یېړېن، یېړ + کېدل + یېړېدل دلته هم د ون توکی لویږي.

زما خپله مصرۍ چې له خپل لیکي څخه مې راخستې، ا. کره بڼه یې دا ده.

▲ ,, ستا له اوبښتو سترګو ځار شم

په دا زرغونه سېمه یې ساری نه وینمه ،،

(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. نا کره بڼه يې دا ده.

ستا له اوبشتو سترګو جار سم
په دا زرغونه سبمه يې سارى نه وينمه

۳. نا کره بڼه يې دا ده.

ستي له يبښتو سترګي ځير شم
په دي زرغينه سېمه يې سيرى نه يينمه

که چېرې تاسو په کره بڼه په زېر سره هر يوه ويکي ته غوږ شئ چې په لحجو کې اوړې دا لاندې بڼې يې په پام کې ونيسئ، د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې به په کې توپيرونه و مومئ ولې په کره بڼه کې کره راځې. بېځايه بدلونونه په کې نه راځي، ولې تاسو ببا په ټولو لحجو باندې سره پوره خلاصېږې او سر ور ته په ليکې سروبړدى کوئ.

۱. لومړى:. الينګاري

شي (ش)، سي (س) لولي
وشو ته وايي، و سو
ښه شو ته وايي، ښه سو.
ک ته ق وايي
شيرين کندان، سيرين قندان
څ ته چ وايي
څخه، چخه اړوي.
څوکۍ ته چوکۍ وايي، ښاروکي ته چاروکى وايې، ښارې ته چارې، څڅبک، څ ادغم کړې يا لنډه ببا
يې چَبک وايي.
زه به ستا ښاره و کړم، زه به ستا چاره و کړم.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصرى يو کې يې کښې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوهیم:. کاپیساوال

ړې (ړ) ته رې (ر) وایي
کره بڼه د یوه بند
واوړه را واوړه څولی دې ګلو راوړه، ګلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوړه

نا کره بڼه د یوه بند (کاپیساوال داسې وایي)
واوره را واوره څولی دې ګلو راوره ، ګلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوره

ناوړه ته ناوره وایي
زړه ته زره وایي
ړوند سړی، سړی په زړه وینځ، روند سری، سری په زره ویني.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، ټپو، تیکۍ یو او مصرۍ یو کې یې کښې.

۳. دریم:. لوګریان

ژې (ژ) ته زې (ز) وایي
ژړیو ته زېړې وایي . ژېړ ته زېړ وایي، ژبې ته زبې وایي،
ژر ژر راښه ته زر زر راشه وایي.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، ټپو، تیکۍ یو او مصرۍ یو کې یې کښې.

٤. څلورم:. کندهاریان

ښې (ښ) ته شې (ش) یا غټ شین یا شې وایي خو لیکي یې هم داسې ښې(ښ) وایي او د ستونې په تالو کې اداکوي. ښار ته ښار وایي خو شار یې تلفظ (له خولې یې اواز اوباسي) کوي، ښه ته ښه وایي خو شه یې تلفظ کوي.
اوبښ ته اوش وایي.
پښتو ته پشتو وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځې ټپې ډېرې خوښوي، شځې ټپې ډېرې خوشوي.

ړې (ړ) ته اوږده ړې(ړ) وايي او داسې ژې (ژ) یې تلفظ (له خولې يې اواز اوباسي) کوي.

ړېره ته ژېره وايي.

کوړ ته کوژ وايي.

موړ ته موژ وايي.

کوښښ ته کوشش وايي.

ښه راغلاست ته شه راغلاست وايي.

موړ غړ نه کوو، موژ غژ یا ژغ نه پورته کوو،

زموږ د ړېرې لاندې په خره څور تېرېږي، زموژ د ژېرې لاندې په خره څور تېرېژي.

ړوب ته ژوب وايي.

پښتو زموږ ژبه ده، پشتو زموژ ژبه ده.

پښتو د سړي پخښتی کړی، پشتو د سړي پشتی کژی؛ چې سول شتی پې پوی شي.

,, ښ : دا توری ځینې پښتانه لکه (خ) یا (خ) ته نږدې تلفظ کوي او ځینې پښتانه یې د (ش) غوندې ادا کوي. نو د غه دوه یا درې مختلف غږونه چې یوه ځای او بل ځای د لهجې د اختلاف په وجه د ځینو لغاتو په تلفظ کې شته، په لیک کې د دغه توري په لیکلو دغه اختلاف له منځه تللی او د لیک یوه راز والی یې ساتلی دی.

دا توری په داسې لغاتو کې لیکل کېږي. لکه: (ښه، لوښی، اوښ) چې څوک یې یوه راز او څوک یې بل راز تلفظ کوي.

کومه کلمه، چې یوازې د (خ) یا یوازې د (ش) اواز راغلی وي، هلته دغه توري نه لیکل کېږي، لکه (خته، خاوره، شګه، شولې ...) په دغه اساس باید (خندل) چې د (خندیدن) په مانا دي په (خ) ، او (شیندل) د پاشیدن په مانا په (ش) و لیکو. او (ښندل) چې د قربانولو او سرورکولو په مانا سره په پښتو (ښ) و لیکل شي، چې د درې واړه کلمو مانا ګانې و ساتو.

ږ:- د پښتو دا خاص توری هم ځینې پښتانه لکه (ژ) او ځینې یې لکه (ګ) اداکوي، نو ځکه په هغو کلمو کې لیکل کېږي، چې د لهجو د اختلاف په وجه دغه دوه آوازونه ولري. لکه : (ږلی، لږ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوږ) دغه توري هم په پښتو املا کې د لهجو د اختلاف مخه نیولې ده او د لیک یووالی یې ساتلی دی.

کومې کلمې چې یوازې د (ک) یا یوازې د (ژ) اواز لري هلته دا توری نه لیکل کېږي او هماغه (ګ) یا (ژ) لیکي. لکه : (مالګه، ګوره، ژبه، ژرنده، ژوند ...)،،
ملنه یا معروفه (ی) ,, ملنه یا معروفه (ی) هغه ساکنه (ی) چې د مخه توری یې زور و لري او نرم ویل کېږي. لکه سړی، لیونی، منګی، دی ،،
په فعلي یا همزه لرونکي (ئ) ,, فعلي یا همزه لرونکي (ئ) : د مخاطب افعالو په پای کې راځي، لکه : خورئ، وړئ) د امر په ډول (و خورئ، مه ژاړئ)،، غوندې وایي.

که دا یاګانې په لیکلو کې فرق و نلري نو (وړی) د (پشم) په مانا او (وړئ) د وړلو به مانا به یوه راز لیکو موږ چې دوی په لاندې ټپه کې دی،
دئ وایې چې له وړی کې چې د لکی دارې یې یا (ی) کوم اواز دی له هغې څخه چې په وړئ کې د (ئ) اواز دی ورته ډېر ورته دی.

په هر پښتون اړینه ده، ګټلې ده، فرض ده چې د خپل د ژبې ابېڅې زده او یاد کړي، لکه موږ د عربي ژبې ابېڅې یادوو، د اېنګلېسي ژبې ابېڅې یادو وو، د روسي ژبې ابېڅې یادوو او د بلې هرې ژبې له وینګونو (غږونو) سره. زموږ د خپلې پښتو ژبې لیکلو، لوستلو، روزلو او ښوولو له پاره اړینه ده چې ابېڅې یې زده کړو، تر ټولو ناوړه یې داده چې کره پښتو یا یوه پښتو یا سوچه پښتو چې په کومه بڼه ویل کېږي یا غږ ورکوي ابېڅې نه وایو. چې دا ټول په لاندې بڼه دي، اړین یې باید زده کړو لکه:.

▲ صورت زما واک یې د بل دی
خدایه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک یې د بل دئ
خدایه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ خاونده بیا دې ماخوستن کړ
د نارضا کټ نه مې رېږدي اندامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاونده بیا دي ماخوستن کړ
د نارضا کټ نه مې رېژدي اندامونه

:قې ,, ق ،، ته کې ,, ک ،، وايي او کې,, ک،، ته قې ,, ق ،، وايي.
کره بڼه: کلم (لیکانۍ) په کندهار کې کښل کېږي
ناکره بڼه: قلم (پرې) په قندهار کې کښل کېږي.
کره بڼه: شیرین کندان تا و خوړه او کاب (نالبکی) دې پر ما تاوان کړه؟
ناکره بڼه: سیرین قندان تا و خوړه او قاب دې پر ما تاوان کړه؟
کره بڼه ټپه:.

د کندهار انار پاخه شو
د ثمرکند توتیان راځي شیرې یې خورینه

ناکره بڼه ټپه:.

د قندهار انار پاخه سو
د ثمرقند طوطیان راځي شیرې یې خورینه

۵. بېټیکوټ او ترې لاندې ډېری سیمې ترپېښوره بیا

حې (ح) ته بې تکي خې (خ) وايي یا خې ,, خ ،، ته حې ,, ح ،، وايي..

کره بڼه یې:. پلار یې زوی ته په غوصه و ویل :- زه تا ته خر ښکارېږم چې خبره مې نه مني، یخې یخې مالتې خورې بیا نو ټوله شپه ټوخه، ټوخه ټوخېږې!!؟
ناکره بڼه یې:. پلار یې زوی ته په غوصه و ویل:- زه تا ته حر ښکارېږم چې حبره مې نه منې؛ یحې، یحې مالتې حورې بیا نو ټوله شپه ټوحه، ټوحه ټوحېږې!!؟
زبیح الله حلوا په سې مسجد ته لاړه خو په برخه یې نه وه.
زبیخ الله خلوا په سې مسجد ته لاړه حو په برحه یې نه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ صورت زما واک یې د بل دی

خدایه نور واخلې دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک یې د بل دی

حدایه نور واحلې دا بې واکه صورتونه

٦. خوستیان :

وې (و یا واو) ته یې (ې) وایي.
خوست ته خېست وایي.

د خوست پوهنتون بنسټ د تاریخ ډاکټر پوهاند شهسوار سنګروال نیازي په پېښور کې د افغان پوهنتون په نوم جوړ کړی وو.
د خېست پې هنتېن بنسټ د تېریخ ډېکټر پېهېند شهسېیر سنګرېیل نیېزي په پېښېر کې د یفغان پې هنتېن په نیم جېړ کړی يې.

کور ته کېر (کېر ویل هېڅ باکه نه لري. ځکه د پښتو ژبې ویکی دی، په دري ژبه کې غینړ یا د نر زردکه، د نر سامان یا د تناسلي اله ته وایي خو دري بېله ژبه ده. داسې ډېر ویکي د بېلو ژبو شته چې په نورو ژبو کې بېلا،بېلې مانا وې ورکوي. ځکه زموږ په ژبه کې هېڅ باکه نه لري) وایي.

کور پر کور به دې و ګرځوم، که چا ډوډۍ درنه کړه په خپل کور کې به دې کېښنوم،
کېر په کېر به دې بګرځېم، که چې ډې ډی درنه کړه په خپل کېر کې به دې کېښنیم .
کسه دا وکځه :- کسه دا پکځه

محمودا! توت لوند ده وروندە وروند شي، محمېدا! تبت لېند ده برېنده برېند شي.
کسه د پاکستان يې!!؟، کسه د پېکستېن يې!!؟

لکڼ ته خو په ۲۰۰۶ زېږدي کال راغلی وې لغمانیه!!
لکڼ ته خې په ۲۰۰۶ زېږدي کال رېغلی يې لغمېنیه!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ شپک يې مه بولی عالمه

اسمان زما په ژړا اوښکې تویوینه

▲ شفق يې مه ببلی عیلمه

بسمېن زمې په ژړي ښکې تیبیینه

په لاندې بڼه د پښتو فعلونو وېش هم په لهجو کې د پام لاندې نېول په کار دي چې د روسي او انګرېزي ژبې په شان په کې غلي ابېخې شته چې نه لوستل کېږي او یا له وی ځخه غورځول کېږي.

پېښکې = ښکې

تیبیینه= تبیینه

وېلې – ویل کېدل = ویلیدل،

ځورند ځوړ+ کېدل = ځوړېدل په ځینو لهجو کې ځوړندېدل هم راځي دواړه بڼې دود دي،

اوړون ، اوړ + کېدل + اوړېدل دلته هم د ون توکی لویږي.

مسکا: مسک + کېدل = مسکېدل

ژړا: ژړ + کېدل = ژړېدل

پړسوب : پړس + کېدل= پړسوب

کوڼ + کېدل= کنېدل

لوند + کېدل = لندېدل

زوړ + کېدل = زړېدل

خاځکی : خاځ + کېدل = څځېدل ،

په دې ببلګه کې هم وینو چې له خاځکي څخه سر بېره پر ورستی برخه (کې) د پاتې برخې د منځ واول هم په زور بدلېږي او څځېدل په بڼه پاتې کېږي.

همدا د ژبې پنځي (طبیعي) حالت دی چې ځینې یې بدلون مومي او ځیني نور په خپل حالت پاتې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, پوهنیاره آریانا حقپال، د پښتو فعلونو وېش،۱۳۹۳ لېږدېز لمریز کال۲۱۲.۲۰۹
په پښتو کې د کانسونینټو کلسټرونه په بېلا بېلو بڼو ماتېږي چې پورته ورته په لنډېز ډول نغوته و شوه، کانسونینټ د حذف په واسطه دا ستونځه تر ډېره حده اوارېږي. په ځانګړې توګه د دریېمې ډلې فعلونه په برخه کې چې ترکیبي فعالونه دي، په دې اړه فونالوژي د اوستاد پوهنمل جمعه ګل لورين ژبارنه، د اوستاد لورين او اوستاد اڅک دواړو په ګډه داسې ترتیب کړي دي.
,, ... په هغه مرکبو فعلونو کې چې لومړیجز یې (لغوي عنصر) یې یوه اسم یا صفت وي او دوېیم جز یې د (کول – کېدل) کومکي فعل وي.
(د پښتو فعلونو درېیمه ډله) قاعده داسې ده چې که د دغه مرکب فعل لومړیجز (لغوي عنصر) په تم کانسونینټ مختوم وي نو د (کول) د کمکي فعل لومړی کانسونینټ (ک) غورځېږي (حذ فېږي) او په دې توګه د کانسونینټونو کلسټر مات او مغولق هجایي جوړښت په ساده هجایي جوړښت په ساده هجایي جوړښت بدلېږي لکه:- پاک + کېدل = پاکېدل..،،

ما + ښیسی، زرکې، مرغۍ، او کفترې + پاخه + کړل
فاعل+ مفعول + فعل + مرستیال فعل
مرکې زه، ته، دی، موږ، تاسې، دوی خپل کړو.

▲ ما ته دې نه راکوي خير دی
په ليونی دې راته نه کوي ظلمونه

▲ مې ته دې نه راکې خير دی
په لیېنی دې راته نه کې ظلمېنه

رسپیا (شورویان)
د دوی ټول لاس لاندې بیا هې (ه) ، حې (ح) ته خې (خ) وایي.
مهترلام ته مخترلام وایي.
هاروون ته خارون وایي
زبیح الله ته زبیخ الله وایي

غې (غ) ته ږې (ږ) تلفظ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ته افرانستان وايي. له ټولو انګريزان سره او په هغو سيمو کې چې د پښتون پښت د دوي له اغېزې لاندې راغلي وي همدا دودی پرې ټومبونی شوی دی.

۷. هراتيان

قې (ق) ته غې (غ) وايي:

معلم کمبر (قمبر)، د کمبر (قمبر) په څلور لاره کې ژوندګړ دی، او پلار يې د ظفر کول (قول) اردو کومندان (قومندان) دی.

معلم غمبر، د غمبر په څلور لاره کې ژوندګړ دی، او پلار يې د ظفر غول اردو غومندان دی.

زما له ليکي څخه د ټيکی کره بنه او کښلې بنه يې. کدم (قدم) ته غدم وايي، کتار (قطار) ته غطار وايي په لاندې بنه.

ناوی رو، رو قدم اخله
د ولس پيغلې په قطار درسره ځينه

زما د ټيکی ناکربنه يې يا د لهجې د ويلوبنه يې.

ناوی رو رو غدم اخله
د ولس پيغلې په غطار درسره ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې له پاره دا سپينې ته راباسم له خپل ليکي څخه د لنډۍيو کره بڼه او کښلې بڼه يې راخلم چې پښتو ژبه يوه ده، او په يوه بڼه کښل کېږي.

▲ ,, وطن تم تول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېرشم
غاړه غړی دې له کاله راځه مينه،،

(صفی الله، ۱۳۸۸، ۲۲۶ چوپړی)

زما د لنډۍيو ناکرښنه يې يا د لهجې د ويلو بڼه يې.

▲ ,, وطن تم تول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بُست له ور به زه درتېرسم
غاړه غړی دې له کاله راځه مينه،،

د دې له پاره داسې په پوخ کې کېږي چې په ۷. د پښتو ژبې لهجه يوه ده، همغه ده چې کښل کېږي او د لهجو اختلافات له منځه وړي او د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو يوه رازوالی ساتي.

په پورتنی لومړی غونډلې، ويکې، فالونه او وينګ د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصری چې کښلې شوي دي کره بڼې يې دي، دوېيمې غونډلې، ويکې، فالونه، لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصری چې کښلې شوي دي ناکره بڼې يې دي. د پښتو ژبې لهجه کره همغه ده چې د لهجو اختلافات له منځه وړي، يوه راز والی يې ساتي، څه چې وايو همغه کښو (ليکو) او څه چې کښل شوي وي همغه لولو؛ پرته د لهجو له دودو، رښتو او بدلونو څخه. همدا د پښتو ژبې ټاپن رښت (قانون، دودی) دی زما له پامه چې يوه پښتو کره پښتو پنځي بداېه کوي او اوږدپېری ژوند ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو ژبه

,, د باندېنيو او کورنيو ژېپوهانو د پلټنو او څېړنو په ترڅ کې دا جوته شوې چې پښتون د آرياني قوم يوه څانګه ده او دا هغه آرياني پښت دی چې څلور زره کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سيند په غاړو او شاوخوا کې اوسيدل، پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

ځينو پښتو له سامي ژبو څخه يوه ژبه بللې ده. په دې اړوند يوه باندېني پروفيسور د روسيې د اکاډمی غړی چې , کلاپورت ، نومېږي داسې ويلي دي:
,, چې ځينو خلکو پښتو سامي بللې ده. خو زما په اند پښتو يوه خالصه هندو آرين ژبه ده. ځکه چې دغه ژبه نه د الفاظو، لغاتو او نه د ګرامر له مخې سامي ژبو سره کومه اړيکه لري.،،

د کلاپورت نظر د پښتو ژبې په اړوند نورو ډېرو بهرنيو پوهانو هم تاييد کړی دی، او داخلي پوهان هم دا نظر تاييدوي يا مني.

ځکه چې پښتو ژبه، د الفاظو، ترکيبونو او ګرامر له مخې د عبراني او سامي ژبو سره هېڅ اړيکه او ورته والی نه لري. نو پښتو يوه لرغونې او تاريخي ژبه ده، چې د نسبتي , و، په يوه ځای کېدو سره د ويدي عصر مشهورې قبيلې , پښت = پکهت، ته منسوبېږي.

د پکهت کبيله د آرياني لسو کبيلو له ډلې څخه ده، چې د ريګويدا په کتاب کې يې څو ځايه نوم ياد شوی دی.

د ,, پښت ،، کبيله د وخت په تېرېدو سره د , ون، د روستاړي په يوه ځای کېدو سره د ,, پښتون ،، په بڼه اوښتې ده.

په هر صورت دغه ملت د لرغوني اريانا په خاوره کې د پامير، هندوکش، سپين غر، کسی غر په لمنو او د آمو، هلمند، آباسيند او نورو سيندونو په غاړو کې روښانه او وياړلی تاريخ لري. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو ژبه پښتو ده، وګړي يې پښتانه دي، ژونکي يې درياني دي او ټاټوبی يې افغانستان دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۹ ژبه

ژبه په عام ډول سره د پوهولو او را پوهولو يا افهام اوتفهيم وسيله ده، په خاص ډول ژبه د غږيزو، او ريزو او سيمبولونو (نښو) يوه داسې کسبي او اتفاقي سيستم دی، چې د يوې ټولنې وګړي يې يوه له بله د پوهولو او راپوهولو له پاره پر ژبه راوړي او يوبل ته يې اوروي.
يا په بله وينا: ژبه په خاص ډول هغه اوازونه دي، چې انسانان يې د خپلو افکارو او خيالاتو د ځرګندولو په غرض تريو ځانګړي نظم او سيستم لاندې د غږيزو غړو په وسيله له خولې څخه راباسي او په دې توګه يوه له بله سره اړيکه ټينګوي، ياني يوه بل پوهوي او راپوهوي.

دا چې ژبه لومړی ځل څنګه منځ ته راغلې ده ؟

په دې باب د علمانو تر منځ مختلف نظريات اقامه شوي دي چې د ټولو راوړل يې دلته لازم نه دي خو په لنډ ډول داسې ويلی شو چې:
ژبه له ټولنيز ژوند سره سمه منځ ته راغلې ده، داسې چې د ټولنيز کار په بهير کې لومړی د نغوتو، اشارو او ورپسې د جړوپرو او هيجاني غږونو په بڼه غبرېدا پيداشوې او بيا له هغو څخه د پرله پسې ټولنيزې اړتيا په توګه ژبه منځ ته راغلې ده.

د ژبې د پيدايښت تاريخ د انسانانو د پيدايښت د تاريخ سره ټينګې اړيکې لري. او د انساني ټولنې د تاريخ د تکامل او پرمختګ سره يې سم تکامل موندلی دی او په نتيجه کې يې دغه اوسنی بڼه غوره کړې ده.

دا خو ځرګنده خبره ده، چې لومړني انسان د پيدايښت په لومړي وخت ژبه نه درلوده، خو کله چې يې د دې ضرورت احساس کړ خپلې غوښتنې، افکار او خيالات نورو ته انتقال کړي نو د ستونزو او مشکلاتو سره، سره يې ژبه منځ ته راوړه او د ژبې د پيدايښت دغه پېښه ډېره پېچلې، د تحول او تکامل ډېره اوږده دوره يې تېره کړې ده.

ځرنګه چې ژبه په تاريخي ډول پيدا شوې او د انسانانو ترمنځ د ګډون يوه پېچلې وسيله ده. ياني هغه وخت، چې انسانانو ته دا احتياج پيدا شوی، چې يوه بل ته څه و وايي د دغه احتياج له مخې غږيزو غړو , صوتي اعضأ ، پراختيا و موندله، چې په تدريج سره دغه پراختيا او بريااليتوبونه پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ ولاړل، چې بالاخره د خبروکولو ننی نړی منځ ته راغله، چې دغه اوسنی بڼه او شکل د ټولنیز ژوند د اوښتون او پرمختګ ښه پایله ده، چې ژبې هم ورسره په خپل وار اوښتون او پرمختګ کړی دی.،، (محمد آقا شېرزاد او جمشېد رشیدي ، ۱۳۸۵ل کال، بېلا بېل چوپړي).
همدا زموږ د پښتو ژبې د رغښت پل وندی دی.

۲.۹ د پښتو اصل او ریښه

کله چې سری هغه روایات او نظریات راسپړي چې د پښتو د اصل او ریښې په باره کې په مختلفو آثارو کې راغلي دي، نو له راورتي سره دا خبره هرو مرو مني چې ,, د پښتنو د ژبې د اصل او ریښې په باره کې هم د نظر اختلاف تر هغه نه کم نه دی، لکه خپله د پښتنو د اصل او نسب په باره کې چې دی.،، (هنري، پښتو ګرامر، ۱۷ چوپړی).

پښتو چا د دېوانو ژبه بللې ده، چا سامي طبو ته ورکش کړې ده او چا په هندو ایراني طبو پورې تړلې ده. چا د هندو ایراني ژبو د ستړې ونې په ندي څانګه پورې مربوط ګڼلې ده او چا یې په ایراني څانګه پورې. چا بیا پښتو اصلاً، د ساکانو پاسیتیانو ژبه بللې ده او چا د هندو ایراني ژبو تر منځ یوه مستقله ژبه او د اتصال کړی ګڼلې ده.

د تذکرة الملوک (تذکرة الملوک د پښتنو تاریخ دی او راورتي د خپل ګرامر په مقدمه کې معرفي کړی دی.) مؤلف وايي چې ځینې روایتونه پښتو د دېوانو ژبه بولي. دی لیکي: ,, ځینې روایتونه وايي چې افغانانو خپله ژبه له دېوانو زده کړه،
ځینې نور بیا وايي دا د کسې د غره د اوسېدونکو ژبه ده، د افغانانو دا عادت وو، چې د دغو خلکو ښځې او لونې به یې ترې بوولې او ودونه به یې ورسره کول او ځکه یې نو پښتو طبه ورنه زده کړه او خپله طبه یې چې ابراهیمی (عبري) وه، هېره کړه.،، (هنري ،پښتو ګرامر، ۸ چوپړی).

کوم مطالب چې د پښتو د اصالت په باره کې ځینې غربي مؤلفینو لیکلي دي، په هغو کې هم بعضې د تذکرة الملوک له افسانوي روایت نه وروسته نه پاتې کېږي. هنري راورتي لیکي: ,, د پښتو ژبې افعالو او ضمایر له خصوصیاتو او ځینو نورو مشخصاتو نه داسې ښکاري چې دا یوه عجیبه او لرغونې ژبه او له هرې معلومې طبې نه متفاوته ده.،، (هنري ، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, هنري راورټي وايي د دې خبرې دليل دا دی چې پښتانه اصلاً د يهودو د لسو ورکو شوو کبېلو (قبېلو) پاتېشوني (بکايا يا بقايا) دي. دی وايي کوم وخت چې دا کبيلې (قبيلې) د فلسطين په يهوديه کې اوسدې هلته يې ژبه د يوه شمېر نورو کبايلو (قبايلو) له لهجو سره ګډه شوه.

کله چې دا کبيلې (قبيلې) له خپل اصلي ملکه د هغوی دا اوسني ملک، افغانستان ته رواني وې، په لاره کې يې ژبه د ډېرو نورو ملکونو له ژبو سره هم ګډه شوه. څرنګه چې په داسې ورو، ورو کومونو (قومونو) وېل شوي وو چې له بهر سره يې رابطه او مخابره نه لرله. ځکه يې نو د هر کوم (قوم) ژبې له نورو طبو سره بېخي توپير لاره. راورټي په پای کې ليکي څرنګه چې د پښتو ژبې اساس همدغه ګډه وډه ژبه جوړوي نو له دې امله دا يوه عجيبه او له نورو نه متفاوته ژبه ده،، (هنري، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

,, کله چې راورټي د خپل ګرامر په مقدمه کې د پښتو او نورو ژبو په ارتباط غږېږي، د هغو کسانو نظريات ردوي چې وايی پښتو يوه آرياني ژبه ده او وايي چې , پښتو زما په خيال د سامي ژبو په کورنۍ پورې اړه لري.، په دې پسې هنري راورټي کوشش کوي دا وښيي چې پښتو هم په صوتي، هم په صرفي او هم په نحوي لحاظ له له عربي او عبراني ژبو سره تولې ده.،، (هنري، پښتو ګرامر،۲۲-۲۳ چوپړی).

راورټي يوه ځيرک او د ډېرې وسيعې مطالعې خاوند د انګليس سوسيس محقق و او له زړه ايراني ژبو په تېره بيا زند سره يې د پښتو نږدې ارتباط درک کړی و. مثلاً يوه ځای ليکي:

,, نن له اباسيند نه سمدستي لويديځ پلوته داسې يوه ژبه ويل کېږي چې د عباراتو او ساختمان په لحاظ له هرې معاصرې ژبې نه بېخي فرق لري او په غالب ګومان له زند، پهلوي او عبري نه راوتې ده او دا ژبه پښتو......ده ،، (هنري ، پښتو ګرامر، ۴ چوپړی.)

خو څرنګه چې د راورټي مطالعه په زړو فارسي او پښتو آثارو کې ډېره پراخه وه او په دغو اثارو کې، چې راورټي په ډېر زيات اهميت ورته قايل و، پښتانه په مکرر او متواتر ډول بني اسرائيل بلل وي وو او خپله پښتنو هم دا روايت تائيدا وه، نو له دې امله دی تر پايه له سامي ژبو په تېره بيا عبري سره د پښتو د اصل اوريښې په نږدې ارتباط کلک ودريد او ورنه تېرنه شو. سرويليم جونز، د بنګال د شاهنشاهي اسيايي ټولنې د موسسې رئيس، له راورټي نه پخوا پښتو له سامي ژبو سره ورته بللې وه. جونز د بنګال د اسيايي ټولنې په مجله کې په هغې يوې لنډکې او بې درنګه تبصره کې چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوې تاریخي لیکنې په ارتباط یې وکړه، و ویل چې ,, پښتو کلداني ژبې ته ډېره زیاته ورته ده ،، (ویلیم، اسیایي مطالعات، ټوک۲ ، ۱۷۶ چوپړی).

مګر د پښتنو د تاریخ او ژبې یوه شمېر څېړونکو او د ژبنیو مطالعاتو مقتدرو پوهانو له کلداني او نورو سامي ژبو سره د پښتو ارتباط په قاطعیت رد کړ او وې ویل چې پښتو له اصله یوه آریاني ژبه ده.

کلاپروت لومړنی وتلی مستشرق و، چې په کال. ۱۸۱۰ کې یې داسیایي ادبیاتو د ارشیف په اول ټوک کې دا نظریه په صراحت رد کړه چې ګوندې پښتو له سامي ژبو سره تړلې ده. ده ولیکل چې ,, د پښتو او سامي ژبو ترمنځ نه په کلماتو کې اندکترین شباهت شته او نه په ګرامري جوړښت کې.،، (هنري، پشتو ګرامر، مقدمه، ۱۷ چوپړی).

منستو ارټ الفنسټن، چې د پښتنو د ټولنې او تاریخ د مطالعې په برخه کې د ډېرو وچ صلاحیت خاوند و، په کال ۱۸۱۴ کې د پښتو او کلداني ژبې د ورته والي په باره کې د ویلیم جونز خبره رد کړه او وې لیکل چې ده دوه سوه او اتلس پښتو کلمې د یوه شمېر نورو ژبو له معادلو کلمو سره مقایسه کړې. خو : ,, له دې وونه یوې هم له عبراني او یا کلداني سره اندکترین شباهت نه لاره.،، (الفنسټن، چوپړی ۱۹۰-۱۹۱).

یوه بل انګریز مولف، جان ملکم، هم د فارس په تاریخ کې الفنسټن ته ورته نظر څرګند کړ او وې لیکل چې ,, د عبري او پښتو یا د افغانانو د معاصرې ژبې ترمنځ د نږدېوالي هېڅ څرک نه لګېږي،، (جان، ۵۹۷ چوپړی). او د ,, برنارد ۶۵ چوپړی.،، (ډورن، ۲ چوپړی).

په یوه بل اثر کې هم چې د هرې څمکې انجیل نومېږي او په کال ۱۸۴۸ کې ببګسټر خپور کړی دی، د پښتو د سامیت نظریه په قاطع ډول رد شوې او لیکل شوي دي چې پښتو ,, د سامي ژبو هېڅ خصوصیات نه لري،، (ایسیدور، زېږدی، ۳۲۵ چوپړی).

البته یوه زیات شمېر غربي مؤلفینو او د ژبنیو مطالعاتو پوهانو نه یوازې دا چې له ډېر پخوانه د پښتو د سامیت نظریه رد کړې، بلکه دا یې هم په ډاکه کړې ده چې پښتو یوه هندو اروپایي ژبه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم کلاپروت لومړنی غربي محقق دی چې پښتو یې یوه آریاني ژبه وبلله او دا عقیده یې په ډېره کلکه په ډاکه کړه چې ,, پښتو بې شکه د هندو، جرمانیک طبو د ستري ډلې یوه څانګه ده.،، (هنري، ۱۷ چوپړی).

د ژبنۍ یو مطالعاتو ډېر لوی عالم پاټ هم پښتو په قاطع ډول آریاني ژبه وبلله. لوونتال په دې ارتباط داسې لیکي:

,, پاټ چې بل د ده په سویه ستر دقق اللغه عالم نه دی تېر شوی، یوه شیبه هم په دې صرفه نه کوي چې پښتو د هندو اروپایي ژبو په کتار کې ودروي.،، (ایسیدور ، ۳۲۵ چوپړی).

ډورن هم د پښتو منتخباتو په مقدمه کې پښتو یوه سوچه آریاني ژبه وبلله او ویې لیکل چې ,, پښتو د هندو فارسی ژبو په لویه کورنۍ پورې مربوطه ده.،، (ډورن، پښتو منتخبات، مقدمه، ۲ چوپړی).

اما هر څومره چې د ژبې تاریخي مقایسوي څېړنې زیاتره د علم حیثیت غوره کوه، د ژبو په باره کې لوستې (مطالعه) هم هغومره دکېکه (دقیقه) کېدله. د پښتو په برخه کې هم پوهانو یوازې په دې کناعت (قناعت) ونه کړ چې د هندو- ایراني ژبو په کورنۍ پورې مربوطه آریاني ژبه یې و بولي، بلکه غوښتل یې دا هم معلومه کړي چې د دغې لویې کورنۍ له کومې څانګې سره خاص ارتباط لري.

څرنګه چې په پښتو کې د هندو ایراني ژبې د لویې کورنۍ د دواړو ډلو خصوصیات د ورایه او په وفرت موجود دي، نو په اول کې چا پښتو په هندي ډلې پورې و تړله او چا په ایراني ډلې پورې.

کوم غربي لیکوال چې پښتو یې لومړی ځل د هندو ایراني ژبو له هندي ډلې سره مربوطه و ګڼله هغه رابرت لیچ دی. لیچ په کال ۱۸۳۹ کې د بنګال د اسیایي ټولنې په مجله کې د پښتو ګرامر په باره کې یوه مضمون ,, چې په حقیقت کې په لویدیځ کې د پښتو ګرامر لومړنی برخه ده. خپور کړ او د هغه په مقدمه کې یې د پښتو او سنسکرت د اصول ښیې چې پښتو په قاطع ډول د سنسکرت بنه لري،، (رابرټ، ۱۸۳۸ زیږدی، ۱ چوپړی).

اما چا چې پښتو د هندي ژبو د یوې ښایسته وسیعې تاریخي- مقایسوي مطالعې په نتیجه کې د هندو ایراني ژبو له هندې څانګې سره مربوط و ګڼله هغه رودولف هورنل دی. هورنل په خپل هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثر کې چې د ګادي ژبو مقایسوی ګرامر نومېږي، لیکې چې د هند شمال غربي سرحد ترڼهايي حدودو پورې پراکرت ژبې ویل کېږي. (خوله دې ځای نه ها خوا پښتو او کافري ژبې پرتې دي.) دی خبرې ته دوام ورکوي او لیکي: ,, ټرومپ په خپلو هغو مقالو کې چې د پښتو او کافري ژبو په باره کې یې لیکلې دي، له ګادي سره د دغو دوو ژبو نږدېوالی ته توجه ور اړولې ده........مګر خبره له دې نه وړاندې ځي او (دغه ژبې) خصوصاً پښتو د مګادي پراکرت ژبې مسلم خصوصیات لري.،، (رودولف،۳۳ چوپړی).

هورنل په دې په سې له ځینو ګادي ژبو سره د پښتو او نورستاني ژبو یوه شمېر ګډ خصوصات او ممیزات په ګوته کوي او په پای کې لیکي چې ,, له دې نه څرګندېږي چې مګادي پراکرت او پښتو او کافري ژبې په لرغونې زمانه کې بېخي سره نږدې وې او حتا یوه ژبه یې جوړوله. وروسته سور اسیني ژبې د مګادي او دغو ژبو تر منځ واقع شوې او مګادي ژبه یې ورو، ورو د شرق په لور بیخي لرې ټېل وهله.،، (رودولف،۳۴ چوپړی).

په پښتو کې د هندي آریاني ژبو خصوصیات دومره بارز وو چې حتا فرانسوي لوی ختیځ پوه جېمز ډار مستتر هم په اول سر کې په خپل هغه اثر کې چې هند ته د فلالوجیکو مطالعاتو د سفر رپوټ نومېږي او په کال ۱۸۸۷م کې خپور شوی دی ,, د هندو ایراني طبو په هندي ډله پورې مربوط و ګڼله.،، (جورج ، ۹ چوپړی).

اما چا چې پښتو اول وار د هندو ایراني ژبو دوښې له ایراني څانګې سره و تړله هغه شیلې ډېور دی. ده په خپل هغه اثر کې چې (د مقایسوي فلالوژي اجمال) نومېږي او په کال ۱۸۵۳ کې خپور شوی دی، پښتو، اساساً، د ایراني ژبو په کتار کې ودرو له خو په عین وخت کې یې و ویل چې پښتو ځانته خاص موقعیت لري. دی د ایراني ژبو په بحث کې لیکي چې د افغانستان ژبه یانې پښتو هم په همدې څانګه پورې ارتباط لري خو ,, ځانته یې په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی.،، (شیلی، ۲۹۹ چوپړی).

د ژبنۍ‌یو مطالعاتو لوی عالم ماکس میولر هم پښتو له ایراني ژبو سره مربوطه و ګڼله. ده په خپل هغه اثر کې چې عنوان یې (په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې) دي او په کال ۱۸۵۵م کې خپور شو، و لیکل: ,, افغاني یا د پښتنو ژبه.......د خپل ګرامر په لحاظ د فارس د ژبو له ډلې سره تړلې ده.،، (مکس، ۳۲ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, مکس وروسته په خپل یوه بل اثر (د افغانانو ژبه) کې چې په کال ۱۸٦۲م کې خپور شو، خپله خبره نوره هم تصریح کړه او پښتو یې د ایراني ژبو په شرقي ډله پورې مربوطه و ګڼله او په دې ترتیب یې له (زند) سره ونښلوله.،، (جورج، ټوک ۱۰، ۹چوپړی).

,, پاټ په کال ۱۸۳۳م کې اروپایي ژبې په پېنځو کورنیو وې او پښتو او فارسي دواړه یې په دوېیمه کورنۍ پورې مربوطې ګڼي.،، (ایسیدور، ۳۲۵چوپړی)

اما ځینو پوهانو بیا پښتو د هندي او ایراني ژبنۍیو ډلو ترمنځ یوه ځانته او مستقله ژبه بللې ده.

ډاکتر ارنست ټرومپ چې د خپلو ډېرو وسیعو ژبنۍیو مطالعاتو او څېړنو په لړ کې یې پښتو ګرامر هم لیکلی دی، پښتو د هندي او ایراني ژبو ترمنځ یوه اتصال کړی بولي او لیکي: ,, پښتو کلیمات مستقیماً له ګاونډیو پراکرت لهجو، په تېره بیا پنجابي او سندهي نه مشتق شوي دي، د صرف او ترکیب د عملیې د ساختمان له نظره سندهي ته ښېخي زیاته ورته ده: پښتو په تېره زمانه کې د متعدي افعالو له نظره له سندهي سره کامل مطابقت لري او یوازې د سندهي ژبې پر اساس تشریح کېدلی شي. مګر پښتو په هېڅ صورت کومه د پراکرت لهجه نه ده، بلکه یوه زړه مستقله ژبه ده چې له هندي آریاني ژبو نه د ایراني ژبو کورنۍ ته د بدلون لومړنۍ مرحله ښه یې او ځکه نو د دواړو خصوصیات او ممیزات په کې څرګند دي، خو بیا هم د پراکرت خصوصیات زیاتره په کې بارز دي. د پښتو دا خصوصیت د هغې له جغرافیايي موقعیت سره هم اړخ لګوي.،، (ارنسټ، ۱۲چوپړی).

,, پروفیسور اډلنګ Ad lung هم پښتو یوه ځانته مستقله او خاصه ژبه وبلله. ,, هنري، ۱۸ چوپړی).

او شیلی ډیور هم، لکه څنګه چې وړاندې و ویل شول، وایي چې ,, پښتو ځانته په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی.،، (شیلی، ۲۲۹ چوپړی).

ډورن خپله د پښتنو په باره کې هم همدا نظر لري او ,, وایي چې پښتانه نه د ایرانیانو له پښته دي او نه د هندیانو، بلکه دا د دغو دواړو سترو ولسونو تر منځ یوه مستقل قوم دی.،، (ډورن، ۷۲چوپړی (انګریزی)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

جان ملکم هم په دې برخه کې ډورن ته ورته نظر لري او ليکي چې ,, پښتانه له فارسيانو او هنديانو نه متفاوت خلک دي.،، (جان، ټوک۱، ۵۹۷ چوپړی).

اما د چا خبره چې د پښتنو د ژبې د ريښې او اصالت د ټاکلو په برخه کې د کاڼي کرښه شوه، هغه فرانسوي لوی عالم او ستر مستشرق جېمز ډار مېټر و.

ده د خپل هغه درانه او ستر اثر په اوله برخه کې چې د افغانانو ولسي سندرې نومېږي نو پښتو او زند په پوره تفصيل او ډېر دقت سره مقايسه کړې او په پای کې دې نتيجې ته ورسېد چې ,, پښتو له زند سره دومره نږدې ارتباط لري، لکه نوې فارسي يې چې له زړې فارسي سره لري. په دې ډول ډار مېټر د يوه واقعي طالب العلم په حيث پخوانۍ نظريه د نويو حقايقو په رڼا کې بدله کړه او پښتو يې په قاطع ډول د هندو ايراني ژبو د لويې ډلې د ايراني ډلې په شرقي ډلګۍ پورې مربوطه و ګڼله او په ډاګه يې کړه چې پښتو زند ته ببخي نږدې يوه بله ژبه ده. خو پښتو د شمالي هندي ژبو عناصر هم په بېخي خلاص لاس او پراخه پيمانه کسب کړي دي،، (ګريرسن، ټوک۱۰، ۹ چوپړی).

جورج مارګنسټرن چې د پښتو ژبې په تېره بيا د هغې د تاريخي- مقايسوي څېړنې په برخه کې له ډار مېټر نه راوروسته د ډېر اوچت صلاحيت خاوند دی ,, د ډار مېټر نظر کاملاً تائيدوي. خو په عين وخت کې پښتو په شرقي ايراني ژبو کې د ساکانو لرغونې ژبې ته دومره ورنږدې بولي چې وايي پښتو له اصله، غالباً، يوه د ساکا لهجه ده. دی خبرې ته دوام ورکوي او وايي البته د دې امکان نه شته چې سړی دې د دغو دوو ژبو ډېرې نږدې اړيکې تثبيت کړي.،، (جورج، ټوک۱، ۲۲ چوپړی).

,, د مار ګنسټرن خبره ځينې نور مؤلفين هم، اساساً، تائيدوي.،، (اولاف کرو، ۶۶-۶۸ چوپړی).

که سړی د مارګنسټرن نظريه مني او پښتو د ساکايوه لهجه ګڼي، نو مانا به يې دا وي چې پښتو لږ تر لږه دوه زره کاله پخوا معموله وه. ځکه د ساکانو مشران ل ميلاد نه تخمين سل کاله د مخه ياني د (۹۷ ق.م.) په شا او خوا کې، په ننۍ
پښتونخوا کې مسلط شول او په پينځم ميلادي کال کې يې سلطه پای ته ورسيده او په دې پسې يې ژبه هم لادر که شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس سوال دا دی چې پښتو او ساکا خو، اساساً د ایراني ژبو په شرقي ډله پورې مربوطې ژبې دي، نو پښتو دا دومره قوي د هندي ژبو خصوصیات له کومه کړل؟ دا سوال دوه احتمالي ځوابونه لرلی شي. یوه دا چې پښتو له اصله یوه ایراني ژبه وه او هندي ژبو ډېر زیات عناصر، لکه څنګه چې ډار مستېتر او نور وایي، وروسته ور داخل شوي دي. بل دا چې پښتو له اول سرنه داسې یوه ژبه وه چې هم یې د هندي ژبو خصوصیات لرل او هم د ایراني ژبو. راځئ چې لومړی دا اول احتمال وڅېړو.

د یوه قوم ژبې ته د یوه بل قوم د ژبې په ډېره وسیعه پیمانه خصوصیات، معمولاً، هغه وخت ور داخلیدلی شي چې لومړی قوم د دوېیم قوم تر ډېرې قوي او اوږدې سیاسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی وي. خو تاریخ شاهد دی چې د پښتو ملک په اسلامي عصر کې هېڅکله هم د هندستان تر دغه راز سلطې لاندې نه دی راغلی، بلکه په دې دوره کې ډېر ځله هندستان د افغانانو او پښتنو تر سیاسي سلطې لاندې راغلی او اساساً همدا کار په هند کې د اسلام او اسلامي ثقافت د خپرېدو سبب ګرځېدلی دی. اما له اسلام نه وړاندې داسې یوه دوره تېره شوې چې په هغې کې د پښتنو ملک د هندستان تر یوې قوي او طولاني سیاسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی و. دا دوره د موریا د کورنۍ د واکدارۍ عصر دی چې د چندراګوپتا د واکدارۍ له سرنه (۳۲۳ق.م.) پیل شوی او د آشوکا په مرګ (۲۲۷ ق.م.) پای ته رسېدلی ده او نږدې سل کاله یې دوام کړی دی.

په واقعیت کې همدا یوازینۍ دوره ده چې کې دی شی پښتو ته هندي ژبو خصوصیات په دومره وسعت او قوت ور ننوتي وي او که دا خبره داسې وي نو پښتو به لږ تر لږه یوه دوه نیم زره کلنه او حتا تر هغه نه هم زړه به وي. اما کله که سړی هغه اول احتمال ویني او داسې و ګڼي چې په پښتو کې د هندي او ایراني ژبو خصوصیات ان د اول سرنه موجود وو، هلته نو بیا د ټرومپ نظریه تقویه کېږي او پښتو د هندي او ایراني ژبو تر منځ یوه ډېره لرغونې د اتصال کړۍ یا په بل عبارت د دغو دوو کورنۍ یو د یوه شمېر ژبو د انشعاب منشأ ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې څېړکې په مخلیک کې مې ورته په لنډو نغوته وکړه، او ورسته مې د ټولو وګړو او باندنیو ژبپوهانو اند او پند چې زموږ د ژبې ل پاره لره ستاسو پام و ځرخاووه، زه دا کره بوږوم او سپینې ته یې راباسم چې زموږ د ټولو مېرځمنو پند زموږ ژبې ته یو دی، پند مې ځکه له اند څخه ورسته تر څېړنې لاندې ونیوه، چې دا د هر دښمن کانه ده چې پر بل دښمن یې کوي، او خپلو لړلیو موخو ته پرې ځان رسوي، راوړتي انګلېس په اتلسمه پېړۍ کې چې د انګلېسانو د ځواکمن کېدو پېړۍ وه، او غوښتل یې چې له اروپا څخه اسیا ته خپله پوزه را اوږده کړي.

زموږ هېواد او اسیا خپل نوکر او پنډې جوړ کې او د هېواد سرمایه مو تالا کړي او دوی پرې مزې او چړچې وکوي، راوړتي که له یوه لورې د پښتو پخویه لیکلي وه، هغه یې هم د ډیفارمنټ او یوې پروژې په بنه د پښتنو پوهانو په متّه کړي وو، خو خپله موخه یې چې ده د انګلېسانو د بریا ل پاره کوو هغه باندې پوره کړ شوی او بریالی شوی وو، او همدوی ته ورته نور انګلسې پوهانو همدا کنې کړي دي، بېلګه یې زموږ وګړي یې په دې مصروف ساتل چې د پښتنو زهن د جګړې لورې څخه وګرځېږي، پام یې ټول د خپل اصل او آر مندلو کې شي، بېلګه یې همداسې ده چې زموږ پښتون پښت تر ټولو ډېر اصل او کم اصل پسې ګرځې چې د باکې او بې باکې غښتلی ار زښت ورته ور کوي.

راوړتي د پښتو ژبه د دیوانو ژبه وګڼله او وي ویل چې پښتون هغه قوم دی چې ښځې، خوینډې، میندې او لوڼې به ترې د کېسی په غره کې چې د دې قوم (پښتنو) لومړی ځای دی، دیوانو ببولې او ودونه به یې ورسره کول، نو ځکه پښتنو له دیوانو څخه ژبه زده کړه چې د دوی ښځو، خوینډو، میندو او لوڼو مېږونه وو او د یوان د دوی زومان راتلل، له دیوانو څخه دوی دا ژبه زده کړه چې دې ژبې ته پښتو وایې.

دومره بې باک او سپک اند د یوه قوم یا افغانانو له پاره ښه نه دی، خو دې ته ورته زموږ هر دښمن په هر ډګر کې حتا د ادب او مډیا په ډګر کې زموږ مېړانې، سرلوړی، سرخندنې او ځېږ توب ته په درنده سترګه نه ګوري. دوی زموږ دښمنان دي، زموږ دښمن زموږ ښه هېڅ کله نه وایې، بلکې په ورانه، ناګڼلې، رټلې، او سپکه مو وایې او دا تله درنده کوي.
ځکه موږ د دوی یواځې په یوې جګړه کې له کابله تر ننګرهاره ۶۰۰۰ شپږ زره په ښو وسلو تورو او سپرو سمبل ځواکونه مردار کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هسې په خوله یادېږي، په هوا کې نه دې وژل شوي، له کابله تر ننګرهاره په همدې لاره کې وژل شوي،!!!؟

راورتي ته چې د اینګلیسانو د ځانګړو خدمتونو تن دی، او ژېبوه دی، موږ دېوان، سخت زړي، نه ماتېدونکي، وهشي، بلواګر، تراکګر او قوي ښکاریږو، ځکه خو موږ دیوان ګڼي په دې به زموږ له کتابه لرې وګرې کله پوهېده چې د دوی په رازونو پوی شي، په رازونو پوهېدونکي هغه دي چې په حقیقي لاره یې مزل کړی وي او پرې پوهېږي. راورتي ځکه د کسې غر ته نغوته کوي. چې غرغښت بابا، بیټ نیکه یا شیخ بیټنی د هغې سمې پورې اړوندی، پښتانه ورته ډېر درناوی لري، او د سلیمان ع د بېړی د ناستې بلی او د بیټ نیکه قبر هم د کسې په غره کې دی.

او د پښتنو په لرغونو اوسېدنځایونو کې یوه ډېره مشهوره تاریخي سیمه د سلیمان د غرونو لمنې دي. دغه د سلیمان غرونه په ځینو کتابونو او تاریخي اثارو کې د (کسې غره) په نامه هم راغلي دي.

د کسې د غره په لمنو کې د روزل شویو شاعرانو په ډله کې ترټولو معلوم پخوانی سړی غرغښت بابا، بیټ نیکه یا شیخ بیټنی دی، چې د ژوند زمانه یې د دریېمې هجري پېړی شا او خوا ټاکل کېدای شي او کېدای شي د (۳۵۰ لېږدي) کال په شا او خوا کې مړ وي.

د غرغښت بابا، بیټ نیکه یا شیخ بیټنی یو مناجات سلیمان ماکو په تذکرة الاولیاء کې راوړی دی. زه یې کاکړۍ غاړې بولم چې ټول خوند، اهنګ او تول تال یې د کاکړۍ دی. چې د پښتو د زړو اشعارو په لړ کې ډېر مهم شعر دی. بېلګه یې:.

لویه خدایه لویه خدایه ستا په مینه په هر ځایه
غر ولاړ دی درناوی کې توله ژوي په زاری کې

۱۳:. د غر غښت بابا یا شیخ بیټنی یا بیټ نیکه د قبر انځور، الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي شا او خوا خاوروته سپارل شوي، د سرې ټمبرل شوي بیرغ ونې ببخ ته د کسې په غره کې.

۱۲:. د کسې د غره انځور چې د سلیمان ع د هوایي بېړی د کېناستو بلی ځای دی یا د سلیمان د غرو لمنې. د بیټ نیکه د قبر د ځای انځور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هره بنه چې ځېړني کوي زموږ د پښتو دښمن هېڅ باکه نه کوي، ځکه دېرې څېړونې صحت او حقیقت نه لري، رښتیا او رښتنوالي د مېرځمنو په څېړونو کې شتون نه لري.

په لاندې عصري فن SmaertArt کې د مراتبو سلسله یا د واړ لړۍ Hierarchy یا د Organization Chart ادرې چارټ کې د پښتو ژبې ځای پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار هم په یو لړ شننو کې د سیویسزرلاند په پوهنتون کې دا په ډاګه کړې او په دې یې سر خوځولی دی. او په آرياني ژبو کې د پښتو تاريخي – جغرافيايي دريځ يې په دې بنه په ډاګه کړی دي.

چې پښتو ژبې ځای دا سې دی: آرياني ← باکتري ,, افغانستان ،، ← شمال ختيځ لړی ← ساکي زړه پښتو او زړې پامېری ژبې ← منځنی پښتو ← پښتو.

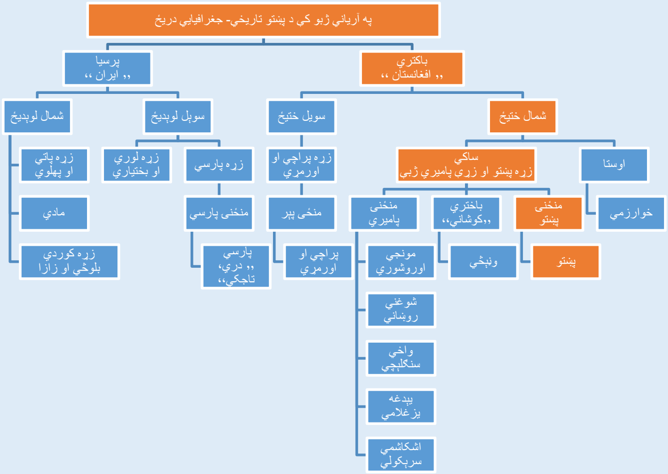

څېره ۹. ٤ په آرياني ژبو کې د پښتو تاريخي – جغرافيايي دريځ جوړښت يا (هېرارچي)

(Hierarchy د مراتبو سلسله، د روحانينو سلسله، د روحانينو حکومت، هغه حکومت چې د مرتبو سلسله د حاکمیت له مخې په کې کلکه وي)

زه کره کارړم نه هغه سې او نه داسې، زما خپله نظريه داسې ده چې زه یوه پښتون یم؛ مور او پلار مې هم پښتانه دي؛ د پښتنو له پښته یم؛ نو له ما څخه ډېر زما په پښتو ژبه باندې، باندنې پوهان او له موخو سره رالېږل شوي ژپوهان ډېره پوهه له کوم ځايه ډېره لري.

هغوی چې له ما څخه پوهه دي زه هم ترې پوهه یم.

د ژبو د کورنۍ ونه چې په نړۍ کې سرغندوي او منل شوي نخښه ده، ترې ښه څرګنده ده چې د ژبې بېخ ډېر له ايندو- اروپايي ډېر څخه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل یوه ستر ښاخ یې یا کېڼ ښاخ ,, ښي ښاخ،، یې اروپایي دی، بل ستر ښاخ ګست ښاخ ,, چپه ښاخ ،، یې اینډو- ایراني ,, اینډو – آریاني ،، دی، او د ونې ملې یا د ملې پورته شوی ښاخ یې یورولیک دی.

که چېرې ښه ځېر شو دا به کره ومومو چې تر ټول نږدې او ټیټ د ژبې ښاخ چې انسان پرې د ژبو نورو ښاخونو ته ختلی یا پورته کېدی شي هغه ایرانی د ژبې ښاخ دی، چې پرې ودرېږي یا کېښنې نو مخې ته دې د پښتو ژبې ښاخ دي څېړل، سپړل، لیدل او کتل یې اسانه دي. او ایرانی د ژبې ښاخ چې پرې ودرېږي یا کېښني چې لاندې پارسي ژبې خاښ دی چې څېړل، سپړل، لیدل او کتل یې سخته او ګران کار دی.

بل لورې ته دانو داسې ورته نه شو ویلی چې پښتو دې فارسي ژبه وي. یا دې پښتو ایراني ژبه وي او یا دې ترې اخېستل شوې یا زوکړه شوې وي. ځکه فارسي ژبه هم د ایراني ښاخ پورې تړل شوې او اینډو- ایراني ,, اینډو – آریاني ،، ښاخ له لارې، اینډو- اروپایي ډډ پورې تړل کېږي. فارسي د ایران میلي ژبه ده خو د فارسي د ایراني ښاخ پورې تړلې او هندې ژبه له اینډو ښاخ پورې تړلې او دې خاښ پورې نورې ډېرې ژبې تړلې دي چې ټولې په اینډو- ایراني ,, اینډو – آریاني ،، او د نړی ټولې ۶۵۰۰ ژبې په اینډو- اروپایي ډډ پورې تړل شوي او ترې خروب کېږي. او په پینیواله کچه ,, پښتو ژبه په ټولو ژبو کې ۳۱ لیکه کې ځای لري.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۷۲ چوپړی)

,, له ۵۰۰۰ مخزېږدي څخه یې شتون په نړوالو ژبو کې څرګند دی،
په لومړي وختونو کې چې ۴۰۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې له مسو څخه ګڼې واخېستل شوې، په همدې کلونو کې د سامیران متحده ښار دور دی، او په همدې کلونو کې په هند کې پیلنی وګړو ژوند پېژندل شوي. په ۳۵۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې د ابېڅو پرمختګ لړی کړی دی، او په ۲۵۰۰ مخزېږدي کې لوړ پرمختللی ژوند وګړو د هند د سیندونو په غاړو کې کوو، چې په دې موده کې په اروپا او چېن کې هېڅ نه وو، او ۲۰۰۰ مخزېږدي کې د اوبو او وچې لارې څخه اروپا او یونان ته لاړل.،، (من اینډ نیشن، ۱۱ چوپړی)

ادم ع یا ابوالبشر د سرلنکا په سراندیب غرونو کې له اسمانه راښکته شوی دی په ۵،۵۸۵ مخزېږدي کې. ۵،۵۸۵ کاله له میلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وه، یو د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله یې مېرمن بی بی حوا. او ژبه یې عربي وه، او د الله ج نوم چې هم عربي دی، په ټولو مخلوقاتو کې ځای ځای څرګند وي، په طبیعي ډبرو کې په وریځو کې، په مېوو کې، په حیواناتو کې فطرتي ,, الله ،، کښل شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسانانو پوهه هلته رسېږي چې د هوښیارۍ اخېري تم ځای ته ورسېږي او په یو الله ایمان راوړي او مسلمان شي. د ژبو په کهول یا کورنۍ کې عربې ژبه د ژبو د کورنۍ په ېبخ او ربښتینو ملو کې ده.

او زموږ د ژبې ځای د ژبو په کورنۍ کې چې ما په لاندې انځور کې ترې سره کړی تاوه کړې ده شتون لري.

د پښتو ژبې ځای د ژبو په کورنۍ کې دا سې دی:: ایندو- اروپايي ← ایندو- ایراني ,, ایندو – آرياني ،، ← ایراني ,, آرياني ،، ← پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:
INDO - EUROPEAN⟶ INDO - IRANIAN “ INDO - ARYAN ” → IRANIAN → PAKHTO.

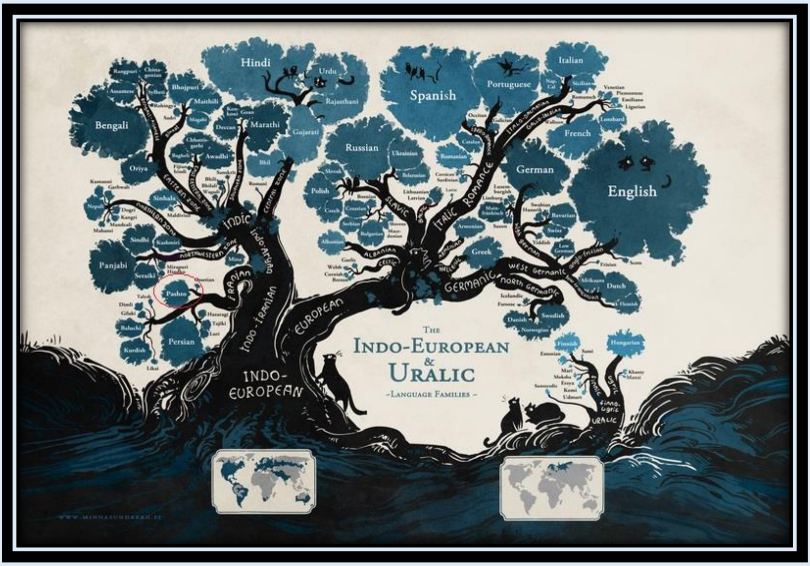

۱٤:. د ایندو- اروپايي او یورالیک د ژبو کورنۍ ، یا د ژبو د کورنۍ ونه.
د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی.
ایندو- اروپايي ← ایندو- ایراني ,, ایندو – آرياني ،، ← ایراني ,, آرياني ،، ← پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:
INDO - EUROPEAN⟶ INDO - IRANIAN “ INDO - ARYAN ” ⟶ IRANIAN ⟶ PAKHTO

(c) ketabton.com: The Digital Library

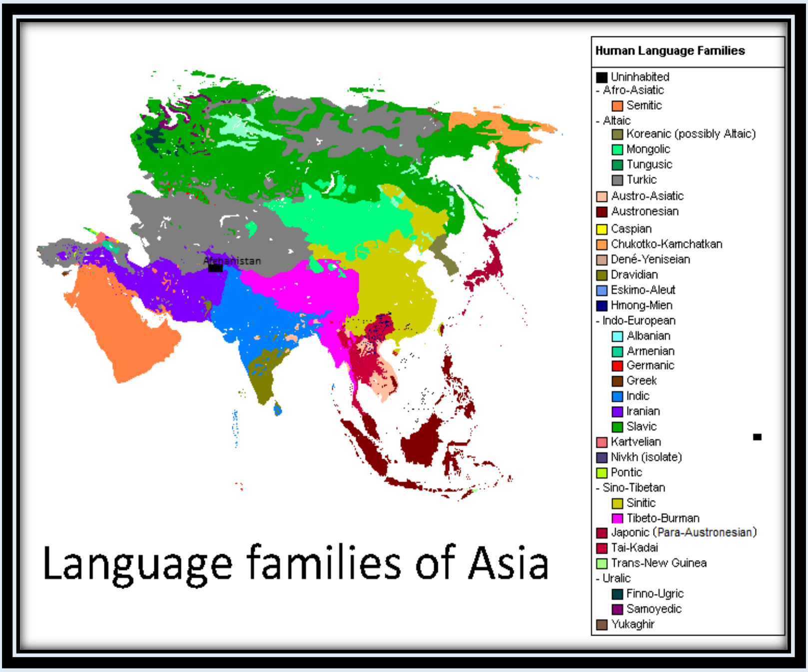

۱٦:. انځور کې د اسيايي ژبو په کورنۍ کې د پښتو ژبه د ايندو ايراني او تورکي په منځ کې ځای_لري.

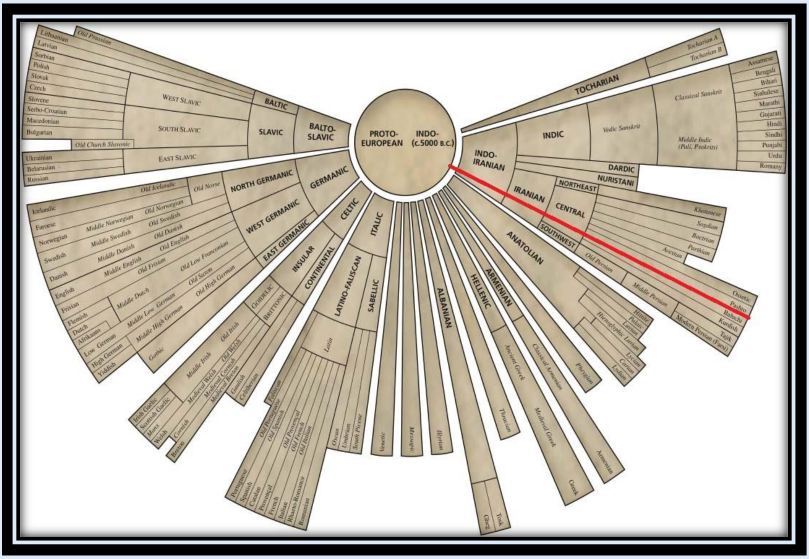

۱۵:. د پينيوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ايراني، او بيا په ايندو ايراني او ايندو اروپايي کرښې سره ګډېږي چې عمر يې ۵۰۰۰ مخزېږدي ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

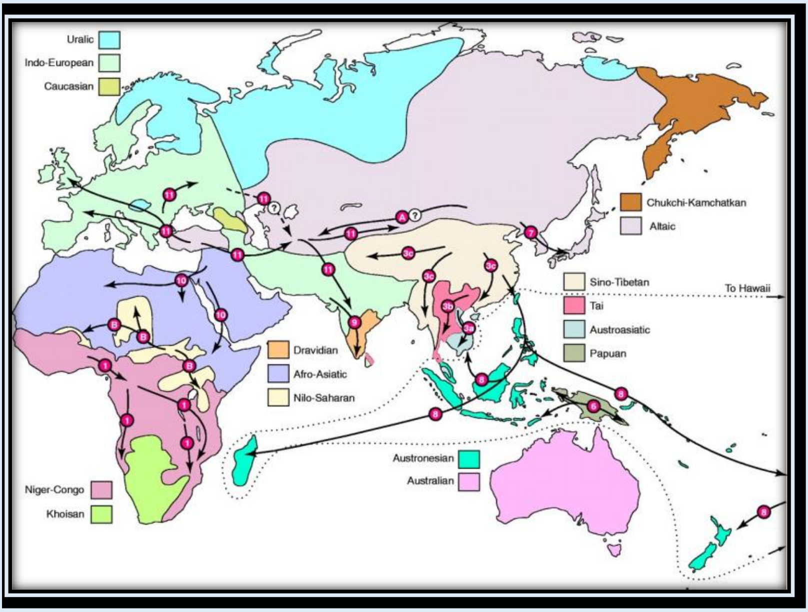

۱۷:. د زړې دنيا نخشه چې د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې د هند د سيندونو غاړو ته راتګ کړی دي، او هغه ويلې دې چې زه د جنګونو په لړۍ کې داسې ځای ته ورسېدم چې نوم يې لمپاکا ,, لغمان ،، وو، دلته دا سپنې ته راوځې چې د دنيا له زړې نخشې څخه وړاندې پښتانه يا آرياني له هندوکش د غرونو له لړيو څخه تللي دي او د امو له سيند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آرياني دي يا پښتانه دي د امو سيند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی دی. بېرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سيند تېر او اروپا ته په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آرياني د هند تر سيندونو پورې راغلي دي. په پيل د نړۍ ۴۰۰۰ مخزېږدي کې مصريان وو، چې له مسو څخه يې ګټنې واخېستې، او ايرانيانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصريانو برى وموندہ، موږ خو وارې په ايران برى مندلی دی، لکه په ۱۷۱۰زېږدي کې د مېرويس خان، بيا د ده زوی شاه حسين هوتک، احمدشاه شاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ايران برى مندلی وو او واکمني يې پرې کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمني کړې ده.خو زموږ پښتنو يا زړو ايندو آروپايانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې يې په ايران کې شخړې اوارولې، تړې يې تړلې، جرګې او څټک، څټک پرېکړې يې کولې لغمانی فارسي هم له دې ځايه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ايرانيان او اېندوان نه دي، د اېندو ژبې ښاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ايران ته تللی دی. خو په پيل کې مدنيت يا ښاري ژوند له بلخ، هېند بيا اغيور څخه پيل شوی دی او ګردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د يوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی، هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان يې په هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځايونو ته به تله راتلل؛ په ځينو سېمو کې به يې د ژوند کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچې تاثيرات پرېښول ژبې او څېرو به يې هم بدلون کا وو. چې ځينې زامن به يې له نېغې لارې څخه ابلېس لرې کول او د اسلام څخه به يې په کفر کې کېول. د نېکونو او پلارونو څېرې به يې پرې جوړې کړې او بيا به يې د هغه نه منونکی درناوی کو. څځلې به يې دې څېرو ته کولې، چې کله داسې کانې يې ډېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون در لود، بيا پرې ابلېس همداشان کانې شروع کړې، بې دينه يې بيا ترې جوړ کړه، بودا يې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مېترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدايزم هم و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې ويکيو ,, ويپي،، اړيکه له نورو اریاني ژبو سره.

د دي له پاره چې کره په ډاګه کړم. ,, زه غواړم چې دغه اشتراک په خو حسابي اعدادو کې او خو نورو لغتونو کې،، (نورمحمد،۱۳۸۶ لېږدی ۳ چوپړی)، (محمد صفر، ۷۸ تر ۸۹ چوپړی).

د پښتو ژبې اړيکه له نورو آرياني ژبو سره په لاندې لښتيليک يا جدول کې سپړنې ته راباسم.

کڼه	پښتو	پشه یي	دري	بلوڅي	نورستاني	شغني	پراچي	ارمړي	پنجابي	روسي	انګرېزي	فرانسوي	جرمني	سانسکریت
۱	يوه	اي	يکی	يکی	ايو	ييو	زو	ښي	اکی	ادين	ون	ان	ايس	ايکی
۲	دوي	دو، ده	دو	ده	ديو	زي اون	دي	دو	دو	دوه	تو	دو	سوی	دوا
۳	دري	تري	سه	سی	تره	آری	ښي	يته	تری	تري	تري	تروه	دری	تری
۴	څلور	چار	چار	چار	شتوا	چوار	چور	څار	چار	چتيري	فور	کاتر	فير	چتوار
۵	پينځه	پنج	پنج	پنج	پوچ	پنج	پونج	پلنج	پنج	پيست	فايف	سنک	فونت	پنج
۶	شپږ	ښي	شش	شش	شو	غوخ	څ	څه	چهي	شست	سکس	سيس	ذکس	ششت
۷	اووه	سَت	هفت	اپت	سُت	اوود	هوت	اوه	ست	سِم	سيون	سَت	زيبن	سِت
۸	اته	اشت	هست	اشت	وشت	ويشت	اوشت	آنخت	اته	وسيم	ايت	ويت	اخت	اشت
۹	نه	نو	نو	نو	نو	ناد	نو	نه	نون	دويات	ناين	نف	نوين	نو
۱۰	لس	دي	ده	ده	دوچ	جيلسي	دوس	دسی	دس	دسيا	تن	ديس	سيين	دش

(c) ketabton.com: The Digital Library

کڼه	پښتو	پشه یي	دري	بلوڅي	نورستاني	شغني	پراچي	ارمړي	پنجابي	روسي	انګرېزي	فرانسوي	جرمني	سانسکریت
۱	میاشت	مای	مهتاب	چن	ماه	ماس	میسته	ماهتاوی	ماهو که	مون	لونه	موند	لون	ماس
۲	لمر	سُر	آفتاب	سورج	دچه	سو	خبر	توده	دوچه	سن	سونځه	زنی	سولای	سوریه
۳	ستوری	ستارا	ستاره	تاره	استار	شتا	سیتیز	ستاره	استیجه	ستار	زویزد	شترن	اتوال	ستارا
۴	غر	دار	کوه	پهاړ	کوه	دا	دهار	ګری	دهار	مونتین	ګوره	ګبیرکه	مانتاني	ګیری
۵	واوره	ائیم	برف	برف	برف	زیم	ژبنج	غویېش	غرب	سنو	سنک	شني	نیژ	هم
۶	اور	انګار	آتش	آک	آجشي	انګاڼ	یاخ	رون	رمني	فائیر	اګوڼ	فویر	فو	ګنی
۷	سپي	شورنګ	سګ	کتا	کجک	کوي	کهدمه	سپوک	اسپو	ډاګ	سوبګه	هوند	شیان	سوان
۸	اوښ	شتور	شتر	اوته	اشتر	شتیور	ښتر	شتر	شتر	کیمل	ویربلوت	ګمل	شامو	اشتر
۹	ولي	کیاندي	چرا	کیون	پچه	که	چیزره	که	چګن	وای	پوچیو	واروم	پورکو	کم
۱۰	کله	کودن	کی	کدون	کوي	کوئي	څه وخت	کان	کبهي	وِن	ککده	وان	کان	کدا

۱.۹ لښتیلیک :. د پښتو ژبي اړیکه له نورو آریاني ژبو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ولس بدلون

زه داسې بوړوم چې ځینې وخت بدلون ګټور وي، په پیله کې ښې پیلې لري. د دې له پاره چې د پایلې شننه یې له وړاندې ارزول شوې وي. که بدلون ګټور نه برېښې خو بدلون نه ورکوي، او که ګټور برېښېده نو بیا بدلون ور کوي.
د وګړیو د اند لید لوري د خپلې ژبې ادب لوري ته بدلول زرینې ګټنې لري.
د څېړنې دا چوپړي ساده برابروي دا:.

۱. چې د خپلې ژبې له ادبیاتو څخه په هره برخه کې چې وي ساتنه (دفاع) وکړو هر کله چې پردي ژبې زمونږ په ادبیاتو یوه ټکی یرغل هم کوي. ور ته نېغ چمتو ودرېږي او ورته درانه، روغ، رټ، رټلي ځوابونه په هر پېر (وخت یا حالت) او په هر ځای کې چې مونږ یو. د خپلې ژبې مېرځمنو ته ورکړو.

۲. لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری زمونږ د پلارو او میندو د خوږې ژبې اصیل شېرونه (پېیلې، شعرونه) دي. لکه څنګه چې پلارونه او میندې پر مونږ ګران او درانه دي همداسې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری ګرانې او درنې دي. وایو یې هم!!! یادوو یې هم !!! لیک او لوست یې هم وکړو!!!.

۳. د پښتو ژبې او ادب پرمختګ له پاره د وګړو پام د دې ريسرچ پانې غتو ټکیو ته چې له د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکی‌یو او مصری‌یو ښلوالي څخه پیل او په یېبره پای کېږي. په ځغلنده نظر مطالعه کړي چې د خپلې زده کړې روزنې ته یې زورنه شي.

٤. لنډۍ‌یو، ټپې، ټیکی‌یو او مصری‌یو هر اړخېزه خپرول، عملي کول، لل (لېبل)، تېیل، زده کړه کول، تدریسول او نورو ژبو سره یې اړېکه په ډاګه کول. زمونږ د ژبې سرغندوي کول دي. چې د ټاټوبې، ولسونو او د پینی د ښلا ښلو ټبرونو د دود پېژندنې سبب کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، سټنډرډ) لکه :. زده کړه، ننګ، پښتونولي، پښتونواله، اړې، یووالی، مېلمهپاله، جغات، هڅهونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوړي، درناوي، جرګه، انشر، تره، تورې او سپرې، ننواتي، پګړۍ، پیغور، تړاکه، نادوده، مرچل، چیغې، ژبه یا لوز کول... . تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي یې.

ولس هغه وخت ولس کېږي چې د , و، چنګوالي او کوړوالي یې سم شي، ځکه واو , و ، خپله چنګ او کوړ دی، لس نو بشپړ ته وایي. د واو ترښتې چې له لس , ۱۰، سره ترښتې شي. نو ولس ترې نه جوړېږي. د وګړیو یوالی او د خپلې ژبې ښکاروندي ښکارندویه وساتي. دا بدلون د ولس بدلون دی. په دې سره به ولس روغ ملګښی شي او ولس به په دې بدلون سره مانېز شي.
لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، سټنډرډ) لکه :. ننګ، پښتونولي، پښتونواله، اړې، یووالی، مېلمهپاله، جغات، هڅهونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوړي، درناوي، جرګه، انشر، تره، تورې او سپرې، ننواتي، پګړۍ، پیغور، تړاکه، نادوده، مرچل، چیغې، ژبه یا لوز کول... . تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي یې. له پوهنیار عبدالرسول امین سره سم چې د هغه څرګندول چې روښوي کتنه داسې.

,, د اسلام د راتګ تر مخه پښتنو د خپل قبیلوي اجتماعي ژوند د تنظیم له پاره د خپلې سیمې د پرمختللي امتزاج په بڼه ځینې خپل اریاني کوډ درلود.
اسلام د خپلې سیمې پر مختللي امتزاج څه وخت چې اسلام پښتنو په ځینو برخو کې ورته والی موجود وو، د اسلام د منلو وروسته پښتنو د خپلو اجتماعي موسسو په چوکاټ او فعالیتونو کې اسلامي عقاید و منل، په ډېرو برخو کې اسلامي عقاید او پښتنو د کوډ پښتنولي د یوه بل ممد دي او په ځینو برخو کې اسلامي عقاید او پښتولي کوډ اریاني خصوصیات ساتلي دي دلته د ډېرو مشابهتونو او جلاوالي نه یوه څو مثالونه وړاندې کېږي.
په ټولو قومي جرګو کې د کبیلو (قبیلو) له مشرانو سره مذهبي روحانیون ګډون کوي چې په جرګو کې دوی اساسي غړي وي. د پښتنو د هېواد پالنې روحیه د اسلام له خوا هم تقویه کېږي وایي:
پښتونولي:.
▲ خاونده سل څله ژوند راکړې

چې د وطن په مینه سل ځله مړ شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مذهب:.

▲ د خپل وطن په مینه مړ شه
چې جنازه دې د اسمان ملکې وړینه

پښتانه: ملي جګړو ته ننګ وايي او اسلام ورته د غزا نوم ورکړی وايي:

ننګ:.

▲ یوه خواته ننګ بل خوا ته مرګ دی
مرګ مې قبول دی بې ننګي نه قبلومه

غزا:

▲ غزا ته لاړ شه چې غازي شې
د نغري غاړه کې نه شته جنتونه

پښتانه د ننګ په ډګر کې زلمو ته توریالي او په ننګ کې مړو ته اتل وایي. چې اسلام ژوندي ته غازي او مړ ته د شهید مقام ورکوي، وايي:

سرلوړي:

▲ جانان مې جنګ کې سر ور کړی
ځکه همزولو کې سرلوړې ناسته یمه

شهادت:

▲ بیرغ مې سور په قبر هسک کړئ
په شهادت د خپل وطن جنت له ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتونولي لوز ساتل او مېلمه پالنه د اسلام د وعدي، وفا او سخاوت سره يوه مانا لري، د مقالې په ډېرو برخو کې د مذهب او پښتونولي ګډو خصوصياتو ته اشارې شوي.
له بلې خوا اسلام د طلاقولو اجازه ورکړې او تېريدو يا عفوې له پاره يې ډېر ثوابونه ښودلي. اما پښتانه د پښتونولي کوډ له مخې د ښځې پرېښودل لوی شرم او د بدل نه اخېستل لوی پېغور ګڼي او داسې نور.

په مجموعي ډول د پښتنو په قبيلوي ژوند کې داسې بنيادي بدلون نه دی راغلی چې د دوی قبيلوي اجتماعي شرايطو راوبطو او موسسو ته خاتمه ورکړي. او د دوی روابط د پرمختللی اقتصاد په بنياد ودروي، ځينې قبېلې چې ښار ته نږدې دي يا په ښار کې ژوند کوي. د ښاري ژوند د تاثير په وجه د دوی قبيلوي روابطو لږ ډېر تغېر موندلی او د دوی د ژوند ډېره برخه د معاصرو مفکرو او موسسو له خوا راهنمايي کېږي.

د معاصر ښاري ژوند خصوصيات د نه شته والي په وجه د ډېرو پښتنو اجتماعي موسسې او فعاليتونه د پښتونولي د کوډ په اساس چلېږي. چې پښتانه د پښتونولي کوډ د قبيلوي ژوند د شرايطو او پلار واکه پښتني ټولنې د ضرورت په وجه منځ ته راغلې چې تر اوسه دغه کوډ په پښتني جامعه کې د تطابق او مفيديت په لحاظ پاتې شوي دي. دې کوډونو د پښتنو قبيلوي چوکاټ او فعاليتونو ته مشخص خصوصيات ورکړي. د اخلاقي کوډونو بر سېره د پښتونولي ځينې کوډونه د مقننې، قضايي، او اجرايي خصوصيات لري. چې ښه مثال يې د پښتو جرګه ده چې د موضع په ټولو اړخونو بحث کوي، د بحث په دوران کې د جرګې ټول غړي او مخالفې ډلې د خبرو د ازادۍ او رايي حق لري (دا برخه مقننې سره ارتباط نيسي) جرګه د غور نه ورسته د مختلفو ډلو په رضايت فيصله صادر وي، (دا برخه يې قضايي خصوصيات لري). د پرېکړې نه ورسته دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د جرګې پرېکړه و مني او عملي يې کړي که يوه ډله د جرګې پرېکړه ماته کړي جرګه د نامنونکي ډلې نه ناغه اخلي (د جرګې د فيصلې عملي کول او ناغه اجرايوي بڼه لري) د پښتونولي مختلف کوډونه د دوی اجتماعي ژوند ته تنظيم ور کوي... .،، (پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)
زده کړه:

▲ غښتلې زدهکړې ته زور ورکړه

د ناپوهۍ پېره دې تور دوزخ ته ورینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. په پښتو علمي ادب کې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای

۱۱. ۱ ولسي (فولکلوري) ادبیات

د ادب یا ادبیاتو په یوې پېژندنه کې لولو چې: ,, د یوې ژبې ټول لیکلي (تحریري) او نالیکي (شفاهي) منظوم او منثور هنري آثار ادبیات ګڼل کېږي.،،
همدې پېژندنې ته په پاملرنې ولسي، عامیانه یا فولکلوري ادبیات د هر ملت او ولس په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغو له یادونې پر ته د یوې ژبې د ادبیانو مطالعه نیمګړې برېښي، نو دمخه تر دې چې د ولسي ادبیاتو په ډولونو او ځانګړنو څه و وایو د ,, فولکلور،، د کلمې په لغوي او اصطلاحي پېژندنه، چې په نړیواله سطحه د دغه ډول ادبیاتو له پاره استعمالېږي، د خپل بحث لړی پیل کوو.

۱.۱.۱۱ لغوي او اصطلاحي پېژندنه:

فولکلور، فرانسوي کلمه ده، لغوي مانا یې فرهنګونو: د خلکو ادبیات، ولسي پوهه او زده کړه راخیستې ده او په اصطلاح کې د کولتور هغه څانګه ده چې د انساني مشخصو، ډلو، عنعنې، دودونه، نکلونه او انساني ارزښتونه، انګېرنې، شګومونه، اعتقادات او داسې نور په کې شامل دي.

فولکلور د محتوا له نظره درې برخې لري:۱. شفاهي فولکلور،۲. غیرشفاهي فولکلور ۳. نیم شفاهي فولکلور.

په شفاهي فولکلور کې: محاورې، متلونه، سندرې، چیستانونه، ټوکې ټکالي (فکاهیات)، دودونه او ولسي قوانین او نور شامل دي.

په غیر شفاهي فولکلور کې: سیمه ییز هنرونه، موسیقي (ټنګټکور، ساز او اواز)، سیمه ییز خواړه او سیمه اداب شامل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نیمه شفاهي فولکلور کې: خرافاتي عقیدې، سیمه ییزي لوبې، نڅاوې او نور راځي. په یوه بل پېژندنه کې لولو:

د فولکلور اصطلاح له دوو کلمو څخه جوړه ده: ،،فولک،، (folk) وګړي یا خلک او ،،لور،، (lore) ادبیات یا زده کړې ته وایي. چې له دواړو څخه ولسي پوهه، د خلکو زده کړه یا د خلکو ادبیات جوړېږي. دا کلمه د لومړي ځل له پاره په ۱۸۴۶م کال انګلیسي پوه ټامس استعمال کړه.

ځینو فولکلور څېړونکو د فو لکلور له پاره پېنځه ځانګړنې ښودلې دي:
۱.په شفاهي توګه موجود وي، ۲.په عنعنوي او دودیزه توګه موجود وي، ۳.منظومه یا منثوره بڼه لري، ۴.جوړونکي یا رامینځته کونکي یې معمولاً معلوم نه دي، ۵.د کولتور د جز په توګه په هر کولتور کې شته.

اوس چې مو فولکلور په لغوی او اصطلاحي لحاظ و پېژاند، د بحث اصلي موضوع ته راځو او په ولسي یا عامیانه (فولکلور، ګړنې) ادبیاتو بحث کوو:

لکه چې د مخه مو یادونه وکړه ولسي ادبیات د هر ولس، د ټولنې او ملت په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغې له یادونې او ورته پاملرنې پرته د هغه ولس او خلکو ادبي تاریخ نیمګړی ګڼل کېږي.

ولسي ادبیات معمولاً شفاهي بڼه لري او په هغو ټولنو او ولسونو کې زیات پیاوړي وي چې د لیک لوست (سواد) خپریدنه په کې ډېره نه وي عامه شوي او وګړي یې له دغه نعمت څخه بې برخې وي.

زموږ هېواد او ټولنه هم د ځانګړو سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او جغرافیوي عواملو له امله د دغسې ټولنو او ولسونو د کتار په سر کې راځي، نو ځکه په کې د لیکلو ادبیاتو په پرتله د دغه ډول ادبیاتو پانګه درنه او شتمنه ده.

زموږ زیاتر وګړو د پېړۍ یو په پوړیو او اوږده تاریخي بهیر کې خپلې هیلې، ارمانونه، غوښتنې، خوښۍ، غمونه، رنځونه، مینې او لنډه دا چې د ټولنیز ژوند ټول کړه وړه په دغو ډول ادبیاتو کې منعکس کړي او په شفاهي توګه یې له یوه نسل څخه بل ته لېږدولي دي. د لېږدوني په دغه بهیر کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو ادبیاتو زیاته برخه هېره شوې او ورکه شوې ده او یا په بله وینا: زیاتره د راویاتو په له منځه تللو سره دغه وخت په وخت د ایجاد شوي ادبیات هم له منځه تللي دي او لکه صحرایي پخپله راټوکېدلي ګلان ورو، ورو مړاوي او پانې، پانې شوي دي.

له همدې امله موږ د دغو ادبیاتو ډېرې لرغونې بېلګې په لاس کې نه لرو. خو بیا هم هغه ډېره لږه برخه چې پاتې ده د هغې بېلابېلو انواعو او ډولونو ته په کتنې موږ په ډاډ او باور سره دا ویلی شو چې: زموږ عامو ولسي وګړو که لیک لوست نه شو کولی او د سواد له نعمت څخه بې برخې وو، خو پیاوړی هنري ذوق او احساس یې درلود، چې هغه یې د دغو ادبیاتو په بېلا بېلو کالیونو کې ځای کړې او په ډېره په زړه پورې بڼه بیان کړي دي.

دلته د دې خبرې یادونه ضروري ده چې زمونږ د هېواد د استوګنو بېلا بېلو قومونو او ولسونو د شفاهي یا نا لیکلیو ادبیاتو خومره والی او څرنګوالی سره توپیر لري. په دې لنډ تنګ لیکنې چوکاټ کې پر هغو هر اړخیزه څېړنه او د ټولو بېلا بېلو منظومو او منثورو ډولونو ښودنه ناشونې کار برېښي، نو اړ یو چې یوازې په عامه توګه د ولسي ادبیاتو د منظومو او منثور ډولونو چې په پښتو او دري ادبیاتو کې یې بېلګې او نمونې لرو، نومونه واخلو او بیا د ولسي او فولکلوري ادبیاتو د ډېرو عامو ځانګړنو یادونه و کړو.

۲.۱.۱۱ د ولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:

۳.۱.۱۱ الف: منظوم او ولسي ادبیات
ب: نثري (منثور) ولسي ادبیات

منظوم ولسي ادبیات په عامه توګه دا لاندې ډولونه لري:

لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېړان یا پیبلې).
دوېیم : خاصې ولسي سندرې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۱.۳. ۱ لومړی: عامې ولسي سندرې يا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېړان يا پيبلې).:

عام ولسي شعرونه هغه دي چې ويناوال يا شاعر يې نه وي معلوم، لکه: ۱. د ميندو سندرې چې خپلو ماشومانو ته يې وايي، ۲. د ماشومانو سندرې چې د لوبو په مهال او يا په خپل منځ کې د مشاعرې په بڼه وايي، ۳. منظوم چيستانونه، ۴. لنډۍ ، ۵. سروکي، ۶. د اتڼ نارې، ۷. دنکلونو نارې، ۸. غاړې (کاکړۍ غاړې)، ۹. تاريخي نارې چې د پښتو ولس ادب مهمې برخې دي، ۱۰. دوبيتي او څلوربيتي (دري ولسي ادب کې شته)، ۱۱. منظوم فالونه، ۱۲. منظوم متلونه، ۱۳. د ښځو ځينې سندرې چې په بېلا بېلو مراسمو کې ويل کېږي او داسې نور.

۱۱.۱.۳. ۲ دوهم: خاص ولسي سندرې يا شعرونه:

خاص ولسي شعرونه يا سندرې هغه دي چې ويناوال شاعران يې معلوم او ولس پېژندل شوي خلک دي، دا لاندې ډولونه لري: ۱. رباعي (مقام)، ۲. غزل، ۳. چاربيته، ۴. لوبه، ۵. بګټۍ (دا وروستۍ درې يوازې په پښتو ولسي ادب پورې اړه لري)، ۶. داستانونه او نور.

د يادونې وړ ده چې د ولسي منظوم ادب پورتني ډولونه نالوستو او بې سواد شاعرانو نه دي را منځ ته کړي، بلکې زمونږ ډېرو مشهورو شاعرانو هم په ولسي اوزانو او کالبونو شعرونه ويلي دي.

۱۱.۱.۳. ۳ ب: منثور يا نثري ولسي ادبيات

ولسي نثرونه هغه اوردې او لنډې خوږې او پخې ويناوې دي چې د ولس په زړه کې رامنځ ته شوي، ويناوال يا اصلي رامنځته کونکي يې نه دي معلوم او د ټول ولس ګډمال دی، خوله په خوله او سينه په سينه له يوه نسل څخه بل ته نقل شوي دي دا لاندې ډولونه لري:

۱. ولسي نکلونه او حکايتونه، ۲. وړې کيسې، ۳. متلونه، ۴. اصطلاحي او محاورې، ۵. تشبهات او استعارې، ۶. چستانونه، ۷. تکيه کلامونه، ۸. رمزونه يا کنايې، ۹. دعاوې او ښېراوې، ۱۰. ستړې مه شي، ۱۱. ټوکې او ټکالې (فکاهيات) ، ۱۲. روايات، ۱۳. القاب او صفتونه، ۱۵. د ماشومانو له پاره کيسې او نکلونه (چې زياتره ,, ښه سلوک هڅونې،، (اخلاقي انتباهي) بڼه لري).

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤.١.١١ د فولکلوري ادب راټولونې اهميت:

د ولسي منظومو او منثورو ادبياتو راټولولو، ليکلو او په دې وسيله خوندي کولو له پاره تر يوې يا يوې نيمې پيړۍ مخکې زماني پورې ځانګړې پاملرنه نه کېدله، په اروپا کې نولسمې پېړۍ په منځنۍ يو کلونو کې د څېړونکو او ادب پوهانو پاملرنه د ادب دغې ارزښتناکې برخې ته وا وښتله، د هغې په راټولولو او کتابي بڼه خپرولو يې لاس پورې کړ. دغو پوهانو نه يوازې دا چې د خپلو هېوادو او ولسونو، بلکې د ختيځو هېوادونو د ميشتو قومونو او ولسونو د ولسي ادبياتو په راټولونه او خپرونه يې پيل وکړ او دغسې يې د ولسی ادب يوه برخه له هېرولو او ورکېدلو څخه و ژغورله. د بېلګې په توګه د دغو پوهانو له ډلې څخه فرانسوي ختيځ پوه جميز ډار مستټر (۱۸۴۹. ۱۸۹۴م) يادونه کولی شو چې د پښتو ولسي شعرونو بېلابېل ډولونه يې په يوې مجموعه کې راټول او په (۱۸۸۸م) کال يې په پاريس کې د ,, پښتونخوا شعر هار و بهار،، په نوم خپره کړه.

وروسته بيا کله چې زموږ په هېواد کې مطبوعات رامنځته او عام شول ځينو ليکوالو د فولکلور راټولونې ته هم پاملرنه و کړه او په سراج الاخبار بيا نورو خپرونو کې زموږ د دغو ادبياتو يوه نيمه بېلګه خپره شوه. د رواني لېږديزي لمريزي (هجري لمريزي) پېړۍ په لومړۍ يو کې (۱۳۰۸هـ ش) انجمن ادبي کابل، د کندهار ادبي انجمن (۱۳۱۱) پښتو ټولنه (۱۳۱۶) او دغسې نور فرهنګي مرکزونه جوړ او خپرونې رامنځته شوې، ډېرو ليکوالو ته د فولکلوريکو څېړنو او خپرونو لارې چارې برابرې شوې. په دې لړ کې د متلونو، لنډۍ يو او نورو ولسي شعرونو او کيسو مجموعې چاپ او خپرې شوې. د فولکلوريکو څېړونو سمپوزيمونه او سيمينارونه جوړ او په دې ډګر کې ارزښتمن کارونه ترسره شول.

٥.١.١١ د ولسي ادبياتو ځانګېړنې:

۱. ولسي منظوم ادب د عربي عروضو او اوزانو تابع نه دي، خپل ملي ولسي وزنونه لري، په هجاء او سيلاب د تقطيع وړ دي.

۲. ولسي ادبيات موضوع په لحاظ د ولسي او کليوالي ټولنيزو، اقتصادي او کولتوري اړيکو څرګندونکي دي، کليوال چارپېريال او د خلکو ژوند په کې منعکس کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ژبه یې ساده، سوچه او د خلکو یا ولس له ورځنۍ محاورې سره برابر ده.

۴. ډېره مبالغه او له حقیقته لرې خبرې او تصنع په کې نه لیدل کېږي.

۵. د پردۍ یو ژبو اغېزه په دې ادبیاتو کې کمه او په نشت شمېر ده.

۶. دا چې د دغو ادبیاتو زیاته برخه د نالوستو او بېسوادو وګړو د ذهن او فکر محصول ده، او رامنځته کوونکې یې په ولس کې اوسېږي د ولس د ټولو مسلطو کولتوري او ټولنیزو ارزښتونو او روابطو تابع دي.

۷. ادبي لفظي او معنوي صنایع، تشبیهات او استعارات په کې له عقل او پوهې نه وتلي او غیر طبیعي نه دي.

۸. د ادبیات د اجتماعي ارزښتونو په لړلو سره بېره له لوړو هنري ارزښتونو څخه هم برخمن دي، چې زموږ د ولس د لوړ هنري او ادبي ذوق، ښه څرګندویې او استازیتوب (نماینده ګي) کولې شي.

۹. په دې ادبیاتو کې د پښتو بهیر او د ژوند څېرې کټ مټ انعکاس مومي.

۱۱. په ولسي ادبیاتو کې ښکلا، اسانتیا او رښتیا یا په بله ژبه ښکلی والی، اسانوالی او رښتیاوالی په ښه بڼه ځان ښکاره کوي.،، (سید محی الدین ۱۳۸۶ لېږدی، ۱۰۴ چوپړی).

ارستالیس یا ارسطو پر۴۴ کلنۍ کې ۳۴۰ مخزېږدي کال لمپاکا ته له سکندر مقدوني سره راغلی و او زموږ له هواویچې، سبمې، جګړې او جرګې یې پند اخستي و، نوموړی د لرغوني یونان درې ګونو فیلسوفانو څخه وو، نوموړی د اریستو کلس افلاتون زده کوونکی دی، او اریستو کلس بیا د سقراط حکیم زده کوونکی دی. ارسطو د سکندر مقدوني ښوونکی دی. ارسطو د فزیک، شعر، ټولنپوهنې، منطق، بیان، سیاست، دولت، او اخلاقو په اړه یې ډېرې څېړنې کړې دي.

,, المیه شاعري : د ارسطو په نظر په کومه شاعرۍ کې چې انساني کردارونه د خپل چارپېریال له عامو وګړو څخه ډېر ښایسته، خوندور، او په غوره خویونو موصوف وښودلی شي، په داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

صورت کې به اشعار المیه بڼه خپلوي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳لېږدی، ۱۹۰ چوپړی) زه دلته دا رونوم چې.

په ټولنېزه کره کتنې پام له مخې، پښت، چارپېریال، او زمانه اړین توکي دي، زما د ملګري ورور پوهندوی محمد براهیم همکار په خپل لیکي ادبي کره کتنه کې کښلي دي، چې د اېنګلېستان ادب کې به شین اسمان، او سور لمر ستایل کېږي او زموږ په ادب کې یخې ولې سورۍ، ستایل کېږي، او یوه مصرۍ یې داسې لیکلي.

▲ ګل د ګلاب بوی د سنځلې

سورۍ د ولې غېږ د یار مزه کوینه

او کېسه داسې کوي چې ,, یوه ورځ مې اوستاد له خولې د یوه چیني سیلاني او اروپایي سیلاني نظرونه واورېدل؛ چینایي سیلاني چې کله اروپا ته تللی و، د هغه ځای د خلکو د ښکلا ستاینه یې کړې وه، مګر په مخ کې یې یوازې د لوړې پوزې په اړه ویلي و ,, د اروپا خلک ښکلي وو خو پوزې یې لوړې وې، چې ښکلا یې یوه څخه کمه کړې وه.،،

همدا رنګه یوه غربي سیلانی چین ته تلی و هغه د سیمې د خلکو د ښکلا په اړه ویلي وو؛ ,, د چین خلک ښکلي وو خو یوازې د پوزې پیتوالي یې ښکلا ته یوه څه زیان رسولی وو.،، له پورته څرګندونو څخه دا پایله لاس ته راځي، چې په یوه ټولنه کې لوړه پوزه د ښکلا معیار و او په بله ټولنه کې پیته پوزه د ښکلا معیار و.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۲۷ چوپړی).

,, د شیانو او حالاتو په اړه چې څرنګه خبرې کېږي یا فکر کېږي: انسان د ځینو شیانو په اړه فکر کوي، یا خبرې کوي نو په همغه بڼه یې په شعر کې را وړي لانديې لنډۍ د هغو فکر زېږنده ده، چې د لیلا او مجنون د کیسې په ورستی پیغام ریښتینوالي د اوریدونکو په ذهن کې کښېنوي.

▲ اسمان ته لار د ختو نه شته

لیلا مجنون په عاشقی ختلي دینه،،

(محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۲۷ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.۱.۱۱ اخلاقي کره کتنه

پخوا د ادب موخه د یوه شي ښه والی او بد والی څرګندول و. د دې خبرې یا نظرېې په رڼا کې ځینو کره کتونکو دا ویل، چې ځینې شعرونه ډرامې داسې دي، چې هېڅ مقصد نه لري نو دارنګه نظمونه او ادب ښه کار نه دی او هسې بې ځایه خوارې ده، افلاتون په همدې وجه هم له خپل دربار څخه د شاعر مقام ورک کړ.

همدا رنګه د وخت په تېرېدو سره داسې ادب منځ ته راغی چې شونډې، زلفې وستایل شوې، د دارنګه شعرونو په اړه کرکتونکو پرېکړه وکړه.

چې ادب د اخلاقو په معیار تلو، یعنې د هر ادبي اثر د پای ټکی به اخلاق وي او په همدې ارزښتونو به کتل کېږي. که چېرته د اخلاقو تله یې درنه نه وي نو د داسې ادب لوستل او رواجول په کار نه دي. اوس دوه پوښتنې رامنځته کېږي:

۱. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار څه دی؟
۲. د اخلاقو معیار څنګه په کار دی ؟

د لومړۍ پوښتنې په اړه باید و وایو: په ټولنه کې اخلاقو معیار ټاکل ګران کار دی. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار یوه ډول اوپه بله ټولنه کې بل شان دی. دا چې په ګڼو ټولنو کې د اخلاقو معیار یوه شان نه دی نو ویلی شو، چې اشرف مفتون، غني خان، د فارسي حافظ، سعدي، که زموږ د ټولنیز اخلاقي معیار له مخې وڅېړل شي نو ډېری شعرونه به یې د اخلاقو په تله پوره ونه خېږي، مګر کې دی شي په ځینو ټولنو کې نوموړو شاعرانو اشعار د اوچتې پوړۍ شاعري وي.
پایله دا شوه، چې د یوه ادبي اثر د کره والي معیار دې اخلاق ونه ګڼل شي.

د دوېیمې پوښتنې په اړه باید و وایو، چې د اخلاقو معیار هم ګران کار دی. د ادب ډېری داسې برخې شته چې بې له تفریح یې بل مقصد نه وي، لکه:.

- تر نیمو شپو راتګ دې ځار شم

لکه ګیدړ چې کوړکې چرګې ته ورځینه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

حمید مومند بیا یوازې تفریح او د ذوقونو روزل یې موخه کوي. د پورتنۍ یو خبرو نتیجه دا شوه چې اخلاقي کره کتنه کې د کره کتنې هغه ټولې خوا وې په پام کې نه نیول کېږي نو ځکه یوازې ځان د یوه ادبي اثر د کره والي له پاره پوره نه ګڼو، بلکې د دې ترڅنګ نور معیارونه هم په پام کې نیول په کار دي او هم ډېری کتابونه موږ د کره کتنې په اخلاقي نظریې نه شو کتلی.

ډاکټر زرینکوب لیکي:- ځینو اخلاقي ارزښتونه د کره کتنې اصل ګڼل دي، هر هغه شعر او خبره، چې حکمت او اخلاقو ته نږدې او ورسره برابره وي، خوښوي اوستایي یې او هره هغه څه، چې اخلاقو او حکمت خلاف وي، غندي او ردوي یې، په دې وجهې له ډېرې پخوا زمانې څخه اخلاق د کره کتنې له ارزښتونو څخه ګڼل شوي دي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۲۷ چوپړی).

پر ټولنه او ژبه د خرابې شاعرۍ اغېز: شاعر د خپلې ټولنې له پاره د رښتینولۍ نښه ده او سپېڅلتیا سمبول دی. که شاعر په خپلو شعرونو کې دروغو او مبالغې دود جاري کوي، چې په دې سره بیا قوم او ولس خوار او ذلیل شي، ترټولو لا دا چې د شاعر شعر په واسطه داسې ترکیبونه او جملې مخې ته راشي، چې محض تر فحشا پرته بله موخه نه لري، چې په دې سره ټولنه بدو نه بدې خوا ته مخه کړي، داسې شاعري بیا د ولس له پاره پرته له دې، چې زهر وبلل شي او په لوی لاس د خپل ولس وژل شي نور څه نه ترې جوړېږي. په ناوړه چې وي هغه ټولنې ته مسول دي او ځوان نسل بدبختۍ یو پړه هم پرداسې شاعرانو وي چې فحشا، دروغو او مبالغې پرته په خپل شعر کې بل څه ته ځای نه ورکوي، او پام کوي چې شهرت او پیسو ګټلو همدا لاره ده، دوی په خطا دي، هغه چې د ټولنپالنې، هېوادپالنې او ژبپالنې په روحیه څه کوي له دوی ډېر غوره دي. (د محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ ل، ۱٦۷ تر ۱۸۵ چوپړو پوري وګورئ)

درنو لوستونکو او د لغمان ولایت ډېرو ښاغلو پر دین مینو ولسونو، علمای کرامو، مشرانو، ځوانانو، کشرانو، خویندو او ورونو، هر چېرې چې یاست سلامونه او نیکي پېرزوینې مې ومنئ. ډېر د خوښۍ او خوشحالۍ ځای دی چې لغمان ولایت ته الله عظیم په خپل قدرت او عظمت یوه طبیعي ښکلا ور په برښه کړې ده. ښه هوا، زیاتې اوبه، د پښتو ژبې لرغونی لیک لوست، پښتو ژبې کښلې وګړني زېرمه خلور نور د هغه نعمتونه دي چې الله عظیم د دې ولایت په هستوګنو پیرزو کړي دي، د طبیعي ښکلا تر څنګ د دې ولایت خلک هم په فطري توګه سوله خوښونکي دي، او جنګ او جګړې پر دوی تمبل شوي دي. رښت ته ولاړ شوي دي، غوره مشرۍ او غوره پرېکړې یې تل یې لورې په لوړ حس د ټاټوبي پالنې، نوې پېر کې د نویو سپېڅلو اندونو سره چې تل پر دې دنیا او پر هغې دنیا د بریالیتوب او بریا جوګه کېږي پرې کړ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ .۱۱ بېلګې يې

۱.۲.۱۱ په ليکونو کې د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو کارول

تر ټولو ښه ليک د افغانستان د الله بخښلو درنو درانه ليکونه چې دوستۍ او ملګرۍ يادونه تازه ساتي، هغه د وګړو تر منځ د ليکونو لېږد رالېږد دی، لړۍ ته يې په سم تيک کړی دی همدا دی، چې يوه لنډۍ يې په کې په ښه هنر کښلې ده.

,, د موسی. شفيق! له خوا راغلی ادبي ليک:
زما مشر او مهربان ورور ربښتين صيبه!
ستاسې ښکلی او رنګين ليک د وخته رارسيدلی و، ستاسې د خواږه ليک د خوږو جملو موسيقي مې هم په غوږو کې ده، ستاسې د فکر مارغه چې دلته راغی، ما په ډېرو ښکلو او ښايسته ځايونو وګرځاوه، هلته د صحرا په لمن کې د څه کم څلور زره کالو زوړ اهرام مې ورته وښود.

دا اهرام لکه د کابل د ښار د غرونو د ديواله غونډې د انسان په زرګونو سرونو اباد شوی دی، د دې ابدی قبر شاته د انسانيت يوه درد ناکه کيسه پرته ده.
داد خرافاتو ځلي چې د فراغنه و او کاهنانو د خرافې ذوق د مړولو دپاره د خوارانو او غريبانو په غوښو، وينو پورته شوی دی، د بنيادم په تاريخ کې د غلامی او ګر (ظلم) مناره ده. په هر حال که سړی لږ څه خپل حساسيت سوړ کړي، د عقل ځای عاطفې ته پرېږدي او د تاريخ په فلسفې په سې و نه ګرځي نو د سپوږمی په شپو کې د اهرام د سطحې نه د قاهرې ننداره بالکل د خيال او خوبونو په درياب سړی لاهو کوي.

تېره ورځ د پسرليا اختر و، د نيل د غاړې په باغونو او چمنونو کې رنګا رنګ ګلونو چې وهلې، د طبعت د دې ښايسته او پيمخو منظرو ليدل د فوټو اخيستو شوق پيداکوي،
دلته ستا دا لنډۍ را په ياد شوه؛
حاجت د بلې کمرې نه شته؛ سترګې کمره کړه په کې واخله تصويرونه
پوهاند صديق الله. ربښتين ته
محمد موسی. شفيق! قاهره مصر ۱۳۳۱ هـ ش ،،
(صديق الله ۱۳۶۱ ل ل کال، ۳۶ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۲.۱۱ نه ماتېدونکې پښېله (رښتې پښېله، حکمي قافیه)

هغه پښېله(قافیه) ده چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په پیلنۍ او پاینۍ مسرې په پاینۍ څپه باندې راځي، په لړه کچه په نهمه څپه کې او په ډېره کچه په دوېیشتمه څپه نه ماتیدونکې پښېله بلل کېږي، چې د نومورو پېیلو ترنګتوک خوندي کوي.
له لرغوني پېر څخه پښتنو پیلنو په خپلو پېیلو کې ترې ګټنې اخستې دي، چې د هر وی په پای کې به د هې ,, ه ،، ابېځې لړ ,, ردیف ،، په بنه اړین شتون و لري.
,, دا ډول قافیه عموماً په لنډۍ یو کې مراعات کېږي، چې د هرې لنډۍ په پای کې باید د (ه ، مه او نه) اهنګ راشي. لکه :

▲ زما د لـړې وطن یاره
رب دې سپوږمۍ کړه چې دې و کړم دیدنونه

▲ د سحر باده رنګ دې ورک شه
زه د جانان په نم لمده وچه دې کړمه،،

(محمد ابراهیم، ۱۳۹۰ ل ل کال، ۲۸ چوپړی)

۳.۲.۱۱ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کارول

د TEXT وییکی، وی یا لغات له TEXTURE څخه اخیستل شوی چې د اوبدل شوي (اوبدل شوی) په مانا سره دی. د TEXT اصطیلاح د هغه کتابونو له پاره په کار وړل کېږي، چې په هغه کې ټولې کوشنۍ (جزئې) ټکي په کې د نظر لاندې نیولې وي، او د بېلا بېلو معلوماتو د رسولو او څرګندولو له پاره ترې ګټه پورته کېږي.

پورتنې بنه کښلو څخه یوازې د سید صدیق ,, فکري ،، ځنې ځینې لنډۍ، ټپې او مصرۍ کښم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, افسوس افسوس خپله وطنه
څه نازولی دې په غېږ کې لویدیمه

▲ سوړ اسویلی مې خولې ته راشي
چې را په یاد شي د وطن ښایسته ګلونه

▲ چې یوه خوا باد بل خوا باران وي
چتې بیبان وي څوک به کومې خوا ته ځینه

▲ د هجر اور دی چې بلېږي
دودونه یې خېږي د زړه غوښې مې سېځینه

▲ نه مې څوک خپل او نه خپلوان شته
په نظر هرې خوا اغیار راته راځینه

▲ په خوب کې ګرځم چېرهار کې
کله چې ویښ شم په کوډله کې پروت یمه

▲ خوب او خندا په بې غمي شي
د غمزده زړونو به څه خوبونه وینه

▲ سر مې پنجابه پوري لاړو
الله د خیر کړي چې به نور کومه خوا ځمه ،،

(خان سلام، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵٦ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤.٢.١١ د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا د هغوی د کښلو، پیېړن (پېیلې) اوستاد له پاره له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ څخه په خپله لیکنې او ننتوزې پای کې ګټنې اخلې.

اې ,, الف ،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ۱۹۷۵ زېږدي کې د سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف کړي و، د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې د سیدجمال الدین افغاني ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوروڵي وه، چې کښلی یې د یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار کې، درېیم ځل له چاپ څخه سلامت تېر کړي دي، چې پر له په ګڼه یې :. ۷۷۵۶.

بې ,, ب ،،

لکه: رفیع الله ستانکزي چې د لیکوال د لیکي ځلېر کې د ددو دود، د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې آرام خو له شوره ډک انسان، ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوروڵي وه، چې په نوموړي کښلي کې د مومند خېرندویه ټولنې کې د لیکوال له لورې له چاپ څخه سلامت په ۱۳۸۸ لېږدي کې تېر کړي دي.

پې ,, پ ،،

لکه: ببرک میاخیل په ۱۳۸۹ لېږدي چې د لیکوال پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت د نظر په پای کې د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې نوموړي د ستای له پاره لاندېنۍ لنډۍ بوروڵي وه.

▲ ستا د ښایست ګلونه ډېر دي

ځولی مې تنګه زه به کوم، کوم ټولومه

(فضل حق شیدا، ۱۹۷۵ زېږدی، ۵۴ چوپړی)، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۸ چوپړی)، ,, ببرک میاخیل، ۱۳۸۹ لېږدی، پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت د نظر په پای کې ،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تې ,, ټ ،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ۱۹۷۵ زېږدي کې د سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف کړي و، د سیدجمال الدین افغاني ستاى له پاره ورم له پاره لاندېنۍ مصرۍ بوږولې وه، چې کښلی یې د یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار کې، درېیم ځل له چاپ څخه سلامت تېر کړي دي، چې پر له په ګڼه یې :. ۷۷۵۶.

,, ته دې ملا وتړه لړ پاسه!

ګوره چې خداى در لره څه کوي مینه ،،

(فضل حق شیدا، ۱۹۷۵ زېږدی، ۱۹۴ چوپړی)

تې ,, ټ ،،

لکه: سید هیبت الله حسیني. چې په ۱۳۸۹ زېږدی کې د پوهنمل اوستاد ببرک میاخیل په اړه کښلي دي، او د نوموړي یادونه یې کټ مټ راخستې ,, نه یوازې زمونږ پښتو دیواني شعر د حالاتو له ناخوالو خپله لمن ډکه بلکې زمونږ ولسي شاعري په ځانګړې ډول لنډۍ هم له دې خبرو ډکه ده زه به د بېلګې په ډول دوې لنډۍ را واخلم:

بیا به د چا په کــور غوغا وي

په هوا ګرځي د روسانو جهازونه

کارمله غبرګ بچــي دي مړه شه

پیلوټ دي ومره چې کړه بمباروینه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵.۲.۱۱ متل لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یي لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ ته وایې.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه) ، جوربښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه یې له مخې پېیله کاږي، هغه سړی یا ښځه چې انځورګر یې له مخې څېره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول ونډي کوي.
چې لاندېنی لومړی یې ټپه ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې ګټنه اخلې او دوېیمه یې لنډۍ ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې ګټنه اخلي. لکه:.

▲ په ځو ځله مې درته ویلې
چې له اشنا دښمنه ځان ساته مینه

▲ په پت کې تور مصلی ښه دی
بې پته یار چې شهزاده وي ورک دې شینه

۶.۲.۱۱ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

لغوي معنا یې پر مړي ستاینې او ژړېدنې دي او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ دي چې پېیلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نیکۍ یو او ښېګڼو ستاینې کړې وي او هغه پر مړینه یې د خواشینۍ او خفګان ځرګندونه کړې وي.

▲ ځرګند د خاورو لایق نه دی
چټک دې جوړ کړي بالکې په سینګارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که نور دي هرڅه میراتېږي
میرات دې مه شه دا د غاړې تاویزونه

▲ بې وروره خور په کوڅه راغله
ناره یې و کړه شپه به چا کره کومه

،، ... . ساندې پسې کوي او په دې مورد کې یوه پسې وایي:-

▲ چې د چا خپله ابی نه وي
د ګوټ پنا ژړا به خوک په سې کوینه،،

(ګل باچا الفت، پښتنې دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ. (ګل باچا الفت، ۱۳۳۶ لېږدی، ۲۰ چوپړی).

۷.۲.۱۱ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه نورو ژبو ته

لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ژباړه (ترجمه یا Translation) د وی له پامه د وی، غوند، غوندلې، وینا، کښلې او لیکي سراسر لېږد ته وایي.
او په اصطیلاح کې د پښتو ژبې (زېرمې ژبې، اصلي ژبې یا سرچینې ژبې) څخه د هدف وړ ژبې ته د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ متن، کښنې، بوروني د مانا کټ مټ لېږدولو او رسولو ته وایي.
په رښت کې که د پښتو ژبې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ بلې هرې ژبې ته واړول شي، نو هغه خوږوالي چې په پښتو ژبه کې شتون لري او لوړ حس د اخستنې، تاثېر، خوړلنتوب، څېبزه خجیز ټولوالي رغښت او ترنګتوک په نورو ژبو کې په ورته بڼه هېڅ شتون نه لري. بېلګې یې په لاندینۍ دوې لنډۍ، یوه ټپه او یوې مصرۍ کې وینئ:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز مې کارغانو سره لاړه

مرداري غوښې بی خوراک شي مر به شینه

یوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی.:

مويي بازم کایکه پلی شاړین

موردار پي پی خوراک بی مړتپی.

ترجمه این شعر لندی ,, لنډۍ ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی).:

شاهین من با کلاغ ها رفت

گوشت های کثیف را می خورد و بعد از آن می میرد.

اس پشتو لنڈے ,, لنډۍ ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمہ.:

میرا بازو کووں کے ساتھ چلا گیا۔

وہ گندا گوشت کھائے گا اور اس کے بعد مر جائے گا۔

ترجمة قصیدة الباشتو اللندی ,, لنډۍ ،، با إلى اللغة العربية.:

ذهب صقرى مع الغربان

يأكل اللحم القذر ويموت بعدها.

Это перевод стихотворения пушту лoндaе на русский язык:.

Мой ястреб пошел с воронами
он будет есть Грязное мясо и будет мертв после этого.

This Pashto Landay poem Translation in English Language:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

My hawk went with crows
it shall be eat the Drity meats in will dead after it.

Bu pushtu Landay she′rining o‘zbek tilidagi tarjimasi:.

Mening lochin qarg'alar bilan ketdi
Undan keyin o'lik vasiyatdagi iflos go'shtlarni yeyish kerak.

Dieses Pashto Landay Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Mein Falke ging mit Krähen
Es soll das schmutzige Fleisch sein, das danach tot ist.

Ce poème Pashto Landay Traduction en langue française:.

Mon faucon est allé avec des corbeaux
il sera mangé les viandes sales dans la volonté morte après elle.

▲ له دېواله مې سر اوچت که
وېنم ښارو سره کارغه لوبې کوینه

یوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه یي زبانه پلی:.

دیواله دی کاپالم وډی کریمه
شارو پلی کایکه اخلتیو

ترجمه این شعر لندی ,, لنډۍ ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

اگر سرم را از روی دیوار بلند کنم
پرنده اصلی را ببینید که در حال بازی با کلاغ است.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس پشتو لنڈے ,, لنډۍ ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

اگر میں دیوار سے سر اٹھاؤں
مینا پرندے کو کوے کے ساتھ کھیلتے ہوئے دیکھیں۔

ترجمة قصيدة الباشتو اللندى ,, لنډۍ ،، إلى اللغة العربية.:.

إذا رفعت رأسي عن الحائط
رؤية الطائر الرئيسي يلعب اللعبة مع الغراب.

Это перевод стихотворения пушту лoндaе на русский язык:.

Если я подниму голову со стены
увидьте птицу майна, играющую в игру с вороной.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language:.

If I lift my head off the wall
sight the maina bird playing the game with crow.

Bu pushtu tapa she’rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam
qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe
Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur

voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ جانانه سمه امریکه یې

هم ملامت یې هم زاری درته کومه

یوو افغاني ټپه شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

انډوالم سم امریکاګونيي

هم ملامت يي او هم زاري به مو کاتوم

ترجمه این شعر تپه ,, ټپه ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

عزیزم شما هم مثل آمریکا هستید

من شما را سرزنش می کنم و از شما نیز التماس می کنم.

اس پشتو ٹپے نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

پیارے تم امریکه جیسی ہو۔

میں آپ کو ملامت کرتا ہوں اور میں آپ سے بھی مانگتا ہوں۔

ترجمة قصيدة الباشتو تابا إلى اللغة العربية.:.

حبيبي أنت مثل أمريكا

ألومك وأتوسل إليك أيضًا.

Это перевод стихотворения пушту Тапа на русский язык:.

Любимая, ты такая же, как Америка

(c) ketabton.com: The Digital Library

Я виню тебя и умоляю тебя также и от тебя.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language.

Beloved you are same as America

I blame you and I beg you also from you.

Bu pushtu tapa she’rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam

qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe

Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur

voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ پاس په کمره ولاړې ګلې

نصیب د چا یې اوبه زه در خیږومه

یوو افغاني مصری شعر ترجمه پشه يي زبانه پلی:.

کمر شرا ډکچي ګل لايي

نصیب پی کویتي ورګه مو ډاکی توم

ترجمه این شعر مصری ,, مصری ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای!؛ گل که بر دامنه کوه استاده ئی،
ابیاری شما بخش من میباشد، نمی دانم شما بخش که میشوید.

اس پشتو مصرے نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

ٹیلے کے اوپر کھڑے پھول!
پانی تومیں دے ر ہا ہوں لیکن پتہ نہیں تم کس کے قسمت میں ہو

ترجمة قصيدة الباشتو مصريه إلى اللغة العربية.:.

أوه ؟، زهرة التي تنمو على الجرف !،
ريك لي. ولكن لمن ستنتمي؟

Это перевод стихотворения пушту месрияа на русский язык:.

О?, Цветок, что ты растешь на Утесе!,
ваш полив принадлежит мне. Но кому бы вы принадлежали?

This Pashto Masray poem Translation in English Language:.

Oh?, Flower that you grow on the Cliff!,
your irrigating is belonging to me. But whom would you belong?

Bu pushtu Masray she'rining oʻzbek tilidagi tarjimasi:.

Oh?, Qoyada o'stirgan gul!,
Sizning sug'orishingiz menga tegishli. Lekin siz kimga tegishli bo'lardingiz?

Dieses Pashto Masray Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Oh?, Blume, die du auf der Klippe züchtest!,

deine Bewässerung gehört mir. Aber zu wem würdest du gehören?

Ce poème Pashto Masray Traduction en langue française:.

Oh ?, Fleur que tu fais pousser sur la Falaise !,

ton irrigation m'appartient. Mais à qui appartiendriez-vous ?

,, په انګلېسي ژبه کې د ژباړې اړوند یوه اصطلاحي توپیر شته (چې هره ژبه یې نه لري) او هغه دا دی چې په انګلېسي ژبه کې لیکلې ژباړې ته د (Translating) او وګړني ژباړې یا د بېلابېلو ژبو د کاروونکو ترمنځ وګړني یا اشاروي اړیکو ته د (Interpreting) اصطلاح کارول کېږي. چې په دې ترتیب سره ژباړه (Translation) یوازې هغه پېر پیل کېږي. چې په یوه ژبه یوه شی ولیکل شي.،،
(نامیت بهاتیا، ۱۹۹۲ زېږدی، ۱ چوپړی)

,, یوه ژباړونکې او ژباړونکی تل له دې خطر سره مخامخ وي، چې په تېروتنه د زېرمې ژبې غونډلې، پښویه، یا کړپوهنه او غونډلې اوډون د بلې ژبې ته رمت ولېږد وي.
شونې ده دا ډول د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری ژباړې ,,اوښتنې،، ځینې پېر د پښتو ژبې څخه داسې ګټورې ماناوې، او د پښتون پښت بډایه پښتو ژبې ربښتې ربښې نورو ژبو ته ولېږدوي، چې هغه پښتون پښت خپله زوکړه کړې ویکې وي، د کروندو، کرکېلې، شپنو، آس غلونې سیالیو، اوښانو، ژرندو، تورو او سپرو اسبابو له پاره ټاکلې، چې په نویو راتلونکې پېر له پاره په هرو اسبابو او توکو کې ترې ګټنې واخلې.
په ورته بڼه بلې ژبې کې کالک غونډ (Calques) او پورویونه (Loanwords) نورې ژبې لابډایه کوي.،،
(کریستهوپیر، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۴ چوپړی)

,, د سپېڅلو (آسماني) کتابونو او متنونو د لومړنۍ یو ژباړونکو په ګډون، ټولو ژباړونکو د هغو ژبو په شکل نیونه کې مرسته کړې چې دوی ورته ژباړې کړې دي. (کریستهوپیر، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۷ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, دا چې ژباړه یوه ستونزمن بهیر دی، نو د ۱۹۴۰ مې ز لسیزې راهیسې د ژباړې اتومات کولو یا د انساني ژباړونکي سره د میخانیکي مرستې له پاره تر یوه حده بېلابېلې بریالۍ هڅې شوې دي. په دې وروستۍ یو کې، د انټرنیټ منځته راتللو د ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار غوړولی او د "ژبې ځایی کول یا لوکلایزېشن" یې اسانه کړي دي.،، (جان بینجامین، ۲۰۰۶ زېږدی، ۱۳۳ چوپړی)

,, په روښانه ټکو، د مېټافرېز مفهوم ,, ټکي په ټکي ژباړه،، یوه نیمګړی مفهوم دی، ځکه چې ډېری پېر یوه ځانګړی غونډ په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه ډېرې مانا ګانې لري او له دې امله شونې ده چې د یوې غونډ مانا په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه په ډېرو غونډونو کې بیان شي. له دې سره سره، ,, میټافریز،، او ,, پارافرېز ،، ښایي د ژباړې د شونو ټکلارو د کارولو په برخه کې د نا پېژندو ماناګانو په توګه ګټور وي.

دا توپیر د اېنګلېسي ژبې شاعر او ژباړونکي جان ډرایډن (۱۶۳۱-۱۷۰۰ زېږدي کلونه) په کار واچاوه، جان ډرایډن ژباړه په هدف وړ ژبه کې د اصلي ژبې د کارول شویو عبارتونو د معادل او مترادف موندلو د غوراوي پر پېر د افادې او غونډله بندی د دغو دوو حالتونو د برابر جوړښت په توګه را وپېژندله.

کله چې (غونډ)... په رښیا هم ډېرې زره راښکونکې وي، نو د هغوی بدلول لیکوال ځوروي. خو هغه څه چې په یوه (ژبه) کې ښکلي وي، ډېری پېر ناسم یا نادوده او ځیني پېر بې مانا غونډ او عبارتونه لري؛ په بله وینا: دا به برابره نه وي چې یوه ژباړن د لیکوال د غونډ په کوښنۍ ټاکلي واټن کې ټاکلی کړل شي: همدومره بس ده چې ژباړن داسې عبارتونه و کاروي چې مانا او مفهوم ورخراب نه کړي.

خو ډرایډن د ,, تقلید یا ورته والي،، اړوند د عمل آزادۍ، لکه اقتباسي ژباړې پر خلاف خبرداری ورکړی دی او وایي: ,, کله چې یوه انځورګر ژوند کاپي کوي. د ځانګړنو او لویې بڼې یا څېرې د بدلون اجازه نه لري. ،،

د ژباړې د اصلي مانا لوی جوړښت - ورته موندل - له هماغه راهیسې مهم دی چې سیسرو او هوراس په روم ښار کې په لومړی قبل المیلاد پېړۍ کې وړاندیز کړی و او د ,, ټکي په ټکي،، (Verbum Pro Verb) ژباړې پر ضد یې ټینګ خبرداری ورکړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې پېر د تیوریکي پرمختګ سره، سره، د لرغونې زمانې راهیسې د ژباړې رښتنی کار ډېر لږ بدل شوی دی. د عیسی ع روح الله په لومړۍ یو وختونو کې او د منځنۍ یو پېړیو پر پېر د خورا سختې، ټکي په ټکي ژباړې او په بېلابېلو پېرو (په ځانګړي ډول له کلاسیک دورې وړاندې روم او په ۱۸مه پېړۍ) کې د مطابقت ورکوونکو (Adapters) څخه پرته، ژباړونکو زمینې او شرایطو ته په کتو په لویه توګه د امکان تر کچې د معادلونو ,, لغوي،، ، او د اړتیا په حالت کې د اصلي مانا او نورو مهمو ,, ارزښتونو،، د تأویل یا Periphrastic په لټه کې له احتیاط څخه ډک نرمښت ښودلی دی. غوره ارزښتونه، لکه: د ټنګټکور (موسیقۍ) په ورته بڼه (همغږۍ)، یا په فلمونو کې د وینا د بیاني حرکتونو سره، د سبک یا سټایل او د پیلې خوږه بڼه (د نظم منظومه) بڼه.

په لویه توګه ژباړونکو د مانایي یکړو (Sememes) د اصلي ترتیب او د اړتیا پر پېر- د غونډ د ترتیب د بیا رغولو له لارې، په خپله د زمینې او متن د ساتلو هڅه کړې ده، او رښتنی پښویي جوړښت یې بیا ځلي مانا او تفسیر کړی دی؛ د بېلګې په توګه، له معلوم حالت (Active voice) څخه نامعلوم حالت (Passive voice) ته بدلول او برعکس. د ,,غونډ ټاکلی ترتیب لرونکو،، ژبو (لکه:. انګلیسي، فرانسوي، جرمني) او ,, د غونډ آزاد ترتیب لرونکو،، ژبو (لکه:. ارباني، یوناني، لاتیني، پولنډي، روسي) تر منځ پښویز توپیرونه په دې برخه کې هېڅ خنډ نه دي. د اصلي ژبې د متن ځانګړې نحوه (جملې-جوړښت) د هدف وړ ژبې د نحوي اړتیاوو سره سم عیارېږي.

کله چې د هدف وړ په ژبه کې د اصلي ژبې اصطلاحګانې نه پیدا کېږي، نو ژباړونکي دغه اصطلاحګانې پور کوي او په دې توګه د هدف وړ ژبه لابډایه کوي. د ژبو تر منځ په ستره کچه د کالکونو او پوروېیونو د تبادلې او له نورو ژبو څخه د رالېږد په برکت، په عصري اروپایي ژبو کې ډېر لږ داسې ماناوې شته چې ,, نه ژباړل کېدونکي یا Untranslatable ،، دي، خو ستره ستونزه بیا له دودیز سره د تړلیو اصطلاحګانو را ژباړل دي چې د هدف وړ په ژبه کې معادل نه لري. د بشپړ پوهېدو په پار، دا ډول مسئایل باید توضیح او تفسیر شي.

په رښت کې، څومره چې د دوو ژبو تر منځ یا د دوو ژبو او درېیمې ژبې ترمنځ اړیکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافریز او پارافریز نسبت ډېر وي. خو د غونډ د ایکولوژیکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځینې پېر دودیزه آرپوهه (Etymology) په یوه او یا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د یوه لارښود په توګه غلتوونکې وي. د بېلګې په توګه: د پښتو ژبې رښتی (واقعي، رښتینی شی، رښتینی (عجالتاً)) غونډ (کلیمه) باید، د انګلیسي ژبې Actual,, حقیقي،، ، د فرانسوي ژبې همآرې (Actuel,, روان،، ، ,, اوس پېر،،)، د پولنډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې له (Aktualny ,, روان،، ، ,, اوس پېر،، ، ,, مسلې،، ، ,, روان پېر،، ، ,, شونې،،)، د سوېډني ژبې له (,, مسلې،، ، ,, په اوس پېر کې غوره ،،)، د روسی ژبې له (актуальный ,, بېړني،، ، ,, مسلې،،) او يا د هالنډی ژبې له (Actueel,, روان پېر،،) سره ګډوډه او اشتباه نه شي. ،، (کرېستوپير، ۱۹۸۳زېږدی، ۸۳ - ۸۵ چوپړی)

د پښتو ژباړې کره بڼې له پاره نوې او مېړنه پښتو لمن پراخوالی همدومره جوت دی، د پښتو ژبې ژباړه دا اړتيا اړينه ده چې باندنی تن لومړی پښتو ياده کړي، د پښتو کره ليک و کښلی شي، پښتو ژبه و لوستلی شي، پښتو ابېځې کره له يادو زده کړي، پښتونواله و کړي او په ځان کې پښتو پيدا کړي.

په پورتنۍ يو يادونو يوه پخوانی پوره تن فرانسوی ژباړن څېړونکی ډاکټر جيمز ډار ميستېر (James Darmesteter) و، په ۲۸ کلنۍ کې يې د ختيځ ژبو او کلتور برخه کې خپله دوکتورا په ۱۸۷۷ زېږدي کې فرانسه کې اخستې وه او د پښتو ژبې ژباړن و؛ چې د امير عبدالرحمن خان د واکمنۍ په پېر يې په پېښور کې د خپل هېواد د ځانګړو خدمتونو کړنې پر مخ وړلې د اېنګلېستان په مرسته يې د ابيټ اباد لښ بيس څخه د پښتنو د ليکې شاته د پښتنو د کچې مالومولو، حجرې (منځې) او دېرې کې د کرارې مجلس او د هره شپه ګردی (حلقې)، د لېږد را لېږد خبرو، اترو، پېيلو چې جګړې ته د هسونې جوګه کېږي لاسته راوړلو دنده په غاړه درلودله. د دندې په پايله کې يې يوه کښلې (ليکی يا کتاب) و کښله د شانتز پوپولېر دېز افغانس (Chants populaires des Afghans) ,, د افغانانو مشهورې سندرې،، چې يوه سرليک يې د پښتونخوا د شعر هار او بهار په نوم ياد کړی دی او د پښتونخوا ليکوال يې د پښتونخوا شعر هار او بهار بولي خو په رښت کې د کښلې نوم په فرانسوي دی چې پښتو ژباړه يې ,, د افغانانو مشهورې سندرې،، دي کښلی دی.

په نوموړې کښلې کې دېرى افغاني وګړني پېيلي شتون لري، نومړي د پښتو وګړني بېلابېلې پېيلې (شېرونه، اشلوک، پېران يا شعرونه) له پښتو ژبې څخه فرانسوي ژبې ته و ژباړل، تر دېره پورې يې ټولو هېوادونو ته چې په کې فرانسوي ژبه دود دی د افغانانو کره وړه، پښتونواله، پښتونولي، دودونه، کلتور، ژبه، پېيلې، ويناوي، ليکونه، خبرې لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ، متلونه و ژباړل او سپينې ته را و باستل.

بېل ژبو ته يې په فرانسوي ژبه د پښتو ژبې ادبي برخې دېره برخه په پوخ کې کړله چې روان پېر کې فرانسوايان هم په امريکا، مکسيکو، کاناډا، اېګلېستان، جرمني او نور هېوادونه چې فرانسوي ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي، ځینې فرانسویان په پښتو ژبه خبرې کوي، دود او پښتونواله يې پالي او په کې څېړني کوي چې تر ډېره د جیمز ډار میستیر پاتیشونی کوښښ پایله ده.

یوازې په دې ټولګه کې یې ۴۶ داني لنډۍ، ۳۲ داني ټپې، ۱ داني ټیکۍ او ۲۸ داني مصرۍ شتون لري، چې ټولې سره ګډې (۴۶+۳۲+۱+۲۸=۱۰۷) کېږي. د په ۱۴، ۱۰۳، ۱۰۴ او ۱۱۲ شمېرلیک کې په دې ګڼه (٤+۱۱+٤+۸۸=۱۰۷) تر مصرۍ سرلیک لاندې راوړي دي.

,, د خدای رحمت په باباجي شه

چې فرنګی په کلکته و لګونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۳۰چوپړی)

,, د صحبت خان دومره پګړی وه

چې د پلی د جینو جوړ شو رومالونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۱۹۶چوپړی)

,, ورشئ فرنګي ته هسې وايئ

په باغوانانو خانان چا وژلي دینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۱۹۶چوپړی)

“ Allez chez les Firangis et dites-leur: Qui jamais a pris la vie d'un Khân pour celle de quelques paysans? ” (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۰چوپړی)

,, د ښمن ته خانده هوسېږه

دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوب شومه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳چوپړی)

“ Ris devant ton ennemi et fais la vie; pleure en secret devant l'ami; je suis plongé dans la douleur.” (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, یوه مي هغه سری دښمن دی
چي دی به پاو وي څان به سېر حسابوینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

“ Cet homme-là est mon ennemi, qui n'étant qu'un pão se compte un ser”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

▲ ,, یوه خو مي دا نصیحت واوره
چي له پخلا دښمنه څان ساته مینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

“ Écoute de moi ce conseil : garde-toi bien de l'ennemi récon-cilié, mon ami ”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

▲ ,, زما به خنګه رنګ تازه شي
چي اندېښني مي اغوستن خوراک غمونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

“ Comment mon teint serait-il frais? les soucis sont mon réte-ment et le chagrin ma nourriture. ” (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

▲ ,, د بېلتانه په مدرسه کې
واړه او لوی د جدایي سبک وایینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۴ چوپړی)، (حبیب الله، ۱۳۵۶ لېږدی،چوپړی ۲۱۴ چوپړی)

“ A l'école de la séparation, petits et grands répètent la leçon de l'isolement.”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱ نیمګی (پام ، سروکه یا سروکی)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې نیمګی لنډۍ، نیمګی ټپه، نیمګی ټیکی او نیمګی مصرۍ (پام لنډۍ، پام ټپه، پام ټیکی او پام مصرۍ یا سروکه لنډۍ، سروکه ټپه، سروکه ټیکی او سروکه مصرۍ)، چې له څو سره لنډۍ، څو سره ټپې، څو سره (مخه) ټیکی او څو سره یا مخه مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

نیمګی د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ له نیمې برخې څخه رغښت موندلی دی، یا به له پیلنۍ مسرې څخه پنځې شوې وي، یا به د پیلنۍ مسرې له دوېوو غبرګغونډلو څخه له پیلنۍ غبرګ غونډلې او یا یې له دوېیمې غبرګغونډلې څخه شوې وي، یا به د پیلنۍ بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځینې وخت به همدا دوې وارې سر باري یا بېخباري او منځباري شوې وي، او یا به همدا د دوېوو ببلا ببلو مسرو په ورته مېچه شوې وي.

او یا به له پاینۍ مسرې څخه پنځې شوې وي، یا به د پاینۍ مسرې له دوېوو غبرګغونډلو څخه له پیلنۍ غبرګ غونډلې او یا یې له دوېیمې غبرګغونډلې څخه شوې وي، یا به د پاینۍ بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځینې وخت به همدا دوې وارې سر باري یا بېخباري او منځباري شوې وي، او یا به همدا د دوېوو ببلا ببلو مسرو په ورته مېچه شوې وي، زما نظر یه داسې ده او همداسې کېږي.

په هغه وخت کې ورته پام کېږي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ له بشپړ حالت څخه بېلوالی پیدا کوي، دا چې وګړنې پیېلې تل وګړي پېژني او روغ پېژن یې په زهن کې شتون لري، هر کله چې له پېژندلې حالت څخه و وځي لکه دوې مسرې، لوموړی یې ۹ او دوېیمه یې ۱۳ څخه پرته له غبرګغږونو او پارنویکو چې کله د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ په پیل ځینې وخت په منځ او ډېری وخت په پایل کې راځي، له دوی پرته له ځان څخه خرګندونه کوي؛ د پام لاندې راځي او پام باندې بلل کېږي، د وګړو ورته پام (Attention, Care, Heed, Watch) وي، موږ پام ته پام کوو، پام ته مو پام وي او پام پرې کوو او په پام یې پېژنو.

د دې له پاره دا یوه رښتین رښت دی چې غبرګغږونه او پارونیکي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ سره ځینې وخت په ځینې مسرو کې راځي او ځینې وخت په ببلا ببلو کې راځي او ځینې وخت د هرې یوې سره یې سرباري کېږي یا پر له په سې له ټولو سره راځي چې ځینې یوه څپېزه، ځینې یې دوې څپېزه او ځینې یې درې څپېزه او ځینې یې څلور څپېزه وي (ویکي یا لغات)، غونډ، غونډله، نوم او ستاین وي، لکه:- یه کربانه! چې څلور څپېزه غونډله ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا هو! یوه څېړېزه غونډله ده او یا وی! (پارنویکی) یوه څپه لړي چې کله ځای ځای او کله پر له په سې د هرې مسرې وړاندې (پیل، اول، سر) کې، منځ کې او یا په پایل (اخیر) کې راځي هغو ته بیا هم لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ وایو، چې له دغو څخه پرته نورې غونډلې او مسرې چې له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره یوه ځای راځي، سرباري کېږي، بېخباري کېږي او پر له په سې د هرې یوې راځي ورته پام وایو.

د دې له پاره یا به یې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي. لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېیل مېچه څېړېزه خجېزه ټولواله (چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په ستّه یوه پېیله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پیل و کوه، او یا به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درجن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکړله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به ارمونې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به تولۍ او ځینې وخت به یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې ګډې نغمې یا سندرې یا د موسیقۍ یوې پارچې یا تش ساز د دوی ټولو اسبابو غږ په ګډه خپل وار تېر کړه)، په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درجن ته به چمتو شو.

لکه څنګه چې راپرو شوی د زلمي هېوادمل، اسمعیل یون، دوست محمد دوست شنواري، مجاویر احمد زیار په واسطه له بېلا بېلو ډولونو، نومونو او له بېلابېلو یاد شویو سندرو سره د ,,لنډۍ،، بېلابېل سندریز اهنګونه یا طرزونه راپېژندلي، یا په سرچپه وینا، د لنډۍ یو په تړاو یې یوه لړ سروکې له بېلابېلو اهنګونو سره راښوولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانا دا چې د سروکیو اهنګونه د لنډۍ یو له اهنګونو سره ګډ یا التباس کړي دي، خبرې یې د لنډۍ یو د اهنګونو په تړاو دي، ځنې په نومېرلي ډول همدا لنډۍ په خپلواکه او ګوښې توګه د سیمو او ګړدودو له پلوه تر شنني لاندې نیولي او هله یې د ویلو راز، راز ,,ترنمي،، طرزونه راډلبندي کړي. ځکه له سروکیو سره د لنډۍ یو په خپلواکو اهنګونو کې راوستلي، بلکې د سروکیو له خوا پرې پلې کړي.

زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې له دوی څخه په بېل توپیر ربښتې ډلبندی د نیمکیو سپینې ته را او باسم. د دې له پاره چې د سروکې یوه شلخې پنځه، دیسې رغښت، بدل جوړښت، ټومبونه ګډوله، په زوره سر باري شوي اونګ د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ده. هر کله چې لرغوني او نوي پېیلن د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په پنځه (تخلیق) او منځه (هسته) کې نا توانه، سوېي بریالي، په زهني تسلسل په کمتون شوي، ترنګتوک د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ترې پاتې شوۍ، دابېځو، ویکیو، غونډ او غونډلو په ابدنه کې له خنډ سره مخ شوي، نو بیا یې هغه برخه پرې ایځې ده او پیېله یې نیمکۍ شوې ده، سروکې پېژن یې په دې بنه ورکړی دی، چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په سر، اول، پیل کې راولي، او سر بارري، بېخ باري یا تکراري یې له هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پسې راولي او په زوره نیمکۍ ته غړ جوړوي، یا یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د غږونو ټولو اسبابو په ګډه خپل وار یا ترنګ جوړوي، ځکه له سروکیو سره د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په خپلواکو اهنګونو کې راځي او په سروکیو باندې پلی کېږي، بلکې د سروکیو له خوا پرې نه پلي کېږي. په بدله بنه یې ورته جوړ وو. په سوي پنځې بنه سرباري کېږي.

که شاعران، ترنمیان، سندربول، سندرغاړي، اوازیان، سازیان، نایڼ، هنرمندان یا ارکستران سروکې ته د غوره نغمې رغښت کوي، یا سندره جوړوي، یا موسیقي یوه پارچه تیاروي، خوږ غږ برابر وي، د پیل؛ د سر یوه کرۍ؛ بند؛ یا مسرې؛ یا دوې مسرې، دوبیمې کرۍ چې (استایي) ورته وایې ترې رغوي او پاتې نور بندونه، نورې کرۍ تر پایه، یا نورې مسرې چې پورتنۍ و رسره ترېښتي کېږي یا بېخباري یا سر باري کېږي. پرې تره (انتره) وایې چې د استایي سترګې بلل کېږي، چې ډېر زیات ورته له منځې یا څرګند سکالو(دننه نی مسلې او موضع) له اړخه نږدې وي. نه جوړ وي. یا په لنډ پېرې بنه سندره له استایي رغول کېږي له انترې نه، خو دا یوه دیسې، شلخې سوېي پنځې اصل دی. اصلي، اوریجنل، پنځې، منځې ښکاروندی دا دی چې له انترې یې سندره رغښت کېږي. ځکه موږ یې په زوره سروکې ته جوړ وو، لورا لور، سکالو، سکالو یې ور ټمبو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوې مثاله به د لا پوهېدنې له پاره تاسو ته و وایم:

لومړی مثال:. د خوږو لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو ټاکل او په لاس راوړل که ډېرې هم دي (کره خوندي شوې ۲۱۹،۵۶۴.۰۰۰) خو بیا هم ګران دي، په ۱۰۰۰ دانو کې به د ځینو کسانو هېس خوښ رانه شي، چې لولي یې او د سروکي له سکالو، سر او سور سره برابرې وي، او که له کوم تن یې واورې که یوه دانه هم وي بیا یې ډېره خوښېږي.

په پلازمینه کې مې اورېدلي دي چې فرهاد دریا د باران د موسقۍ ډلې غږې ویلي و، له جګړو وړاندې مې د افغانستان په راډیو تلویزیون په کتابتون کې ما په ۵۸۰ پېنځه سوو او اتیا مصرو کې د بابولالي خار ناکرار کړم لېونی، وه!؛ په مین ګراني پلو راټیټ کړه شین خالی. نیمګی له پاره دا مصرۍ : ستا د کټ کټ خندا دې زار شم - لکه ماشین چې په بخمل وچلوینه. خوښه کړه، او دا ډېر دروند کار وو ورته. چې دلته نیمګی د مصرۍ له دوېیمې مسرې سره په مصرۍ مېچه برابر ده ۱۳ څپې لري، په دې توګه د غونډلې ببلا ببل مانیز (بیاني، امري، پوښتني) اواز لوړوالی سره نومېږي، خو د ه اېڅې ترنګتوک نه لري. د درنې یې (ی) ترنګتوک لري، چې له نو څخه یې د هوا راوتو کچه ورته ده، ورته بنه خوږ غږ لري چې ډېر نږدې دی سر، ه (ه) او ی ، دوې یمه مسره یې په دې له ظاهري بڼې پښېله (قافیه) واله مسره ګڼو خو اواز یا اهنګ یې سره برابر دی او پورته لوړې یا په لوړ دی، په څوږ نه دی. بل لورته که د هې اېږڅې پرته مسره ترګتوک ورکوي، نو درنې یې په رښت کې ساتلی دی چې خپله غبرګغږ اېږڅې ده. دوې دانې مسرې دي، دوېیمه یې بیا یوه پارنویکی هم لري ده ,, وه!،، په بنه، چې یوه څپه ډېره وي د نیمګی دوېیمې مسرې. ۱۴ څپې کېږي، خو دا شتون لري، او په سکالو کې کومه باکه نه زوکړه کوي. شتون یې اړین دی، او همدا د مصرۍ یو یوه اړین او رښت توک دی. چې په لاندې بنه سروکی ترې رغښت مومي او دا شکل ځان ته غوره کوي.

ستا د کټ کټ خندا دې زار شم
بابولالي خار ناکرار کړم لېونی
وه!؛ په مین ګراني پلو راټیټ کړه شین خالی
لکه ماشین چې په بخمل و چلوینه
بابولالي خار ناکرار کړم لېونی
وه!؛ په مین ګراني پلو راټیټ کړه شین خالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېيم مثال: په ورته وخت کې د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده استاد، د افغانستان راډيو تلويزيون ښاګلي، نوموتي، خوږغږي او خوږ سندرغاړي پينده محمد منګل او د ده مېرمنې د هنر زده کوونکې اغلې ښاپيرۍ نغمې له پاره په ۹۰۰ ټپو کې يوه ټپه: زړه مې سورى باد کې لړېږي-غېښي د غم ترې تېر او بېر وتلي دينه،

د ياری وی اوو شاه لونګينه؛ ياری وی – او چاته مه وايه حالونه؛ ياری وی... نيمکی له پاره غوره کړې وه، هغه داسې ده.

تر ډېره پورې پېيلنې يا پيېلن روغ کوښښ کړی دی چې په سويې پنځې ډول يې يوه ټپه رغولې وی، خو په لومړی مسره کې يې توان نه دی رسېدلی، چې ۹ شي، او يا دوېيمه ديار لس شي، دواړه مسرې يې ۱۲ څپېزه شوي دي، که له ۱۳ څپيزې يې ترنګتوک لرې کړی دی يا ترې پاتې دی خو په ۱۲ سمه څپه يې زورنه راغلې او بل لوري ته په درنې ی ابېڅې هم پای شوي چې غبرګغږونه لري او له خولې څخه په يوه اوږده ساه له نو څخه را وځي. لکه د هې يا هـ ببېڅې ته ورته. او ترنګتوک يې برابر وي. له بل اړخه د ټپې لومړی مسرې ته ورته ده، چې يوه درې څپيزه د اندېښنې او درد اېرنتيا چغې، سورې نارې او اوازونه دې بلنويکي دي ,, ياری وی،، دواړه پاينې ابېڅې يا غبرګغږی ابېڅی دی، چې ترنګتوک ساتې. او د هرې ټپې د مسرې سره سر باري کېږي او بيا د بېخباري بنه وار په وار ورسره تر پايه پالل کېږي. چې پام، نيمکی يا سروکی کوم يوه بيت (د کور دوې پټه لرونکي ور يې)، يوه کړی (دوې نيمې کړی)، يوه بند (دوې نيم بندی) پيېله نه دی چې په پښېلې بنه دې وي، خو دوې مسرې لرونکې جوړ دی چې له ټپې څخه اونګ (مکس ډيزاين، ګډوله) شوی دی.

زړه مې سورى باد کې لړېږي
ياری وی اوو شاه لونګينه؛ ياری وی
غېښي د غم ترې تېر او بېر وتلي دينه
ياری وی اوو شاه لونګينه؛ ياری وی
او چاته مه وايه حالونه؛ ياری وی

د دې له پاره چې غوره په غورو کې و مومې او د هندارو، مجلسونو او نندارو په وړاندې د ليدونکو او اورېدونکو د تود هر کلي سبب شي، په لاسته راوړو باندې چې پېرودلې يې وي، پرې وخت يې تير کړی وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرف یې پرې شوی وي، نورو ته وړاندې کوي او خپله هم پرې هامیانی په لاسته راوړي. څکه ډېر د پلورلو وړ دي له هر اړخه. په ۲۰۱۱ لېږدي کال مې د کابل شپه میرو اکاډمی پخلنځی رغوه، نو یوه هزاره سندر غاړی و د محمد دواود هزارګي په نوم، ویل یې زه د حیات ګردیزي شاګرد یم، په همدغو پښتو شعرونو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری زه د شپه میرو په زړونو کې ځای کړی یم او په هر مجلس کې یوه وارې ځینې وخت څوواري وایم، او زه هم پرې په اکاډمی کې پایم.

۱.۸.۲.۱۱ رښتې ډلبندی د نیمکۍ یو په لاندې بنه سپینې ته را او باسم.

۱. نیمکی لنډۍ ۲. نیمکی ټپه ۳. نیمکی ټیکی ۴. نیمکی مصری (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټیکی ۴. پام مصری یا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټیکی ۴. سروکه مصری).
وربهسې لومړی ډله نیمکی لنډۍ (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې، خې، دې، ډې، رې، ړې، زې، ژې، ږې، سې، شې، ښې)، دوبیمه ډله نیمکی ټپه (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې ... ښې)، درې یمه ډله نیمکی ټیکی (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې... ښې) او څلورمه ډله نیمکی مصری په (اې، بې، پې، تې، ټې، جې، چې، ځې، څې،خې، دې، ډې، .. ښې) برخو وېشل شوي او هره یوه یې په خپل وار سره لرغونتوب او زړخت او د تېر عمر کچې مېچه لري.

۲.۸.۲.۱۱ لومړی ډله نیمکی لنډۍ:.

اې ,, ا ،.:. د لیکوال شپېر سره نیمکی لنډۍ دې چې سر لیک یې دی اوړی.

د سرخکان او تیرګړو له پلو ور واوړه

- ماته له لغمانه اوړی راوړه

- هغه چې تولونه درنه وي

- ماته له لغمانه اوړی راوړه

له رنګه سره وي چې همېش مې په تن وینه

- ماته له لغمانه اوړی راوړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوږی د هر مهلت ښایسته وي
ماته له لغمانه اوږی راوړه
دا لغمانی اوږی مې ډېره ښه ایسینه
ماته له لغمانه اوږی راوړه
د سرخکان او تیرګړو له پلو ور واوره
ماته له لغمانه اوږی راوړه

هغه چې جوړه په مشکنو
ماته له لغمانه اوږی راوړه
هغه له ځنو سره لا مزه کوینه
ماته له لغمانه اوږی راوړه
د سرخکان او تیرګړو له پلو ور واوره
ماته له لغمانه اوږی راوړه

ما ستا د ځنډو غاړه و کړه
ماته له لغمانه اوږی راوړه
فردوسه! ژر به دې پر تن باندې کومه
ماته له لغمانه اوږی راوړه
د سرخکان او تیرګړو له پلو ور واوره
ماته له لغمانه اوږی راوړه

د فراه وطن ولسوالی، اوړی د زمري میاشت ۱۰، ۲۰۰۶ زېږدی، ورسته له وخته ۳ بجې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۸.۲.۱۱ د نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (څرګندونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیي له پامه نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) هغې یوه سرې او دوې سرې پیپلې ته وایي چې د یوه سرې او دوې سرې لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... ،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلکیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوښنۍ نیمکۍ لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباري، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلېز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، کنه، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره! ، بخته میره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د نیمکۍ لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو تکراري لړونه ډېر لري، خو ډېری وخت د لومړۍ او دویمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره نیمکۍ لنډۍ باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوښنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،ښویشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکۍ لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دوېیمه مسره یې ۹ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نیمکۍ لنډۍ، د لومړۍ مسرې څلورمه، اتمه څپه او دوې لسمه او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، باندې زورنه وي، ځینې وخت دواړه غبرګغونډلې لومړۍ او دوېیمې مسرې دیارلس، دیارلس څپې وي، ځینې وخت نهه، نهه څپې وي، ځینې وخت، یوه غونډ، او یوه غونډله وي، چې څلور څپې، اته څپې، دوې لس څپې، شپاړس څپې او شل څپې پېیله وي او لږ وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي د غبړ لوړوالي او ټیټ والي په بنه ویل کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ دیارلسمې او دوېوېشتمې څپې خوږغږې د نیمکۍ لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د نیمکۍ لنډۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې دیارلسمې او دوېوېشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکۍ لنډۍ ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پایۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکۍ رغښت پنځه کوي، د ۱. نیمکۍ لنډۍ ۲. نیمکۍ ټپه ۳. نیمکۍ ټیکۍ ۴. نیمکۍ مصرۍ (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټیکۍ ۴. پام مصرۍ یا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټیکۍ ۴. سروکه مصرۍ) غوره توک او منځې راځي، وار په وار سرباري، منځباري، بېخباري (تکراري، مکرر) ډول له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره ترېنځې لږ کېږي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ (پام، سروکه) هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلي، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې و لري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له ایزې، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کبسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادي پېیلې)، کبسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پینځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې،Dialogue) له ستې ښېلوالى و لړې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرى بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلى دى او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نومورو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې وې، رټ بېلوالى يا ګړندى فرق يې و کولى شې، ورته ګټلې وې او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولى وشې.

خو نيمګې لنډۍ چې درې سره لړې ۳۱ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بيا نو ۳۵ څپېزې وې، څلور سره نيمګى لنډۍ ۴۴ څپېزې وې، پېنځه سره نيمګى لنډۍ ۵۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بيا نو ۵۷ څپېزې وې، شپږ سره نيمګى لنډۍ ۶۲ څپېزې وې، اووه سرې نيمګى لنډۍ ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شې بيا نو ۷۵ څپېزې وې، اته سره نيمګى لنډۍ ۸۴ څپېزې وې، او نهه سرې نيمګى لنډۍ يې ۹۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بيا نو ۹۷ څپېزې وې (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شې بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمګى لنډۍ ۱۰۶ څپېزې وې. چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمګى لنډۍ ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لړې او دولس دانې و ويل شې خوند رنګ او د نوې وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځې، ډېرې ښې يې اته سره نيمګى لنډۍ ۸۴ څپېزې وې چې اووه دانې و ويل شې، ښې به بيا درې سرې نيمګى لنډۍ دې دولس دانې يا شپاړس و ويل شې، لړې ښې بيا لس سره نيمګى لنډۍ يا لسيزونې نيمګى لنډۍ دې چې پېنځه دانې و ويل شې ښې راځې، دا بيا له څلورو دانو شپږ سره نيمګى لنډۍ سره خوا په خوا ځاى نيسې. د ليکوال (زما) نيمګى لنډۍ څپيزه (څپه، سپلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - څجيزه (زورنه، څج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيقي نوټ: د څج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالې او ټيټوالې زور، او ږدوالى، کيفيت ښې،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بيلوونکى نښه: د وينا , ځانګړى، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دى:

٤ .۸.۲.۱۱ د نيمګى لنډۍ څپيزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

هه - غه - چې - ټو + لو - نه - دره - نه + وي
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره

له - رنګ - ګه - سره + وي - چې - هه - مېش + مي - په - تن- وي + نه
ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره

د - سر - خه - کان + او - تیر - ګا - ږو + له - پلو - ور- وا + وره

ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱

۳۲. ۳۳. ۳۴- ۳۵. ۳۶- ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰

۴۱. ۴۲. ۴۳- ۴۴. ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹- ۵۰- ۵۱- ۵۲- ۵۳

۵۴. ۵۵. ۵۶- ۵۷. ۵۸- ۵۹. ۶۰. ۶۱. ۶۲

۱۱.۲.۸.۴. ۱ د نیمکی لنډی څمککچپوهنې (هندسې) رغښت

څمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

ب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۱.۸.۴. ۲ د دې نیمکې لنډۍ سپړنه

د دې نیمکې لنډۍ سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دوېیمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
پينځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله نیمکی لنډۍ ۶۲ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نیمکی لنډۍ پارنویکي او غبرګ غږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په کڼه ډېروالی راتله او ولس کې دغبرګغږونه او پارنويکي... . لرغن دود دی او د نیمکی لنډۍ برخه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. شپږمه مسره
۷. ۱. ۲. ۳. ٤. ٥. او ٦. یوه نیمکی لنډۍ ده
۸. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه،اهنګ؛ ترنګتوک؛
۹. زورنه (خجنه) **بولډ**
۱۰. دفتنګونه نه لري.
۱۱. تت اسماني رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.
۱۲. ښځو ته منسوبي (اړوند)
۱۳. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۱۳ څپې ده
٤. مسره ۹ څپې ده
٥. مسره ۱۳ څپې ده
٦. مسره ۹ څپې ده

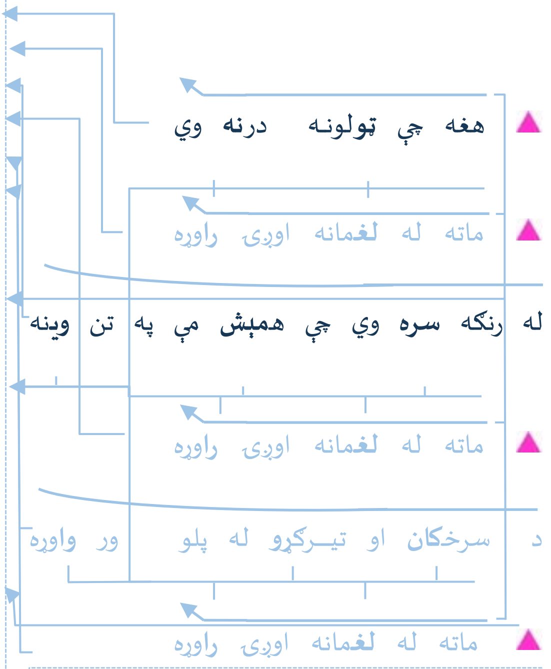

د تاتوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ویلي.
وخت: (شیبه، غوټه: مهال: دموسیقي شیبه: پرتاکلي وخت).
: ۰۰:۰۰:۳٦:٥۹ (رب: ثانيې: دقيقې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۸. ۵ لومړی ډله نیمګی لنډۍ : اي ,, ا ،،:. د لیکوال ,زما، څرګندول چې روښوي کتنه داسې. د لیکول نیمګی لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمګی لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمګی ټپه له ټپې څخه او نیمګی ټیکۍ له ټیکۍ څخه او نیمګی مصرۍ له مصرۍ څخه.

۲. نیمګی لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمګی ټپه د ټپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمګی ټیکۍ د ټیکۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمګی مصرۍ د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټول سرغندوي بڼه د نیمګۍیو موږ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمګۍیو موږ ته په پوخ کې کوي چې څلور دانې دي او هر یوه یې شپږ مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخۍیو غونډلو ښلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

۶. د نیمګی پیلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمګی، پام او سروکه بڼه شتون لري.

۷. نیمګی لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربښوده مخبېلګه ده، له ژبنې پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هم يې ځپې له ټاکلي شمېر نه‌ه؛ او دیارلسو څخه ټېرې نه دی کړی او هم يې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه ټېرې نه دی کړی له دغو توکو پرته.

دیفتنګونه ,غبرګغړونه، ناټروییکي، ټروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندیښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نومړي ټول د نیمکی لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. ۸.۱۰ د پښتو پېیلو د رنګونو لښتیلیک (جدول) ۱.۲.۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۸. د نیمکی پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکی، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې يې لنډۍ، ټپې، ټیکی او یا مصرۍ ته ورته وي، د نیمکی نومړې منځه موږ په خپل رنګ يې چې د نیمکی رنګونو ښکاروندی یې تت اسماني دی، په تت اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې يې هم تت اسماني رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس راکوي چې د نیمکی پنځې منځه وي. او ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکی ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکی؛ نیمکی لنډۍ ده، که نیمکی ټپه ده، که نیمکی ټیکی ده او که نیمکی مصرۍ ده. له دې سره سم دا نیمکی لنډۍ ده.

۹. د نیمکی لنډۍ پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقي ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کېښلې دي، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی، او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، او د سکالو تسلسل (Continuity, Succession) سره لري، له لنډۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوې نه ده.

دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبیعي، ده او مصنوعي, دیسي او شلخي، نه ده.

۱۰. د دې نیمګی لنډۍ پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي , طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي. د زهن د نیمګی لنډۍ زېږنده یې له مېنې سره لوړه لېوالتیا، د مېنې وټېزه ارښه درښه، د ټاټوبي لاسي پیداوارو او دودیز زېرمو بډاینه او پښتونواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۱. د دې نیمګی لنډۍ د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د انجینېرۍ زده کړیال وم او د انجینېر دنده مې درلوده. د تخنیکي مرستیال په بڼه د نوې مخابرې او غوږګي ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نړۍوال د غوږګي نوې ټولواله یا جي ایس ایم رغوله، ۱۶ کڅېزه انجینیري او تخنکي ماهرینو مشري را پر غاړه وه، په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم څکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېری شاعري له شلو کلو څخه په ټېټ عمر کې شوې چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځې پېیلن په بڼه مزل وهلی دی، پېیلې یې زما په لیکې خلېر کې د ددو دود کې شتون لري.

د فراه ولایت وطن ولسوالۍ کې مې په اوړی فصل کې د زمرې میاشت ورسته له وخته ۳ بجې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۲۰۰۶ زېږدي کې کښلی دی. لیکنی او کتابچه را سره نه وو، په ناساپي بڼه یا یودمي مې داسې پېیلي له خولې را وتلي چې ورځ یې راته په یاد کې نه ده پاتې. دا ده همغه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده. د دې نیمکی لنډۍ له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۲. د دې نیمکی لنډۍ د وخت موده چې باچاخان لغماني په کاستوري سور کې ویلې ده.
وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پر سور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موکع: دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شېبه، غوټه: مهال: د موسیکي شېبه: پر وخت، پر ټاکلي وخت). :. ۰۰:۳:۳۰:۰۰ (ربه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نخښې لکه: د نیمکی لنډۍ، نیمکی ټپې، نیمکی ټیکی او نیمکی مصرۍ په هره مسره کې د چپه پېښ ،، ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوې، ویرګول. ،،؛ ندایه ،، !Exclamation : چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ،، ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه یا اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندیز نخښه. ،،؛ انډره ،، (:) colon: شارحې نخښه، د لوېې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکي کامه ،، (؛)Semicolon : بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ،، (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب)،،؛ را اخستنه ،، (،، ،،) Right left double quotation mark : را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لینډی ،، ( ) : Superscipt right left parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لینډی، قوسونه. ،،؛ د اتصال ،، - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ،، . full stop: پنډول، پرېوول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړینه بولم او په خپل لیکي کې کښم چې د سرلیک، غبرګغونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ۲. ۸. ٦ دوېیمه ډله نیمکۍ ټپه:

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسی چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره نیمکۍ ټپه نوم باندې نوموم، چې د پښتو څو سرې پېیلې له څو سره ټپ یا څو سره زخم یا څو زخمه یا څو ټپه، څو سره نیمکۍ ټپه، درې سره ټپ له درې سره نیمکۍ ټپې سره، څلور سره ټپ له څلور سره نیمکۍ ټپې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره نیمکۍ ټپې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره نیمکۍ ټپې سره، اووه سره ټپ له اووه سره نیمکۍ ټپې سره، اته سره ټپ له اته سره نیمکۍ ټپې سره، نهه سره ټپ له نهه سره نیمکۍ ټپې سره او لس سره ټپ له لس سره نیمکۍ ټپې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

۱ :- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خوښې له منځه وړي، ۴:- خفګان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر یې د انسان په زړه ټپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوشحالي خرګندوي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر یې د انسان رنګ پرک زېړ اړوي، ۱۱:- غم ډېر وي، ۱۲:- د انسان سپېنې تختوي، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي، ۱۵:- کړو زیاتوي، ۱۶:- د ټپ باندنۍ برخه کوشنۍ وي او د ټپ دننۍ برخې رېښه اورده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶. له ټپې یې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه ټپ څخه یې د درد زورنه لړه وي ځکه چې یوه ټپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو ټپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- نیمکۍ (پام، سروکۍ) ټپ ځان ټپه وي، ۲۰. لږې دې خو شتون لري. ۲۱. د دروغو ټپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې ټپول کېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم او په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ ټپه وایي. تاسو نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ ته ښه غوږ و نیسئ !! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنۍ چې دا نیمکۍ ټپې دي چې د څو سره ټپ ځانګېړنې (خصوصیات) لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ دا پورته ۲۱ ځانګېړنې نه لری او نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ نه دي، بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) یوه بېلګه تاسو ته له خپلې پېیلې څخه په لاندې بنه کښم. روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د نیمکۍ ټپې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) یې نیمکۍ ټپې پېیلې له سکالو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا دی. هندسې او ښکاره بڼه یې له نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټیکۍ او نیمکۍ مصرۍ سره ورته ده. زه نیمکۍ ټپ، نیمکۍ ټپه له یوه بڼه پېیلې سره تشبع کوم چې ورته نیمکۍ ټپه وایي او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي.

۷ .۸ .۲ .۱۱ د نیمکۍ ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیي له پامه نیمکۍ ټپې هغې خو سرې پېیلې ته وایي چې څو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، وارواړ تړلې، ګرداني) پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ نیمکۍ ټپې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي. لکه یوستووی اواز یوه وار پتلېز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویيکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز کنه!، هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د نیمکۍ ټپې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې غونډ او پښېلې کلمې یا غونډلې لرېي لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او درېیمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پښتلې باید د ه (زمور خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دو ي سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا ، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، نیمکی ټپې د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړیږي. دریمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نیمکی ټپې، د لمړی او دوییمې مسرې خلورمه او اتمه څپه او د دریمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پیلنی، دوییمې او دریمې څپې د څلورګونو څپو تولوالې باندې یې زورنه راځي یا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بنه څپه باندې زورنه حسکېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکی ټپې مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د نیمکی ټپې مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالې ترڅنګه د نیمکی ټپې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکی ټپې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمې توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینی مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکی رغښت پنځ کوي، د نیمکی غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکی هغه دي چې د لنډی، ټپې، ټېکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینی څپې و لري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له ایزې، انګی، پتی، لنډکی، بګټی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینی (ازادې پیبلې)، کېسه کی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پینځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډی (سر پریکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپیبلی او سلسلی، دې ټولو پیبلو (شېرونو یا شعرونو)سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نومورو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی يا ګړندی فرک يې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نيمکۍ ټپه چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نيمکۍ ټپه ۴۴ څپېزې وي؛ پينځه سره نيمکۍ ټپه ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نيمکۍ ټپه ۶۲ څپېزې وي، اووه سرې نيمکۍ ټپه ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نيمکۍ ټپه ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نيمکۍ ټپه يې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکۍ ټپه ۱۰۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکۍ ټپه ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لري، دولس دانې و ويل شي، خوند، رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره نيمکۍ ټپه ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې وويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکۍ ټپې دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره نيمکۍ ټپه يا لسيزونې نيمکۍ ټپې دي چې پينځه دانې و ويل شي ښې راځي، دا بيا له څلورو دانو شپږ سره نيمکۍ ټپه سره خوا په خوا ځای نيسي؛ پرته له غبرګغږونو او پارونويکو... . د ليکوال (زما) نيمکۍ ټپه څپيزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيقي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، اوږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بيلوونکی نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

۸ .۸.۲.۱۱ د نيمکۍ ټپې څپيزې او زورنې

U؛U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U؛U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U؛U-UUUU-UUUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي - نم - په - اور + بان - دي - سو - زې + ړې؛- کنه
وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

وه - سه - مې - نه + شته - څه - که - ځم + تر - چر - ګی - يه + مه؛- کنه
وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

ما - ته - له - ځا + نه - ځي - ني - ګرا + نه؛ - کنه

وا - يم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

۱ـ ۲ـ ۳ـ ۴ـ ۵ـ ۶ـ ۷ـ ۸ـ ۹ـ؛۱۰

۱۱ـ ۱۲ـ ۱۳ـ ۱۴ـ ۱۵ـ ۱۶ـ ۱۷ـ ۱۸ـ ۱۹

۲۰ـ ۲۱ـ ۲۲ـ ۲۳ـ ۲۴ـ ۲۵ـ ۲۶ـ ۲۷ـ ۲۸ـ ۲۹ـ ۳۰ـ ۳۱ـ ۳۲ـ؛ ۳۳

۳۴ـ ۳۵ـ ۳۶ـ ۳۷ـ ۳۸ـ ۳۹ـ ۴۰ـ ۴۱ـ ۴۲

۴۳ـ ۴۴ـ ۴۵ـ ۴۶ـ ۴۷ـ ۴۸ـ ۴۹ـ ۵۰ـ ۵۱ـ؛ ۵۲

۵۳ـ ۵۴ـ ۵۵ـ ۵۶ـ ۵۷ـ ۵۸ـ ۵۹ـ ۶۰ـ ۶۱

۱۱.۲.۸.۸. ۱ د نیمکی ټپې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف.

ـــــــــــ ـ
ـــــــــــ
ـــــــــــــــــ ـ
ـــــــــــ
ـــــــــــ ـ
ـــــــــــ

ب. ـــــ ـ ـــــ ـــــــــــ ـ ـــــ ـــــ ـ ـــــ ـــــ

۱۱.۲.۸.۸. ۲ د نیمکی ټپې سپړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انګړ
څېړنـچوپړي (ریسرچ پانې)

د دې نیمکۍ ټپې سپړنه

لومړۍ مسره ۰+ ۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ,, کنه ،، چارټاکۍ کړ لري.
دوییمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
دریيمه مسره ۰+۱۳+ ۱ = ۱۴ څپې ده چې ,, کنه ،، چارټاکۍ کړ لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
پینځمه مسره ۰+۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ,, کنه ،، چارټاکۍ کړ لري.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله نیمکۍ ټپه ۶۱ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نیمکۍ ټپه چارټاکۍ کړ کنه (ومنه، باور وکړه) لري چې څپله یوه ټرلې څپه ده لکه کال، مور، خور، کور، کټ او خپل یوه څپه دی او یوه وازه څپه لکه اکا ، ابا، زه، ته، بیا نه ده، ورسره دوې څپې هم نه دی، د څپې په ګڼه کې ډېروالی راوړی ولس کې د غبرګغږونه، پارنویکي... . لرغن دود دی او د نیمکۍ ټپې برخه ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوییمه مسره
۳. دریيمه مسره
۴. څلورمه مسره
۵. پینځمه مسره
۶. شپږمه مسره
۷. ۱. ۲. ۳. ۴. ۵. او ۶. یوه نیمکۍ ټپه ده.
۸. زورنه (خجنه) **بولډ**
۹. د اوازټیوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ ترنګټوک؛
۱۰. دفتنګونه چارټاکۍ کړ کنه (ومنه، باور وکړه) لري.
۱۱. تت اسماني رنګ یې د ښکاروندی دی.
۱۲. نرانو ته منسوبی
۱۳. څپې(سیلابونه)
   ۱. مسره ۱۰ څپې ده
   ۲. مسره ۹ څپې ده
   ۳. مسره ۱۴ څپې ده
   ۴. مسره ۹ څپې ده
   ۵. مسره ۱۰ څپې ده
   ۶. مسره ۹ څپې ده

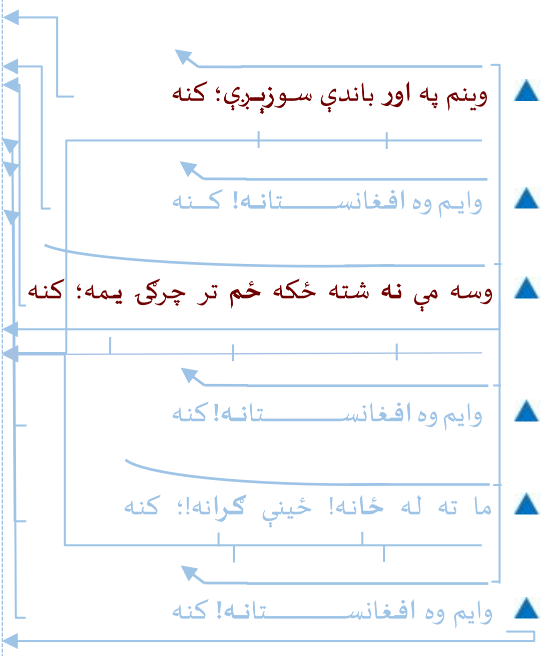

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکي و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.۸.۲.۱۱ دوېيمه ډله نيمکۍ ټپه: اې ,, ا ،،:. د ليکوال شپږ سره نيمکۍ ټپې دي چې سرليک يې دی اه؟؟.

- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- وينم په اور باندي سوزېږي؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- وسه مي نه شته ځکه ځم تر چرګی يمه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ستا مختورن ګاونډيان مره شه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- اوبه بانه کړي جام د زهرو درکوينه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زه به چمبېل ګولونه کښت کړم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- هره نوده به يې په اوښکو اوبه کړمه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- شپې په شپېبو شبېو کرم تېرې؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- چې ارامی ساعت پر تا کله راځینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- چې درته سمه توجو کړم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- هریوه خوسیس مې له چرې نه تېره وینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- اذان ښادي باندي ولاړوم؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- تولي پښتي کي د بچو ويرونه و نه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- ما د هيلمند سيند ته کتلي؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- په خاموشى کي مو له خنګه تېرېده نه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

- پرېږده چي مړ دلته ښېږم؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه
- په وينو رنګ مي ګاونډيانو کړه ځمه؛ کنه
- وايم وه افغانستانه کنه
- ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
- وايم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- واړه د ستر ګوزړو له لاسه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- راته په زړه کې یې د وینو ځلېر کړه نه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- سور سمندر منځ کې روان یم؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- بې نومه ځاځکی کجکي وګړو کړمه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

- هر بچي خپل مور ته ناري کړې؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- د کجکي سیند نه د وینو بوی راځینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د دفاع بچي يې حلال کړه؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه
چې کال کلو پورې يې اوبه په وينو شينه؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځيني ګرانه؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه

ولې به نه ژاړم مورجانې؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه
ځنګي يې رنګ په رنګ له تېغه تېروو نه؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه

ستا د بچو سرونه يې پرې کړه؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه
ګولدان تحفه يې پنجابي ته ورکوونه؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځيني ګرانه!؛ کنه
وايم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېږده چې ښې بلا و کاندي؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه
نادان بچي دي د دښمن په لمسون دینه؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه

ځان سره تل په ژړا ژاړم؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه
د یهودي لمسی د دین ټېکهدار شونه؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه

خدایه اسلام دښمن برباد کړې؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه
چې په هر رنګ جامه کې وي هلاک دي شینه؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه
ما ته له ځانه! ځیني ګرانه!؛ کنه
واېم وه افغانستانه! کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تول د فردوس ټېکهداران شو؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- جوړ ټیکټونه یې په رڼا ورځې پلورینه؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه
- ما ته له ځانه! ځینې ګرانه!؛ کنه
- وایم وه افغانستانه! کنه

د ازان غونډۍ په سر، د ازان دښته، د سنګین ولسوالۍ، هېلمند
،،Roshan BTS site HLM۰۱۰, ۱۸/ ۰۱/ ۲۰۰۷, pm ۳: ۰۰
(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱ ۱۰ دوېیمه ډله نیمګې ټپه: اې ,, ا ،،:. د لیکوال څرګندول چې رونېوي کتنه داسې. د لیکول نیمګې ټپه (پام ټپه، سروکه ټپه) په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمګې لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمګې ټپه له ټپې څخه او نیمګې ټیکۍ له ټیکۍ څخه او نیمګې مصرۍ له مصرۍ څخه.

۲. نیمګې لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمګې ټپه د ټپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمګې ټیکۍ د ټیکۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمګې مصرۍ د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټول غوره بڼه د نیمګۍ‌یو موږ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمګۍ‌یو موږ ته په پوخ کې کوي چې اته لس دانې دي او هره یوه یې شپږ مسرې لري.

۵. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي؛ خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډېلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډېلې تر سیوري لاندې کمزورې پاتې شوي ده. د څلورګونو څپو ټولوالې څخه یې د هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده، لومړی مسره کې په ځا او ګرا، دوېیمه مسره کې په اف او نه کې راغلې دي. بل لوري ته ,, نه او کنه ،، ترنګتوکونه دي، دواړه مسرې ۹، ۹ څپېزه دي لکه د ټپې لومړۍ مسرې په بڼه دي خو ټولې مسرې لکه د ټپې پیلنۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی شي، اه – هه (هو) داسې روغ راځي، هن (دا دی) چې په پیلنۍ مسره کې ,, کنه،، لارغه بڼه پیستون لري او په دوېیمه مسره کې د یوه وت په اندازه شتون لري؛ کنه د وینا و اښتي او ټینګار وییکي په توګه کارول کېږي، خو د نورو وییکو په توپیر د غونډېلې په سر کې نه، بلکې په پای کې راځي. که جلا ولیکل شي کړولې وګرنه ,, جاج،، ښندي چې د ګڼې (لکه چارټاکی کړ: کنه ,, و منه، باور و کړه، که نه، ګڼې) یوه مانا همداسې ده او بله یې ګونډې سره برابره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. د ټپې مسرې سره سرباري، منځ باري، بېخباري په لوړ غږ ساتل کېږي، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډکره نور راوځي.

۶. د نیمکی پیېلې پېنځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمکی، پام او سروکه بنه شتون لري.

۷. نیمکی ټپه مېچه د څپېزه او خجېزه تولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربښوده مخبېلکه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ څخه تېرې نه دی کړی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړی؛ خو دغه توکي لري. دیفتنګونه ,غبرګغرونه، ناترویېکي، ترویېکي، ستربل، اوستربل، پارنویېکي، بلنویېکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، چې په دې نیمکی ټپې کې شتون لري او په پام کې یې هم راولو. بېلابېل وییکي لکه هن (دا دی، ګوندې، کاشکې، ګنې)، چک (نه)، هدو (هېڅ) کنه (ګنه، ومنه، باور وکړه، که نه، ګنې) د چارټاکي کړ په بنه، دوېیم کنه (ګوندې) ټینګار وییکي دی.

په پیلنی مسره کې کنه چې یوه تړلې څپه ده له مسرې سره بېخباري شوې او یوه څپه یې ډېره کړې ورته ۱۰ څپې شوې مسره؛ او په دوېیمه کې د کسر په بنه راغلې چې ماته شوې ده او ۹ څپې مسره ده چې ترنګتوک یې په څوړ دی، او هلته په لوړ دی.

چې په رښت کې لومړی مسره ۱۰ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي، بل لوري ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي، چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کی دننه کوچنی ډله،، Fraction, Deficit, Detraction, (Depreciation او مطلع (Opening) وت (واټن، فاصله pace, Interval, Distance, (Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus ته وایو، کنه اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي؛ پایني ۲ مسرې چې سروکی دی ۱۹ څپې، د نیمکی کسر (مطلع) یا یې وګنو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او وریسې یې هره ټپه بندونه دي، کسر یې له دوو لنډو مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پښبله یې ترون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا تول تکرارېږي. پورتنی دوې مسرې چې له ټپې ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنی مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دې چې دواړه یې یوه لړ (ردیف)دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تول برابرې نه دي خو د پښتو خوږ وګړني پېيله ده او خوږ غږ لري؛ تر ټولو همدا لړونه او بېخباري ويکی د هرې ټپې له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي(منځباري او بېخباري کېږي).

لومړۍ بند یا رښته نیمکی ټپه شپږ سره لري؛ لومړی سر يې د ټپې د سره پيلنۍ مسره ده ۹+۱ څپې، دوېيمه مسره د نیمکی منځ باري ده ۹ څپې، درېيمه مسره د ټپې دوېيمه مسره ده ۱۳ +۱ څپې، څلورمه او شپږمه مسره بيا همغه دوېيمه مسره ده ۹ څپې د نیمکی بېخباري تشه يا خلاصه يا مطلع مسره ده او پېنځمه مسره ۹+ ۱ څپې ده پارنويکي په بڼه راغلی. چې نومړې نیمکی ټپه شپږ لارغې لري، ۶۱ څپې ده، چې په ټوله کې ۱۸ دانې شپږ سره نیمکی ټپې (۱۸*۶۱+۱۹ = ۱۰۹۸ +۱۹= ۱۱۱۷) څپې کېږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې نیمکی ټپه، په ۵ چوپړو (Pages) کې ده، ۶۳۲ ویکي (Words) لري، ۲۶۹۱ دانې يې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: درېست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو، پرانټ.،، ,,(no Spaces، Characters) ۳۵۹۳، دانې منشوره يې له وت سره دي ,,(with Spaces،، Characters)، ۱۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۵۳ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هرېي، لاندنۍ يادونې او پاينۍ يادونې سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنګونو ښکاروندی يې تت اسماني دی (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. ده لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته بیلا بیلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۹. د نیمکی پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړني يې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نیمکی نومړې منځه موږ په خپل رنګ يې چې د نیمکی رنګونو ښکاروندی يې تت اسماني دی، په تت اسماني يې ښکو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې يې هم تت اسماني رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس راکوي چې د نیمکی پنځې منځه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکۍ؛ نیمکۍ لنډۍ ده، که نیمکۍ ټپه ده، که نیمکۍ ټیکۍ ده او که نیمکۍ مصرۍ ده. له دې سره سم دا نیمکۍ ټپه ده.

۱۰. د نیمکۍ ټپې پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بنه یا اونګ بنه جوړې کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.

انګړ، غولی، احاطه شوی ځای ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي؛ هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې نیمکۍ ټپې سکالو، ځانګړنې، نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.

او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټپې یې خرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتنې وګړنې پېیلو څخه روغې ګډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي او مصنوعي, دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې نیمکۍ ټپې پېیلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي؛ د زهن د نیمکۍ ټپې زېږندې یې له ټاټوبي سره لوړه لېوالتیا حس، ټاټوبي ته رښتنیتوب، سوسیسی رېښې پرې کولو، خپلو ساتونکو روزنه او پالنه، زېمه، کهول او پښت ټاټوبي د سرغوندویتوب کېدلو، ټاټوبي ګالنه، د وګړو بویه او پښتونواله پاتې شونې پرېړ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمنې ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې نیمکۍ ټپې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده:

,, د ازان غونډۍ په سر، د موسا کلا، کجکي پای، سنګین ولسوالی، هېلمند ولایت کې ماسپښین ۳:۰۰، د ۲۰۰۷/۱/۱۸ لېږدي کې مې کښلې وې ،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې نیمکۍ ټپې چې سرلیک یې اه؟؟ ده؛ داسې ده، بویه چې د تالبانو په غوښتنه موسا کلا، سنګین، کجکي، ناوې او نادالې د روښن غوږکي ټولوالې ښادو د ځای پرځای کولو او کټنې اخستلو له پاره غوښتي وو، تر څلوېښتو ورځو پورې هملته وو، یوه وار د موسی کلا، سنګین او کجکي ګډې ولسوالۍ کربنې څخه چې ازان غونډۍ ورته وایي. تر ډېره یې د سنګین ولسوالۍ پای بولې، د خپل کړنې (کار) له پاره د ملا باکي غونډۍ موسا کلا څخه لاړلو د ازان غونډۍ ته چې هلته مو ایچ ایل ایم ټکی لسمه ګنه ۶۰ متره ښادې سایټ وو؛

الته مې یوه ضیاوالله ساپي نومي تخنیکي ماهر راته و ویل، راځه اینجینېر صیب داسې تالب درته وښیمه چې ۱۵ تنه د افغانستان ملي اوردو ساتونکي یې په خپله چاړه حلال کړي دي؛ دغلته یې په تېرو باندی وینې اوس هم شته، ویډیو به یې هم درته وښایمه؛ راغلی دی وایي موږ سره پاتې شئ د ماذیګر چای به وڅښی او شپه به هم و کوئ، حاجي فیض محمد یې نوم دی.

ما ورته و ویل ضیا والله: ورته و ویه کار مو ډېر دی، بیا به و ګورو، و یې لیږه، خو شپه به ډاکټر ایمل دي کره و کړو د هغه په کلینیک کې چې د ازان تېټنګ نه هغې لورې دی.

وې ویل یې سمه ده. ما ورته و ویل، چې ا.م.ا ساتونکي یې ولې وژلي؟ هغه راته ویل دا ټول ستاسو د ځای ول او لامبووهنکي وو، دوی دوې اختره کجکي ولسوالۍ بیس کې تېر کړې وو، دریم اختر ته یې هم رخست نه ورکوو، اینګلېسان په کتار کې لاړه او تل او راتلل. دوی خو ترې بېل وو افغانان وو کنه.

دوی یې نه پرېښو دل ځان په سې، سل یا دوې سوه تنه وو، هغه ډډه کې په غره کې پټ شول اینګلېسان او تالبانو ټول چې دوی پلی مزل کوو، خپلو ښتو کې وو، بې وسلو هم وو، له خپلې پوځي ځای څخه تښتېدل، تالبانو و نیول او دغو ۱۵ تنو لامبو هم زده وه چې د هیلمند له سین څخه دې غاړې را تېر شول، د ده کور ته یې پنا را وړه، هغه ټول هغوی الته د سین په غاړه کې ترې سرونه پرې کړه، او ویډیو ګانې یې پاکستان ته ولېږلې. ده دلته له دوی ۱۵ تنو څخه په خپلې چړې سرونه پرې کړه او ویډیو ګانې ترې و باستلې او پاکستان ته یې و لېږلې چې بیا د تن پر سر ورته وجوره ورکړي؛ چې په ثبوت ورته څه وراندې نه کړي، هغه لرې پیسې چې ور کوي هغه هم بیا نه ورکوي او باوري ملګري یې نه ګڼي کنه.

زه ترې ښادې ته پورته شوم او د ښادې ۳۰ متري لوړې ناسته کې یې کېښناستم او هغه لور دغه لور مې کتلې؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درې واړو ولسوالۍ يو، هېلمند د غلي سين نداره مې کوله او دا نيمکۍ ټپې مې له زهن څخه تېرې شوې؛ په غلي غږ مې و ويلې او مغذو مې و بوږولې. دا د دغه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېرنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې(تخليق،) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکې په بڼه زه د ليک دود نخښې لکه: د نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپې، نيمکۍ ټيکۍ او نيمکۍ مصرۍ په هره مسره کې د چپه پېښې ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوي، ويرګول. ،،؛ ندايه ,, Exclamation! : چيغه، کريږه، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چيغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه يا اعتراض نخښه: شك نخښه: پيشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړانديز نخښه. ،،؛ اندېره ,, (:) colon: شارحې نخښه، د لوېې کولمې يوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛)Semicolon : بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب)،،؛ را اخستنه ,, (،، ,,) Right left : double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندۍ ,, ( ) Superscipt : right left parenthesis د پاسه ليکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اځځوک، معترضه جمله، دوه ليندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېږول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړينه بولم او په خپل ليکې کې کښم چې د سرليک، غبرګغونډلو، پارنويکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړې او بېلوالی يې سپينې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱ ۱۱ دریمه ډله نیمکۍ ټیکۍ:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله، د څو سره نیمکۍ ټیکۍ (سروکه ټیکۍ، پام ټیکۍ) نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره پېیله له درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره نیمک (سروکۍ، پام) ټیک، څو سره رټ رمټ نیمکۍ یا څو سره سم برابر پام او سورکه سره تشبې کوم، چې ورته نیمکۍ ټیکۍ وایي. په دغه ډول څېرې لرې: درې سره نیمکۍ ټیکۍ، څلور سره نیمکۍ ټیکۍ، پېنځه سره نیمکۍ ټیکۍ، شپږ سره نیمکۍ ټیکۍ، اووه سره نیمکۍ ټیکۍ، اته سره نیمکۍ ټیکۍ، نهه سره نیمکۍ ټیکۍ او لس سره نیمکۍ ټیکۍ ... . په بنه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په همغه شپبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېړنې یې د ښادی د دې شپبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وي، ۳:- رټې رمټې وي، ۴:- خوښې ډېره وي، ۵:- ډېر خوږ تاثیر لري، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوړي، ۷:- تر ډېره ستایل کېږي، ۸:- تاثیر یې ټینګ وي، ۹:- مېرمنې یې لرې وایي، ۱۰:- په ودونو کې لرې اورول کېږي او یادول کېږي، ۱۱:- د پال په بنه یې پېغلې وایي، ۱۲. له نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ یې کچه زیاته ده څکه مېرمنې سر او کار کوراکور لورالور له ښادۍ‌یو، ودونو او محفلونو سره لري، ۱۳:- په ګډه یې وایي سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړي وي ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالېږي، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ ټیکۍ وایي. تاسو نیمکۍ لنډۍ‌یو، نیمکۍ ټپو، نیمکۍ ټیکۍ‌یو او نیمکۍ مصرۍ‌یو ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژئ چې دا نیمکۍ ټیکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېریال زوکړې خصوصیات لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ مصرۍ دا پورته ۱۶ ځانګېړنې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

لکه دا لاندې زما نیمکۍ ټیکۍ دي چې په کابل کې مې په ۰۵/۲۳ / ۱۳۸۵ لېږدي کال کې کښلې وې.
دا زما خپلې نیمکۍ ټیکۍ دي، زه نر یم، خو ډېرو مېرو، مېرمنو به ویلې وي او دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲.۸.۲.۱۱ درېيمه ډله نيمکۍ ټيکۍ: اې ,, ا ،،:. د ليکوال اته سره نيمکۍ ټيکۍ دي چې سرليک يې دی ,, ناوی،،

- بسم الله وايئ پرې ګلونه و پاشئ يه
- ناوی جوړوئ يې ناوی يه
- د لالي خنګ ته په رو، رو يې راولئ يه
- ناوی جوړوئ يې ناوی يه

- ناوی د ستا خاطر له پاره
- ناوی جوړوئ يې ناوی يه
- د هر يوه بڼ بوټي د نيسي لسپانۍ يه
- ناوی جوړوئ يې ناوی يه
- بسم الله وايئ پرې ګلونه و پاشئ يه
- ناوی جوړوئ يې ناوی يه
- د لالي خنګ ته په رو، رو يې راولئ يه
- ناوی جوړوئ يې ناوی يه

- ناوی لالی د لاس نه نيسه
- ناوی جوړوئ يې ناوی يه
- چې ننواتې ستا د زړه کور ته درګئ يه
- ناوی جوړوئ يې ناوی يه
- بسم الله وايئ پرې ګلونه و پاشئ يه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي ځنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

- ناوی لالي سره جوړه شه
- ناوی جوړوی یې ناوی یه
- چې سپېلني لوګی کوي نظر نه شئ یه
- ناوی جوړوی یې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي ځنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

- ناوی رو، رو کدم اخله
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د ولس پېغلې په کتار درسره ځئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې ګلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه
- د لالي ځنګ ته په رو، رو یې راولئ یه
- ناوی جوړوئ یې ناوی یه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پېغلو نمبر باندې پې ښکل کړئ
- ناوې جوړوئ پې ناوې يه
- د پيغمبر اومتى ډېره نازوئ يه
- ناوې جوړوئ پې ناوې يه
- د لالي څنګ ته په رو، رو پې راولئ يه
- ناوې جوړوئ پې ناوې يه

- پېغالو په خپل منځ کې اخته شئ
- ناوې جوړ وئ پې ناوې يه
- کړئ ديندکونه چې ملګرې واده وئ يه
- ناوې جوړوئ پې ناوې يه
- بسم الله وايئ پرې کلونه و پاشئ يه
- ناوې جوړوئ پې ناوې يه
- د لالي څنګ ته په رو، رو پې راولئ يه
- ناوې جوړوئ پې ناوې يه

- ناوې ښايسته پې زموږ په زړه پې
- ناوې جوړ وئ پې ناوې يه
- ژړا، ژړا کې هسې مونږ ژړا کوئ
- ناوې جوړوئ پې ناوې يه
- بسم الله وايئ پرې کلونه و پاشئ يه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ناوی جوړوئ يې ناوی یه
- د لالي ښنګ ته په رو، رو يې راولئ یه
- ناوی جوړوئ يې ناوی یه

- ناوی دنیا درلـه فردوس شـه
- ناوی جوړ وئ يې ناوی یه
- دوې ورځې ژوند دی په خوښۍ يې تېروئ یه
- ناوی جوړوئ يې ناوی یه
- بسم الله وایئ پرې کلونه و پاشئ یه
- ناوی جوړوئ يې ناوی یه
- د لالي ښنګ ته په رو، رو يې راولئ یه
- ناوی جوړوئ يې ناوی یه

Kabul, K.P.U Apricots garden next to lwya jarga tent sniper screen fence in my study place On ۱۳۸۵ / ۰۵ / ۲۳, ٤:۰۰ Am.

کابل، د کابل پولي تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لویې جرګې خیمې شنې جالی ترسېرمه، زما د مطالعې ځای کې،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۳۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ .۸.۲.۱۱ د نيمکۍ ټيکۍ (پام ټيکۍ، سروکه ټيکۍ) تعريف (ځرګندونه، ښکارونه، دوى د يوه توري يا سکالو تشريح کول)

د وى يا ويکيې له پامه نيمکۍ ټيکۍ هغې څو سرې پېيلې ته وايې چې د څو سره ټيک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالى او ځرګندوالى لري.
په اصطلاح کې هغه وګړنى، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بيابيا کولې، واروار ترړلې، ګرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياکانو د پښتو ژبې د ابېخو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ى او ...،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت يې هم کولى شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلى شي.

د کوشنۍ ټيکۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنويکيو پرته دى. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباري، غونډلې يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي. په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايې چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته راځي او لکه يوستووى اواز يوه وار پتليز له خولې راوځي؛ د يوه غبرګغږ لومړى ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي؛ کله زورکى واله يې يا نرمه ,,ى،، او زرکى واله يې يا درنه يې ,,ى ،، او داسې نور.

ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترويکي، ترويکي، ستربل، اوستربل، پارنويکي، بلنويکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وى!، وى، او، نو وى!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، يا الله، يه، وا!، واى!، وه!، وه الله، اى!، وه الله وى!!، وا وى، واى واى.. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، اى الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د نيمکۍ ټيکۍ توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېراى وخت په پاى کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والى راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پښتو باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکۍ ټیکۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابې (تابع) ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نیمکۍ ټیکۍ د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې (پاینۍ مسرې) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه یېزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ ټیکۍ مېچه د څپېزه او خجېزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږې د نیمکۍ ټیکۍ مېچه د څپېزه او خجېزه ټولوالې ترځنګه د نیمکۍ ټیکۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي.

دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې (د لس سره نیمکۍ ټیکۍ یې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې، څلوېښتمې، دوې شپېتمې، پینځه اویاومې او څلور اتیاومې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره دوی ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي.
غوره ستنه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکۍ ټیکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ ټیکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له ایزې، انګی، پتی، لنډکی، بګتی، کېسی (شپې)، پاړکی، کاکړی، ناري، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینۍ (ازادې پیېلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزی، څلور څپېزی، پینځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډۍ (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښلېزی، ناپیېلی او سلسلی.

دې ټولو پیېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډېله ایزه وینا او یادونې سره. نومورو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې وې، رټ بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شې، ورته ګټلې وې او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شې.

د نیمکی ټیکی د څپې شمېر ببلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۳۵ څپېزې وې؛ څلور سره نیمکی ټیکی ۴۴ څپېزې وې؛ پینځه سره نیمکی ټیکی ۵۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۵۷ څپېزې وې؛ شپږ سره نیمکی ټیکی ۶۲ څپېزې وې؛ اووه سرې نیمکی ټیکی ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۷۵ څپېزې وې؛ اته سره نیمکی ټیکی ۸۴ څپېزې وې؛ نهه سرې نیمکی ټیکی یې ۹۳ څپېزې وې او که په اوږدې مسرې باندې شې بیا نو ۹۷ څپېزې وې (۴ څپې ډېرېږې او که کوشنی مسرې باندې شې بیا ۴ څپې ترې کمېږې) او لس سره نیمکی ټیکی ۱۰۶ څپېزې وې.

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکی ټیکی ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لرې او دولس دانې و ویل شې خوند رنګ، د نوې وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځې؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکی ټیکی ۸۴ څپېزې وې چې اووه دانې و ویل شې؛ ښې به بیا درې سرې نیمکی ټیکی دې چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شې؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکی ټیکی یا لسیزونې نیمکی ټیکی دې چې پینځه دانې و ویل شې ښې راځې، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکی ټیکی سره خوا په خوا ځای نیسې، پرته له غبرګغږونو او پارونیکو... چې د څپو په ګټه کې منل شوی ډېروالی راولې او د منلو وړ پیېلې رښت دی.

د لیکوال (زما) نیمکی ټیکی څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - څجیزه (زورنه، څج، اکسنت ,, لفظ، د موسیقي نوټ: د څج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټیتوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بیلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴ .۸.۲.۱۱ د نيمکۍ ټيکۍ څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

د اته سره نيمکۍ ټيکۍ څپېز او زورنې جوړښت بنه

نا - وی - د - **ستا** + خا - طر - له - **پا** + ره

نا - وی - جو - **ږه** + وئ - يې - نا - **وی** + يه

د - هر - يو - **بڼ** + بو - تې - د - **نې** + سې - لس - پا - **نی** + يه

نا - وی - جو - **ږه** + وئ - يې - نا - **وی** + يه

بس - مېل - له - **وا** + يئ - پرې - کو - **لو** + نه - و - پا - **شئ** + يه

نا - وی - جو - **ږه** + وئ - يې - نا - **وی** + يه

د - لا - لې - **ښنګ** + ته - په - رو - **رو** + يې - را — و - **لئ** + يه

نا - وی - جو - **ږه** + وئ - يې - نا - **وی** + يه

د اته سره نيمکۍ ټيکۍ څپېز او زورنې جوړښت بنه په ابېڅو.

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹-۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱

۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵. ۳۶- ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰

۴۱. ۴۲- ۴۳- ۴۴. ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹- ۵۰- ۵۱- ۵۲. ۵۳

۵۴- ۵۵. ۵۶- ۵۷. ۵۸- ۵۹. ۶۰. ۶۱- ۶۲

۶۳- ۶۴. ۶۵- ۶۶- ۶۷- ۶۸- ۶۹- ۷۰- ۷۱- ۷۲- ۷۳- ۷۴- ۷۵

۷۶. ۷۷- ۷۸. ۷۹- ۸۰. ۸۱- ۸۲. ۸۳- ۸۴

د اته سره نیمکۍ ټیکۍ څپېز او زورنې جوړښت بنه په ګڼه(شمېرو، عددونو).

۱۱.۲.۸. ۱۵ د نیمکۍ ټیکۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

که پښتو په هره لهجه و ویل شي خو د سندرو روح او د افکارو کالب یې یوه دی، د یوه احساساتو او اهنګونو ښکاردويي کوي. هندسي رغښت یې داسې دی:

الف.

ب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ .۱۵ .۸ .۲ .۱۱   د دې نیمګی ټیکی سپړنه

د دې نیمګی ټیکی سپړنه

لومړی مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
دوییمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
دریيمه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې ده.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
پینځمه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې ده.
شپږمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.
اووه مه مسره ۰+۱۳+ = ۱۳ څپې.
اته مه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده.

دلته ټوله نیمګی ټیکی ۸۴ څپې ده، دا پنځې اته سره نیمګی ټیکی غبرګغږونه یا دیفتنګونه نه لري.

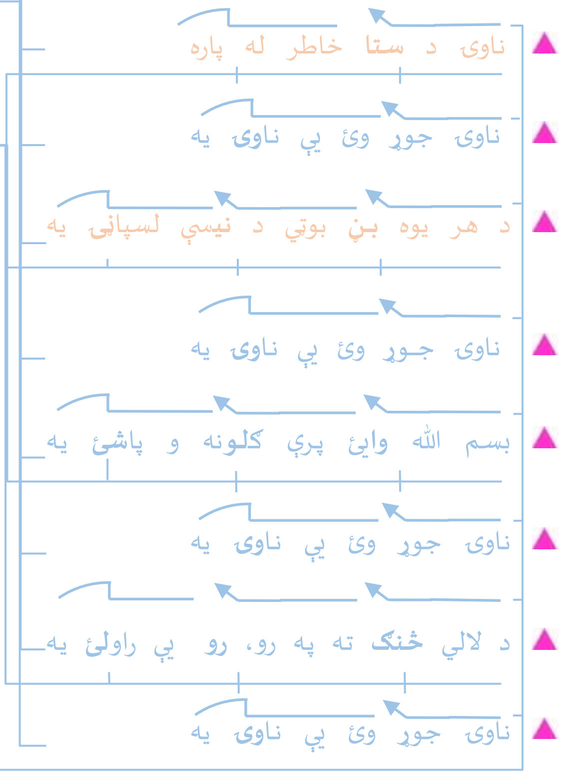

۱. لومړی مسره
۲. دوییمه مسره
۳. دریيمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پینځمه مسره
٦. شپږمه مسره
۷. اووه مه مسره
۸. اته مه مسره
۹. ۲. ۳. ٤. ٥. ٦. ۷. او ۸. یوه نیمګی ټیکی ده
۱۰. زورنه (خجنه) **بولډ** شوي
۱۱. دفتنګونه نه لري.
۱۲. تت اسماني رنګ یې د ښکاروندی دی.
۱۳. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۱۳ څپې ده
٤. مسره ۹ څپې ده
٥. مسره ۱۳ څپې ده
٦. مسره ۹ څپې ده
۷. مسره ۱۳ څپې ده
۸. مسره ۹ څپې ده
۱٤. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛
۱٥. ښځو ته منسوبي (اړوند)

د لا ډیرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څیرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ .۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمکی مصری.:

د دې له پاره زما څېړنه دا سپېنې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه نیمکی مصری نوم باندې نوموم؛ چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره نیمکی مصری، مصری توري او نیمکی مصری سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېړنې لري چې ورته نیمکی مصری وایي. په دغه ډول څېړې لري، درې سره نیمکی مصری، څلور سره نیمکی مصری، پېنځه سره نیمکی مصری، شپږ سره نیمکی مصری، اووه سره نیمکی مصری، اته سره نیمکی مصری، نهه سره نیمکی مصری او لس سره نیمکی مصری.... په بنه مندل کېږي. او نیمکی مصری ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې داسې دي.لکه:

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاسټي برخه یې لنډه او دوېمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصری دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سرې ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سرې پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامی کې انسان نه کرېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غونډې جوړونکی یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زوروړې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې کټه اخیستل کېږي، ۱۷:- د ننداړو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصری توري، ۲۳:- د مېړمنو د مستی او د سرو د سرلوړی توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکی او مینه جوړول کېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نبول ورسره سرې ستړی کوي، په نیمکه بنه. ۳۳:- د میسو اونګ، وسپنې کړولې، د سروزورکړولې، د سپین زرو اونګ او لرګنې بنه اصلي او شلخې جوړېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکی لنډی، نیمکی تپه او نیمکی تیکی چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکی مصری وایي. تاسو نیمکی لنډی، نیمکی تپه او نیمکی تیکی او نیمکی مصری ته ښه غوړ و نیسئ!!؟ پام ورته و کړئ!؟ نو بیا یې پېژنی چې دا نیمکی مصری دي؛ چې له مصری سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. نیمکی لنډی، نیمکی تپه او نیمکی تیکی دا پورته ۳۲ ځانګېړنې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۸. ۱۷ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اې ,, ا ،،:. د لیکوال شپږ سره (شپږ مخه یا شپږ مسرېزه، شپږ مسرې لرونکې)، نیمکۍ مصرۍ دي چې سرلیک یې دی ,, نیمکۍ،،

پـه سـرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

خولګۍ ورڅه خلک پوهېږي
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
سینه، سینه باندې مې مه کوه خوبونه
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
پـه سـرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

سترګې مې سترګوته نږدې کړه
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
بیا مې څنګلو څینې واړوه لاسونه
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
پـه سـرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شونډې مې غاښ باندې سورې کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- چې څپله ژبه باندې خپلې وینې څکمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- ملګرې ما دې بېرې وان کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- د اکلیاټوریس نوکې لاندې، لاندې څمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

- الله دې زما کړې زما یاره
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- ورځ کې پینځه ځله به زه غوسل کومه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- جانانه ښځو کې زه نر شوم
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- د هر شروار ننه توزي زه ورته کومه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- په خپلې ژمنې ټینګار و کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- ولس جرګې به ننه واتې درلېږمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- ربه له غیبو مې ثواب کړې
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- هغې دنیا کې مجردانو د صف شومه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ربه هغې دنیا مې خیر کړې
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- بې پته یار مې د یهودو نوکر کړمه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

- فردوسه! ځان سره مې ځان کړه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- زما تټر کې جوړ د وینو ځلیړ شونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه
- په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
- بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

کابل، د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه E۲۱٤, ۰٤:٤۰ pm, ۰۸ / ۰۱ / ۱۳۸۵،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ۲. ۸. ۱۸ د نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ، سروکه مصرۍ) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکیې له پامه نیمکۍ مصرۍ هغې څو سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لرې.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروارتړلې، ګرداني) پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... ،، ښخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ ښخه ورسته؛ پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له ادبې بېرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوښنۍ نیمکۍ مصرۍ د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستربارۍ، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دوییم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروییکې، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکې، بلنوییکې، اندېښنې، هیبجانې چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د نیمکۍ مصرۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرې وخت په پای کې ویل کېږې او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولې.

د پښېلې غونډلې یا کافې کلیمې لرې لرې. خو ډېرې وخت د لومړۍ، دوییمې دریېمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لرې، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ډېره (هره یوه نه) هره نیمکۍ مصرۍ پښېله باید د ه (زمور خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي؛ نیمکۍ مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

د شپږ سره نیمکۍ مصرۍ درېیمه او د پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نیمکۍ مصرۍ، د لومړۍ او دوېیمې مسرې ځلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې ځلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پیلنۍ، دوېیمې او درېیمې څپې د ځلورګونو څپو ټولوالې باندې یې زورنه راځي او یا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حسکېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالى لري. په بله وینا نیمکۍ مصرۍ میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د نیمکۍ مصرۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د نیمکۍ مصرۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسېکي (ساز، ټنګټکور یا موسقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي لکه په دوېیمه مسره کې دوې څپه ډېرې شوي دي او خوږ غږ یې ورته ځنډنى کړى دى. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکۍ مصرۍ ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېداى شي.

غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دى چې نومړې مسره د نیمکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له ايزې، انګی، پتی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتی، سپينی (ازادي پيبلي)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پينځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هايکوبی، مونډی (سر پربکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېليزی، ناپيلی او سلسلی؛ دې ټولو پيبلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نومورو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی يا ګرندی پرک (فرق) يې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نيمکی مصری چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نيمکی مصری ۴۴ څپېزې وي؛ پينځه سره نيمکی مصری ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نيمکی مصری ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نيمکی مصری ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نيمکی مصری ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نيمکی مصری يې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېربرې او که کوشنی مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکی مصری ۱۰۶ څپېزې وي.

چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکی مصری ۴۴ څپېزې رانښلولې لړی لري او دولس دانې و ويل شي، خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره نيمکی مصری ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکی مصری دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره نيمکی مصری يا لسيزونې نيمکی مصری دي چې پينځه دانې و ويل شي ښې راځي او دا بيا له څلورو دانو شپږ سره نيمکی مصری سره خوا په خوا ځای نيسي. پرته له غبرګغږونو او پارونويکو... .

د ليکوال (زما) نيمکی مصری څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) ,- خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسېکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بېلوونکی نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹ .۸.۲.۱۱ د نیمکۍ مصرۍ څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

UUU-**U**UUU-**U**UUU

خول - ګې - ور - **څه** + خه - لک - پو - **هې** + ړې

بیا - دې - شون - **دې** + را - له - را - **کړه** + چې - څه - مه

سې - نه - سې - **نه** + بان - دې - مې - **مه** + که - وه - خو - **بو** + نه

بیا - دې - شون - **دې** + را - له - را - **کړه** + چې - څه - مه

په - سرو - من - **ګو** + لو - مې - بس - **ته** + کړه - صه - ده - **فو** + نه

بیا - دې - شون - **دې** + را - له - را - **کړه** + چې - څه - مه

.۱ -۲ -۳ **-۴** -۵ -۶ -۷ **-۸** ۹

-۱۰ .۱۱ -۱۲ **.۱۳** .۱۴ .۱۵ .۱۶ **.۱۷** -۱۸ -۱۹ ۲۰

-۲۱ .۲۲ -۲۳ **-۲۴** -۲۵ -۲۶ -۲۷ **-۲۸** -۲۹ -۳۰ -۳۱ **-۳۲** ۳۳

-۳۴ .۳۵ -۳۶ **.۳۷** .۳۸ .۳۹ -۴۰ **.۴۱** -۴۲ -۴۳ ۴۴

-۴۵ -۴۶ -۴۷ **-۴۸** -۴۹ -۵۰ -۵۱ **-۵۲** .۵۳ -۵۴ .۵۵ **-۵۶** ۵۷

-۵۸ .۵۹ -۶۰ .۶۱ .۶۲ .۶۳ -۶۴ .۶۵ -۶۶ -۶۷ ۶۸

د دغې شپږ سره نیمکۍ مصرۍ څپېز او زورنې جوړښت بنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لویه کې د شپږ سره نیمکی مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:
غبرګغونډلو او پارنویکو چې ډېری وخت یوه څپه وي، دوې هم وي، درې لرې دي بېخې او څلور څپې هم شتون لرې لړ او ډېر. که نوموړې توکې شتون و لري، د هرې مسرې له ډډ څخه یې په ټکی لرونکې کامه او ځینې وخت په کامه یا بېلونکې نخښې باندې ترې وړاندې ورسته، ان ځنې وخت په منځ کې هم کښو (په ځینې پېر کې چې ټرویکې په بڼه راشي، یا لارغه وي یا کسر و لري، یا سرلیک ته چې ټکی او نخښې نه ورکوو د غبرګغونډلې په بڼه یې پرېږدو، پرته له نخښو څخه) او د هرې مسرې سره یې ښکاره کېدل ځرګندوي کېږي. که شتون یې نه درلود بیا به هېڅ نه راځې ورسره لکه په لاندینۍ بڼه کې خو چې شتون یې و در لود په همدې بڼه یې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت دی.

۱۱.۲.۸.۱۹. ۱ د نیمکی مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

په لویه کې د شپږ سره نیمکی مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:.

اې (ا). (----)؛ ____________ (----)؛
(----)؛ ____________ (----)؛
(----)؛ ______________________ (----)؛
(----)؛ ____________ (----)؛
(----)؛ ______________________ (----)؛
(----)؛ ____________ (----)؛

بې (ب). (----)؛ _____ (----)؛ (----)؛_____ (----)؛
(- - - -)؛ ____________________ (- - - -)؛ (- - - -)؛ _____ (- - - -)؛
(- - - -)؛ ____________________ (- - - -)؛ (- - - -)؛_____ (- - - -)؛

د شپږ سره نیمکی مصری هندسې ر غښت یې داسې دی:

پې (پ).

____
__ ____________
____
__ ____________
____
__ ____________

تې (ت). _____ _____ __ ___________ _____ __ __________ _____ __

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۱۱.۸.۱۹.۲ د دې نیمکۍ مصرۍ سپړنه

د دې نیمکې مصرۍ سپړنه

لومړۍ مسره ۰+ ۹+ = ۹ څپې ده.
دوېیمه مسره ۰+۹+ ۲ = ۱۱ څپې ده چې ,, څمه ،،
دفتنګونه، کړ او پارنویکي... . لري.
درېیمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده
څلورمه مسره ۰+۹+ ۲ = ۱۱ څپې ده چې ,, څمه ،،
دفتنګونه، کړ او پارنویکي... . لري.
پینځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده.
شپږمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده.

دلته ټوله نیمکۍ مصرۍ ۶۸ څپې ده، دا پنځې شپږ سره نیمکۍ مصرۍ چارتاکی کړ څمه لري د څپې په ګڼه کې ډېروالی راوړی ولس کې دغبرګغږونه او پارنویکي... . لرغن دود دی او د نیمکۍ مصرۍ برخه ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پینځمه مسره
٦. شپږمه مسره

۷. ۲. ۳. ٤. ٥. او ٦. یوه نیمکۍ مصرۍ ده

۸. زورنه (خجنه) **بولډ** شوي
۹. دفتنګونه نه لري.
۱۰. تت اسماني رنګ یې د بنکاروندی دی.

۱۱. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۱۳ څپې ده
٤. مسره ۹ څپې ده
٥. مسره ۱۳ څپې ده
٦. مسره ۹ څپې ده

۱۲. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۳. ښځو ته منسوبې (اړوند)

خولګۍ ورځه خلک پوهېږي
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
سینه، سینه باندې مې مه کاوه خوبونه
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه
په سرو منګولو مې بسته کړه صدفونه
بیا دې شونډې راله راکړه چې څمه

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکي و کوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸.۲.۱۱. ۲۰ څلورمه ډله نیمکۍ مصرۍ: اي ,, ا ،.،:. د لیکوال څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ مصرۍ (پام مصرۍ ، سروکه مصرۍ) په لاندې بڼه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمکۍ لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمکۍ ټپه له ټپې څخه او نیمکۍ ټیکۍ له ټیکۍ څخه او نیمکۍ مصرۍ له مصرۍ څخه.

۲. نیمکۍ لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ ټپه د ټپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ نیمکۍ ټیکۍ د ټیکۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمکۍ مصرۍ د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټولو لږې ښې بڼې د نیمکۍیو موږ ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمکۍیو موږ ته په پوخ کې کوي چې لس دانې دي او هر یوه یې شپږ مسرې لري.

۵. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډلو ببلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیورې لاندې کمزورې پاتې شوې دي. د څلورګونو څپو ټولوالي څخه یې په د هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده، لومړۍ مسره کې په څه او هې؛ دوېیمه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده؛ درېیمه مسره کې په نه، مه او بو راغلې ده؛ څلورمه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده؛ پینځمه مسره کې په ګو، ته او فو راغلې ده؛ شپږه مه مسره کې په ډې او کړه راغلې ده. په شپږ واړه مسروکې ترنګتوک په څوړ دی چې په پیلنۍ مسره کې یې ,, رې ،، او په دوېیمه مسره کې په نهه مه څپه ترګتوک نه دی راغلی، هلته ټرویکی ,, چې ،، راغلی دی؛ اهنګ یې نه دی اخستی او په وت سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ځمه ،، کړ راغلی دی چې د مسرې په کچه کې يې ۲ څپې ډېروالی راوستی او بېخباري شوي ورسره. مسره يې له ۹ څپيزې څخه ۱۱ څپيزه کړې ده او د ۹ څپيزې خوند، خوږ غږ يې نه دی ساتلی او نيمګ شوی. په ۱۱ څپه يې ترګتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نيولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوړ شوی بېرته.

د غبرګغږونو او پارنويکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چې ټرويکي تړل شوې غوندله او د هغو په شان يې ترنګ نه دی ساتلی، دلته دا باکه لري.

په درې يمه او پينځمه مسرې يې په ,, نه،، ترنګتوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د مصرۍ پيلنۍ او پاينۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی دی؛ د مصرۍ مسرو منځ باري، بېخباري په نيمګۍ بڼه په ځور غږ ساتلی دی، دا نو يوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

٦. د نيمګۍ پيلې پينځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نيمګۍ، پام او سروکه بڼه شتون لري.

٧. نيمګۍ مصرۍ مېچه د څپيزه او خجيزه تولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بڼه او لاربسوده مخبېلګه ده. له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ يا زياتې غوندلې را اخستي، خو څپې يې له ټاکلې شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېرې کړې دی او زورنې يې له ټاکلې شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړې؛ دغه توکي نه لري. ديفتنګونه ،غبرګغږونه، ناترويېکي، ترويېکي، سټربل، اوسټربل، پارنويېکي، بلنويېکي، انډېښنې، هيېجاني چغې، چې په دې شپږ سره نيمګۍ مصرۍ کې شتون نه لري او په پام کې يې هم نه راولو.

چې په ربنت کې نومرې مسره ۱۱ څپې کېږي او په لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) کېږي؛ بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي چې کسر (ماتيدنه، درز، برخه، ډله، فراکسيون ,, په ګوند کې دننه کوشنۍ ډله،، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation او مطلع (Opening) وت

(c) ketabton.com: The Digital Library

pace, Interval, Distance, Break, Ravine, فاصله، واټن،) (Interstice, Chasm, Hiatus ته وايو؛ په لومړۍ مسرې کې ړ ې له بیا سره لارغه دی، دوییمه مسره کې مه له سي سره لارغه دی، دریيمه مسره کې نه له بیا سره لارغه دی.

بویمه، اړینه ده، په چار ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له پیلنۍ او پایني مسرې سره کسر څرګندېږي؛ برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي. پاینۍ ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۴ څپې، د نیمکۍ کسر (مطلع) یا یې وګنو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او وریپسې یې هره مصرۍ بندونه دي، کسر یې له دوې مسرو چې لومړۍ یې اوږد او لنډه مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پېنېله یې ټرون له مخې له هر بند سره ځای یا ټول تکرارېږي.

پورتنۍ دوې مسرې چې له مصرۍ ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنۍ مسرې دوې تکراري لړوالې مسرې دي چې دواړه یې دوې لړه دي.

او تر ټولو همدا لړونه د هرې مصرۍ له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي (منځباري او بېخباري کېږي).

دوییمه، دریيمه او لسمه (پاینۍ) نیمکۍ مصرۍ بنځو ته منسوبې دي او پیلنۍ (لومړنۍ)، څلورمه، پینځمه، شپږمه، اووه مه، اته مه او نهه مه نیمکۍ مصرۍ سړو ته منسوبې دي. چې لومړی بند یا رښته نیمکۍ مصرۍ شپږ سره لري، لومړی سر یې د مصرۍ د سره پیلنۍ مسره ده ۹ څپې؛ دوییمه مسره د نیمکۍ منځ باري ده، ۱۱ څپې؛ دریيمه مسره د مصرۍ دوییمه مسره ده ۱۳ څپې؛ څلورمه او شپږمه مسره بیا همغه دوییمه مسره ده ۱۱ څپې؛ پینځمه مسره ۱۳ څپې ده چې له ۱۱ څپې لړ سره د نیمکۍ بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومړې نیمکۍ مصرۍ شپږ لارغې لري، ۶۸ څپې ده. چې په ټوله کې ۱۰ دانې شپږ سره نیمکۍ مصرۍ (۱۰ * ۶۸ + ۲۴ = ۶۸۰ + ۲۴ = ۷۰۴) څپې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې نیمکۍ مصرۍ، په ۳ چوپړو (Pages) کې ده، ۴۲۰ ویکي (Words) لري، ۱۵۹۸ داني يې وت نه يا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو،، پرانټ.،، (,, no Spaces،، Characters (، ۲۱۳۸ داني منشوره يې له وت سره دي (,, with Spaces،، Characters (، ۶۲ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۱۳۵ لینو (lines) کې کښل شوي دي. له لیکي هرېی، لاندنۍ یادوني او پاینۍ یادوني سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنګونو ښکاروندی يې تت اسماني (Color model: RGB, Red:۱۵۷, Green: ۱۹۵, Blue:۲۳۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه ځلوېښتو پېنځو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پېنتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۲ ګڼه دی.

۹. د نیمکۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړني يې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او يا مصرۍ ته ورته وي، د نیمکۍ نومړې منځه موږ په خپل رنګ يې چې د نیمکۍ رنګونو ښکاروندی يې تت اسماني دی، په تت اسماني يې ښکو او چې سرباري، يا بېخباري يا تکراري مسرې يې هم تت اسماني رنګ لري. د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک موږ ته په لاس راکوي چې د نیمکۍ پنځې منځه وي. او ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټیکۍ ته منسوبې وي او يا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکۍ؛ نیمکۍ لنډۍ ده، که نیمکۍ ټپه ده، که نیمکۍ ټیکۍ ده او که نیمکۍ مصرۍ ده. له دې سره سم دا نیمکۍ مصرۍ ده.

۱۰. د نیمکۍ مصرۍ پېيلن لیکوال صفی الله فردوس خان تولې په ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړې کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو يا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلي دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې مصرۍ سکالو ځانګړنې، نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له مصرۍ یې ځرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتنې وګړنې پېیلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي او مصنوعي, دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې نیمکۍ مصرۍ پېیلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېک تن دی، او د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي؛ د زهن د نیمکۍ مصرۍ زېږندې یې له لېوالې سره لوره د لېوالتیا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقې، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالی رېښې رغول کولو، د ژوند شته، زېمه، ودانی او کهول او پېښت ټاټوبې د سرغوندویتوب کېدلو، خوړ ژوند ګالنه، لېوالتیا ته لوړ درناوی، یوازې او یوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالې اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګپلې ربښت دی. اسلامې ربښت هم دی، چې چارپېریال له خندونو څخه لرې ساتې، د پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېړ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاین شې، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شې.

۱۲. د دې نیمکۍ ټپې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: ,, کره موده یې پلازمېنه کابل، د کابل پولې تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پوړ، دوبیمه کوټه کې د مازیګر په څلور بجې او څلوېښتو دکیکو کې ۴:۴۰ د ۰۸/ ۰۱/ ۱۳۸۵ لېږدې کې مې کښلې وې ،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

د دې نیمکۍ مصرۍ چې سرلیک یې نیمکۍ ده، د مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبې سوکاله او ودنې چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د ناوې نیمکۍ مصرۍ له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نخښې لکه: د نیمګی لنډی، نیمګی ټپې، نیمګی ټیکی او نیمګی مصری په هره مسره کې د چپه پیښ ،، ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بیلوې، ویرګول. ،،؛ ندایه ،، !Exclamation : چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ،، ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه نخښه: اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندیز نخښه. ،،؛ انډره ،، (:) colon: شارحې نخښه، د لویې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ،، (؛)Semicolon : بېلوونکی نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوې. ،،؛ شمېره ،، (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه ،، (،، ،،) : Right left double quotation mark را اخیستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لینډی ،، ( ) Superscipt right left parenthesis : د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لینډی، قوسونه. ،،؛ د اتصال ،، - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ،، . full stop: پنډول، پریړول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمی حد. په بشپړه تو ګه. ،، کارونه اړینه بولم؛ په خپل لیکي کې کښم چې د سرلیک، غبرګغونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.۲.۱۱ لنډکی

لنډکی له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۱۳، ه یې د پښلې (قافیې) توري دي، هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری له دوېمې مسرې (پاینی مسرې، دوېیمې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلګه یې. د رنګونو ښکاروندی یې تت تورڅکی شین دی (Color model: RGB, Red:۳۵, Green: ۵٦, Blue:۸٦) دی. د لښتیلیک (جدول) ۲.۱ ۱. پېنځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستېه.

- ته چې جواري کرې مابه بایه کرې مینه
- مه راپسې ژاړه ووړکیه نه مې درکوینه
- جګ کړه مروندونه جلی غېږې له درځمه

۱۰.۲.۱۱ انکی (چغیان)

انکی له لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۴، د څپو شمېر یې ۹، ه یې د پښلې (قافیې) توری دی. هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری له لومړی مسرې (پیلنی مسرې، اولې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلګه یې. د رنګونو ښکاروندی یې فیروزه یې دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۲۵۵, Blue:۲۵۵) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱.۲.۱ پېنځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستېه ۳۰ ګڼه دی.

- شینکی کوتره وم شوریدمه
- نه چا نیومه نه چا کتمه
- په هر یوه تکي به پرېوتمه
- نن ناولده یې کېناستمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۱ بګتۍ

بګتۍ ځانته د خوند او رنګ بېل بازار لري، پښتانه مجلسیان او سازیان یې له نیمکۍ، چاربیتې، او بدلو څخه کله ورسته او کله یې په منځ کې په یوه ګرم تال او وزن، خو په ورو، نزک اواز (اهنګ) د مجلس رنګ بدلولو، د اورېدونکو د خوښۍ او خوشحالۍ زیاتولو له پاره وایي. د بګتۍ یو د اورېدلو پر وخت په مجلس کې ټول حاضر کسان په ولولو راځي، اتومات ټول ښورېږي او له مجلس نه خوند اخلي.

بګتۍ هم د بدلو او چاربیتو په څېر کسر لري، خو کسر یې په ډېره کچه یوه بیت دوه مسرې وي، بندونه یې هم ډېرې مسرې نه لري او په لویه کې د څلورو مسرو په شا او خوا کې وي. خو بیا هم د بګتۍ یو د بېلابېلو بېلګو خپلمنځي توپیرونه ډېر دي. په بګتۍ یو کې هم ډول، لېوالي، بېخلیکي، افسانوي، کېسې په لنډول بڼه بیانوي.

بګتۍ له لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ سره بېلوالی لري، په سر کې له یوې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ څخه رغېږي، ورپه سې دوې یې اهنګینه مسرې راځي ۱۳ څپېزې، بیا پاینۍ مصرۍ را ځي چې ۱۳ څپې لري او خوږه سندربزه څپه لري. لکه د مسرو شمېر یې۳، د څپو شمېر یې ۱۳، لومړۍ او دویمه مسره یې ورته پښېلې لري؛ هره مسره یې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ له دویمې مسرې (پاینۍ مسرې، اخېرې مسرې) سره برابر وي او ورته وي. په ټول کې یې هغه تول او سندرېز غږ نه لري، لکه په کومه بڼه یې چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لري. د رنګونو ښکاروندی یې تېز نیلې دی (Color model: RGB, Red:٥١, Green: ٥١, Blue:٢٠٤) دی. د لښتیلیک (جدول) ١ . ٢ . ١ پينځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ١٣٩٥ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۱ ګڼه دی.

- وزیرستان باندې جنګونه
- انګرېزان وایي چې سبا به جنګ له ځونه
- انګرېز ویلي چې خاونده څه اسرار دی
- په سترګو نه وینم غازیان، په ما دزهار دی
- نصیب مې نشته، برۍ، بند مې شو توپونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- غازي ويلي دا ستا لاس دې را دراز وي
- پاکه څښتنه ستا ملک دې زما همراز وي
- په شان د ختيو به يې بند کړمه بمونه

- وزيرستان باندې خو نن سبا جګړې دي
- غازيانو لاس کې پولادي توري تېرې دي
- ما شېر افضل يې په شعرو کړل صفتونه

۱۲.۲.۱۱ ساده ولسي نثر

چې کټ مټ د خلکو په ژبه، چې څنګه ويل کېږي هماغسې ليکل کېږي.

په ۲۰۱۷/۲/۲ زېږدي مې له لغمانه! سهار وختي څلور بجې د نقيب الله اوستاد، پشيو د کلي ډرېور راغلو، د خپل کور مخې د ډاکټر عبدالله لغماني د ښونځۍ مخې نه يې پورته کوړو او د پلازمېنې کابل په هوايې ميدان يې د موټرو په تمځای کې کوز کړو، له بچيانو سره مې چې هغوی مې پلار کره په رخصتۍ بيول ازبېکېستان ته، شېر ځوکی مې نيولې وې.

په الوتکه کې له کابله تر بلخ پورې (په دې وخت کې زما عمر ۳۰، د مېرمنې زېبنيساء فردوس ۳۰، د مشرې لور سارانيسا ۵، د ازلدا ۴، او د اليا زوی مې ۱.۵ کلن وو). لاړلو د الله په فضل له هغې لورې مې ميرمن ډېر تاکيد و کړه چې په الوتکه کې بېر ته لاړ شه، نو زه چې راغلم د الوتنې وار نه وو، نو همغه محال مې له ۲۰۱۰ تو ډې تېز منډه وهونکي کوشني موټر کې له اوستاد سره خبره و کړه؛ ما ورته و ويل يوه تن څو افغانۍ يو بيايې کابل ته؟ هغه راته ويل ۱۳۰۰ افغانۍ. ,, دو نفر است همرايم شما سوم ميشد،، دوې تنه ورسره ناست وو، زه دريم شوم، چې کېناستلم دريم تن هم راغلو. ګرندی او په منډه يې په کيسو، کيسو سالنګونو ته ورسولو او د حاجي حبيب الله هوټل کې دمه شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سالنګ کې ډارونکی توپان وو، د سړي وېره یې راوستله، ډېر سخځهار یې کوه، ډېر ډارونکې اوزونه یې له ځان سره وړل دې توپان، لاره بنده وه، د واورېژونو، واورین موسم، سرک تړلی و، په هوټل کې مو شپه و کړه؛ ټولو ویل ګوندې سبا لاره خوشې شي، شپه مې د لین د ډریورانو ته چې کومه بېله کوټه هوټل والا د ښه خدمت له پاره تیاره کړي وه، زه او بل ځوان ده چې حیرتانو کې منشي و؛ هغه هم ډریور و او همغه کوټې ته وېورو، دوی لس تنو قمارونه هم وهل او زه ترې کرار ویده شوم؛ سهار چې شو د لارې ساتونکو خبر راوړه چې د څلورو ورځو له پاره لار د ناولې ، ډارونکې توپان له پاره و تړل شوه؛ مسافر دې یا انتظار و کاږي او یا دې بېرته لاړ شي، نو ډېریو ډریورانو داسې و ویل؛ دوی ساتونکي هر وخت داسې وایي، بیا په سبا لاره خوشې کړي، سبا له خیره ډېر اټکل دی چې تر ۱۲ بجو پورې لار خوشې شي.

ډېری مسافرهم زړه نازړه وو، چې لاړ شي که پاتې، ما فکر و کړه که دوباره بلخ ته لاړ شم نو د الوتکې ټیکټ په لاس نه راځي او ورسیدی هم نه شم پرواز ته نو خامخا دربانديې بله شپه مزار شریف کې راځي، که سبا له خیره سره لار خلاصېږي، راځه همدا بله شپه هم ورته دلته تېره کړه اوس الله راپېښه کړي ده،
هغه ډریور راته و ویل چې تاسو څه کوئ. بېر ته بلخ ته ځي او که دلته پاتې کېږي، ما ویل چې زه کابل ته ځم، ویل یې موږ به لاړ شو بلخ ته هغه درې تنه مسافر بېرته بلخ ته ځي، نو دا اوس ښه نه ده چې د یوه تن له پاره هغوی درې واړه پرې ګدم، ما ورته و ویل سمه ده د پیسو پرېکړه څه ډول کوې؟

هغه و ویل چې دا ده دې لارې قانون دی چې دلته یې څوک راوړه نو ټوله بېعه پرې کوي، او که بېر ته ځي نو نیمه نوره کرایه به اضافه ورکوي او که صبر کوي چې لاره خلاصه شي نو کابل ته یې رسوي، په همغه بیعه که انتظار هم هر څو ورځې و شي. ما ورته و ویل چې دا خو انصاب او عدل نه دی چې تاسو بېرته مزارې ته ځئ زه به ټوله کرایه پوره درکوم، زه به تاته ټوله کرایه ۱۳۰۰ افغانی درکړم دلته خپل یوه ملګري ډریوار سره مې کېښنوه چې ما تر کابله و رسوي.

نو ویل یې نه داسې نه کوم. ځکه په دې کې یې تاوان ګڼه ځان ته، چې یوه ډریور ورته و ویل چې زه یې بیایم ما سره موټر خالې دی، یوه تن مسافر لرم خو ۸۰۰ افغانی به ماته راکوي او که نه یې لرې نو همداسې یې بیایم که نه له ۵۰۰ افغانۍ یو یې یوه افغانی کمه کرایه نه جوړېږي، نه یې وړم. ما خپل ډریور ته و ویل چې داسې ده لږ به څه ښه شم لږ به ته ښه شې او هر سړی خپلې ګټې باندې ښه پوهېږي، پښتو کې یو ه متل دی چې داسې کار به و کړو چې په هغه کې ستا ګټه هم وي زما ګټه هم وي، یانې ستا ګټه زما ګټه او زما ګټه ستا ګټه، نو ته زر ۱۰۰۰ افغانی واخله، زه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۰ نور هم تاوان و کړم او ۵۰۰ به هغه ته ورکړم کنه تاخو ماته ویلي وه چې تر کابله ۱۳۰۰ غواړم درځخه نو اوس دې په نیمه لار کې پرېخښودم.

ما ورته و ویل یواځې ۱۰۰۰ افغانۍ درکوم، نو زما هم سفري چې د عطامحمد نور ملګری او ولسوال و، د شلګر ولسولی، ما ته یې و ویل زه خیر دی ۱۱۰۰ افغانۍ ورکړه. ما ورته ویل چې نه دا حق یې نه کېږي، نو هغه راته ویل چې دا ۱۰۰ افغانۍ به زه ورکړم ما ویل چې نه ته یې ولې زما پیسې ورکوې، ما سره ډېرې پیسې دي خو زه یې نه ورکوم نورې، ته په کې کار مه لره زه پوی شه او ډریور ځکه زما او د ده شخړه ده، موږ یې خپله خلاص وو. د دې له پاره دی په سخته ولاړ دی او زور وایي.

او ما ولسوال څه موده مخکې ویلي و، که ته کابل ته ځې او کار دې اړین وي نو مزار کې به کوم دوست و لرې نو دوې د الوتکې ټیکټونه دې راونېسي، موږ چې ورغلو پیسې به یې ورکړو، خو هغه راته و ویل چې نه زه نه ځم دا مې مشرانو پورې اړه لري. (دی , ده نو یوه ځما په عمر یوه الک هم ساتلی، ور سره هم وو، نو نور غوښتی دی کابل ته چې ولسوال یې کړي، عطامحمد نور خو ځان د بلخ باچا بولي بلکې د ټولو شمالي ولایتونو ځکه زور لري، له دې ولایت د والیتوب د بدلېدو پر سر له ولس مشره، ۱۵ وزارتونه، ۱۵ سفارتونه او ۳۰ ولسوالۍ او ۱۵ انتصابي وکیلان غواړي).

نو ځکه مې لرې و شړه او رټلی ځواب مې ورکړه. ډریوار هغه زر ۱۰۰۰ افغانۍ واخستې او یوه ساعت نور هم کونه، کونه کېده هوټل کې. اوس نو څه د ډریورانو سره چای او توتان خورم او دې ډلې یوه ډریوار یوه هزاره ډریور ته په غوصه دی، وایې چې زما سورلۍ ته لریادی او غلته وي یې، چې تاسې به د بامیانو شیبر غوربند په لار په ۲۵۰۰ افغانۍیو بوځم، هغه زما خواکې هغه ډریوار راته کړه چې هغه هم ستا افغانان دي، زه تاسو خو یوه ژبي یۍ. پوی یې کړه چې په هغې لار کې غله هم دي او طالبان هم دي، دواړه د زړه رحم نه لري، په هغه لاره له ده سره لاړ نه شئ او زه هم نه ځم.

چې ور څخه لاړم که ګورم چې درې واړه کندهاریان دي، په منظرو راغلي او کندهار ته ځي، یوه یې رحمت الله شاهي، بل یې منان، بل یې عتیق الله نومېږي. عتیق الله ته نو دوی نانی وایي، منان یې د بنې زوی دی یا د بلې مور زوی، منان د پلار د کنداهاری زوی دی او عتیق الله یې بیا د کوشنۍ مزاری زوی دی. نو نانی نو ښه نانی دی، الله ډېر ښکلی او زړه راښکونکی مینه ناک، ډېر ښایسته پیدا کړی دی، چې څه ګورم چې ټول خلک هم ده ته ګوري، زما د ښکلو چې الکان وي ورسره نه لرېږي، خو دی ډېر ښایسته و، ډېر بلکې بېخې ډېر زړه کشکونکی و، هغه ارواښاد ملا اوستاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ چې څلوېښت کاله وړاندې یې له موسیکۍ سره ویلې ده او د لغمان پښواني اهنګین ترز کې ده، چې و ویلې یې دي:

یا خو به ماته ښه ښکارېږي
یا دې په ټول عالم کې ساری نه وینمه

عتیق الله به یا ماته ښه ښکاره شوی و او یا به ما هسې تن هېڅ لیدلی نه و، ځکه ما په اته کلونو کې داسې الک په لوی ننګرهار، لوی کابل، لوی بلخ، اوزبېکستان، او په همدومره کلونو کې مې کېدی شي ډېری روسي، تورکي، امریکایي، انګلیسي، هندي او فرانسوي د نندارې ستېډیو ګانو خپاره شوي فلمونه ننداره کړې وي، خو مبالغه نه ده، دا نانی چې دوی له مزارې څخه کندهار ته وړه ډېر زړه کشکونکی او ډولي و.

په لار یې را څخه پوښتنې کولې، ما به کم او لږ ځوابونه ورکول ډېر پام مې خپلو بچیانو لوري ته وو، نو پلی په مزار شریف ښار کې واوره ورېدله د شپې روان وو، د هوټل په لور، ما ته یې و ویل: ګرانه!

خدای به مو بیا سره یوه ځای کړي
د سمال را واخله اوښکې پاکې کړه مینه

دې لنډۍ یې بارا ډېر خوند را کړه، همدا د ژوند یوه رښت دی، د دې له پاره زموږ د ټاټوبي هر الک ښکلی وي؛ د ژوند په ماحول کې ورته غوره لاس رسی ورکړئ؛ لوړ د لېوالتیا حس ور ورسوئ، روغې لارې ته یې برابر کړئ، چې تل په خوښئ د ټاټوبي له هواوېچې څخه خوند واخلي، هغه لارې چارې ور په ګوته کړئ چې د ژوند د اوږدېدو او ژوندي پاتې کېدو سبب یې شي، ځان او ټاټوبي ته سوکالي، بډاینه او ودنه راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱ ایزې

ایزې له ایز څخه اخستل شوي دي، ایز:- په پښتو کې شنډ، بې ثمره، د نر او ښځې په منځ کې، هغه نوم یا ستاین (صفت) چې مذکر او مونث و نه لري، بې جنسه، خصي، اشکي (لېوالي یا عشقي)، بې لورې، بې زوره، Genderless, Hermaphrodite، ځینې ځانګېړنې د مېرمنو لري او ځینې د سړو یا نورې وی. کره وړه یې چې نر وي، له سلو ۵۰٪ څخه ډېر اولیک شهم و لري، چې منځی کچه یې د نرو له پاره له سلو ٪۴۰ ټېټ او په مېرمنو کې له سلو ٪ ۶۰ پورته دی. چې د لاس وجود یې نرم وي، که د نر لاس ډېر نرم وي په هغو کې د اولیم شهم له سلو ۵۰٪ پورته وي او د مېرمنو له ځانګړنو سره ورته والی پیدا کوي؛ اواز یې نازک کېږي، یا هغه ماشوم چې ډېر وخت یې له خویندو او مېرمنو سره تېروي، د هغوی کره وړه او سلوک یې خپل کړي وي او دوی پرې پوهېږي هم نه، ښځونک کېږي، د ښځو او مېرمنو ځانګېړنې په کې ډېرې وي.

کوی شي چې دواړه لوري ډېری شیبې له خپل بنسټ سره ګډ تېر کړي، الک له الکانو سره، لوبې و کړي لکه :- لاټو، تشلې، پټ پټونی، ډنډه او کلک، ډباډب، تېره وارول، غېږې، غوځان، دوې کړ، پرګي، له ویالې توپ، لامبو، منډه، جوړه او په ګډه، ډبلۍ، زده کړې، ټیکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حدیثو ګردان، د اسلام ارکان و کړي.

انجونې دي :- چندرۍ، پټپټنې، بنګړي، ګاټي، ګوډۍ، پرګي، جوړه او په ګډه، بیاتي- ډال- ټېګه د ګوتو لوبې، زده کړې، ټیکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حدیثو ګردان، د اسلام ارکان و کړي. که په دوی کې یوه له بل کسه او کسې سره چې ډېر وخت تېر کړه او د دوی ځانګړنې او خصوصیات ځان کې پیدا کېدو سبب کېږي.

چې بیا د مېرمنو په شان په ناز ناز خبرې کوي، پیکی اړوي، ژر، ژر پیکی په لاس سم وي، وېښته ډېر خوځوي، لاسونه ډېر خوروي څپک، څپک؛ د شونډو غوړ او رنګ وهي، سپین پوډر وهي، د مېرمنو ختې او سینګار کوي، داسې کړنې ډېری کسه! کوي او کسې بیا د نرانو په شان کړنې کوي. ځینې یې خدایي ایز وي. ښځه وي خو د نر زردهکه یا د نر لمن لري؛ نر وي خو د ښځې خوړلن یا مندکه لري. پنځې (طبیعي) ورته وایي، ځینې وخت څنې غړي لکه سینې، تي، شونډې، د مخ ژۍ، زردهکه او مندکه له پلاستیکونو په روغمنو (ډاکټرانو) رغوي ځان ته. سوېې پنځې (مصنوي) ورته وایي.

په ورته بنه ایزې هم دي لکه لنډۍ ایزې(لنډۍیېزې) ټپه ایزې (ټپیزې) ټیکۍ ایزې (ټیکیزې) او مصرۍ ایزې (مصرۍیېزې) خپل کره وړه له لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍ یو څخه را خپل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۱ اي (ا):. لنډۍ ایزې

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېیرن له درې سرې لټکې یا درې سرې لنډۍ ایزې، څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ایزې سره، پینځه سرې لټکې له پینځه سرې لنډۍ ایزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ایزې سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ایزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ایزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ایزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ۲ د لنډۍ ایزې ځانګړې ځانګېړنې

۱ :- ښه ډول لري، ۲:- بند بند دي، ۳:- ګړندی حمله کوي، ۴ :- تېز زهر لري، ۵:- تېز زورور زهر شیندي، ۶:- اوږد عمر لري، ۷:- ښه غږ یا پښهاری کوي، ۸:- په حیرانونکي بڼه دې خوښ راځي چې وې وینې، ۹:- د لیدلو تلوسه پیدا کوي، ۱۰ :- سالم بچیان راوړي، ګڼه یې ډېرېږي، ۱۱:- هر سر یې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري، ۱۲:- د هر سر دوې د لندی ژبې پر دوښمن وېره اچوي، ۱۳:- د تنې هر سر یې دوې سترګې وي (هر څه رانه ویني)، ۱۴:- چالباز وېشتونکي ,, د زهرو سرونه یې پیل کېږي د دې چې سیالې کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پاېښت و کړي،، (ادمین، ۲۰۱۰ زېږدی، ۱ چوپړی)، ۱۵ :- عجیبه احساساتې، ۱۶. له لټکو یې کچه کمه ده، ۱۷:- د دوې سرو لټکې یا لنډۍ په کچه ګړندی نه دي، ۱۸:- لرې دې خو شتون لري.

په همدې بڼه یې همداسې پرېږدم او په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې ټپې ایزې، ټیکی ایزې او مصرۍ ایزې چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته لنډۍ ایزې وایي. تاسو لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکی ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنی چې دا لنډۍ ایزې دي چې د څو سره لټکې ځانګېړنې (خصوصیات) لري.

ټپه ایزې، ټیکی ایزې او مصرۍ ایزې دا پورته ۱۸ ځانګېړنې نه لرې او ټپه ایزې، ټیکی ایزې او مصرۍ ایزې نه دي، بېلوالی یې پرهمدې کې دی. د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) یوه بېلګه تاسو ته له خپلې پېیلې څخه کښم.

- دا به په څه جوړېږي یاره
- دا وطن نه جوړېږي یاره

غېت او واړه یې بلواکر جوړ شوي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ .۱۳.۲.۱۱ د لنډۍ ایزې انځورونه

: دا لاندې د لنډۍ ایزې انځورونه مې د جنوري په ۳ درېیم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي وو.

۱۸.: پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ یا پېنځه سری مار، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۴ انځور)

۱۹.: درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ یا درې سری مار، درې سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي. (# ۵۵ انځور)

۲۰ .: ښکلې او خوږه لټکه، لنډۍ یا لس سره مار، لنډۍ چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورېم چې داسې مې وکښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه بنه پېیلې سره تشبې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایي او توپلې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور)

۲۱.: پیاوړې او غوره پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، ځارنې کوي، روڼ بورېم چې داسې مې و کښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه بنه پېیلې سره تشبې (تشبع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایي او توپلې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱. ٤ لنډۍ ايزې تعريف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د يوه توري يا سکالو تشريح کول)

د وی يا ويکيي له پامه لنډۍ ايزه هغې درې سرې پيپلې ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پيپله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجيارېزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ لنډۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوستړباري، غونډلې يا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي. په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازي؛ لکه يوه ستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزي؛ د يوه غبرګغږ لومړی توک يوه خپلواک او دوېيم توک يې يوه نيم واک اواز وي. کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې يا درنه يې ,,ی ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترويکي، ترويکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کنه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه شمه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...)، نومرې ټول د لنډۍ ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې يا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، ه يا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ,,نهويشتم،، کنه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېيمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې ځلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې ځلورمه اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپېزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوړ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې څپې خوړغږې د لنډۍ ایزې مېچه د څپېزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسیکې (موسیقي) پلوه خوړ غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني توکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوړغږې وربخښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمې توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځې.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، له دیفتنګونو او پارنویکې سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوې؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپټلې (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایزې د غونډلې پوهې یا نحوې له پلوه د شنني وړ دي، د پښتو هره غونډله خبري دي یا وینا ده، چې په کې له اوریدلو سره یې غوږونو ته د غږ یا اواز په لوړوالي او ټیټوالي بڼه رسېږي، غونډله ییز زورنه یا خج د غونډلې دننه یوه غونډ یا وی تر نورو په زیاتې زورني او لوړوالي و ویل شي. په دې توګه د غونډلې بېلا بېل مانیز (بیاني، امري، پوښتني...) سره و نومېږي او جوت کاندې. پورتني درېګوني زورنې تر خپل سیوري لاندې راولي او کمزوري کېږي، خو کړ سره له منځه نه ځي؛ د هماغه اړوند توک (ویي، ویغوند) مانیز او پښویز چار خوندي ساتي.

یوه نیم یې بیا د غونډلې د دوېیم یا درېیم درجه زورنې استازې هم کوي، بې له دې چې مانیز اغېز وربانديې واچوي، په دې توګه غونډله زورنه په عادي غونډلو یا شعري مسرو کې پر درو څېلونو یا کالبونو یا ژانرونو وېشل کېږي؛ لکه په لاندې غونډله کې: مېرمنې له تا کربان شم (مېر- مه- `نې- له 'تا – کر-بان - ´شم)، دغلته ( `) د رومبې درجه ډېر زورور (درانه، ډېنامیکه) زورنې نښه ده، (') د دوېمې درجه لږ زورور او (´) درېیمه درجه کمزوره د زورنې نښه ده، ابېځې یې لږ ډېل یا پېر شوي دي چې د غږ زورنه پرې شوي دي. هر ګوره په غبرګغونډله، ګډغونډله او ګډولېغونډله کې دغه درې سره زورنې ښه ترا نومېږېدی شي.

ځینې ژبپوهان زورنه یوازې د وړو توکونو اړوند بولي، خو د دې له پاره چې د غونډلې دننه له دغو توکو څخه یوه زورنه ډېر دروندوالی مومي او ور سره یې بېلا بېل ډولونه توپیر مومي، نو همدغه غونډله ییز، غونډله پوهیز (نحوي) یا منطیقي زورنه نومېږي.

په یوه سندرېزه ټوټه (مسره) کې درې واړه په ټېره موزیکال زورنه له موزیکال اهنګ سره اړخ بدلوي، په هره توګه له ځان سره غونډله ییزه زورنه هم ښه برجسته کوي.

,, دلته اهنګ د وزن یا ریتم په مانا نه، بلکې د ټون په مانا دی. دا چې اسماعیل خو یې ,, اهنګ ،، د شعر له رغندو توکو څخه ګڼلی، موخه یې ترې ,, وزن، ریتم ،، دی او له ورسره تړلې ستاینوم ,, آهنګین ،، څخه هم موخه ,, موزون،، نه ټوننیک دی، لکه نجیب منلي چې په تېر کې د خجن د ,, ټونیک ،، په مانا کارولی او زورنه څپه یې د ,, ټونیک سېلاب،، په مانا بللې ،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۲۹ چوپړی)

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله ییز اهنګ چې کښته پورته او یا هوار یون وخوځون و مومي؛ خبري او نا خبري (انشائیه) یا امري غونډلې سره سره توپیر وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه شعر هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کله چې شېر د موسیکی ډګر ته ور ګډېږي، نو بیا یې هغه زورنې(خجونه) او اهنګونه نور له ژبني، شعري چار پېریال را وځي او ,, موزیکل،، کېږي. په دې ترڅ کې د دغه دواړو توکونه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورنې ته یې ټېټ اهنګونه وايي؛ اهنګونو ته يې لوړ اهنګونه؛ هغه بیا ,, زېر او بمي: Pitch له پر له پسېوالي، ډېر پېښی او د رېږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي. هر څومره چې پېښی یا تواتر شمېر زیات وي، غږ همغومره زېر او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اورېدل کېږي. له بل پلوه که د رېږدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ هغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ هغومره نا رسا اورېدل کېږي.

په دې توګه غږ یا زېر وي یا بم؛ که منځنی، ولېدونکی یا جګېدونکی او داسې نور دي، اهنګ یا Intonation د زېر او بم یوه ډول دی؛ دا مانا کله چې د ګړهار په بهېر یا اورېدوکې د زېر او بمي پراختیا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زېر او بمي اهنګ بلل کېږي. اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د ساري په توګه خبري او ناخبري غونډلې سره توپیر وي؛ د خبرې هغې اهنګ ولېدونکی او د پوښتنې هغې جګېدونکی ... . دی،،. غاړې ,, لحنونه،،. ,, غړېز تارونه: د سا (وچې) مرۍ په لوړه برخه کې حنجرې (چنغرک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو یا دوو جوړو مرغېړیو (عضلاتو) ځای نیولی دی چې له ډېرو ارتجاعي او نرۍ یو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غړیز تارونه وايي، د غړونو د جوړېدو پر وخت سا (هوا) د حنجرې له تشې نه د غړېزو تارونو له منځه تېرېږي.

که د سا (هوا) د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېږ له پاره پر کار و لېږي، غړېز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وینا ي،ه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې له کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رېږدي. نو داسې غړونه منځته راځي چې هېڅ راز بنګهار او موسکیت نه لري، دا راز اوازونو ته ,, ناغړن اوازونه،، وايي. که د غږ د زېږ پر وخت غړیز تارونه سره نږدې راورل شي، په بله وینا، د حنجرې تشه سره ورشي، د هغو مرغېړي سره راکېښکل شي، په دې توګه سا (هوا) تارونه پر رېږدا راوري، داسې غړونه رامنځته کېږي چې بنګهار او موسکیت لري؛ دا راز اوازونو ته ,, غړن اوزونه ،، وايي.

دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پیدایښت پر وخت غړیز تارونه رېږدوي، نو له دې کبله ټول غړن او خواږه دي،، (محمد رحیم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی) داسې نورې رنګارنګی او ځانګړتیا وې راخپل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,, موزیکال اهنګ،، نوموته د چا خبره د دغو ګردو توکو یا رنګا رنګیو یوه ټولګه ده. یوازېنی شعر کې دی شي، بېلا بېل اهنګ رغونکي(Componists) ورته بېلا بېل اهنګونه ور جوړ کړي. د نا زنځیري توکو (اهنګ، لحن، زېر او بم) څه د موزیکل هغه په مټ، نه یوازې زیاته پیاوړتیا ورکوي، بلکې ور سره ورسره انګازور کوي یې هم، پر پوښتنوییکي یا استفهامیه ادات ,, ولې،، باندې؛ هرګوره، په موسیکي نوټېشن کې د دغو نښو پر ځای له ځانګړیو لیکو یا سمبولو څخه کار اخلې.

غوره لنډۍ ایزې په خپله (لومړی) وګړني ډله کې تر بل هر ځېل (ژانر، کالب) لنډۍ ته نږدې د پښتو مېچه څپېزه – زورنه ټولواله یوه ټیپیکه او لاړښوده مخبېلګه ده. له ژبني پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخلي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر (دیارلسو) تېرى نه کوي او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر (څلورو) تېرى نه کوي.

ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راځي او همداسې یې د هرې څېرمه (فرعي) غونډلې اهنګ ټولیز اهنګ هومره زور نه لري. په بله وینا، د مخنۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې کېږي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور را وځي.

په هر ډول د لنډۍ ایزې بېلابېل موزیکال اهنګونه او اړوند طرزونه په ولسي پرګنو کې شتون لري. یوازې د خالي اواز له پلوه یې د پښتو ګړدودنه هومره له یوه ټبره بل او له یوې سیمې بلې ته رنګارنګي توپیر مومي. کوچیان او پووندې یې یوه شان را انګازه کوي، کلیوال یې بل راز او همداسې پسې نور. له آره همدغه ولسي اهنګونه او طرزونه دي چې ساز او اواز یا ټنګټکور ته له هاغو رنګارنګی یو سره لاړ موندلې ده.

نا ویلې دې پاتې نه شي، دغه رنګارنګی یې هله څو، څو ګرایه پراخوالی مومي چې له بېلابېلو وګړنی یو ځېلونو، لکه لنډۍ، ټپې، ټیکی، مصری، سروکیو، ببولالو، شین خالی یو، کاکړی یو، نارو او نورو سره وراندې ورسته و ویل شي.

مانا دا چې د همدغو بېلابېلو ځېلونو له طرزونو اهنګونو سره بېلابېل موزیکال ډولونه راخپلوي. لنډۍ ایزې ډولونه دومره یې کچ و مېچه شونتیاوې نه لري؛ نه دومره سرا سري منښت او ګرانښت لري. لکه لنډۍ، ټپې، ټیکی، مصری یې چې لري.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله دا چې، شعري غونډلې د خج یا زورنې او نورو نازنځیري توکو په کارونه کې تر هغې پورې له نورو ګړنۍ یو غونډلو سره کوم توپیر نه لري. ترڅو کمپوز او موزیکالې شوې نه وي، په دې لړ کې ساز، اواز، زمزمه او ترنم هر یوه راتلی شي. موزیکال زورنه د (غونډله ییز) ډینامیکې زورنې پر خلاف تر جګېدا زیاته غځېدا او پراخېدا راخپل وي.

د نا زنځیري توکونو یا فونیمونو په لړ کې زورنه نه یوازې د ناپیلې، بلکې د پیلې (شعري) وینا له بنستیزو توکو څخه ګڼل کېږي. لکه چې پرې پر له پسې ټینګار شوی، د پیلې په دوې ګونو بنستیزو رغنده توکونو جوړښته برخو کې راځي. په بله وینا د ,, څپې،، تر څنګ ټیکاو لري. ان تر دې چې تر څپې هم زیات اړین بلل کېږي او هغه دا چې په یوه شعري چاپېریال کې د څپې دود کمی زیاتی شعر دومره نه زیانمنوي؛ بېخونده کوي یې لکه د یوه خج یا زورنې کمی زیاتی یا ادلون بدلون یې چې تاواني کوي او پیکه کوي. پښویېزې سرغړونې یا تېروتنې کې دی شي د تول او تال یا په دوده وینا د ,, شعري اړتیا،، په پلمه دومره نا بښنوړه ګناه و نه شمېرل شي، خو د زورنې ,, خج،، دا کمی او ویار هېڅکله نه بښل کېږي.

بل لورې ته زورنه یون نه لري، بلکې ځای پر ځای د بېلا بېلو توکو په لړ کې پر یوه ټاکلې توک ,, څپې، وی، غونډ، غونډلې،، او بیا یې پر یوه ټاکلې برخه زور اچوي. په دې ډول یې وینګ تر نورو توکو ښه ترا برجسته کوي، چې په ابېڅو کې مو د زورنې برخې ابېڅې ډبل، بولټ کړي دي چې وییکي لوستلو کې نومړي برخه کې زورنه راځي یادونه کړې او په ډاګه شوي دي. خو اهنګ یوه خوا یوازې له هماغه لویترین او بشپړترین وینایېز توک ,, غونډلې،، سره کار لري او بلخوا یون او خوځون مومي. کښته پورته یا هوار ځي او راځي، په دې توګه یې بېلا بېل ډولونه ,, خبري ، ناخبري، امري، هېښني، ارماني...) سره نومیري ,, تشخیصوي،، چې له پاسه یې ختونه کش شوي دي.

آر (اصل) د پښتو پیلې درې ډوله دی؛ ګړنی ,, ولسي یا وګړني،، لیکني ,, دیواني او نادېواني،، او نوي ,, ازاد،، پیلې یا شعر بنسټ پر څپه او خج ولاړ دی. داسې چې له بېلابېلو غونډو ,, رکنو،، څخه رغېدنه مومي، یوه غونډ بیا درې ناخجنې او یوه خجنه ,, زورنیزه یا فشار لرونکې،، څپه لري. د دې زباد پر بنسټ چې د پښتو پیلې ادانه پر څپه او خج ولاړه ده او له دې سره څې هر یوون ,, واحد،، یا ټوټه او مسره د څلورو څپو په لړ کې یوه خجنه راځي، نو د دغې اړینتیا او ورسره، ورسره د کار اسانتیا له پاره غواړو هره ټوټه، مسره په همداسې څلور څپیزو زورنو یوونونو و ویشو او غونډېونه ,, رکنونه،، یې و نوموو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نا ویلې دې پاتې نه شي، کوم خج یا زورنه چې د یوه غونډ له څلورګونو څپو څخه یوه زورنه نه وي، د اړوند ویي زورنې په توګه خپل ټاکلی ځای لري، که هغه د غونډ له لومړۍ څپې سره سمون و لري، یا له دویمې، دریېمې او یا له څلورمې څپې سره. په دې ډول یوه شاعر نه شي کولی، هغه د خپل تول او تال د برابرونې په موخه له یوې څپې بلې ته و لېږد وي.

یوه غونډ بیا درې نازورنه ,, ناخجنې،، او یوه زورنې ,, خجنه یا فشار لرونکي،، څپه را اخلي. په پای کې یوه یا دوې یا درې څپې سر بارې راتللی شي، چې پر هغې پاینی ربښت د منلو وړ دی. د پښتو له درې ګونه شعري ډولونو ,, ګړنۍ یو، لیکنۍ یو او اوسنۍ یو ازادو،، څخه یوازې لومړی هغه د سیلابوټونیک تول په کارونه کې لرږ او ډېر نانډولي لري، مګر په دغو نورو دواړو ډولونو کې یوه راز دویمند,, باقاعده،، سیستم یا ټولواله شتون لري او هغه دا چې له هرو څلورو څپو څخه یوه خجنه راځي. هغه هم په دې ډول چې یا یې لومړۍ څپه خجنه وي، یا یې دوېیمه یا یې درېیمه او یا یې څلورمه. په دې توګه هر ګړنی ,, شفاهي،، دیواني ,, لیکني،، او یا اوسني ,, ازاد،، شعر له دغه راز څپېزو غونډونو ,, رکنونو،، څخه رغېدنه مومو ي. له آره همغه غونډونه د پښتو ټولیز شعر کوشنۍ ترینې ټوټې ,, مسره،، دي؛ خو د دود له مخې کوشنۍ ترینه دیواني مسره اووه څپېزه ,, یوه غونډ او درې ناخجنې سرباري څپې چې بل رکن نه پوره کوي،، ده؛ ګړنی شعر یوه غونډېزه یا څلور څپېزه کوشنۍ ترینه مسره لري، د اوسني ازاد شعر کوشنۍ ترینه هم هغه یوه غونډیزه راځي، په ځینو ځانګړیو اکره (حالتو) کې تر درې څپېزې، دوه څپېزې او ان یوه څپېزې پورې وره کې دی شي.

د زورنې دریځ (ځای یا موقیعت) له مخې شعر څلور ډوله غونډونه یا کوشني واحدونه لري. چې زورنه څپه په (ـ `) او نا زورنه څپه په (.) ښول کېږي:

۱. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې لومړۍ څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :ـ` ...

۲. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې دوېیمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :ـ.` ..

۳. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې درېیمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :...` .

۴. هغه غونډ چې له څلورګونو څپو څخه یې څلورمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول :....`

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دروګونو پښتو شعرونو کې تر اوسه داسې بېلګې نه دي لیدل شوي چې لومړۍ څلور څپې یې بې زورنه وي یا په بله وینا یوه غونډ یې نه وي جوړ کړی او پېنځمه زورنه څپه یې پېل موندلی وي. مانا دا چې زورنه هېڅکله له څلورمې څپې تېری نه کوي او که نه هغه شعر به هرو مرو بې تول او تاله ,, بې وزنه ،، وي. دهمدغه آر (اصل) له مخې ځینې اوږده پور ویيونه په پښتو شعر کې هډو هېڅ راتلای نه شي، لکه اهورامزدا یا نیکاراګوا چې د پښتو زورنپوهنې (خجپوهنې یا اکسنتولوجي) له پامه یې منطیقي یا عادي زورنه پر ورستۍ څپه راځي، حال دا چې دغه څپه پېنځمه ده او تر څلور څپېز غونډ وتلې ده، له ,, لارغه یې شعر،، پرته پر بله هر ,, پېنځمه شپږمه... .) څپه یې زورنه راوړل له پښتو وینګ سره اړخ نه لګوي.

د مسرې کچې له مخې د لیکنې او دېوانې پښتو شعر لنډترینه مسره اووه څپېزه او اوږده ترینه یې شپاړس څپېزه ده؛ هر ګوره نن سبا په نوي غزل کې تر دوې څپېزه او په اوسنې ازاد شعر کې هره ټوټه د آر له مخې تر یوه غونډ(څلورو څپو) پورې کوشنۍ کېدای شي او په ځانګړیو آکرو(حالتو) کې تر درې څپېز، دوې څپېزه او یوه څپېزه هم را لنډېدای شي؛ اوږدوالی یې هم تر ۲۸ څپېزو ازمایل شوی دی. نور پورته کېدون یې ځکه ناشته چې په خپله شاعران او بل هر لوستونکی (سندرغاړی) یې نور په یوه سا او بې لارغې (وقفې) د لوستلو او ویلو توان نه لري، سمې غېږې نیول دي ورسره ځان پرې غوره ستړی کوي. د چا خبره سا یې په کې سوځي. په ازاد (ناپښېلیز) پېیلې (شعر) کې یې هر ګوره تر ۵۲ څپېزې بېلګه ترلاسه شوي.

خو لنډۍ ایزې چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره لنډۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره لنډۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره لنډۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې لنډۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره لنډۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې لنډۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره لنډۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره لنډۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري، څلور دانې و ویل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره لنډۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ایزې دې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره لنډۍ ایزې یا پېنځېزونې لنډۍ ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره لنډۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) لنډۍ ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳.٤.۱ د لنډۍ ایزي څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

UU؛U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

که– ړې – کې- **له** + آ- هو – سره - **بیا** + يي

فر – دوس – پښ - **تو** + و - یو – کې - **وا** + يي

ځه – که – ژا - **پن** + رنګ- ړی – پر – **ژی** + برغ - ره – له- **وي** + نه؛ وی !! اه!

.۱ -۲ -۳ **-۴** -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

.۱۰ .۱۱ -۱۲ **.۱۳** -۱۴ .۱۵ .۱۶ **.۱۷** ۱۸

.۱۹ .۲۰ -۲۱ **.۲۲** -۲۳ -۲۴ -۲۵ **-۲۶** -۲۷ -۲۸ -۲۹ **-۳۰** ؛۳۱ ۲

۱۱.۲.۱۳.٤.۲ د لنډۍ ایزي ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف. ________________

____

________________..

ب. ________________ ________________ ________________..

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.٤.۱۳.۲.۱۱ د دي لنډۍ ایزې سپړنه

د دي لنډۍ ایزې سپړنه
لومړۍ او دوېیمه مسره ۹+ ۰، ۹+ ۰= ۱۸ځپېزې دي
دفتنګونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره ۱۳+۲ = ۱۵ ځپې چې ,,وۍ!!،، او ,,
اه!،، پارنویکي دي. دلته ټوله لنډۍ ایزه ۳۳ ځپې شوي
ده، او ولس کې دفتنګونه لرغن دود دي.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
٤. ۱، ۲. او ۳. یوه لنډۍ ایزه
٥. دفتنګونه وۍ!! اه! لري.
٦. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
۷. ځپې(سیلابونه)
1. مسره ۹
2. مسره ۹
3. مسره ۱۳+ ۲
۸. زورنه (خجنه) **بولډ**
۹. د اوازتیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛،
۱۰. نراوټه منسوبي (اړوند).
[اسماني رنګه ایرم (هیرم) نخښنه د سرو له لوري ویل شوي او ګلابي رنګه ایرم د ښځو له لوري ویل شوي.]

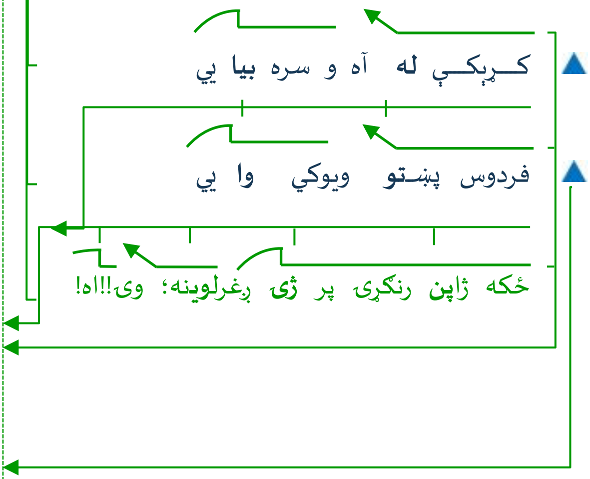

د تاتوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ویلې.
وخت: (مهال: د موسیکي شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت.).
:. ۲۷:۸۰:۰۰:۰۰ (رپ: ثانيې: دکیکې: ساعت) په وخت کې ویلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱ .۲. ۱۳. ۴. ۴ اي (ا):. د ليکوال ,زما، څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د ليکول لنډۍ ايزه په لاندې بڼه لورى موړ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ايزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ايزې له ټپې څخه، ټيکۍ ايزې له ټيکۍ څخه او مصرۍ ايزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ايزې د لنډۍ پيلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ايزې د ټپې پيلنۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټيکۍ ايزې د ټيکۍ پيلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ايزې د مصرۍ پيلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. تر ټول لومړۍ بڼه يا کوشنۍ بڼه د ايزو موړ ته په پوخ کې کوي چې درې سره لري.

۴. څومره والی د ايزو موړ ته په پوخ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر يوه يې درې مسرۍ لري.

۵. ځيني زورنې يې لړه زورنه لري، ځيني يوه څه زيات، خو ټوليز پايخج يا پاينۍ زورنه يې ترټولو پياوړې راغلې او د مخنيو غونډلو بيلابيل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سيوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو يوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را وځي.

٦. د ايزې پېيلې پېنځګونې رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ايز او ايزه بڼه شتون لري.

۷. لنډۍ ايزه مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بڼه او لاربسوده مخبېلګه ده؛ له ژبنې پلوه لږ تر لږه درې يا زياتې غونډلې را اخستې، خو هم يې څپې له ټاکلي شمېر نېه؛ نېه؛ او ديارلسو څخه تېرى نه دى کړى او هم يې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرى نه دى کړى، له دغو توکو پرته. ديفتنګونه ,غبرګغږونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناټرویيکي، ټرويیکي، سټریل، اوسټریل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نوموړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرې وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳,Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳٦ ګڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د ایزې نوموړي منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې کښو؛ چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي؛ نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکۍ ایزه ده او که مصرۍ ایزه. له دې سره سم دا لنډۍ ایزه ده.

۱۰. د لنډۍ ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې ده، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانګړنې، نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی، هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له لنډۍ يې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبيعي، دي او مصنوعي , ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې لنډۍ ايزې پېيلن د پښتو لېوال دی، ځيګ تن دی، د لغمان يوه ښه نيک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه يې په پښتو ادب پنځي , طبيعي، او يوه دمي پوښلي دي، د زهن د لنډۍ ايزه زېږنده يې رښتنولي او پښتونواله پاتې شوني پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاين شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد ګټې واخستل شي.

۱۲. د دې لنډۍ ايزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وايم داسې ده: د اېنجينېری زده کړيال وم، د اېنجينېری دنده مې درلودله، تخنيکي مرستيال په بنه د نوي مخابرې او غوږکي ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نرۍوال د غوږکي نوې ټولواله يا جي ايس ايم رغوله. ۱۶ کسيزه اېنجينېري او تخنکي ماهرينو مشري را پر غاړه وه؛ په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم څکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېری شاعري له شلو کلو څخه په ټېټ عمر کې شوي چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځي پېيلن په بنه مزل وهلی دی، پېيلې يې زما په ليکي څلېږ کې د ددو دود کې شتون لري.

يوه وار ملا عارف اخوند را سره و، د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسا کلا ولسوالۍ، هېلمند په ۲۰۰۷ / ۰۱ /۱٦ ,۰۱۲. Roshan BTS site HLM د روښان ښادې ځای څخه د ټولې ولسوالۍ، خوړونو او درو ننداره کوله او د کرارې مجلس مو سره په ولاړه کوو، د ميوند د جګړې د افغان ځواکونو د اتلو غازيانو کشونه، لارې يې راته خودلې چې له دې لارې ميوند ته تلل، دا او هاغه يې لارې وې؛ د مشرانو له خولې يې ويل راته.

بيا دوې يا يوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې چې مې دمه کوله، ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم، د خپلې ډلې له ساتونکي خوني څخه د باندې، بيا به مې اواز له ځان سره غرو، ليکنۍ او کتابچه به را سره نه وو، په ناساپي بنه يا يودمي به مې داسې پېيلې له خولې را وتلې چې دښتو، تيارو او چپتيا ته مې غږوله. دا ده همغه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځي زېږنده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دي لنډۍ ایزي له پاره کره بوروم چي همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې لانديې درو ټپه ایزو او درو لنډۍ ایزې د وخت موده چې باچاخان لغماني په کاستوري سور کې ویلې دي.

وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل، پرسور برابرول، وخت اندازه کول وخت، دوران؛ نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده؛ موکې یا موقع: دم، وار؛ ځل: ګړۍ، ساعت، شیبه؛ غوټه: مهال؛ د موسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت).:. ۲:۳۹:۸٤ ۰۰:۰ (ربه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې دي.

له ډېرې مینې دې ګونګۍ کړم
زه دې رمته لېونۍ کړم
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

ورته نور خومره په ژړا شم
چې زه پخوا په خیال کې بیا شم
نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه

مینه دې بې کچې بې شانه
دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې یې سهار کې و وینمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له خپله در به ځه درته‌ړ شم
▲ د بوست له ور به ځه در تېر شم!
غاړه غړی دي له کاله راځه مینه

▲ دا به په ځه جوړېږي یاره
▲ دا وطن نه جوړېږي یاره
غټ او واړه يې بلواګر جوړ شوي دينه

▲ کړيکې له آه و سره بیایي
▲ فردوس پښتو ویوکي وایي
ځکه ژاپن رنګړی پر ژی ړغرلوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ .۱۳.۲.۱۱ بې (ب):. تپه ایزې (تپیزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره تپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرى پېیله له درو سره تپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې تپه، درو سره تپه ایزې، څلور سره تپ له څلور سره تپه ایزې سره، پېنځه سره تپ له پېنځه سره تپه ایزې سره، شپږ سره تپ له شپږ سره تپه ایزې سره، اووه سره تپ له اووه سره تپه ایزې سره، اته سره تپ له اته سره تپه ایزې سره، نهه سره تپ له نهه سره تپه ایزې سره او لس سره تپ له لس سره تپه ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لرې. لکه:

۶ .۱۳.۲.۱۱ د تپه ایزې ځانګړې ځانګېرنې

۱ :- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خوښې له منځه وړي، ۴:- خفګان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر یې د انسان په زړه تپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړه وي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښې خرګند وي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر یې د انسان رنګ پرک زېړ اړ وي، ۱۱:- غم ډېره وي، ۱۲:- ,, د انسان سپینې تختوي،، (لیزیت، ۲۰۱۴ لېږدی، ۱ چوپړی)، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي، ۱۵:- کرو زیاتوي، ۱۶:- د تپ باندنی برخه کوشنی وي او د تپ دننی برخې رېښه اوږده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶. له تپې یې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه تپ څخه یې د درد زورنه لږه وي ځکه چې یوه تپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو تپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- ایز تپ ځان تپه وي، ۲۰. لږې دې خو شتون لرې. ۲۱. د دروغو تپ په هنداروکې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې تپول کېږي.

تاسو ته یې همداسې پرېږدم او په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې چې دغه پورته ځانګېرنې و درلودلې نو هغو ته تپه ایزې وایي. تاسو لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنی چې دا تپه ایزې دي چې د څو سره تپ ځانګېرنې (خصوصیات) لرې. لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې دا پورته ۲۱ ځانګېرنې نه لرې او لنډۍ ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې نه دي؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

▲ له ډېرې مینې دې ګونګی کړم

▲ زه دې رمته لېونی کړم

مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رونړ بوړم چې داسې مې و کښل د ټپه ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) یې ټپه ایزې پېیلې له سکالو څخه همدا دی، هندسې او ښکاره بڼه یې له لنډۍ ایزه، ټیکۍ ایزه او مصرۍ ایزې سره ورته ده. زه ایزټپ، ایزه ټپه له یوه بڼه پېیلې سره تشبع کوم. چې ورته ټپه ایزه، ټپیزه وایي، او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي.

۷ .۱۳.۲.۱۱ د ټپه ایزې انځورونه

: دا لاندې د ټپه ایزې انځورونه مې د جنوري په ۳ درېیم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي وو.

۲۳ :. ۶۸۸۲۹ ووندېس، ټپ،
(٦٨٨٢٩ wounds). (# ۵۹ انځور)

۲۲:. وران ټپ، په ښېښه پرې شوی درې ټپه
۱۴-۱۰۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱.
(# ۵۸ انځور)

۲٤:. د رنځور ټپ چې د ټپ مېچه یې له یوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلنې پېر په ډاګه کوي.
(# ۶۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ .۱۳.۲.۱۱ د ټپه ایزې (ټپیزې) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، ټپه ایزې د یوه توري یا موضوع تشریح کول.)

د وی یا ویکي له پامه ټپه ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لرې.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده؛ چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو، نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شې چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له ادبي بېرغې کولو (فلجیارېزم: د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی ټپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي. د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دوېیم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لرې. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لرې؛ چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (هې) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیمه مسره بې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، د دربېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل ځه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوړ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې څپې خوړ غږې د ټپه ایزې مېچه، د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخ وي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکې پلوه خوړ غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو دربوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه ځه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خورغږې ور بښې، پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندېول یې ترنګتوک یا ترنمې توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځې.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونو او پارنوېکې سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شېې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپیزې، څلور څپیزې، پینځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکوپې، موندۍ (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجې، نا پښېلیزۍ، ناپیېلۍ او سلسلۍ؛ دي ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټولې یادې شوې پېیلې یا شعرونه په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت موندلۍ دی او زوکړه شوې؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګرندۍ فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنګونو ښکاروندۍ یې شپېتلې (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندۍ (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټپه ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره ټپه ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره ټپه ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره ټپه ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې ټپه ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره ټپه ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې ټپه ایزې ېې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټپه ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټپه ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړی لرې او څلور دانې و ویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره ټپه ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټپه ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لړې ښې بیا پېنځه سره ټپه ایزې یا پېنځیزونې ټپه ایزې دي چې پېنځه دانې و کښل او و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټپه ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) ټپه ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت ,, لفظ، د موسیقي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي.: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول.
:Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۱۳. ۹ د ټپه ایزې څپېزه او زورنه

U-**U**UUU-**U**UUU؛**U**

U-**U**UUU-**U**UUU؛**U**

UU؛U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

له– ډې – رې- **مې** + نې- دې – ګون - **ګی** + کرړم

زه – دې – ره - **مه** + ته - لې – وه - **نی** + کرړم

مې – نه – دې - **واخ**+ له- ما – په – **خپل** + خیا - ل – کرړه- **مه** + ینه

؛۱ .۱ -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

؛۱ .۱۰ . .۱۱ -۱۲ .۱۳ -۱۴ .۱۵ .۱۶ .۱۷ ۱۸

.۱۹ .۲۰ -۲۱ .۲۲ -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ -۲۷ -۲۸ -۲۹ -۳۰ ۲:۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۲.۱۳.۹.۱ د ټپه ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:

الف.

- ـــــــــــــــــــــ پ یا ل

- ـــــــــــــــــــــ پ یا ل

- - ل ــ

ب. - - ـــــــــــــــ پ یا ل - ـــــــــــــــ پ یا ل ــــــــــــــــــــــــــــ ل - -

ځمککچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:

۱. اې (الف) د يوې درې سره ټپه ايزې د کښلو (ليکو) ډول چې په ولاړه يا پورته کېدو (اوفکي يا افقي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د يوې درې سره ټپه ايزې د کښلو (ليکو) ډول چې په پرتو (اومودي يا عمودي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ ليکه (خت يا خط) ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترويکي، ترويکي، ستربل، اوستربل، پارنويکي، بلنويکي، اندېښنې، هيبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، راځه!، کنه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومرې تول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرى وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پيلنۍ او دويېمې مسرې (نيم بند، نيمه کړۍ) په سر کې راغلي او د دربيمې مسر يا اوږدې مسرې په پای کې دوې داني راغلي دي.

۳. منځنۍ واتن ليکې يا يوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې يا غبرګغونډلې دي.

٤. پې (پ) پښبله (کافيه، قافيه) ده او لې (ل) لړ (رديف) دی، چې د ۹ څپېزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپېزه مسره کې د ه (هې) ابېڅې تل او اړين بڼه لړ وي.

۵. اوږد واټن ليکه يا يوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې يا غبرګغونډلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۹.۱۳.۲.۱۱ د ټپه ایزې سپړنه

د دې ټپه ایزې سپړنه

لومړی مسره ۱ +۹ = ۱۰ څپې ده چې ،،وه!،، دفتنګونه او پارنویکي لري.
دوییمه مسره ۱+۹ = ۱۰ څپې ده چې ،،وه!،، دفتنګونه او پارنویکي لري.
دریيمه مسره ۱۳+۲ = ۱۵ څپې چې ،،وی!!،، او ،، اه!،، پارنویکي دي.
دلته توله ټپه ایزه ۳۵ څپې شوې ده، او ولس کې دفتنګونه لرغن دود دي؛ ترې نټه (اینکار یا منکر کېدل) ناسم او بېخي غلته کړنه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوییمه مسره
۳. دریيمه مسره
٤. ۱، ۲. او ۳. یوه ټپه ایزه
۵. دفتنګونه وه!، وی!!! اه!.
٦. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.
۷. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۱+ ۹
۲. مسره ۱+ ۹
۳. مسره ۱۳+ ۲
۸. زورنه (خجنه) **بولډ**
۹. د اوازتېوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ؛ترنګتوک؛,
۱۰. بنځو ته منسوبې (اړوند)

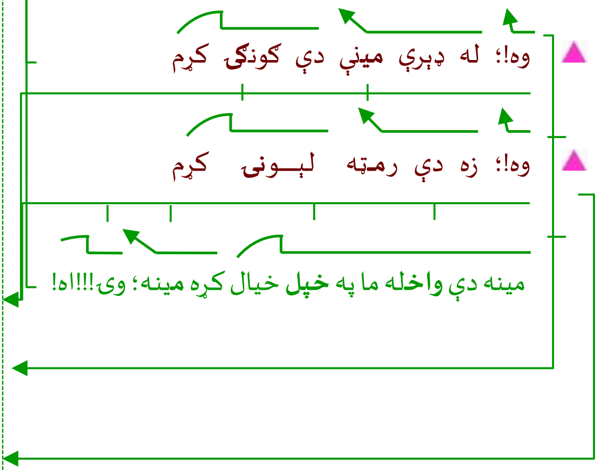

د ټاټوبي سرغندوی، هېښنده، سندرغاړی باچا خان لغماني ویلې.
وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موکې (موقع): دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: دموسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت).
:. ۱۸:۳۸ :۰۰:۰۰ (رپ: ثانيې: دکیګې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۹.۱۳.۲.۱۱ بې (ب):. د لیکوال ,زما، څرګندول چې رونبوي کتنه داسې. د لیکول ټپه ایزه په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بنه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بنه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. تر ټول لومړۍ بنه یا کوښنۍ بنه د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې درې سره لري.

٤. څومره والی د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر یوه یې درې مسرۍ لري.

٥. ځینې زورنې یې لړه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز، اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را و ځي.

٦. د ایزې پېیلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بنه شتون لري.

۷. ټپه ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربښوده مخبیلګه ده؛ له ژبنې پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم یې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه او دیارلسو څخه تېرې نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړی. له دغو ,, وه!، وی!!!، اه ،، توکو پرته. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: (الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...) نوموړي ټول د ټپه ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي. لکه ۳ څپې چې په پورتنۍ ټپه ایزه کې ډېرې شوي دي.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته ببلا ببلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سټه ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي. د ایزې نوموړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې کښو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنګ لري؛ د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک موږ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکۍ ایزه ده او که مصرۍ ایزه. له دې سره سم دا ټپه ایزه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ټپه ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځای ، جارګۍ، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټپې سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټپې یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي او مصنوعي , دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې ټپه ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي؛ د زهن د ټپه ایزه زېږنده یې رښتنولې او رښتني لېوالتیا پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپه ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسا کلا، هېلمند په ۲۰۰۷ / ۰۱ /۱٦ د روښان ښادې ځای څخه یوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې مې دمه کوله او ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم له خپلې ډلې له ساتونکي خوني څخه د باندې. بیا به مې اواز له ځان سره غږو، لیکنی او کتابچه به را سره نه وه، په ناساپې بڼه یا یودمې به مې داسې پېیلې له خولې را وتلې چې دښتو، تیارو او چپتیا ته مې غږوله چې د رڼا په لورې څرک شي. دا د همغه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده. د دې ټپه ایزې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. باچا خان لغماني په خپل خواږه غږ کې نومورې ټپه ایزې ویلې دي. په ښه سور او لی کې :-

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغماني څلور سوره دي او ټول زاړه هم دي، لکه: ۱. بیروي، ۲. کستوري، پاړي، کیلان دي؛ چې ډېری بیا لنډۍ، ټپه، ټیکۍ، مصرۍ، لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې په کستوري سور کې وايي. داستاني بیا هغه بولي چې په نه باندې پایڅپه موندلي وي. له داستان سره یې ګډې وايي یا له یه کربانه! څخه ورسته، یا هه بچیه! په سې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ، مصرۍ، لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصرۍ ایزې په کستوري سور کې وايي؛ سرغندوی طرز چې وايي لغمانۍ ته یې که؟ هغه مشهور طرز دی چې وايي چارباغی ته یې که! همدا سور دی. چې ډېری سورونه ګلکي او ملاکي اوستاد ویلي دي. بیو پلاستي، ګولابیروي، اسوري، همن کلیان،... . چې ګڼه یې لسو یا دولسو ته رسېږي. په ارو او امرو تراڼ کوي. لاندېنۍ ایزې نومورې په کاستوري سور او لی کې کټ مټ په: ۰۰:۰۲:۳۹:۸۴ (ربه: ثانيې: دکیکې: ساعته) پیر کې ویلي دي.

۱٤. د ژور پام کونکي په بنه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، ټپې ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې په هره مسره کې د چپه پېښې ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوي، ویرګول. ،،؛ ندایه ,, !Exclamation : چیغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندېز نخښه. ،،؛ انډره ,, (:) colon: شارحې نښه، د لویې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛) : Semicolon بېلوونکی نښه، هغه نښه چې د جملې فقرې سره جلا کوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخیستنه ,, (,, ،،) Right left double : quotation mark را اخیستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندۍ ,, () Superscipt right left : parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لیندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پنډول، پرېړول. ډك، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمی حد. په بشپړه تو ګه. ،، کارونه اړینه بولم. په خپل لیکي کې کښم چې د غبرګغونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته را وباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه!؛ له ډېرې مینې دې ګونګی کړمه
وه!؛ زه دې رمټه لېونی کړمه
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه؛ وی!!!اه!

ورته نور خومره په ژړا شمه
چې زه پخوا په خیال کې بیا شمه
نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه؛ وی!!!اه!

مینه دې بې کچې بې شانه
دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې یې سهار کې و وینمه؛ وی!!!اه!

وه!؛ له خپله در به څه در تېر شمه
وه!؛ د بوست له ور به څه در تېر شمه
غاړه غړی دې له کاله راځه مینه؛ وی!!!اه!

دا به په څه جوړېږي یاره
وه!؛ دا وطن نه جوړېږي یاره
غټ او واړه یې بلواکر جوړ شوي دینه؛ وی!!! اه!

کرېکې له آه و سره بیایي
فردوس پښتو ویوکي وايي
څکه ژاړېن رنګړی پر ژی برغرلوینه؛ وی!!! اه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ .۱۳.۲.۱۱ پې (پ):. ټیکۍ ایزې (ټیکیزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټیکۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور او پینځه سره پېیله له درې سره، څلور سره او پینځه سره ایز تیک؛ درې، څلور او پینځه سره رټ رمټ ایز یا درې، څلور او پینځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبې کوم، چې ورته ټیکۍ ایزه وایې. په دغه ډول څېرې لرې، درې سره ټیکۍ ایزې، څلور سره ټیکۍ ایزې، پینځه سره ټیکۍ ایزې، شپږ سره ټیکۍ ایزې، اووه سره ټیکۍ ایزې، اته سره ټیکۍ ایزې، نهه سره ټیکۍ ایزې او لس سره ټیکۍ ایزې... . په بنه مندل کېږې. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږې نوموم پې. ټولې ځانګېرنې پې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي، سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي. همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لرې. لکه:

۱۱ .۱۳.۲.۱۱ د ټیکۍ ایزې (ټیکیزې) ځانګړې ځانګېرنې

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوې په کې وي، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وي، ۳:- رټې رمټې وي، ۴:- خوښې ډېره وي، ۵:- ډېر خوږ تاثیر لرې، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوړې، ۷:- تر ډېره ستایل کېږې، ۸:- تاثیر یې ټینګ وي، ۹:- میرمنې یې ډېرې وایې، ۱۰:- په ودونو کې ډېرې اورول کېږې او یادول کېږې، ۱۱:- د پال په بنه یې پېغلې وایې، ۱۲. له لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې یې کچه زیاته ده ځکه ایز او ایزې ډېر سر او کار کوراکور، لورالور له ښادۍ یو، ودونو او محفلونو سره لرې، ۱۳:- په ګډه یې وایې سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړې وي ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالېږې، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بنه یې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې چې دغه پورته ځانګېرنې و درلودلې نو هغو ته ټیکۍ ایزې وایې. تاسو لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې او مصرۍ ایزې ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا ټیکۍ ایزې دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېریال زوکړې خصوصیات لرې. لنډۍ ایزې، ټپه ایزې او مصرۍ ایزې دا پورته ۱۶ ځانګېرنې نه لرې؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی. لکه دا لاندې زما دوې دانې ټیکۍ ایزې دي چې په مېترلام ,, لغمان،، (جیمي ویلس، ۲۰۰۱ زېږدی، ۱ چوپړی) کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې. دا زما خپلې ټیکۍ ایزې دي، زه نر یم، خو ډېرو مېږو، میرمنو به ویلې وي او دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) دوې بېلګې لومړۍ یې څلور سره ټیکۍ ایزه او دوېیمه یې پېنځه سره ټیکۍ ایزه تاسو ته له خپلې پېیلې ښخه کښم.

- د زړه ارمان یې پوره کېږي
- د پلار له کوره روانېږي
- جلۍ ودیږي خوشحالېږي

په سترګو ژاړي په زړه ګوري ماتوینه

- جانان دې راغی له درشله
- ترېښتي چورلېځه له دا ګله
- دا باچاهي ده د ستا خپله
- ناوې رو، رو کدم اخله

د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه

۱۲ .۱۳.۲.۱۱ د ټیکۍ ایزې د چارپېریال انځورونه

: دا لاندې د ټیکۍ ایزې چارپېریال انځور لړ استازیتوب کوي، خود بل ځای انځور دی. زموږ د ټیکۍ ایزې سم برابر محیط انځور په لاس رانغلو. (تمه ده چې پردې مې پر پرې مه نیسئ)

۲۵:. ګرزونې د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د ټیکۍ ایزې چارپېریال انځور وي. روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د ټیکۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ایز ټیک له یوه بڼه پیېلې سره تشبې کوم. چې ورته ټیکۍ ایزه وایي، او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱. ۱۳ د ټیکی ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، ټیکی ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکي له پامه ټیکی ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو؛ د پښتو ژبې د ابېخو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ....، څخه ورانديې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم ټېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوښنی ټیکی ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغبرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي؛ لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغبر لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغبرونه، ناتروییکي، ترویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه او ولې...) نوموړي ټول د ټیکی ایزې (ټیکیزې) توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي.

د پښلې کلمې یا غونډلې لرېې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره ټیکی ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوښنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, کنه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډی ایزه د پښتو ژبې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
د لومړۍ ټیکۍ ایزې څلورمه او د دوېیمې ټیکۍ ایزې پینځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته لري.

د هرې ټیکۍ ایزې لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېیمه، او د پینځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.
له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا ټیکۍ ایزې مبچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پینځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خوږغږې د ټیکۍ ایزې مبچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د ټیکیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پیېلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکې پلوه خوږ غږ له لاسه ور کوي. دغه پاینې توکونه په یوه پیر کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پینځه سره ټیکۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټیکۍ ایزې ته یوه خوږغږې وربښې. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې او سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونو او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پیېلې)، کېسه کۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پینځه څپیزۍ، شپږ څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نهه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکوبۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښیلیزۍ، ناپیېلۍ او سلسلۍ؛ دې ټولو پیېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلۍ دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومورو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ ببلوالی یا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ټیکۍ ایزې د څپې شمېر ببلګه داسې ده چې درې سره ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره ټیکۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره ټیکۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې ټیکۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې ټیکۍ ایزې يې ۸۵ څپېزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې و ویل شي؛ خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټیکۍ ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لړې ښې بیا پېنځه سره ټیکۍ ایزې یا پېنځیزونې ټیکۍ ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي او ښې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټیکۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) ټیکۍ ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجېزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: ببلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او ببل ، ډول. :Accent, Morphemel،،) د څلور سره ټیکۍ ایزې او پېنځه سره ټیکۍ ایزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۱۳. ۱٤ د ټیکۍ ایزې (څلورسره او پېنځهځونې ټیکۍ ایزې) څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

د – زره – ار- **مان** + يې - پو– ره - **کې** + ړي

د – پلار – له - **کو** + ره - ره – وا - **نې** + ړي

جلی – و – دي - **ړي** + خو - شه – حا - **لې** + ړي

په – ستر – کو - **ژا**+ ړې- په – زره – **کو** + ړې - ما – ته- **وي** + نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷

۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶- ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰

د څلور سره ټیکی ایزي څپېز او زورني جوړښت بڼه

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

جا – نان – دي - **را** + غی – له - در- **شه** + له

ترېښ – تي – چور – **لي** + څه - له – دا - **کو**+ له

دا – پا – چا - **هي** + ده - د – ستا - **خپه** + له

نا – وی – رو - **رو** + که - دم – ا - **خه** + له

د – و – لس - **پېغ**+لي- په – که – **تا** + ره - در – سره - **ځي** + نه

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷

۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶

۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲- ۴۳- ۴۴- ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹

د پینځه سره ټیکی ایزي څپېز او زورني جوړښت بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۱۱.۲.۱۳.۱٤ ټیکی ایزې (څلورسره او پېنځهځوني ټیکی ایزې)

ځمککچپوهني (هندسې) رغښت

د څلور سره ټیکی ایزې ځمککچپوهني (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

ـــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــ ل

ب. ــــــــ پ یا ل ــــــــ پ یا ل ــــــــ پ یا ل ــــــــــــــــــــــــــــــــ ل

د پېنځه سره ټیکی ایزې ځمککچپوهني (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

ـــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــــــــــــــــــــــــــ پ یا ل
ـــ ل

ب. ــــــــ پ یا ل ــــــــ پ یا ل ــــــــ پ یا ل ــــــــ پ یا ل ــــــــــــــــــــــــــ ل

ځمککچپوهني رغښت کې یې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د یوې څلور او پېنځه سره ټیکی ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکې یا افقي، ویرتیکل) بنه روښانه کوي او بې (ب) د یوې څلور او پېنځه سره ټیکی ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودې یا عمودي، ویرتیکل) بنه روښانه کوي.

۲. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

۳. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپېزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپېزه مسره کې د هـ (هې) ابېځې تل او اړین بنه لړ وي.

٤. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢ .١٤.١٣.٢.١١ د شلخی ټیکی ایزې سپړنه

د دې شلخی ټیکی ایزې سپړنه
لومړی، دوېیمه ، درېیمه مسره ۹+ ۹ + ۹ =
۲۷ څپې دي، درېیمه مسره ۱۳+ ۰= ۱۳ څپې
ده چې. دلته ټوله ټیکی ایزه ۴۰ څپې کېږي.

۱. لومړی مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
٤. څلورمه مسره

٥. ۱. ۲. ۳. او ٤. یوه ټیکی ایزه
٦. دفتنګونه نه لري.
۷. شپېلي رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.

۸. څپې(سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپې ده
۲. مسره ۹ څپې ده
۳. مسره ۹ څپې ده
٤. مسره ۱۳ څپې ده

۹. زورنه (خجنه) **بولډ**

۱۰. د اوازتېوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ؛ ترنګتوک؛
۱۱. ښځو ته منسوبې (اړوند)، [ګولابي رنګ ابرامونه د مېرمنو اړوند یا له لوري ویل شوي. او اسماني رنګه ابرامونه د سړو اړوند.]

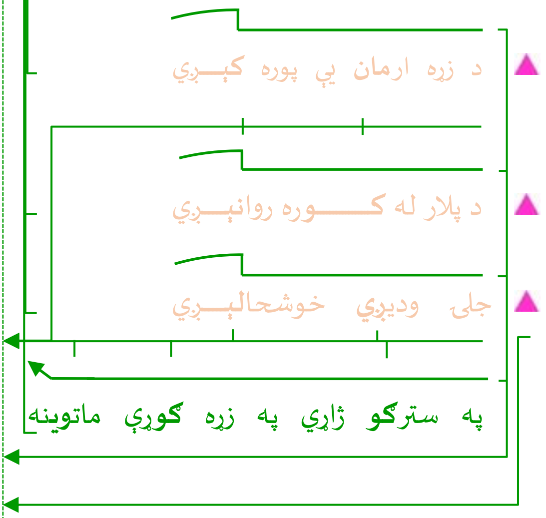

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۱۴.۱۳.۲.۱۱ د پنځي ټيکۍ ايزې سپړنه

د دې ټيکۍ ايزې سپړنه

لومړۍ مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دوېيمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
درېيمه مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
پينځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ,, ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.

دلته ټوله ټيکۍ ايزه ۴۹ څپې شوې ده، دا پنځي پينځه سره ټيکۍ ايزه پارنويکي او غبرګغږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګڼه ډېروالی راتله او ولس کې غبرګغږونه او پارنويکي... . لرغن دود دی او د ټيکۍ ايزو برخه ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېيمه مسره
۳. درېيمه مسره
۴. څلورمه مسره
۵. پينځمه مسره
۶. ۱. ۲. ۳. ۴. او ۵. يوه ټيکۍ ايزه
۷. دفتنګونه نه لري.
۸. شيتلي رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.
۹. څپې(سيلابونه)
  ۱. مسره ۹ څپې ده
  ۲. مسره ۹ څپې ده
  ۳. مسره ۹ څپې ده
  ۴. مسره ۹ څپې ده
  ۵. مسره ۱۳ څپې ده
۱۰. زورنه (خجنه) **بولډ**
۱۱. د اوازټيوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۲. ښځو ته منسوبي (اړوند) [ګولابي رنګ ابرامونه د مېرمنو اړوند يا له لوري ويل شوې. او اسماني رنګه ابرامونه د سړو اړوند.]

جانان دې راغی له درشله
ترېښتي چورليځه له دا ګله
دا باچاهي ده د ستا خپله
ناوې رو، رو کــــــدم اخله

د ولس پېغلې په کتار درسره ځينه

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څېرکې و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴.۱۴.۱۳.۲.۱۱ پې (پ):. د لیکوال ,زما، څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول څلورسره او پېنځه ټیکۍ ایزه په لاندې بنه لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول او پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. دوېیمه بڼه او درېیمه بڼه د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې څلور سره او پېنځه سره لري.

۴. څومره والی د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې یوه، یوه دانې دي او پیلنۍ یې څلور مسرې او پایلنۍ یې پېنځه مسرۍ لري.

۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍ یو غونډلو ببلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزورې پاتې شوې. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېړمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور را و ځي.

۶. د ایزې پېیلې پېنځګونې رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بڼه شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. ټیکۍ ایزه مېچه د څپېزه او څجېزه تولواڵې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاړښوده مخبېلګه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه څلور او پېنځه یا زیاتي غونډلې را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نه‌ه؛ نه‌ه؛ نه‌ه؛ او نه‌ه؛ او دیارلسو څخه تېرى نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرى نه دی کړی، غبرګغږونه او پارنویکي په کې شتون نه لري. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، کنه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وئ، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي تول د ټیکۍ ایزې توکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېرى وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والى راولي.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندى یې شپټلي دى (,Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳ Blue:۰) دى. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندى (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په ستة ۳۶ ګڼه دى.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د ایزې نوموړي منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ایزې رنګونو ښکاروندى یې شپټلي دى، په شپټلي یې ښکو؛ چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپټلي رنګ لري او د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک موږ ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیکۍ ایزه ده او که مصرۍ ایزه. له دې سره سم دا ټیکۍ ایزې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. د ټیکی ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټیکی سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټیکی یې څرګندېږي چې پیلنی څلور سره ټیکی ایزه دیسي ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، نه ده؛ مصنوعي , دیسي او شلخي، ده.
پاینی پېنځه سره ټیکی ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، ده او مصنوعي , دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو ټیکی ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، ځېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي، د زهن د ټیکی ایزه زېږنده یې رښت او رښتې لېوال کړه وړه پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دغو ټیکی ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلنی یې بدله ګډوله او پایلنی یې اصلي ګډوله ده؛ په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې.

زه نر یم، خو ډېرو مېړو، مېرمنو به ویلې وې او دي. لکه مېرمنې په ښادی کې ولاړې وې د ناوې ننداره کوي، د ناوې ښې اړخ ته یوه پېغله ولاړه ده، ډېره ښکلې هم ده، هغه پېغله یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره خوښه راغلې ده، له وړاندې ځایه څخه ټیکی اچوي، په دې ټیکی سره ناوې هم خوشحالېږي، چې د ملګرې ستاینه یې هم و شوه او د واده پېروډونکې یې هم پیدا شوه.

نورې مېرمنې پرې ډېرې خوشحالېږي او بیا یې له واده ورسته هم وایي، چې هغې پلانکی مېرمنې ښه ټیکی او ټیکی ایزه د بیستانکی له پاره هم و ویشته، لکه څې خپل کوم زوی، مسې، وراره او خوریه ته یې په ګوته کړه. دا ټیکی ایزه د ناوې د شپې د چارپېریال زوکړه ده او په همدې بنه یې وایي. د دغې ټیکی ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱.۲.۱۳. ۱۵ تي (ت):: مصری ایزي (مصریزي)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره یا څو مخه مصری ایزي نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پینځه او شپږ سره پېيله له پینځه مخه او شپږ مخه مصری ایزې، مصری توري او مصری ایزي سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېړني لري، چې ورته مصری ایزه وايي؛ په دغه ډول څېرې لري. دري سره مصری ایزي، څلور سره مصری ایزي، پینځه سره مصری ایزي، شپږ سره مصری ایزي، اووه سره مصری ایزي، اته سره مصری ایزي، نهه سره مصری ایزي او لس سره مصری ایزي.... په بنه مندل کېږي. د مصری ایزي ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې داسې دي. لکه:

۱۱.۲.۱۳. ۱٦ د مصری ایزي ځانګړې ځانګېړنې

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستي برخه يې لنډه او دوېيمه برخه يې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز يې د مصری دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار يې سرې ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- دري خواوې يې سرې پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامی کې انسان نه کرېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د ,, مصر هرمو،، (پيټري، ۱۵۵ چوپړی) غوندې جوړونکی يې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زوروړې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخستل کېږي، ۱۷:- د ننداړو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصری توري، ۲۳:- مېرمنو د مستۍ او د سرو د سرلوړی توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول يې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نیول ورسره سرې سترې کوي. ۳۳:- د میسو اونګ، وسپنې ګډولې، کنځیت اونګ، تیکې اونګ، د سروزورګډولې، د سپین زرو اونګ او لرګنې بڼه اصلي او شلخې جوړېږي.

تاسو ته يې همداسې پرېږدم، په همدې بڼه يې پوښ کې کوم. هرې لنډۍ ایزې، تپه ایزې او تیکی ایزې چې دغه پورته ځانګېړنې و درلودلې نو هغو ته مصری ایزې وايي. تاسو لنډۍ ایزې، تپه ایزې، تیکی ایزې او مصری ایزې ته ښه غوږ و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا يې پېژنی چې دا مصری ایزې دي؛ چې له مصری سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. لنډۍ ایزې، تپه ایزې او تیکی ایزې دا پورته ۳۲ ځانګېړنې نه لري؛ بېلوالی يې پرهمدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خولو لون مې وچلی ځان دی
په سپکو سپک هريوه انسان دی
غوړنه سره سر مې جنبان دی
زما کم اصلو ته سلام دی

څوک چې له ټيټه وره ځي سر ټيټه وينه

ما د ملکو ليدلې پېغلې
ستا په ليدو ليدلې پېغلې
ډېرو درنو ليدلې پېغلې
ښېګڼو کړو ليدلې پېغلې

په پښتو وی‌يو کې خوږه لا پېغله وينه

توره بانوره بانو حوره
داسې تېره وي لکه توره
په پت عزت کې وي باتوره
وي کافرانو ته ناسوره

په دين مينې باغيرته جونې وينه

ژېړې په تن ژېړې جامې دي
د ژېړ ټيکرې ژېړې شملې دي
ژېړ يې بنګړې ژېړې دانې دي
تول ژړوې داپې کانې دي

دا څومره پتې مينې ژېړې جونې کړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- حسن پرسته غواړي سپيني
- دا نوري نه ارځي په ميني!!؟
- فردوس نه ستړی نه خواشيني
- سترګي رڼي توري شيريني

سپيني انجوني سوبي مالګي غوندي وينه

خپل کاله کي مي کښلي وي، د ليکوال مصری ايزي دي:.

د ليکوال شير سره (شير مخه يا شير مسريزه، شير مسري لرونکي)، مصری ايزه ده:.

- پښـتو پښـتی راماتوينه
- ايمان، ايمان نه رانه ځينه
- تاسي به څوک داسي پريږدينه
- ويني مو ځښي ويني مو ځينه
- د الله دښن څوک نه وژينه

لري وپشتونکی مو اوس تنډي ته کومه

اوستاد باچا خان لغماني د حسني استاد حسني زوی په کاستوري سور کي په لغمانی موسيکی کي ويلي ده، پارنويکي پي تاسو ته له هري مسري مختاري او ورستاري په بنه کښم چي کره نخښي پي څرګندي شي، له تکيلرونکي کامي مي جوښت جود کړی دي په هره مسره کي د مصری ايزي کټ مټ مي راخستي.
بل لوري ته په پيل کي پي په دوي لرغونو مصری‌یو پيل و کوه، بيا پي دا چي ښه روغه منده په کي په سور کي و وهي په، په ژوره لبوالتيايي و وايي، د زره سندري په بنه يي و وايي، دا دوي مصری لومړی پيل کړي دي او له دي دوي مصرو سره يي داواړه مصری ايزي په ٤:٣٩ :٠٦:٠٠ (ربه: ثانيه: دکيکه: ساعته) موده کي ويلي دي. د ساز او اواز سره چي د ارمونيي، دوکړي، رباب له نغمو او غږو سره په کي ملي وي پورتنی وخت نيولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما هغه ساعت یادیږي؛ وی
چې ور دې پورې که زنځیر دې واچونه
خلکو زړې یارۍ تازه کړې؛ وی
زما په نوې یارۍ اور و لړېدنه

له خولو لون مې وچلی ځان ده
په سپکو سپک هریوه انسان ده
غوړنه سره سر مې جنبان ده؛ وی
زما کم اصلو ته سلام ده
ځوک چې له ټېټه وره ځې سر ټېټه وینه

ما د ملکو لیدلې پیغلې
ستا په لیدو لیدلې پیغلې
ډېرو درنو لیدلې پیغلې؛ وی
ښېګنو کړو لیدلې پیغلې
په پښتو ویو کې خوره لا پیغله وینه

توره بانوره بانو حوره
داسې ټېره وې لکه توره
په پت عزت کې وې باتوره
وې کافرانو ته ناسوره
وه؛ په دین مینې باغیرته جونې وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژېړې په تن ژېړې جامې دي
د ژېړ ټيکري ژېړې شملې دي
ژېړ يې بنګړي ژېړې داڼې دي
ټول ژړوي داېې کاڼې دي
وه؛ دا څومره پټې مينې ژېړې جونې کړينه

حسن پرسته غواړي سپينې
دا نورې نه ارځې په مينې!!؟
فردوس نه ستړی نه خواشينې؛ وی!
وه؛ سترګې رڼې تورې شېرينې
سپينې انجونې سوېې مالګې غوندې وينه

پښـتو پښـتـې راماتوينه
ايمان، ايمان نه رانه ځينه
تاسې به څوک داسې پرېږدينه؛وی
وينې مو ځبې وينې مو ځينه
د الله دښن څوک نه وژينه
لږې وېشتونکی مو اوس تنډې ته کومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷ .۱۳.۲.۱۱ د مصرۍ ایزې انځورونه

: دا لاندې د مصرۍ ایزې انځور مې د جونوري په ۳ درېیم ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي و.

۲٦.: د لیکاڼې (کلمونو) په بڼه پېنځه بڼه مصرۍ (# ۶۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳.۲.۱۱. ۱۸ د مصرۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، مصرۍ ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول

د وی یا ویکیي له پامه مصرۍ ایزه هغې درېځ سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لرې.

په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ...،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دې. پښت یې هم کولی شې چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له ادبې بیرغې کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شې.

د کوشنی مصرۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستربارۍ، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وې. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغبرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځې؛ لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځې؛ د یوه غبرګغبر لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وې، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغبرونه، ناترویکې، تروییکې، ستربل، اوستربل، پارنوییکې، بلنوییکې، اندېښنې، هیېجانې چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، اه وی ځاره!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړې ټول د مصرۍ ایزې توکې دې؛ چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېرى وخت په پای کې ویل کېږې او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولې.

د پښتلې کلمې یا غونډلې لرې لرې. خو ډېرى وخت د لومړی، دوېیمې درېیمې، څلورمې، پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لرې او د دوی ټول ترنګتوک بشپړ وې. هره مصرۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه ، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه ، کوشنی ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصرې او ځانښودې، , ه ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غبرن اواز پای ته رسېدلې وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصرۍ ایزې پېنځمه او د دوېیمې مصرۍ ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې مصرۍ ایزې، لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د پېنځمې او شپږمې مسرې (پاینۍ مسرې، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصرۍ ایزې مېچه د څپېزه او ځجیزه تولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېځی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی ونیسئ. ه یا هه و وایئ؛ نو هوا ویچې، د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنګتوک وایي. مانا دا چې د پیلۍ مصرۍ ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږې د مصرۍ ایزې مېچه د څپېزه او ځجیزه تولوالې ترڅنګه د مصرۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي. د پیپلې په توکه یې یوه څپه کمېږي او له موسیکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې توکونه په یوه پېر کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږې وربښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډۍ، بکتۍ، کېسۍ (شبې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پیپلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، پټۍ (تې خورو اړوندې پیپلې)، موندۍ (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپیپلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پیپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ,, ستې بېلوالی،، (نامیت، ۱۹۹۲ زېږدی، ۱ چوپړی) و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له دري مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده دري غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نومړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا کړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګټلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

مصرۍ ایزې د څې شمېر بېلګه داسې ده چې دري سرې مصرۍ ایزې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سرې مصرۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره مصرۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې مصرۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سرې مصرۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې مصرۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصرۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سرې مصرۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا دري سرې مصرۍ ایزې وي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لړې ښې بیا پېنځه سره مصرۍ ایزې یا پېنځېزونې مصرۍ ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصرۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) مصرۍ ایزې څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېځو شمېرلو) - خجېزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالي، کیفیت ښيي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکي نښه: د وینا , ځانګړې، خاص او بېل ، ډول. :Accent, Morphemel،،) د پېنځه سره مصرۍ ایزې او شپږ سره مصرۍ ایزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۹ .۱۳.۲.۱۱   د مصرۍ ایزې څپېزې او زورنې

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U؛U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU؛**U**

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

(c) ketabton.com: The Digital Library

حو– سن – په – رس + **ته** - غوا– ړي - **سپي** + ني

دا – نو – ري – **نه** + ار - ځي – په - **مي** + ني!!؟

فر – دوس – نه - **سته** + ړی - نه – خوا - **شي** + ني؛. وی!

وه؛ ستر – کي – ره - **نې** + تو - ري – شي - **ري** + ني

سپي – نې – ان - **جو**+ نې- سو – یې – **مال** + کي - غون – دې - **وي**+ نه

۱. -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹

۱۰. ۱۱. -۱۲ ۱۳. -۱۴ ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. -۲۱ ۲۲. -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ ۲۷؛ ۱

۲؛ -۲۸ -۲۹ -۳۰ -۳۱ -۳۲ -۳۳ -۳۴ -۳۵ ۳۶

-۳۷ -۳۸ -۳۹ -۴۰ -۴۱ -۴۲ -۴۳ -۴۴ -۴۵ -۴۶ -۴۷ -۴۸ ۴۹

د پېنځه سره ټیکۍ ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU

U-**U**UUU-**U**UUU-**U**UUU

پښ – تو – پښ - **تۍ** + را – ما – ته - **وي** + نه

اي – مان – اي - **مان** + نه – را – نه - **ځي** + نه

تا – سي – به – **خوک** + دا - سي – پرېږ- **دي** + نه

وي – نې – مي - **خښې** + وي - نې – مو- **ځي**+ نه

د – الله – ده - ښن + خوک - نه – وه - **ژي** + نه

له – ري – وېش - **تون**+ کی- مو – اوس – **تن** + دې - ته – که - **وه** + مه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷

۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶

۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲- ۴۳- ۴۴- ۴۵

۴۶- ۴۷- ۴۸. ۴۹- ۵۰. ۵۱. ۵۲. ۵۳- ۵۴. ۵۵- ۵۶- ۵۷- ۵۸

د شپږ سره مصری ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

۱۱.۲.۱۳. ۲۰ د مصری ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

د پینځه سره مصری ایزې هندسې رغښت یې داسې دی: غبرګغونډلو او پارنویکو چې ډېری وخت یوه څپه وي، دوې هم وي، درې لږې دي ببخې او څلور څپې هم شتون لري لږ او ډېر، که نوموړې توکې شتون و لري د هرې مسرې له ډډ څخه یې په ټکي لرونکې کامه، ځینې وخت په کامه یا بېلونکې نخښې باندې ترې وړاندې ورسته او ان ځنې وخت په منځ کې هم کښو. د هرې مسرې سره یې ښکاره کېدل څرګندول کېږي. که شتون یې نه درلود بیا هېڅ نه راځي ورسره. لکه په لاندېنی بڼه کې، خو چې شتون یې و درلود په همدې بڼه یې هندسې رغښت دی.

الف. (...)؛ ____________ پ یا ل؛ (...)
(...)؛ ____________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ____________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ____________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ______________________ ل؛ (...)

ب. (...)؛ __ (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ (...)؛ ______ (...)؛

الف. (...)؛ ____________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ____________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ____________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ____________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ____________ پ یا ل ؛ (...)
(...)؛ ______________________ پ یا ل ؛ (...)

ب. (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ __ (...)؛ (...)؛ (...)؛ ______ (...)؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

څمککچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د يوې پېنځه او شپږ مخه مصرۍ ايزې د کښلو (ليکو) ډول چې په ولاړه يا پورته کېدو (اوفکي يا افقي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د يوې پېنځه او شپږ مخه مصرۍ ايزې د کښلو (ليکو) ډول چې په پرتو (اومودي يا عمودي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ ليکه (خت يا خط) ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، راځه!، کنه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، خنکه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پيلنۍ او دوېيمې مسرې (نيم بند، نيمه کړۍ) په سر کې راغلي او د درېيمې مسر يا اوږدې مسرې په پای کې دوې داني راغلي دي.

۳. منځني واټن ليکې يا يوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلي يا غبرګغونډلي دي.

۴. پې (پ) پښېله (کافيه، قافيه) ده او لې (ل) لړ (رديف) دی، چې د ۹ څپيزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپيزه مسره کې د ه(هې) ابېڅي تل او اړين بڼه لړ وي. [په ځينې څمککچپوهنې رغښت کې چې يوازې منځې واټن ليکې او اورد واټن ليکې روښانه شوي وي د دې څرګندونه کوي چې لنډې (کوشنۍ) مسرې د مصرۍ ايزې يا ۹ څپيزې مسرې سرباري، منځباري، بېخباري (ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې)، پښېله او لړ لري او اوږدې (لوېې) مسرې د مصرۍ ايزې يا ۱۳ څپيزې مسرې سرباري، منځباري، بېخباري (ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې)، پښېله او لړ لري.]

۵. اورد واټن ليکه يا يوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې، دوې غونډلي يا غبرګغونډلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ .۲۰ .۱۳ .۲ .۱۱ د پېنځېځوني مصرۍ ایزې سپړنه

لومړۍ مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دوېیمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
درېیمه مسره ۰+ ۹+ ۱ = ۱۰ څپې ده چې ،، وۍ! ،، پارنويکي لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۱ =۱۰ څپې ده چې ،، وه ،، پارنويکي لري.
پېنځمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دلته توله مصرۍ ایزه ۵۱ څپې شوي ده، دا پنځي پېنځه سره مصرۍ ایزه پارنويکي او غبرګ غږونه لري، نو د څپې په ګڼه ډېروالی راغلی دی او ولس کې دغبرګغږونه او پارنويکي... . لرغن دود دی او د مصرۍ ایزې برخه ده.

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېیمه مسره
۳. درېیمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پېنځمه مسره
٦. ۱. ۲. ۳. ٤. او ٥. یوه مصرۍ ایزه
۷. دفتنګونه لري. وۍ!؛ وه
۸. څپې(سیلابونه)
   ۱. مسره ۹ څپې ده
   ۲. مسره ۹ څپې ده
   ۳. مسره ۱۰ څپې ده
   ٤. مسره ۱۰ څپې ده
   ٥. مسره ۱۳ څپې ده
۹. زورنه (خجنه) **بولډ** شوې څپې.
۱۰. د اوازټیوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ترنګتوک
۱۱. ښځو ته منسوبې (اړوند)
۱۲. شیتلي رنګ یې د رنګ ښکاروندی دی.

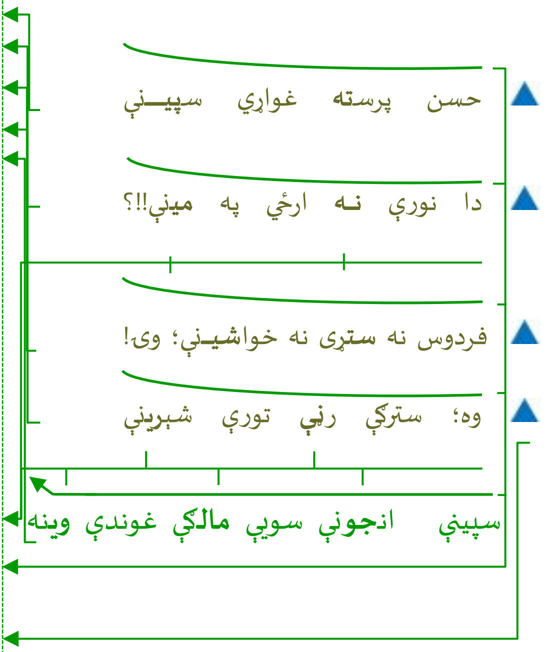

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغماني ويلي.
وخت:(وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نیټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موقع: دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: دموسیقي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت.).
.: ۳٤:۲۸:۰۰:۰۰ (رپ: ثانیې: دقیقې: ساعت) په وخت کې ويلي ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي توک ۱۱. څېرکې و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۲۰.۱۳.۲.۱۱ د شپږڅوني مصرى ايزي سپړنه

لومړی مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
دوېيمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
درېيمه مسره ۰+ ۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
څلورمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
پينځمه مسره ۰+۹+ ۰ = ۹ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.
شپږمه مسره ۰+۱۳+ ۰ = ۱۳ څپې ده چې ،، ،، دفتنګونه او پارنويکي نه لري.

دلته ټوله مصرى ايزه ۴۹ څپې ده، دا پنځې شپږ سره مصرى ايزه پارنويکي او غبرګ غږونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګڼه ډېروالی راتله او ولس کې دغبرګغږونه او پارنويکي... . لرغن دود دی او د مصرى ايزو برخه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوېيمه مسره
۳. درېيمه مسره
٤. څلورمه مسره
٥. پينځمه مسره
٦. شپږمه مسره
۷. ۱. ۲. ۳. ٤. ٥. او ٦. يوه مصرى ايزه ده
۸. څپې(سيلابونه)
   ۱. مسره ۹ څپې ده
   ۲. مسره ۹ څپې ده
   ۳. مسره ۹ څپې ده
   ٤. مسره ۹ څپې ده
   ٥. مسره ۹ څپې ده
   ٦. مسره ۱۳ څپې ده
۹. دفتنګونه نه لري.
۱۰. شيتلي رنګ يې د رنګ ښکاروندی دی.
۱۱. زورنه (خجنه) **بولډ**
۱۲. د اوازتيوالي او لوړوالي خطونه،اهنګ؛ترنګتوک؛
۱۳. ښځو ته منسوبي (اړوند)

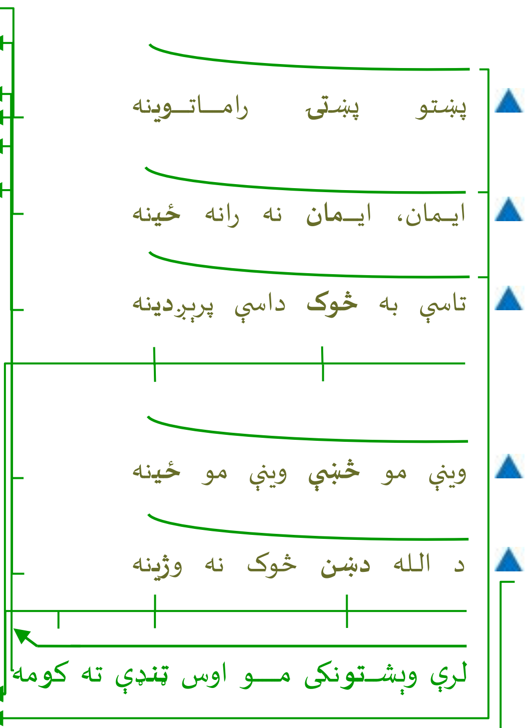

د ټاټوبي سرغندوی، هېښنده سندرغاړي باچا خان لغماني ويلې.
وخت: (شيبه، غوټه: مهال: دموسيکي شيبه: پرتاکلي وخت).
:. ۰۰:٤٥:۰۰:۰۰ (رپ: ثانيې: دکيکې: ساعت) په وخت کې ويلي ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۲.۱۱ .۲۰.۱۳ تې (ت):. د لیکوال څرګندول چې روښوي کتنه داسې. د لیکول پېنځه سره مصرۍ ایزې او شپږ سره مصرۍ ایزه په لاندې بڼه لورۍ موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغښت مومي، ټپه ایزې له ټپې څخه، ټیکۍ ایزې له ټیکۍ څخه او مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه ایزې د ټپې پیلنۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکۍ ایزې د ټیکۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ ایزې د مصرۍ پیلنۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. درېیمه بڼه او څلورمه بڼه د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې پېنځه سره او شپږ سره لري.

٤. څومره والی د ایزو موږ ته په پوخ کې کوي چې درېیمه بڼه پېنځه مصرۍ ایزې دي؛ څلورمه بڼه یوه دانه ده، پیلنۍ هره یوه یې پېنځه مسرې او پایلنۍ یې شپږ مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزورې پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبنې ډګره نور راوځي.

٦. د ایزې پېیلې پېنځګونې رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بڼه شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. مصرۍ ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربښوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه پېنځه او شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نهه؛ نهه؛ نهه؛ او نهه؛ او دیارلسو څخه تېرې نه دي کړی. هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړی؛ غبرګغږونه او پارنویکي په کې شتون لري. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترویکي، ترویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وئ!، وی، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کنه!، ګرانه!، په کربانه!، په پښتیانه!، په ځلمیه!، هه بچیه!، په کربانه!، په که ځاره!، ځار شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړې تول د مصرۍ ایزې توکي دي. چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

لکه په پیلنی مصرۍ ایزې یا پېنځه سره مصرۍ ایزه یا پنځمه بنه مصرۍ ایزه کې؛ وئ! او وه!؛ پارنویکي په دې بنه راغلي دي. د اولې مصرۍ ایزې د درېیمې ۹ څپېزه مسرې په پای کې؛ وئ! راغلې چې دا مسره ور سره لس څپېزه کېږي. په ورته بنه په دوېیمه مصرۍ ایزه کې هم په همدې مسره کې؛ وئ! راغلي چې دا مسره ور سره لس څپېزه کېږي. په درېیمې او څلورمې مصرۍ ایزې د ۱۳ څپېزې مسرې په سر کې د وه!؛ راغلی دی چې مسره ور سره ۱۴ څپې شوې. د پېنځمې مصرۍ ایزې په درېیمه ۹ څپېزه مسرې په پای کې وئ! پارنویکي را غلی دی او د څلورمه مسرې په سر کې وه! پارنویکی راغلی دی چې نومورې مسره لس څپېزه شوې ورسره.

چې په توله کې ۵ دانې پېنځه سره مصرۍ ایزې (۵*۴۹ + ۶ = ۲۵۴ + ۶ = ۲۵۱) څپې کېږي. د ورډ پوستکالي له پامه نومورې مصرۍ ایزه، په یوه چوپړې کې ده، ۱۴۶ ویکي لري، ۵۱۹ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو او نورو،، پرانټ.) دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري، ۶۸۶ دانې منشوره یې له وت سره دي، ۲۵ پراګرافه دي او ۵۲ لینو کې کښل شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېنځمه بنه مصرۍ ايزه يا شپږ سره مصرۍ ايزه چې يوه دانه ده، پارنويکې نه لري، ټوله ۵۸ ځپې ده، د ورډ پوستکالي له پامه نومورې مصرۍ ايزه، په يوه چوپړې کې ور سره مله ده، ۳۲ ويکي لري، ۱۳۶ دانې يې ابېځو ځای نيونه وت نه يا پرته له وته د ابېځو ځای نيونه لري، ۱۷۴ دانې د ابېځو ځای نيونه له وت سره دي، ۶ پراګراپه (د ليکنې يوه برخه، بنده، پاراګراپه) دي او ۱۳ لينو کې کښل شوې ده.

۸. د ايزې رنګونو ښکاروندی يې شپتلي دی (Color model: RGB, Red:۰, Green: ۱۵۳, Blue:۰). د لښتيليک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه ځلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ايزې پنځ له هغې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې يې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او يا مصرۍ ته ورته وي. د ايزې نومورې منځه موږ په خپل رنګ يې چې د ايزې رنګونو ښکاروندی يې شپتلي دی، په شپتلي يې ښکو چې سرباري، يا بېخباري يا تکراري مسرې يې هم شپتلي رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا ځرک موږ ته په لاس را کوي چې د ايزې پنځې منځه وي.

ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړې کړې مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټيکۍ ته منسوبې وي او يا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې ځخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ايزه لنډۍ ايزه ده، که ټپه ايزه ده، که ټيکۍ ايزه ده او که مصرۍ ايزه. له دې سره سم دا مصرۍ ايزې دي.

۱۰. د مصرۍ ايزې پېيلن ليکوال اينج. ص. ف ټولې په ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړې کړې (مصنوعې: ديسي، شلخې، ګډول، ترکيبي، يوه ځای کول: فيصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو ځخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو يا ډېرو اجزاوو ځخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځای ، جارګې، چمبر: مرکب) يا (Mixdesign,

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښلې دي، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې مصرۍ سکالو (Synthetic or compound ځانګړنې؛ نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له مصرۍ یې څرګندېږي چې پیلۍ پېنځه سره مصرۍ ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، دي؛ مصنوعي , دیسي او شلخې، نه دي. پاینۍ شپږ سره مصرۍ ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلې څخه روغه ګډوله شوې نه ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځې , طبیعي، ده او مصنوعي , دیسي او شلخې، نه ده.

۱۱. د دغو مصرۍ ایزو پېیلن د پښتو لېوال دی، څېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېرې شعرونه یې په پښتو ادب پنځې , طبیعي، او یوه دمې پوښلې دي. د زهن د مصرۍ ایزه زېږنده یې مینه، رښت، د پېغلو ستاینه، درناوی او ځانګېړنې یې سپینې ته باستلي دي. رښتنې لېوال د الله په لاره، د دښن سره د اتلولۍ کولو او وېخ د پښتونوالي حس ساتلو کړه وړه پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمنې ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دغو مصرۍ ایزو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلۍ او پایلۍ یې اصلي ګډولې دي، په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې. دا مصرۍ ایزه د مصرۍ په بنه دي. د دغې مصرۍ ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بنه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، ټپې ایزې، ټیکی ایزې او مصرۍ ایزې په هره مسره کې د چپه پېښ ,, ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بېلوي، ویرګول. ،،؛ ندایه ,,!Exclamation: چیغه، کریره، د تعجب نه ډکه چیغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چیغه ،،؛ پوښتنې نخښه ,, ؟ Question Mark: تیوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شك نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپوس کول نخښه: شك كول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړانديز نخښه. ،،؛ انډره ,, (:) colon: شارحې نخښه، د لوېې کولمې يوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکې کامه ,, (؛) Semicolon: بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د غونډلې برخې يا جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره ,, (#) Number: ګڼه، عدد، ګڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه ,, (،، ,,) Right : left double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوې لېندی ,, ( ) : Superscipt right left parenthesis د پاسه ليکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوې ليندۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال ,, - hyphen minus: ګډکېدو نخښه، يوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ,, . full stop: پندول، پرېوړل، ډك، بشپړ، مفصل، اکثر حد او اعظمی حد. ،، په بشپړه توګه کارونه اړينه بولم. په خپل ليکې کې کښم چې د غبرګغونډلو، پارنويکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی يې سپينې ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د انځورونو، څېړو او لښتیلیکو لړلیک:

دوېیم ټوک د انځورونو لړلیک:

۱:. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لېږدې)، پټه خزانه، دوېیم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوړد دی. (# ۳۷ انځور) ۹۳

۲:. محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لارښونه کړې وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. ۹٤

۳:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۲۶ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۶۰ چوپړي انځور. ۹۵

٤:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۴۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۸۳ چوپړي انځور. ۹۶

۵:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۵۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۹۱ چوپړي انځور. ۹۷

٦:. محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، ۳۷ چوپړي، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷لېږدی، ۷۱ چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوړد دی. (# ۴۲ انځور) ۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام،(۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور.. ۱۱۳

۸:. لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۳۵چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۴ انځور).. ۱۱٤

۹:. عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له A٤ یې د چوپړو(مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۵ انځور).. ۱۱۵

۱۰:. دانش خپرندویه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې او تاج الدین یې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدی) له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپړي انځور.. ۱۱۵

۱۱:. عبدالحی. حبیبي. (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېیم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شننې او دري ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېیم وار چاپ ته یې د دري ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېیم چاپ یې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,,پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي.. ۱۱٦

۱۲:. د کسې د غره انځور چې د سلیمان ع د هوایي بېړۍ د کېناستو بلی ځای دی یا د سلیمان د غرو لمنې. د بیټ نیکه د قبر د ځای انځور.. ۱٤۰

۱۳:. د غر غښت بابا یا شیخ بیټنی یا بیټ نیکه د قبر انځور، الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدې شا او خوا خاوروته سپارل شوی، د سرې ټمبرل شوي بیرغ ونې بېخ ته د کسې په غره کې......... ۱٤۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴:. د ایندو- اروپایي او یورالیک د ژبو کورنۍ ، یا د ژبو د کورنۍ ونه. د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی. ایندو- اروپایي ← ایندو- ایراني ,, ایندو – آریاني ،، ← ایراني ،، ← آریاني ,, ← پښتو.......................... ۱۴۳

۱۵:. د پینیوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ایراني، او بیا په ایندو ایراني او ایندو اروپایي کرښې سره ګډېږي چې عمر یې ۵۰۰۰ مخزېږدي ته رسېږي... ۱۴۴

۱۶:. انځور کې د اسیایي ژبو په کورنۍ کې د پښتو ژبه د ایندو ایراني او تورکي په منځ کې ځای لري.. ۱۴۴

۱۷:. د زړې دنیا نخشه چې د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې د هند د سیندونو غاړو ته راتګ کړی دي، او هغه ویلې دې چې زه د جنګونو په لړۍ کې داسې ځای ته ورسېدم چې نوم یې لمپاکا ,, لغمان ،، وو، دلته دا سپنې ته راوځې چې د دنیا له زړې نخشې څخه وراندې پښتانه یا آریاني له هندوکش د غرونو له لړیو څخه تللي دي او د امو له سیند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آریاني دي یا پښتانه دي د امو سیند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی دی. بېرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سیند تېر او اروپا ته په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آریاني د هند تر سیندونو پوري راغلي دي. په پیل د نړۍ ۴۰۰۰ مخزېږدي کې مصریان وو، چې له مسو څخه یې کټنې واخېستې، او ایرانیانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصریانو بری ومونده، موږ څو وارې په ایران بری مندلی دی، لکه په ۱۷۱۰ زېږدي کې د مېرویس خان، بیا د ده زوی شاه حسین هوتک، احمدشاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ایران بری مندلی وو او واکمني یې پرې کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمني کړې ده.خو زموږ پښتنو یا زړو ایندو آروپایانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې یې په ایران کې شخړې اوارولې، تړې یې تړلې، جرګې او خټک، خټک پرېکړې یې کولې لغمانی فارسي هم له دې ځایه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ایرانیان او اېندوان نه دي، د اېندو ژبې ښاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ایران ته تللی دی. خو په پیل کې مدنیت یا ښاري ژوند له بلخ، هېند بیا اغیور څخه پیل شوی دی او ګردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د یوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی، هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان یې په هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځایونو ته به تله راتلل؛ په ځینو سېمو کې به یې د ژوند کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچې تاثیرات پرېښول ژبې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېرو به یې هم بدلون کا ووو. چې ځیني زامن به یې له نېغې لارې ځخه ابلیس لرې کول او د اسلام ځخه به یې په کفر کې کېول. د نېکونو او پلارونو ځېرې به یې پرې جوړې کړې او بیا به یې د هغه نه منونکی درناوی کو. ځځلې به یې دې ځېرو ته کولې، چې کله داسې کانې یې ډېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون در لود، بیا پرې ابلیس همداشان کانې شروع کړې، بې دینه یې بیا ترې جوړ کړه، بودا یې هم په ۵۶۳ مخزېردې کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مېترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدایزم هم و. ۱۴۵

۱۸:. پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ یا پېنځه سری مار، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوې. (# ۵۴ انځور) ۲۵۱

۱۹:. درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ یا درې سری مار، درې سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوې. (# ۵۵ انځور) ۲۵۱

۲۰ :. ښکلې او خوره لټکه، لنډۍ یا لس سره مار، لنډۍ چمتو ده، څارنې کوې، روڼ بورم چې داسې مې وکښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفې اړخ وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه بنه پیېلې سره تشبې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایې او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور) ۲۵۱

۲۱:. پیاوړې او غوره پېنځه سرې لټکه، پېنځه سرې لنډۍ، پېنځه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوې، روڼ بورم چې داسې مې و کښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفې اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه بنه پیېلې سره تشبې (تشبع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایې او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور) ۲۵۱

۲۲:. وران ټپ، په ښېښه پرې شوی درې ټپه ۱۴-۱۰۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱. (# ۵۸ انځور) ۲۶۸

۲۳ :. ۶۸۸۲۹ ووندس، ټپ، (٦٨٨٢٩ WOUNDS). (# ۵۹ انځور) ۲۶۸

۲۴:. د رنځور ټپ چې د ټپ مېچه یې له یوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلنې پېر په ډاګه کوې. (# ۶۰ انځور) ۲۶۸

۲۵:. ګرزونې د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د ټیکۍ ایزې چارپېریال انځور وي. روڼ بورم چې داسې مې و کښل د ټیکۍ ایزې له پاره، کټ مټ یې همدا فلسفې اړخ وندی دی، زه ایز ټیک له یوه بنه پیېلې سره تشبې کوم. چې ورته ټیکۍ ایزه وایې، او ټولې ځنګېړنې یې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور) ۲۸۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶.: د لیکاڼې (کلمونو) په بڼه پېنځه بڼه مصرۍ (# ۶۴ انځور) ۲۹۷

دوېیم ټوک د څېرو لړلیک.:

څېره ۱.۵ د وېار او ټېروتنو ناکره بڼه، کره شوې بڼه او کره بڼه ۲۰

څېره ۲.۶ الف د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه ښۍ
لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: داڼې) ۱۰۵

څېره ۳.۶ ب د لنډۍ‌یو، ټپو، ټیکۍ‌یو او مصرۍ‌یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه ګسټ
لوري ته ځای بدلوي. کچه (ګڼه یې په: داڼې) ۱۰۶

څېره ۴.۹ په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دریځ جوړښت یا (هېرارچي) ۱۴۱

دوېیم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک.:

۱.۹ لښتیلیک .: د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره ۱۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د کره لیکنۍ پښتو په پښتو تشریحي ویکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي:

ببېلګې:-

وی د ابېڅې په سته — مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکې کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.

۱. اې (ا، الف)

ابا: پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور میړه، والد.:. ۲۰۱ چوپړي کې (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابېڅه: یوه توری، یوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی یا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). :. ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰ ... . ۱۰۳ ټول ټال ۳۶ وارې راغلی دی.

ابېڅې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیټ له اې څخه تر يې پورې.
لکه:. زمونږ د پښتو ژبې
ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (ببواک واو)، ه، زورواله هې(ه یا ـه)، زورکی هې(ه یا ـه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دودیز: ا؛ غږېز(فونومیک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ ببلګه: اره، اړ؛ غږېزلیک arā́, aṛ.
:. ۳، ۷، ۸، ۹، ... . ۳۳۹ چوپړو کې شتون لري (ټول ټال ۹۶ وارې په بېلا بېلو چوپړو د دې کښلې کې راغلی دی).

ابېڅی: یوه توری، یوه حروف، نر لړ نوم دی یا مفرده نر ویکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۱۱۸، ۱۸۴، ۲۵۷، ۲۹۹، ۳۳۲ او ۳۴۰ چوپړو کې راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابېڅي: ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیټ له اي څخه تر یې پورې. لکه:. زموږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅي: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (ببواک واو)، ه، زورواله هې(ﻫ یا ـه)، زورکی هې(ﻫ یا ـه)، ې، ي، ی، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۱، ۱۶۲، ۱۸۴ او ۳۳۲

اخته: مشغول. ؛. ۲۱۸

ارو: راګ دی: سا دې دې کې دې ما نا دې په دې کې ما پا نې سا. ؛.۳۱۷

اشنا: ملګری، دوست، اندیوال. ؛. ۴۰، ۱۶۶، ۲۶۳،... . او ۳۴۲ (ټول ټال ۲۸ وارې راغلی دی)

انګړ: اګر، حالت او وضع (بد انګړ) ؛. ۳۱۷

اوب: اوبدل یا (بافت) . ؛. ۳۱۷

اوږدپېړی: اوږد پړاوی. ؛. ۶ او ۱۲۸

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۱۲۸

اېنجینېر: یوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبیعت په خبرو راولي، د طبیعت ژبه ده چې زي روح شیان په خبرو راولي،برداښت، طاقت، ظرفیت، څرګند والي او ځانګړنې یې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وایي چې د یو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي او بیا یې د خطونو په واسطې سره ترسیم او تیاره وي. ؛.۲، ۳، ۱۸، ۱۹۴، ۲۱۳، ۳۳۳، ۳۴۶، ۳۹۴ او ۳۵۲

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۶ ، ۹، ۲۵۹

آړوتی: شرطی. ؛. ۶

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بوږ: راټول. ؛. ۳۴۶

بوږولي: راټول کړي، راټولولي. ؛. ۲۶۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

بورم: راټولوم. ؛. ۱۹۶، ۲۵۱، ۲۶۸ او ۳۱۴

بوروم: راټولوم. ؛. ۱۸، ۱۰۹، ۱۱۸، ۱۳۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۴۱ ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۶، ۲۹۰، ۲۹۱ او ۳۰۹

بولن: معقول، بولنې (معقولې). ؛. ۳۱۸

بیدیا: ټهنګ، بیابان، دښته، صحراء. ؛. ۳۲۹

بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛. ۵، ۱۰۴، ۱۲۵، .... او ۳۴۲ (۲۵ وارې نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛. ۱۰۹

پړ: چپه، نسکور، ژېرمخی، زېرمخی، ملامت. ؛. ۳۱۸

پښت: نسل . ؛. ۳۱۹

پښبله: کافیه، قافیه ؛. ۶، ۱۰، .... او ۳۳۲ (ټول ټال ۲۹ وارې نور)

پلوه: اړخه. ؛. ۲۶۲، ۲۷۴، .... او ټول ټال ۲۵ دانې نور شتون لري.

پوړ: منزل. ؛. ۴، ۱۵۳، ۱۵۹، ۲۳۰ او ۲۴۱

پیدایښت: زوکړه. ؛. ۱۹۷، ۲۵۲، ۲۸۱، ۳۲۳ او ۳۳۰

پیني: کائینات. ؛. ۱۰۷ او ۱۴۸

پییله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۱۶۶ ، .... او ۳۴۱ (ټول ټال ۳۰ وارې نور)

پیېړن: پییله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۱۰، ۱۶۴، ۲۵۰ او ۳۱۸

٥. تې (ت)

توکي: مواد. ؛. ۸، ۱۷، ۷۱، .... (ټول ټال ۳۴ وارې نور)

تور: په پرتیا تورن، ملامتیا. ؛. ۹۶

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وی یا ویکي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پیېلې (پیېړن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وایي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه ورانديز زده، پیژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي بنې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الکه، یه پښتونه، یه کربانه، کنه او داسې نور... .)،
د پښبلې یا قافیې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه باید د ه (زموږ خپله ,,ه، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو ټپو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې ټپې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. :. ۱۱، ۱۳، ۲۰ ... ۱۰۹ (ټول ټال ۹۵ واري نور)

ټپې: ټپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وی یې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارینه وی) او ټپې (ښځینه وی) کېږي. :. ۶، ۸، ۱۰، ۱۱.... (ټول ټال ۳۶۸ واري نور)

ټپه ایزې (ټپیزې): د وی یا ویکې له پامه ټپه ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .,، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، (Plagiarism کښلی شي.

د کوشنی ټپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویېکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دوېیم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، ه یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالې نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږې د ټپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني   (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستبه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکې سره، خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بنه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګنلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پېیله له درو سره ټپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې ټپه، درو سره ټپه ایزې؛ څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ایزې سره؛ پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ایزې سره؛ شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ایزې سره؛ اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ایزې سره؛ اته سره ټپ له اته سره ټپه ایزې سره؛ نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ایزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. :. ۱۳، ۲۷۲، ۲۷۳ ټول ټال ۲۴ نور.

ټول: واړه، درست . :. ۳، ۴، ۵، ۱۰ .... (ټول ټال ۶۴۹ نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټېټه: سوېي لوړې، کوزې، لاندې. ؛. ۲۹۳ او ۲۹۵

ټیکۍ: د وی له پامه ټیکۍ هغه دوې سرې پېیلې ته وایې چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګنلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټیکۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته. (دفتنګونه د ټیکۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، یه پښتونه!، یه کربانه، کنه ... .،)، د پښېلې (قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیکۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي. ټیکۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکې (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیکۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتېولو ټیکۍ یو، باندې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیکۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیکۍ د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېیمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲، ۶ چوپړی او ۵۵۸ واړې نور راغلی دی

ټیکۍیو: ټیکۍ یې یکړه وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکۍ ډېر نوم دی. ؛. ۲۹۸، ۳۰۴، ۳۰۵.... (۱۶۰ واړې نور راغلی دی)

ټیکۍ ایزې (ټیکیزې): د وی یا ویکیې له پامه ټیکۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او ځرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... ،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستریاری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیبجاني چغې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټیکی ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې درېیمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټیکی ایزه باید د ه (زمور خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، ټیکی ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او د لومړی ټیکی ایزې څلورمه او د دوېیمې ټیکی ایزې پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټیکی ایزې، د لومړی او دوېیمې (د پورتنی څلور سرې مسرې درېیمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتهمه څپه؛ د درېمې مسرې (پاینی مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا ټیکی ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټیکی ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځپې خوږغږي د ټیکۍ ایزې مېچې د ځپېزه او خجېزه ټولوالي ترځنګه د ټیکېزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلي په توګه یې یوه ځپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو ځپو ځخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ ځمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او ځلوېښتمه

(د پېنځه سره ټیکۍ ایزې یې ځمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او ځه ځلوېښتمې) زورنې ځپې له یوه ځه اغېز سره ټیکۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو ځخه وریته هره یوه ځپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستړه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، ځلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، ځه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پربکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زځۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالۍ و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو ځخه رغښت مونډلې دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالۍ یا ګړندۍ فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تیکی ایزي د څپې شمېر ببلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره تیکی ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره تیکی ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره تیکی ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې تیکی ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره تیکی ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې تیکی ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره تیکی ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره تیکی ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړی لري او څلور دانې و ویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره تیکی ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې تیکی ایزې دې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لړې ښې بیا پېنځه سره تیکی ایزې یا پېنځیزونې تیکی ایزې دې چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره تیکی ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره تیکی ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پېنځه سره پېیله له څلور سره او پېنځه سره ایز تیک؛ پېنځه سره رټ رمت ایز یا پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبع کوم؛ چې ورته تیکی ایزه وایي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره تیکی ایزې، څلور سره تیکی ایزې، پېنځه سره تیکی ایزې، شپږ سره تیکی ایزې، اووه سره تیکی ایزې، اته سره تیکی ایزې، نهه سره تیکی ایزې او لس سره تیکی ایزې... په بنه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناویتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېړنې یې د ښادی د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګرې ځانګېړنې لري. :.
۱۳، ۲۷۹ او ۲۸۲

۰۷ چې (ج)

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانان: زما ريضائي نوم دی، زما ريضايي مور را باندې جانان نوم ايښی و، په دغه نوم به يې نومولم ، ۲:) لالی، معشوق، حبيب، محبوب. ؛. ۷، ۴۹، ۱۰۸ او ۱۶واړې نور.

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې هلته فيصله کېږي. ؛. ۱۴۹، ۱۵۱ او ۳۴۴

جغات: کوشش، ربړ، زيار، زحمت . ؛. ۲۱، ۱۰۴، ۱۱۷، ۱۴۹ او ۳۳۷

جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده ويېکي يې جګړه. ؛.۱۱۷، ۱۳۵، ۱۵۷، ۱۷۷، ۲۴۵، ۲۵۰، ۲۶۴ او ۳۵۲

جنبان: لړزنده، لړزيدونکی. ؛. ۲۹۳ او ۲۹۵

۸. چې (چ)

چوپړي: چوپړی يا مخ، پاڼه ، ورقه، صفحه يې يکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۱۴، .... ۳۵۰ او ۵۵ واړې نور ټول ټال کښل شوی.

۹. ځې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۳۲۸

ځانګړې: خاصه . ؛. ۱۲، ۱۳،.... ۳۴۲ او ۶۱ واړې نور.

ځانمني: کرچنی، مغرور . ؛. ۱۹۴، ۲۱۲، ۲۴۱، ۲۶۴، ۲۷۶، ۲۹۰ او ۳۰۹

ځغ: غويانو په اوږو يې ږدې، سپاره تړ، موتې، پال، تير، رسی، ځوندې او غويه کنټرول وي ؛. ۱۴۸

۱۰. څې (څ)

څارل: تعقيبول . ؛. ۳۲۸

څپيزو: څپه ييزو. ؛. ۲۵۷

څڅبکی: ګړندی، چټک، تيز، ژر،رټ، بيړه. جمع وی يې څڅبکي ؛. ۳۲۹

څلېر: د بيديا تالاو، د صحرا تالاب، د مېږې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ په ټيټنګ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډنډ په بیدیا کې تالاو، جووړ، ترېلی، اود .:. ۱۶۴، ۱۹۴، ۲۰۵، ۲۳۰، ۲۶۴ او ۳۴۹

څورلېځ: څورلېځی، چورلېځ، لټ، محور. :. ۳۲۹

۱۱. خې (خ)

خولګۍ: وړه خوله، کوچنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. :. ۱۱۱ او ۲۳۶

۱۲. دې (د)

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. :. ۳۲۹

داني: ګنه. :. ۲، ۴، ۹ او ۳۴۲ (ټول ټال ۱۰۸ واري نور.)

دد: ځناور، ځیرونکی ښاروی، ځیرونکی ژوی، وحشي حیوان. :. ۲۷۷ او ۳۱۰

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځیرونکي ښاروي، ځیرونکي ژوي، وحشي حیوانات . :. ۱۶۴، ۱۹۴، ۲۲۴، ۲۶۴ او ۳۴۹

درناوي: د درناوی یې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځیګی، ځیګتوب. :. ۱۴۹، ۲۱۵ او ۲۷۹

دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . :. ۶، ۱۶، ... . او ۶۷ واري په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.

دوې ګرایه: دوې هومره، دوې چنده. :. ۳۲۹

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعین، باوري . :. ۱۵۴

۱۴. رې (ر)

رپ: ثانیې ۱۰۰ برخه. :. ۲۶۶، ۲۷۷، ۳۰۰ او ۳۰۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

رټ: تيز، ګړندی، څڅبکی . زړور، په زړه بړ، تکړه سر تېره: بې باکه: خرګنکد، بر جسته، وتلی :. ۲۱، ۱۴۸، ۱۸۹، ۱۹۹، ۲۸۳، ۳۰۰، ۳۰۵، ۳۲۲، ۳۳۶ او ۳۴۲

رټی: تېزپيغله، ګړندی پيغله، څڅبکې پيغله. :. ۳۳۰

رغاوه: صنعت. :. ۳۳۰

۱۵. ړې (ړ)

۱۶. زې (ز)

زده کړه: تحصيل. :. ۱۳۱، ۱۳۹، ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۳۱۳ او ۲۴۲

زرغونه: شينه، سمسوره، زراعه، شنه. :. ۱۱۸ او ۱۱۹

زوکړه: پيدايښت :. ۲۱، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۴۲، ۱۴۵، ۱۷۴، ۱۸۳، ۱۸۹، ۱۹۴، ۱۹۹، ۲۲۲، ۲۳۳، ۲۵۳، ۲۶۴، ۲۷۰، ۲۸۲، ۲۹۱، ۳۰۰، ۳۱۴، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۲۶، ۳۳۳، ۳۳۶ او ۳۴۱

۱۷. ژې (ژ)

ژبپانګه: وييپانګه، وييزېرمه، ويکبلري، ډيکشنري، (ذخيره زبان) . :. ۳۳۰

ژاپن: جاپان . :. ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

ژمنه: وعده. :. ۳۳۰

ژی: غاړه، کناره، جی، پيڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفاباء ليکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف . :. ۲۴۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

۱۸. ږې (ږ)

ږغرل: د زړه په غوږو او ريدل، د زړه له کومې اوريدنه . :. ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

۱۹. سې (س)

ستو: کوشنی قطره. :. ۳۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، يوه بڼه. ؛. ۱۸۱ او ۳۶۰

سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۳۲۶ او ۳۴۶ (ټول ټال ۵۰ واريې نور)

سول: عقل. ؛. ۱۲۱

۲۰. شې (ش)

شتې: تير، سوفار، خدنګ. ؛. ۱۲۱

۲۱. ښې (ښ)

ښکالو: د پخښو غږ. ؛. ۳۳۱

ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۳۳۱

۲۲. غې (غ)

غړيالي: روب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۳۱

غورځاوڼ: د يوې ډلي غړی. ؛. ۳۳۱

غونډې: ورته؛. ۱۸، ۹۵، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۶۱، ۲۲۶، ۲۹۲، ۲۹۴، ۲۹۶، ۳۰۴ او ۳۳۸

۲۳. کې (ک)

کټ مټ: يوه شان، ورته، هم شکل. ؛. ۱۱۴، ۱۱۵، .... (ټول ټال ۱۶ واريې نور)

کړی: حلقه، دايره . ؛. ۱۷، ۲۱

کلام: ويناوې، خبرې . ؛. ۱۵۵

کلام: خبره، وينا. ؛. ۳۳۱

کم اصل: بې نسبه، سوی اصيل، ډم، ناين، جولا، نداف، قوال، بازينګر، نخی. ؛. ۱۳۹، ۲۵۳ او ۲۹۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوکی: ډولیوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛. ۳۳۲

۲٤. ګې (ګ)

ګر: ظلم، ستم. ؛. ۱۶۱

ګس: کین، چپ. ؛. ۳۴۴

ګوتپېر: ګوټلید، زاویه دید. ؛. ۳۳۲

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ؛. ۳۳۲

لالیه: پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر ګران وې نو په لالیه یې رابولي.
شرین، خوږ، شات. ؛. ۱۰۹، ۱۱۴او ۳۳۲

لرلید: دوربین . ؛. ۳۳۲

لرلید: ورستی ګنه، راتلونکي بڼه . ؛. ۲۱، ۱۰۴ ، ۱۷۸، ۱۹۴، ۱۹۷، ۲۱۲، ۲۲۰، ۲۳۱، ۲۴۱، ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۴ ، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۹۰، ۲۹۸ ۳۰۹، ۳۱۹، ۳۲۰ ، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۸، ۳۳۹ او ۳۴۴

لرې وېشتونکی: لېندوک، سنیپر، لرېویشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (یوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځایه وېشتل، له لرې او پټ ځایه وېشتل، یوړ یو وېشتل. ؛. ۲۹۶ او ۲۹۴

لړ: لړ (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غونډلې، وییکي (ویوکي یا وی) او ابېڅې چې په تول او تله برابر یا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه مانا تکرار راځې ورته ردیف وایو. تر ټولو ډېرې پېیلې (پېړانو، شېرونو، شعرونه یا اشلوک) د پښتو ژبې د , ه ، ابېڅې باندې پښېله (قافیبه) او لړ (ردیف) شوي دي. که د , ه ، ابېڅې د هرې وییکي له بېل بېل ابېڅې و منو نو د , ه ، ابېڅې په کې لړ (ردیف) راځي. لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، بینه په د غو وییې پښېلې کې د , ه ، ابېڅې لړ ده. یا قافیي دي چې د ه ردیف لري. ۲۶، ۳۰، ۳۵ ... . (ټول ټال ۲۵ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

لړی: پروسه . ؛. ۱۵۲، ۱۶۱، ۳۱۳، ۳۲۷ او ۳۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغماني: هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړې سیمې ژوند کړ. ؛. ۳۳۳

لمپاکا: د لغمان ولایت پخوانی لرغونی نوم دی. ؛. ۱۵۷، ۳۱۳ او ۳۱۴

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل ابېڅي یا د پیل پېژند ابېڅي راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله یا وټیزه غونډله)، اېنج (اېنجینېر)، س (ساینسي)، ک (کیمیا)، ر (ریاضي)، ح (حساب)، ځ.خ.ا (ځانګړو خدومتونو اداره)، ا.م.خ (افغانستان ملي څواک)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوریت)،.... ؛. ۳۴۶

لنډۍ: په وی (لغات) کې لنډۍ هغه دوې سرې پیېلې (شعر) ته وایي چې د لټکي سره دېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریز، خوږ، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پیېله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... ،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلکیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، ګرانه، وروره، یه کربانه! کنه او داسې نور) د پښیلې (کافیې یا قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري.

خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه ، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې

(c) ketabton.com: The Digital Library

والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پاى ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) ځرک ليدل شوى نه دى او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوى دى.

پرټولو لنډۍ يو، باندې يوه رښت (قانون) د تطبيق وړ دى، يانې دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۱۱۱ او ۱۱۲. (ټول ټال ۹۰۰ وارې په دې کښلې کې راغلى دى.)

لنډۍ يو — لنډۍ يې يوون (يکړ يا مفرده) وى ده، د لنډۍ ډېرنو يا جمع وى يا لغات لنډۍ يو کېږي. ؛. ۱۲۸ او ۱۲۹. (ټول ټال ۲۳۸ وارې په دې کښلې کې راغلى دى.)

لنډۍ ايزې: — د وى يا ويکيې له پامه لنډۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايې چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالى او ځرګندوالى لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنى، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ى او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړې دي.

پښت يې هم کولى شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (پلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلى شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی.

(دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستریاری، غونډلي یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنويیکي، بلنویيکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځاره!، ځار شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ښنکه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه(زموږ خپله ,, ه ، ه یا هې ،، چې ورته وړه ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، , ه ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړی او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپېزه او خجېزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د لنډۍ ایزې مېچې د څپېزه او خجېزه ټولوالې ترخنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې ټوکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انېول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینې مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویې، مونډۍ (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، پتۍ (تې خوږونکو ماشومانو سندرې)، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلېزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

رټ بېلوالی یا کږندی فرق يې و کولی شي، ورته ګنلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د دي له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرى پېيله له درې سرې لټکې يا درې سرې لنډۍ ايزې؛ څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ايزې سره؛ پېنځه سرې لټکې له پېنځه سرې لنډۍ ايزې سره؛ شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ايزې سره؛ اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ايزې سره؛ اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ايزې سره؛ نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ايزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. :. ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۲ او ۲۶۵.

لوبغالې: لوبغاله يې مفرده وی ده، ستېډيوم، د لوبې ميدان . :. ۳۴۴

لورې: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لورى يې مفرده وی ده. :. ۱۶۷، ۲۴۸، ۲۴۹ وا ۳۱۵ (ټول تال ۲۵ وارې نور راغلی دی)

لېيلې: هڅولې، جغات ورکولې، تشويق کولې. :. ۳۳۷

۲۶. مې (م)

مانيز: معنايي، معنوي. :. ۱۷، ۸۳، ۱۸۳ او ۲۵۴

مسره: د پېيلې نيمه کړی، نيم بند يا نيم بيت ته مسره وايي چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرى دوې مسرې لري. :. ۵۲، ۵۶، ۶۰ ، ۶۴... . (ټول تال ۳۰۳ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې: مسره يې يوون نوم دى يا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېيلې يوې کړی يا کړی، بند يا بيت ته مسرې وايي چې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرى يوه مسرې وي. :. ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۴ ... . (ټول تال ۲۶۲وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسجد: د لونځ ځای، چې يوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي. :. ۱۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصری: د وی یا ویيکي له پامه مصری هغه دوې سرې پيیلې ته وايي چې د لرغون مصری توري، مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاورې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پیيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابیڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... ،، د مصری لرغون اهرمو غونډې چې ترننه یې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصری د مسرو شمېر یې ۲ ، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه د مصری توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، ځار شمه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، یه کربانه!، یه که ځاره!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافیې) غونډلې (کلمې) نه لري. خو د دوییمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصری باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وره ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې هـ ,هـ، دوې سترګې والا هـ، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، , ه ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابیڅي ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصری د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پيیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصری په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو مصری یو، باندې یوه ربښت (دودی یا قانون)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصرۍ لومړی مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته او دویمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه؛ د دویمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېرې وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۱ ، ۲، ۳، ۴، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲ ... . (ټول ټال ۹۰۴ وارې راغلې ده په بېلابېلو چوپړو کې)

مصرۍ یو: مصرۍ یې یکړه وی ده، یا د مصرۍ ډېرګڼی نوم دی. ؛. ۱ ، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۵۱. (ټول ټال ۲۳۵ وارې راغلې)

مصرۍ ایزې (مصریزې) د وی یا ویکیې له پامه مصرۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وراندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوښنی مصرۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګغږ لومړي ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ی ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنویيکي، بلنویکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصرۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې، پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه ، ه یا هې ،، چې ورته وره ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوې سترګې ه ,ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، , ه ، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، مصرۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصرۍ ایزې پینځمه او د دوېیمې مصرۍ ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ پینځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پینځمه) مسره څلورمه او اتمه څپه او د پینځمه او شپږمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصری ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه تولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. د هې ابېځی دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه و وایئ نو هوا ویچې او د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنګتوک وایي، مانا دا چې د پیلنۍ مصری ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصری ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږغږي د مصری ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه تولوالې ترځنګه د مصری یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسیکي (موسقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېوارو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصری ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصری ایزې ته یوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستبه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په تولـه کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتی، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کیسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، پټی (تي خورو اړوندې پېیلې)، موندۍ (سر پربکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپیلی او سلسلی، دې ټولو پیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی ولري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته کتلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د مصری ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره مصری ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره مصری ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې مصری ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې مصری ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لرې لرې او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې مصری ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لرې ښې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځیزونې مصری ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزې، مصری تورې او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېړنې لرې؛ چې ورته مصری ایزه وایې. په دغه ډول څېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري. درې سره مصرۍ ايزي، څلور سره مصرۍ ايزي، پينځه سره مصرۍ ايزي، شپږ سره مصرۍ ايزي، اووه سره مصرۍ ايزي، اته سره مصرۍ ايزي، نهه سره مصرۍ ايزي او لس سره مصرۍ ايزي... . په بنه مندل کېږي. او مصرۍ ايزي ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې داسې دي. :. ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶ ، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹ او ۳۱۰.

مل: بډه، ملګرى، اندېوال، دوست، اشنا، يار. :. ۱۶۵، ۱۸۱ (ټول ټال ۲۳۴ وارې نور)

منځه: منځى، هسته. :. ۲۸۹، ۲۹۲، ... . او ۳۰۸ (ټول ټال ۳۵ وارې نور)

مير: مشر، امير، سالار، ښاغلى. :. ۱۷۷

۲۷. نې (ن)

ناوى: ناوې، ناوکۍ. :. ۱۱، ۱۲۷ او ۲۸۷

نغوتنه: عشاره، تلميح، کنايه. :. ۱۱۷

نکېزنې: حس، مونث جمع وويکى يې نکېزنې ده. :. ۳۴۳

ننداره: ليدنه، کتنه، ۲:) ننداري يې جمع ده يا سينما. ۳:) نندارتون : نمايشګاه. :. ۹۸، ۱۶۱، ۲۴۸، ۲۶۴ او ۲۹۰

نټه: انکار، نه منل. :. ۲۷۳

نټيالي: منکر. :. ۳۴۳

نوږى: جنس (نر او ښځه) . :. ۲۴۹

نوموړي: مېړنى، سرغندوي، سرلوړي، سرفرازه . :. ۸۳، ۱۷۷، ۱۶۴، ۳۳۳، ... . او ۳۴۱ (ټول ټال ۱۸ وارې نور)

نى: هفته. خلنى :. ۱۸

نياو: عدل، داد. :. ۳۴۳

نياوتون: ستره محکمه. :. ۳۴۳

نياو وزارت: عدلي وزارت. :. ۳۴۳

۲۸. نې (ڼ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړنکی: زنکی، جمعه یې زنکـیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک رنکي ته ړنکی وايي. ؛. ۳۴۴

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره . ؛. ۸۳، ۱۱۵ ... . ۳۲۲ (ټول ټال ۳۴ وارې راغلی)

واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیيلی انځور.؛. ۱۹۱۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنې اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کړ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: ځېره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالې ته په یوه نی ، منځنۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکی باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په ښه ویشتو کې ګسمتې یمه ځکه کېڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلې کې مو ځای نه و، په بيړنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کیکیشن کای کراټې، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۲۰، ۲۱ ... . (ټول ټال ۱۸۳ وارې نور)

وراشه: وجیز، ښې خبرې. ؛. ۳۴۴

ورهنیزې: کسبې. ؛. ۳۴۴

ولس: قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ ، ... . ۳۴۲ (ټول ټال ۱۶۷ وارې نور)

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۱۹۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

ولولیز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۳۴۴

وګړیو: خلکو، ولس. ؛. ۹۴، ۹۴، ۱۴۸ او ۱۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونج: عوض، تعويض، ميز. ؛. ۳۴۵

ويلاړ: تصميم، عزم، اراده. ؛. ۳۴۵

ويار: عيب، کمی. ؛. ۶، ۷، ۹، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۶ ... . او ۳۱۵ (۳۰ واړي نور)

ويوکي: لغات، ويبکي، ويکي، ويي. ؛. ۲۶۱، ۲۶۶، ۲۷۸ او ۳۳۲

وی: لغات، ويبکی. ؛. ۳، ۱۱، ... . ۳۴۸. (۳۵۰ واړي نور)

وی: د حيرانتيا اوز، بې برکته ناره يا غږ، پارنويکی دی. ؛. ۱۲۸،... . ۳۳۴ . (۱۶ واړي نور)

ويپوهه: لغاتپېژندنه. ؛. ۳۴۵

۳۰. هې (ه يا ه)

هېر: له ياده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۱۵۶

۳۱. يې (ې)

يږ: خرس. ؛. ۳۴۵

ييړ: د کښتۍ لاستی. ؛. ۳۴۵

۳۲. ي

يکی: بيسکل. ؛.۳۴۵

يوه نی: يک شنبه. ؛. ۳۴۴

ييبرور: بارور، حاصلخېزه. ؛. ۳۴۵

ييبره: ابره، ابېره، حاصل، ثمره. ؛. ۶، ۲۱، ۹۱، ۱۰۴، ۱۰۵ او ۱۴۸

۳۳. ی

يوون: يکړ، واحد، يونټ. ؛. ۱۷، ۲۰، ۲۶، ۳۰، ۳۵، ۳۹، ۴۴، ۴۸، ۵۲، ۵۶، ۶۰، ۶۴، ۶۸، ۷۴، ۷۸، ۸۲، ۸۷، ۱۰۳، ۲۵۷، ۳۲۰، ۳۲۴، ۳۳۴ او ۳۳۷

۳٤. ۍ

۳۵. ئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لاندې نې په هغه ويکيو کې ترې ګټنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳٦.   ثې (ث)

۳۷.   حې (ح)

۳۸.   ذې (ذ)

۳۹.   صې (ص)

صفی الله: (صفي الله)   زما نوم دی يا د ليکوال نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتينی ملګرى يا د الله صادق دوست يې مانا ده، ۲:) د حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۱۸، ۱۱۸ او ۱۶۴

٤۰.   ضې (ض)

٤۱.   طې (ط)

٤۲.   ظې (ظ)

٤۳.   عې (ع)

٤٤.   فې (ف)

٤٥.   قې (ق)

لنډون

په دې ټولګه کې مخففات د اصلي کلمو پر ځای يوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اينج. ص. ف: اينجينېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۳۰۸ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. بيبلوګراپي Bibliography

د هغو ليکونو لېست چې په يوه سکالو يا بورږونکي او کښونکي پورې اړه ولري.

۱. **Christopher Kasparek,** (۱۹۸۳), *"The Translator's Endless Toil", The Polish Review, vol. XXVIII, no. ۲, page. ۸٤*

۲. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰am)

۳. **John Benjamins,** (۲۰۰٦), *Philadelphia, (m/The_Turns_of_Translation_Studies_New_Paradigms_or_Shifting_Viewpoints) p. ۱۳۳*

٤. **Piero Morandi,** (۱۹٦۸), *Villa-Italian-Traveler-Kafiristan, Luca Villa, Page # ۱٤۱* [https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wpcontent/uploads/sites/۹۸٤/۲۰۲۱/۰۳/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf]

۵. **الفنستن**. منستورات، د کابل سلطنت، ۱۹۰ -۱۹۱ چوپړي.

٦. **ارنسټ ټرومپ**. پښتو ګرامر، ننتوزي، ۱۲ چوپړی.

۷. **ايسيدورلونتال.**(۱۶۰زېږدی کال) بنګال د آسيايي ټولنې مجله، ۲۹ټوک، ۳۲۵ چوپړی.

۸. **رنارډ دورن**. د افغانانو تاريخ ، يادداشتونه، ۶۵ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. **پښتو ټولنه**. (۱۳۵۴ لېږدی)، د پښتو څېړنو د نړۍوال مرکز، د نړۍوال سيمينار د مقالو مجموعه، پښتو څېړنې ، د چاپ کال ۱۳۵۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۰۰۰، پر له پسې نمبر ۲۲۳، د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۴ده ، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، ۵۰ چوپړی.

۱۰. **پيرو مرنډي**. (۱۹۶۸ زېږدی)، ګرځندوی په کافرستان کې ايټالياوی دره، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څېره، د نځا تيارول، ۱۴۱ چوپړی.

۱۱. **جان بينجامين**، (۲۰۰۶ زېږدی)، بشر پالنه، روښانه ونکي ژباړه، نوي مثالونه، يا لېږدونې، د ليدنې ټکي ته. ۱۳۳ چوپړی.

۱۲. **جان ملکم**. د فارس تاريخ، ۲ټوک، ۵۹۷ چوپړی.

۱۳. **جورج مارګنيسټرن**. د هند د ژبو سروې، ۱۰ټوک، ۹ چوپړی.

۱۴. **خان سلام. پوهنيار**. (۱۳۸۷ لېږدی) ادبي فنونو درسي ليکی (ټيکس بوک، چپټر)، څلورم ټولګی، اتم سمېسټر، ننګرهار پوهنتون ، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۵. **ډورن**. پښتو منتخبات، ننتوزې، ۲ چوپړی.

۱۶. **رابرټ ليچ**. (۱۸۳۸زېږدی کال) بنګال د آسيايي ټولنې مجله، ۸ ټوک، ۱چوپړی.

۱۷. **رودولف هورنل**. د ګاډي ژبو مقايسوي ګرامر ، ننتوزې (مقدمه)، ۳۳چوپړی.

۱۸. **شيلی دبور**. د مقايسوي فلالوجي اجمال، ۲۹۹ چوپړی.

۱۹. **حبيب الله رفيع**. (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډۍ يو ژوند څلورنيمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکيمي مرکه. [۹:۱۴:۱۲ PM Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰] ۱۶:۰۳ د شپې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. **حبيب الله رفيع.** (د زمري ۱۵، ۱۳۵۶ لېږدی) شانتز پوپولير دېز افغانس ,, د افغانانو مشهورې سندرې يا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، دوېيم چاپ، د دوېيم چاپ له چاپه تېرولو سوپرويزر يا مهتمم، د پښتو ټولنې د خېرونو پر له په سې شمېره ۲۲۷، ۲۱۴ چوپړی.

[https://www.scribd.com/document//٦٤٣٧٨٢١٦٢/د-پښتو-شعر-هار-و-بهار-pdf]

۲۱. **جيمز ډارميستير. څېړونکی. ډاکټر.** (۱۸۸۸ زېږدی)، شانتز پوپولير دېز افغانس ,, د افغانانو مشهورې سندرې يا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، (Chants populaires des Afghans : James Darmesteter)، مچيګن پوهنتون د کتابخاني پر له په سې ګڼه بي ۸۰۰۲۸۱، پي کې ګڼه ۶۸۰۳، دې ۲۲۲ چوپړی،

[https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.٣٩٠١٥٠٢٤٢٧٠٠٨٧&seq=٥٦٩]،

[۰۳.۰۵.۲۰۰٦]، ۱۲:۴۵ د سهار.

۲۲. **سيد محی الدين هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږديز لمريز کال)، ادب پوهنه ,ادبيات او ادابي څېړنې، ۴۶چوپړي.

۲۳. **صديق الله رښتين. پوهاند.** (۱۳۶۱ ل ل کال) ، ادبي ليکونه ۳۶ چوپړی).

۲۴. **صفي الله فردوس. ډيپلوم. انجينېر.** (۱۳۸۸ لېږديز لمريزکال)، ځلېر کې د ددو دود، ليکوال (زما) د شعرونو ټولګه، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۳۲۴ چوپړی،

[http://www.ketabton.com/book/id/٨٢٠]، [January ٣١ ٢٠١٦]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۲۵. **عبدالحی. حبيبي.** (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېيم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې يوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله؛ هغه يې اوستاد عبدالحی حبيبي ته د ډېرې شننې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه. نوموړی کار حبيبي په کابل خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېيم وار چاپ ته يې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ؛ دوېيم چاپ يې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

۲۶. **عبدالروف بېنوا.** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډۍ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفي کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

۲۷. **عبدالروف بېنوا.** (۱۳۸۷ لېږدی)، پښتو لنډۍ، دوېیم چاپ، تاج الدین ایجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کوندوز ولایت کې د رېدي ګل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنې خپور کړی، ۷۶ چوپړی.

۲۸. **عبدالشکور رشاد.** (۱۳۵۷ لېږدی یا ۱۹۷۸ زېږدی). د احمدشاه بابا د دیوان غورچاڼ، د افغانستان د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو نړیوال مرکز، د خپرونې پرله پسې ګڼه ۴ ، ۸۳ چوپړی.

۲۹. **فضل حق شیدا.** (۱۹۷۵ زېږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په ګڼه .: ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۳۰. **کرېستوپیر**، (۱۹۸۳زېږدی)، بې پایه خواري کښ ژباړونکی، ماهر کټونکو ګڼه XXVIII . دوېیم ټوک، ۸۳، ۸۴ او ۸۷ چوپړی.

۳۱. **ګل باچا الفت.** (۱۳۳۶ لېږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه حضورته د دوی د زوکړې (تولد) د ۴۴ کال د جشن په مناسبت.** د پښتو ټولنې له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

۳۲. **محمد آقا شېرزاد او جمشېد رشیدي. پوهنمل.** (۱۳۸۵ لېږدیز لمریز کال)، پښتو ژبه او ادبیات، کابل، ببلا ببل چوپړي. ۹ چوپړی.

۳۳. **محمد ابراهیم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لېږدیز لمریز کال)، قافیې فن. څلورم چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳٤. **محمد ابراهیم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴ چوپړی.

۳۵. **محمد حامد دورانی.** (۱۷۵۰ زیږدي، ۱۱۲۹ لېږدی، ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلمي نخسه، د امپراتور احمدشاه بابا د شعرونو دیوان یې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی؛ په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن و او د باچاهۍ درېیم کال یې و، په دې دیوان کې احمد شاه بابا د ۲۷ کلنۍ نه د ټېټ عمر شعرونه خپل ملګري چې د ده خپل معاصر لیکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس لیکل، چې څه کم درې زره بیتونه کېږي، ۵۹ چوپړی. اوس یې د مندنې ځای، زما د مېرمنې ټاټوبی ازبېکېستان، تاشکند، ملي لیکیتون، وي سي ایر (متحده روسیه) د څېړنو مرکز پي او شي او ، ګڼه ۷۳، پي این وي مسلسله ګڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لېږدی.

۳٦. **محمد رحیم الهام. پوهندوی. ډاکټر.** (۱۳۴۹ لېږدی)، روشی جدید در تحقیق دستور زبان دری، پوهنځی زبان و ادبیات، پوهنتون کابل، ۵۲ چوپړی.

۳۷. **محمد رحیم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف.: ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی.

۳۸. **محمد هوتک. پټې خزانې معاصر لیکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لېږدېز سپوږمېز)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة و الکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین؛ د خپل دربار د نوبهار مانۍ لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لاربښونه کړې وه، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېخلیک، څېړنه، سپړنه، څه رنګوالي او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم و کښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۳۹. **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لېږدی، ۲۰۰۶ زیږدی)، لیکلار ښور , یوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژېپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز، ۴۹ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۰. **مسافر رییس خېل. څېړتیار.** (۱۳۵۹ لېږدی، ۳ ، ۱۵ یا ۱۹۸۱ زېږدی د ۳، ۱۶) پښتو په پښتو تشریحي قاموس لومړی ټوک، افغانستان د علومو اکاډیمي، د ژبو او ادبیاتو انسټیټیوټ، د ژبپوهنې څانګه، ۳ چوپړی.

۴۱. **مکس میولر**. په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې، ۳۲ چوپړی.

۴۲. **نامیت بهاتیا**، (۱۹۹۲ زېږدی)، اکسفورډ مل د انګلېسي ژبې له پاره (په انګلېستان کې یوه ښار چې د اکسفورډ پوهنتون الته دی)، ۱ چوپړی.

۴۳. **ویلیم جونز**. آسیایي مطالعات، ۲ټوک، ۱۷۶ چوپړی.

۴۴. **هنري راورټي**. پښتو ګرامر، ۸ چوپړی.

۴۵. **هنري راورټي**. پښتو ډکشنري، ننتوزې، ۱۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

M.BSC.ENG
SARULLAH
ARDOWS

APRIL 04 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

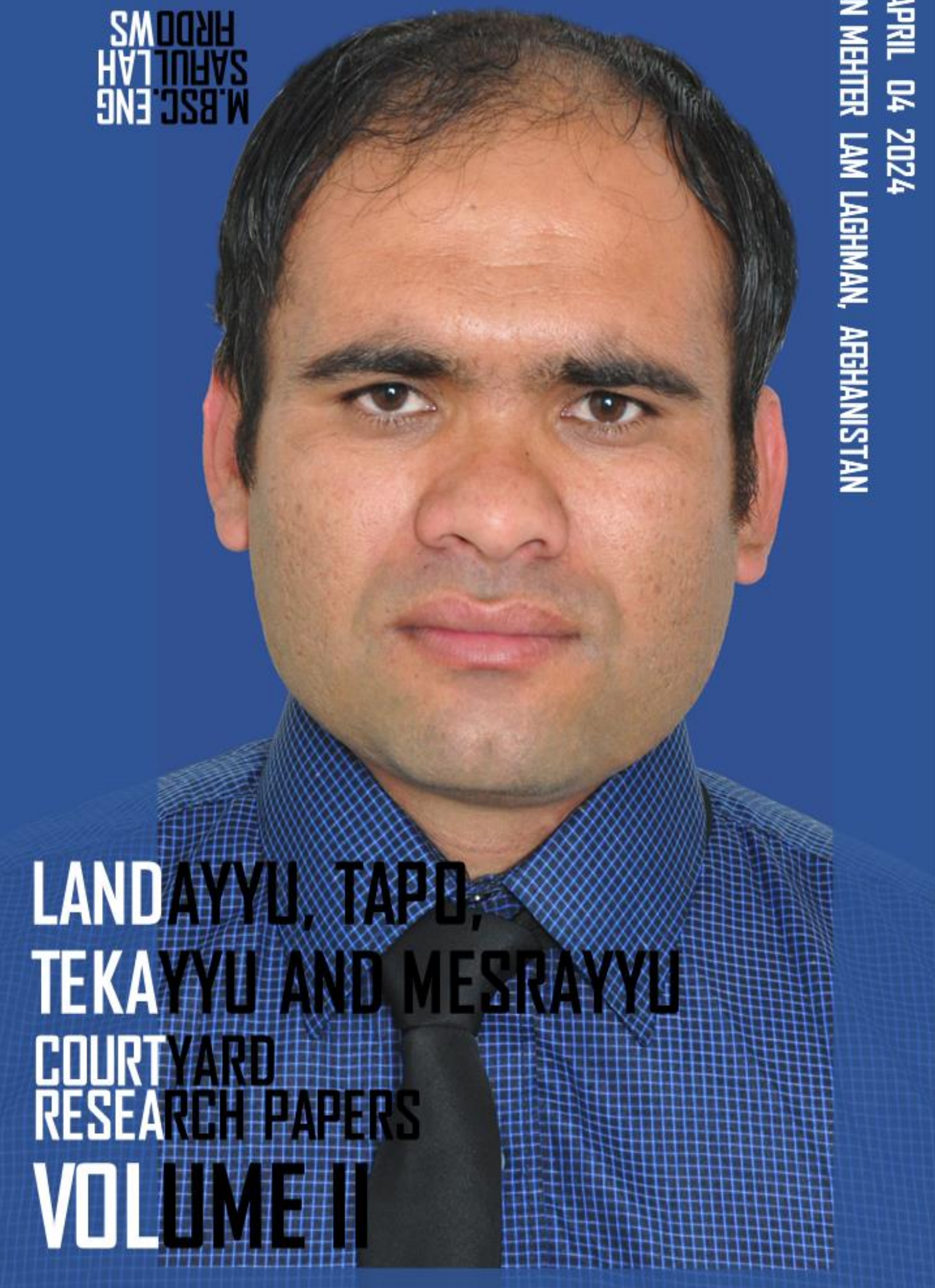

LANDAYYU, TAPO, TEKAYYU AND MESRAYYU COURTYARD RESEARCH PAPERS

VOLUME II

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library